

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

YARGI HARÇLARI
(I Sayılı Tarife)

Bersu KILIÇ KOPAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

YARGI HARÇLARI

(I Sayılı Tarife)

Bersu KILIÇ KOPAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

Bersu KILIÇ KOPAN tarafından hazırlanan “Yargı Harçları (I Sayılı Tarife)” başlıklı bu çalışma, [Savunma Sınavı Tarihi] tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Satılmış Ertuğrul AKÇAOĞLU (Danışman)

Doç. Dr. Oytun CANYAŞ (Üye)

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Nihat BAYAR (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../2023

Bersu KILIÇ KOPAN

¹ “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Dr. Öğr. Üyesi Satılmış Ertuğrul AKçAOğLU'nun danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Bersu KILIÇ KOPAN

TEŞEKKÜR

Vergi hukukuyla ve vergi sistemiyle ilk bağlantı kurma sebebim kıymetli Mali Müşavir ve Bağımsız Denetçi annem Nermin GÖKDAĞ KILIÇ'a bu zor süreçte tüm nazımı çektiği, koşulsuzca yanımda olduğu, bana gayret göstermenin anlamını öğrettiği için minnettirim. Tüm eğitim hayatım boyunca ve aslında tüm hayatım boyunca benim için çabalayan, ben henüz Ankara Hukukta özel öğrenciyken ve avukatlık stajımı yaparken aramızdan ayrılan biricik babam Aydın KILIÇ'a adı gibi aydın bir Çukurova delikanlısı olduğu ve beni her zaman her koşulda desteklediği için minnettirim. Annem ve babamın tanışmasına vesile olan, annem ve babamın da mezunları olduğu değerli bilim yuvası Hacettepe Üniversitesi'nde okumaktan ve Hacettepeli olmaktan duyduğum gurur benim için tarif bile edilemez.

Bilkent Üniversitesi'nde lisans öğrenimi görürken vergi hukuku derslerini aldığım ve lisans düzeyinde temel bilgilerimi almamı sağlayan Prof. Dr. Erdoğan ÖNER hocama, vergi hukuku alanında ve meslek hayatımın başında yanında avukatlık stajımı yapma imkânı bulduğum hocam Prof. Dr. Mustafa AKKAYA'ya, Ankara Hukuk'ta özel öğrenci olduğum dönemde kendisinden ders alma imkânı bulduğum Prof. Dr. Cenker GÖKER hocama, hem danışmanlık görevimi üstlenen hem de yüksek lisans sürecimde birçok dersi alma şansını bulduğum değerli Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul AKÇAOĞLU hocama, çalışmamı inceleyip katkılarını sunan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Oytun CANYAŞ ve Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Nihat BAYAR'a, hem staj dönemimde hem de yüksek lisans dönemimde katkılarını ve desteğini esirgemeyen Yudum ÖZÇELİK Hanım'a emeklerinden dolayı teşekkür ederim. Bu çalışmada eserinden çokça faydalandığım Dr. Öğr. Üyesi Burak PINAR'a alana yaptığı katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Çalışma hayatıyla beraber akademik çalışmalar yapmaya çalışan, çalışmalarını esnasında kimi zaman zorlanan, güçlük çeken bilim insanlarına ve belki de gelecekteki bana bu teşekkür yazısında bir not düşmek isterim. Hayatta daima güçlükler olabilir ancak hiçbir zaman pes etmemek, bu güçlüklerle mücadele etmek ve elimizden geleni yapmak gerekir. Her zaman için hukuk ve bilimin ışığına sıkı sıkıya bağlı kaldığımız aydınlık günler görmek dileğiyle.

Bersu KILIÇ KOPAN

ÖZET

KILIÇ KOPAN, Bersu. *Yargı Harçları (I Sayılı Tarife)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2023.

Tezin konusunu oluşturan yargı harçları, 1964 tarihli 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun birinci kısmında ve bu kanunun I sayılı tarifesinde düzenlenmiştir. Harçların ve yargı harçlarının temeli ise çok daha eski tarihlere dayanmaktadır. Geçmişten bugüne yargı harçlarının gelişiminin ele alınmasının ardından, harçların hukuki niteliği ve unsurları ve harçların güncel mevzuatımızdaki durumu incelenmiştir. Güncel mevzuatın incelenmesinin yanı sıra harç sisteminin adaletli bir yapıda olup olmadığı, harçların vatandaşların adalete erişimi noktasındaki yeri, teknolojik gelişmelerin harçlar hukuku bağlamında getirdiği dönüşüm ve değişim süreci de dikkate alınmıştır. Yargı harçlarının hukuk sistemi içerisindeki yeri hemen hemen her hukuki süreçte işlemi yapan tarafların harç ödemekle yükümlü olmasından veya olabileceğinden dolayı büyük önem arz etmektedir. Bu öneme binaen yapılan tespitleri somutlaştırmak adına çalışmada istatistiki verilerden, mahkeme kararlarından, örneklerden ve ulusal yargı ağı bilişim sistemi (UYAP) üzerinden alınan örneklerden faydalanılmıştır. Yargı harçlarının tarihsel gelişimi, hukuki niteliği ve unsurları, konusu ve türleri faydalanılan bu verilerle desteklenerek değerlendirilmiştir. Suret harçları, mahkeme harçlarından başvurma harcı, celse harcı, karar ve ilam harcı, temyiz, istinaf ve itiraz harçları, keşif harcı, icra harçlarından başvurma harcı, peşin harç, icranın yerine getirilmesi harcı, tahsil harcı, icra takibinden vazgeçme harcı, cezaevi harcı, merkezi takip sistemi harcı, iflas harçları, konkordato harçları, haciz, teslim ve satış harçları hukuki süreçlerde alınan harç türleri olarak başlık başlık incelenmiştir. Geçmiş ve güncel mevzuat, istatistikler ve örnekler ışığında yargı harçlarının mali hukuk çerçevesindeki yeri bu çalışmada analiz edilmeye çalışılmıştır. Yaklaşık bir asırlık uygulaması olan fakat adalet duygusunu zedeleyecek nitelikteki çocuk tesliminin icrası aşamasında alınan harçların kaldırılması gibi harç sistemi içerisinde yapılması gereken değişiklikler araştırılmıştır. Harçlar hukuku alanında bu olumlu örneklerin geliştirilebileceği noktalar mali hukuk ilkeleriyle birlikte değerlendirilmiştir. Netice itibarıyla bu çalışmada yargı harçları mali hukuk odaklı olmak üzere çok yönlü olarak incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Harçlar, yargı harçları, yargılama giderleri, mahkeme harçları, icra harçları.

ABSTRACT

KILIÇ KOPAN, Bersu. *Judicial Fees (Tariff Number I)*, Master's Thesis, Ankara 2023.

The judicial fees, that constitute the subject of the thesis, are regulated in the first part of the Fees No. 492 dated 1964 and in the Price List I of this Act. The grounds for the fees and judicial fees date back a long way. After discussing the development of judicial fees from past to present, the legal nature and constituents of fees and the status of the fees in our current legislation are examined. In addition to the examination of the current legislation, whether the fee system has a fair structure, the role of fees in the access of citizens to justice, the transformation and change process brought about by technological developments in the context of act of fees law are also taken into consideration. The role of judicial fees in the legal system is fundamental since the parties involved in the procedures are or may be obliged to pay fees in almost every legal procedure. Statistical data, examples from court decisions and examples taken from the national judiciary informatics system (UYAP) were used in the study to concretize the determinations made based on this importance. The historical development, legal nature, and constituents, subject and types of judicial fees are evaluated by supporting these data. Certified copy fees, application fee in court fees, fee of hearing, judgement and writ fee, appeal and objection fees, survey fee, application fee in execution fees, advance fee, fee for the waiver of execution, collection fee, enforcement fee waiver, penal institution fee, central follow-up system fees, bankruptcy fees, concordat fees, confiscation, delivery, and sales fees are examined as the types of fees charged in legal processes. Past and current legislation, statistics, and examples about the place of judicial fees within the framework of fiscal law have been analysed in this study. The changes have been researched that need to be made in the fee system, such as the removal of the fees taken during the execution of the child delivery, which was a practice of nearly a century, but which would harm the sense of justice. The points where these positive examples can be developed in the field of fees law are evaluated together with the principles of fiscal law. These aspects are also discussed in the study. As a result, in this study, judicial fees are examined in an all-round manner on fiscal law.

Keywords: Fees, judicial fees, litigation expenses, court fees, execution fees.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: GENEL ÇERÇEVEDE YARGI HARÇLARI	5
1.1. HARCIN TANIMI, NİTELİĞİ VE UNSURLARI	5
1.1.1. Harç Kavramının Tanımı	5
1.1.2. Harçların Kanuniliği	9
1.1.3. Kamu Hizmeti Karşılığı Alınma.....	14
1.1.4. Harçların Kimin Tarafından Alındığı	17
1.1.5. Harçların Görünürde İhtiyariliği/Cebriliği.....	18
1.2. HARÇLARIN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ	20
1.2.1. Harçların Tarihsel Gelişim Süreci İçerisinde Yargı Harçlarının Yeri	20
1.2.2. Yargı Harçlarının Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi	23
1.2.2.1. Osmanlı Dönemi.....	23
1.2.2.2. Cumhuriyet Dönemi	26

1.2.2.2.1. 5887 Sayılı Kanun'a Kadar Olan Dönem ve 2503 Sayılı Adliye Harç Tarifesi Kanunu.....	26
1.2.2.2.2. 1952 tarihli 5887 Sayılı Harçlar Kanunu Dönemi	27
1.2.2.2.3. 1964 tarihli 492 Sayılı Harçlar Kanunu Dönemi	28
1.2.2.2.4. 492 Sayılı Kanun'da Günümüze Kadar Yapılan Değişiklikler.....	29
1.3. YARGI HARÇLARININ İŞLEVİ.....	42
1.3.1. Kamu Harcamalarını Karşılama.....	43
1.3.2. Kötüye Kullanımları Engellemek	45
1.4. DİĞER KAMU GELİRLERİ VE HARÇLARIN KARŞILAŞTIRILMASI	48
1.4.1. Harç ve Vergi.....	49
1.4.2. Harç ve Resim.....	49
1.4.3. Harç ve Şerefiye.....	50
1.4.4. Harç ve Katılma Payı.....	51
1.4.5. Harç ve Parafiskal Gelirler	51
1.5. YARGI HARÇLARININ SINIRLARI	53
1.5.1. Mali Güce Göre Vergilendirme	53
1.5.2. Sosyal Devlet Açısından Yargı Harçları.....	57
1.6. YARGI HARÇLARI İLE YARGILAMA GİDERLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	57
2. BÖLÜM: YARGI HARÇLARININ KONUSU VE TÜRLERİ	59
2.1. SURET HARÇLARI.....	60
2.2. MAHKEME HARÇLARI	66
2.2.1. Başvurma Harcı	66
2.2.1.1. 492 Sayılı Harçlar Kanunu Öncesi Durum.....	66
2.2.1.1.1. Kaydiye Harcı	67

2.1.1.1.2. Tezkere Harcı	67
2.1.1.1.3. Zabıt Harcı.....	69
2.1.1.1.4. Tebliğ Harcı ve Tebliğ Harcının Gider Adı Altında Devam Ettirilmesi Sorunu	70
2.1.1.2. 492 Sayılı Harçlar Kanunu Döneminde Başvurma Harcı	76
2.1.2. Celse Harcı.....	78
2.1.2.1. Duruşmanın Taraflar veya Vekillerinin Talep ve Muvafakatleri Üzerine Başka Bir Güne Bırakılması Halinde Celse Harcı.....	87
2.1.2.2. Duruşmanın Taraflardan Birinin veya Vekilinin Önceden Yapılması Gereken Bir İşlemi Yapmamasından Dolayı Başka Bir Güne Bırakılması Halinde Celse Harcı	88
2.1.2.3. Avukatın Vekaletnamesini Süresinde Sunmaması Halinde Celse Harcı	93
2.1.2.4. Haksız Yere Sahtelik İddiası Halinde Celse Harcı.....	95
2.1.2.5. Diğer Haller	95
2.1.2.5.1. Dosyanın İşlemden Kaldırılması Halinde Celse Harcı	95
2.1.2.5.2. Islah Halinde Celse Harcı.....	97
2.1.3. Karar ve İlam Harcı	98
2.1.3.1. Nispi Karar ve İlam Harcı	100
2.1.3.2. Maktu Karar ve İlam Harcı.....	110
2.3.3 Nispi Harç ve Maktu Harca Tabi Davaların Karşılaştırılması.....	116
2.1.4. Temyiz, İstinaf ve İtiraz Harçları.....	121
2.1.5. Keşif Harcı.....	123
2.2. İCRA VE İFLAS HARÇLARI.....	128
2.2.1. İcra Harçları	133
2.2.1.1. Başvurma Harcı	133

2.2.1.2. Peşin Harç.....	138
2.2.1.3. İcranın Yerine Getirilmesi Harcı.....	146
2.2.1.4. Tahsil Harcı	148
2.2.1.5. İcra Takibinden Vazgeçme/ Feragat Harcı.....	152
2.2.1.6. Cezaevi Harcı	155
2.2.1.7. Merkezi Takip Sistemi Harcı.....	172
2.2.2. İflas Harçları	178
2.2.3. Konkordato Harçları	183
2.2.4. Haciz, Teslim ve Satış Harçları	186
3. BÖLÜM: YARGI HARÇLARINDA İSTİSNA VE MUAFİYETLER, YÜKÜMLÜLÜK, SORUMLULUK VE ÖDEME	187
3.1. YARGI HARÇLARINDAN İSTİSNA VE MUAFİYETLER.....	187
3.1.1. Harçlar Kanunu'nda Yer Alan İstisna ve Muafiyetler.....	190
3.1.2. Özel Kanunlarda Yer Alan İstisna ve Muafiyetler	199
3.2. YARGI HARÇLARINDAN YÜKÜMLÜLÜK VE SORUMLULUK.....	207
3.3. YARGI HARÇLARININ ÖDENMESİ VEYA AATUHK GÖRE TAHSİLİ	218
3.3.1. Yargı Harçlarının Zamanında Ödenmesi.....	218
3.3.2. Yargı Harçlarının Zamanında Ödenmemesi Halinde AATUHK'nuna göre Tahsili	222
3.3.3. Ödeme Yeri ve Zamanı.....	224
SONUÇ.....	227
KAYNAKÇA	231
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	242
EK 2. ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU.....	244

KISALTMALAR DİZİNİ

AATUHK	: Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz	: bakınız
E.	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar
md.	: madde
MTK	: Milletlerarası Tahkim Kanunu
MTS	: Merkezi Takip Sistemi
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü
s.	: sayfa
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
UDE	: Uyap Doküman Editörü
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Portalı / Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
vd.	: ve devamı
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Mülga 5887 Sayılı Harçlar Kanunuyla 492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun Karşılaştırması.....	28
Tablo 2. 2006-2021 Yılı yargı harçlarına ilişkin bilgiler	40
Tablo 3. 2012-2022 Yeniden değerlendirme oranları.....	72
Tablo 4. 2012-2022 Enflasyon Oranları.....	72
Tablo 5. Mahkeme harçlarına ilişkin özellikler.....	128
Tablo 6. İcra harçlarına ilişkin özellikler	177

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Gayri safi yurt içi hasıla'nın 2020 yılındaki dağılımı içerisinde harçların durumu	39
Şekil 2. Bir mahkemenin adli yardım talebinin reddi yönündeki kararı.....	54
Şekil 3. Bir mahkemenin adli yardım talebinin kabulü yönündeki kararı	56
Şekil 4. Suret harcına ilişkin UYAP kayıtları.....	61
Şekil 5. QR Kodlu sayman mutemedi alındısı örneği.....	62
Şekil 6. Mahkemeler arası dosya isteme yazısı	69
Şekil 7. E-yazışma ücretine yer verilen UYAP duyurusu.....	69
Şekil 8. Tebligat ücretlerine yapılan zamlara ilişkin UYAP duyurusu.....	71
Şekil 10. Yeniden değerlendirme oranı- enflasyon oranı karşılaştırması	73
Şekil 11. Başvurma harcı ödemesine ilişkin örnek sayman mutemedi alındısı.....	78
Şekil 12. Örnek ara karar	92
Şekil 13. Örnek ara karar	92
Şekil 14. Örnek ara karar	92
Şekil 15. Nispi harca ilişkin örnek bir hüküm kısmı	101
Şekil 16. Nispi harca ilişkin örnek bir hüküm kısmı	102
Şekil 17. Harç sebebiyle davanın reddedildiğine ilişkin bir hüküm	107
Şekil 18. Nispi Harca tabi davanın reddi halinde alınan maktu harca dair örnek karar.....	113
Şekil 19. Örnek bir hüküm.....	115
Şekil 20. Örnek bir hüküm.....	116
Şekil 21. Harç listesi	118
Şekil 22. Ankara aile mahkemelerinin bulunduğu adliye içerisindeki duyuru	131
Şekil 23. İlamsız icra takibi açılışında ödenmesi gereken kalemlerin uyap sistemindeki görünümü	134

Şekil 24. Ödenmesi gereken kalemlerin dağılımını gösteren UYAP sistemi görüntüsü.....	134
Şekil 25. Harç listesi	135
Şekil 26. Peşin harca ilişkin örnek UYAP kaydı	138
Şekil 27. Peşin harca ilişkin örnek UYAP kaydı	139
Şekil 28. Yerine getirme harcına ilişkin örnek UYAP kaydı.....	147
Şekil 29. Dosya hesabı örneği.....	151
Şekil 30. Tahsil-vazgeçme harcına ilişkin örnek UYAP kaydı	153
Şekil 31. Cezaevi harcına ilişkin örnek UYAP kaydı.....	159
Şekil 32. MTS harcına ilişkin örnek UYAP kaydı	174
Şekil 33. Ücretsiz sorgu limitini gösteren UYAP ekranı.....	176
Şekil 34. Davacının Davasının Kabul Edildiği Maktu Harca Tabi Bir Davanın Hüküm Kısmı.....	212
Şekil 35. Davacının davasının kabul edildiği nispi harca tabi bir davanın hüküm kısmı.....	213
Şekil 36. Davacının davasının kısmen kabul kısmen reddedildiği bir davanın hüküm kısmı.....	214
Şekil 37. Davanın kısmen kabul kısmen reddedildiği bir başka davanın hüküm kısmı.....	214
Şekil 38. Davacının davasının reddedildiği nispi harca tabi bir davanın hüküm kısmı.....	215
Şekil 39. Hâkimin davalı idarenin davanın açılmasına yol açtığı için yargılama giderlerini davalıya yüklettiği bir karar	216
Şekil 40. Davacının davasının feragat nedeniyle reddedildiği maktu harca tabi bir davanın hüküm kısmı	217
Şekil 41. UYAP Vatandaş portal ödeme kısmının ekran görüntüsü.....	219
Şekil 42. Dava açılışında UYAP sisteminde takip edilmesi gereken aşamaların ekran görüntüsü.....	220
Şekil 43. UYAP Sisteminde dava açarken girilmesi gereken harç ve masraf bilgileri başlıklı 3.aşamının ekran görüntüsü	220
Şekil 44. Elektronik ortamda yapılacak satışlara ilişkin UYAP duyurusu	222

Şekil 45. Mahkemenin vergi dairesine yazdığı bir harç tahsil müzekkeresi.....	223
--	-----

GİRİŞ

Dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler hukuk sistemlerine de yansımış ve yansımaktadır. Ülkemizde UYAP sisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte dosya yığınları bir nebze azalmıştır. Hatta icra dairelerinde 2021 yılı itibariyle fiziki olarak takip dosyası açma usulü tamamen kaldırılmış ve dosyalar elektronik ortamda tutulmaya başlanmıştır.¹ Teknolojide yaşanan gelişmelerin hukuk sistemlerine yansımaları, devletin kamu gelirlerine olan ihtiyacının şekil değiştirmesine yol açmıştır. Kamu gelirlerine olan ihtiyacın sebebi değişmesine rağmen bu ihtiyaç değişmeksizin devam etmektedir. Teknoloji, bazı alanlardaki maliyetleri azaltırken başka bazı alanlarda ise yeni maliyetler ortaya çıkarmıştır. Örnek vermek gerekirse dosyaların elektronik ortama geçirilmesiyle birlikte kamuda kullanılan kâğıt ihtiyacı azalmaktayken, elektronik ortamda işlerin düzenli ve güvenli yürütülmesi adına kurulması gereken sistemlere olan ihtiyaç artmaktadır. Hukuk mahkemelerinde e-duruşma uygulamasına geçilmesiyle birlikte duruşma salonlarında gerekli teknolojik ekipmanın bulunması ihtiyacı gibi geçmişte olmayan ancak günümüzde ortaya çıkan ihtiyaçlar doğmaktadır. Nitekim adalet bütçesinin genel olarak mahkeme bütçesi, adli yardımlar ve savcılık hizmetleri olmak üzere üç unsurdan oluştuğu kabul edilmekte olup mahkeme bütçesi içerisindeki harcama kalemleri çalışan maaşları, bilişim teknolojileri harcamaları, bina masrafları gibi kalemlerden oluşmaktadır.² Gelişen ve değişen koşulların adalet sistemine mali açıdan hem uygulamada hem teoride ne gibi yansımalarının olduğunu tespiti bu hizmete bağlı yapılacak harcamaların finanse edilmesinde kişilere getirilecek mali yükün hukuka uygun olması açısından önemlidir. Adalet harcamalarının kişilere getireceği mali yükün yanısıra

¹ Adalet Bakanlığı'nın İcra Dairelerinde Elektronik İcra Dosya Sistemine Geçildiğine İlişkin Duyurusu, T.C. Adalet Bakanlığı İcra İşleri Dairesi Başkanlığı Sayı: 34372782/33/733, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=16178&Desc=Adalet-Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%E2%80%99n%C4%B1n-%C4%B0cra-Dairelerinde-Elektronik-%C4%B0cra-Dosya-Sistemine-Ge%C3%A7ildi%C4%9Fine-%C4%B0li%C5%9Fkin-Duyurusu> (Son Erişim Tarihi, 13.03.2023).

² Deyneli, Fatih. *Hollanda Adalet Sisteminde Performans Esaslı Bütçeleme Uygulaması*, Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2019, Cilt 6, Sayı 2, s.187. Daha detaylı analiz için bkz. Deyneli, Fatih. *Türkiye'de Adalet Ekonomisinin Karşılaştırmalı Analizi*, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 2010/405, Ankara 2010.

merkezi yönetim bütçesi içerisindeki oranının adalet hizmetlerinden beklenen verime ulaşılabilmesi açısından artırılması gerektiği belirtilmektedir.³

Kamu hizmetlerinin finansmanında en çok bilinen ve kamu gelirleri içerisinde oransal olarak en yüksek paya sahip olan kalem vergilerdir. Vergiler dışında harç, resim, katılma payı, şerefiye ve parafiskal gelirler de kamu gelirleri arasındadır. Devletin kamu hizmetlerinden yararlananlarla birlikte üstlendiği gelirler harçlardır. Bu durumda harçları vergiden ayıran nokta yararlanma karşılığı olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca harçlar, hizmetin maliyetine katılma amacıyla sistem içerisinde yer alan mali bir yükümlülüktür. Bir başka deyişle harçlarda vergilerde olduğu gibi kullanım yeri belli olmayan bir yapı söz konusu değildir. Harçların da vergiler gibi çeşitleri bulunmaktadır. Kamu hizmetlerindeki çeşitlilikle paralel olarak harç konuları da çeşitlenmektedir. Ulaşımdan eğitime, sağlıktan adalet hizmetlerine kadar birçok alanda harca konu işlemler yapılmaktadır.

Harçlar Kanunu'nun 1. maddesinde yer verilen dokuz üst başlık halindeki harçlara bakıldığında; yargı harçları, noter harçları, vergi yargısı harçları, tapu ve kadastro işlemlerinden alınacak harçlar, konsolosluk harçları, pasaport, ikamet tezkeresi, çalışma izni muafiyeti, vize ve Dışişleri Bakanlığı tasdik harçları, gemi ve liman harçları, imtiyazname, ruhsatname ve diploma harçları ve trafik harçlarının bulunduğu görülmektedir.⁴ Bu harçlardan kanunun birinci kısmında yer alan ve 1 sayılı tarifede gösterilen bu çalışmanın konusu olan yargı harçları ise mahkeme harçları, icra ve iflas harçları, ticaret sicili harçları, diğer yargı ve harçlar ana başlıklarıyla tarifede yer almıştır. Öğretide yargı harçlarından başlıca bilinenleri 1 sayılı tarifede mahkeme harçları başlığı altında yer alan başvurma harcı, celse harcı ve karar ve ilam harçlarıdır.⁵ Uygulamada da en çok bu mahkeme harçları dikkat çekmektedir çünkü tahsil harcı, cezaevi harcı gibi

³ Egeli, Haluk/ Atılğan Yaşa, Ayşe. *Devlet Bütçesi Açısından Adalet Hizmetleri ve Harcamaları: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi Cilt 12, Sayı 2, Ağustos 2017, s.93.

⁴ Öncel, Mualla/ Kumrulu, Ahmet/ Çağan, Nami/ Göker,Cenker. *Vergi Hukuku*, 30. Baskı, Ankara 2021, s.467-468. 492 sayılı Harçlar Kanunu Madde 1-Bu kanuna göre alınacak harçlar aşağıda gösterilmiştir: 1.Yargı Harçları, 2.Noter Harçları, 3.Vergi Yargısı Harçları, 4.Tapu Kadastro Harçları, 5. Konsolosluk Harçları. 6.Pasaport, İkamet tezkeresi, çalışma izni, çalışma izni muafiyeti, vize ve Dışişleri Bakanlığı tasdik harçları.7.Gemi ve Liman Harçları, 8.İmtiyazname, ruhsatname ve diploma harçları.9.Trafik harçları.

⁵ Öner Erdoğan. *Vergi Hukuku*, Seçkin, 8.Baskı, 2017, s.261.

kimi icra iflas harçları yerinde kesinti yapılarak icra memurlarınca alındığı için harcı ödeyen tarafından tam anlamıyla fark edilmemektedir veyahut bu harçlardan kaçınmak amacıyla haricen tahsil gibi yöntemlerin kullanılması söz konusu olmaktadır.

Harçlar Kanunu'nda yer alan bu dokuz başlık halindeki harçlardan yargı harçları ve vergi yargısı harçları hukuk sistemi ile doğrudan diğer harçlar ise dolaylı olarak bağlantılıdır. Şöyle ki; tapu işlemleri, ikamet işlemleri ve noter kanalıyla yapılan işlemler bir noktada hukuki bağlantılar içermektedir. Dolayısıyla genel olarak harçlar hukuk sistemi için önem arz etmektedir. Hukuk sistemi içerisinde sıkça karşılaşılan yargı harçlarını inceleme gerekliliği de bu nedenle hasıl olmuştur. Yargı harçları, yargılamanın her aşamasında yargı organlarınca gözetilebiliyor olması sebebiyle dikkat edilmesi gereken bir konudur. Aksi takdirde yargılamanın ilerleyen aşamalarında harcın yanlış hesaplanması, muafiyet olmamasına rağmen harç alınmaması gibi konularda sıkıntı yaşanmakta ve bu gibi durumlar yargılamanın uzamasına sebebiyet vermektedir.⁶

Yargı harçları adalete erişimle de bağlantılıdır. Adalet, devletin bütün vatandaşlarına sunması gereken bir hizmetidir. Bu hizmet sırasında harçlara ilişkin sorunlar yaşanması ve bu sorunların esasın önüne geçecek boyutlarda olması, harç alınması sürecinde hiçbir sorun yaşanmasa dahi sürecin karmaşık ve hak aramayı güçleştiren bir yapıda olması, harç tutarlarının insanları hak arama fikrinden uzaklaştıracak boyutlara ulaşması, verilen hizmetin kalitesini düşürmekte, odağını dağıtmaktadır. Ayrıca alınan bu harçların miktar ve oranlarıyla mali hukuk ilkelerine uygun şekilde kanunla getirilmeleri ve bu çerçevede tahsil edilmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde harç olarak isimlendirilen bu mali yükümlülükler hukuka aykırı ve haksız yükümlülükler olacaktır.

Yargı harçlarının adalete erişimde ölçülü ve dengeli bir noktada kalıp kalmadığının tespitinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi birtakım ilkeler benimsemiştir. Mahkemeler tarafından benimsenen ilkelerden de önce Anayasa ve kanunlarda harçların nasıl alınması gerektiği, hangi Anayasal ilkelerin gözetilerek alınması gerektiği düzenlenmiştir. Bu ilkelerin yanı sıra devletin sosyal işlevi bağlamında

⁶ Ortaç Kâmil Ersin. *Hukuk Davalarında Yargılama Harçları ve Sorumluluk*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.s.2.

eşit durumda olmayan bireylerin adalete erişimi önünde yargılama giderlerinin engel oluşturmaması için adli yardım müessesesi kanunda düzenlenmiştir. Ancak adli yardımın işleyişi ve uygulanabilirliği de değerlendirilmelidir.

Yukarıda bahsi geçen ve çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylıca ele alınacak sebeplerden harç ve yargı harcı kavramını, bu kavramların tarihsel gelişimini, yargı harçlarının uygulamada verilerle yorumlandığında ortaya çıkan durumu, mahkeme harçları ve icra iflas harçlarını, harçların alınmadığı durumları, netice itibariyle yargı harçlarının güncel koşullarda hukuk sistemi içerisindeki yerini incelemek gerekmektedir. Ayrıca bu konuların aydınlatılmasıyla birlikte yargı harçlarının gelişen ve değişen hukuk sistemlerine uygunluğunu, uygulamanın iyileştirilmesi adına yapılabilecek değişiklikleri irdelemek sistemin geliştirilip ilerletilebilmesi için gereklidir.

Bu çalışmada yargı harçlarının ele alınmasında, yargılama sürecinde yer alan tarafların her birini etkilemesine rağmen ve bir yargılama süreci içerisinde şu an taraf olmasa bile bir gün taraf olma potansiyeli taşıyan herkesi etkilemesine rağmen teoride konu hakkında mali hukuk güncel çalışması yapılmamış olması, gelişen ve değişen teknolojik düzenin yargı harçlarına etkisinin anlaşılması, yargı harçlarına ilişkin sistemin geliştirilmesi halinde hukuk hizmetlerinde kalitenin artacak olması ve adalete erişimin kolaylaşacak olması düşüncelerinden yola çıkılmıştır. Bu amacın açıklıkla anlaşılması adına konu üç bölüme ayrılmıştır. Ana başlıklar halinde bakıldığında ilk bölümde yargı harçlarının anlamı, tanımı, tarihi, özellikleri ve istatistiki durumu incelenmiştir. İkinci bölümde yargı harçlarının konusu ve türleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise yargı harçlarından istisna ve muafiyetlerle birlikte yargı harçlarından yükümlülük ve sorumluluk ve yargı harçlarının ödenmesi konularına değinilmiştir.

1. BÖLÜM

GENEL ÇERÇEVEDE YARGI HARÇLARI

Yargı harçları konusunun bütünüyle anlaşılabilmesi için öncelikle harç kavramını, harcın unsurlarını, niteliğini, tarihini ve işlevini tanımak gerekir. Bu çalışmanın ilk bölümünde harçların genel çerçevesi çizilecek ve harçlar özelinde yargı harçları geçmişten günümüze tarihi yorum yöntemiyle ele alınacaktır. Harçlara ilişkin istatistiksel verileri incelenecektir. Ardından günümüz mevzuatının lafzi olarak incelemesi çalışmanın ikinci bölümünde yapılacaktır.⁷ Amaçsal yorum yöntemi ve sistematik yorum yöntemi eşliğinde Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinde düzenlenen yargı harçlarının hem kanun sistematikteki hem de diğer kanunlar içerisindeki konumu yapılan incelemelerde göz önünde bulundurulmaya çalışılacaktır.

1.1. HARCIN TANIMI, NİTELİĞİ VE UNSURLARI

1.1.1. Harç Kavramının Tanımı

Arapça kökenli bir kelime olan harç, Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alan ilk anlamıyla harcanan para, masraf anlamına gelmektedir.⁸ Fransızca 'da harç "les taxes", İngilizcede "fees", Almandada ise "gebühren" olarak kullanılmaktadır.⁹ Ancak harç kavramını tek başına ele almak doğru olmayacaktır çünkü harç kavramının vergi ve resimlerle yakın bir ilişkisi vardır. Yalnızca hukukumuzda değil diğer ülke hukuklarında da vergi, resim ve harç kavramlarının birlikte görüldüğünü ve zaman zaman aralarında bir kavram kargaşası

⁷ Yorum yöntemleri için bkz. Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, s.23.

"Deyimsel (Lafzi) yorum yöntemi bir yasa kuralının anlamını çıkartabilmek için başvurulacak ilk yöntemdir. Sistematik yorum yönteminde bir yasa hükmünün anlamı belirlenirken bu hükmün yasanın yapısı içerisindeki yeri ve diğer mevzuat hükümleri ile olan bağlantısı ve ilişkisi araştırılır. Tarihi yorum yönteminde bir yasa hükmü yorumlanırken, yasa koyucunun yasanın yapıldığı andaki iradesi ve amacı araştırılır. Vergi yasaları ekonomik koşullara bağlı olarak değişen olay ve durumlara uygulandığından, yasa koyucunun yasayı çıkartırken neyi amaçladığından çok, yasanın değişen ekonomik ve sosyal koşullar altında kazandığı objektif anlamı üzerinde durulmalıdır. Bu da amaçsal yorum yöntemiyle gerçekleşebilir."

⁸ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023).

⁹ Yılmaz, Güneş. "Vergi, Resim, Harç" Kavramlarının Tarihsel Devinimi: Kavram Kargaşası Bağlamında "Resmin" Günümüzdeki Varlık Sorunu, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 40, Sayı 2 Aralık 2018, s.382.

olduğunu söylemek mümkündür.¹⁰ Bu kavramlar birbirlerine yakın anlamları olması, aralarındaki ayrımın tam olarak yapılamıyor olması, bazı harçların zaman içerisinde vergi halini alması ya da uzun bir tarihi miras sonucu ortaya çıkan bir alışkanlığın söz konusu olması sebebiyle sık sık birbirleri yerine kullanılmış ve kullanılmaktadır.¹¹

492 sayılı Harçlar Kanunu'nda harç kavramının tanımı yapılmamaktadır. Bu kanun dışında diğer kanunlar içerisinde harç kavramı birçok yerde geçmesine rağmen bu kanunlarda da harcın tanımı yapılmamıştır. Ancak 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun gerekçesinde harç, fertlerin özel menfaatlerine ilişkin olarak, kamu kurumları ve hizmetlerinden yararlanmaları karşılığında yaptıkları ödemeler olarak tanımlanmıştır.¹² Bununla birlikte harcın tanımına ve özelliklerine ilişkin öğretide tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. Ayrıca mahkemelerin de zaman zaman harç kavramını tanımladığı kararları bulunmaktadır.

Öğretide harç tanım olarak, konularına göre devletin yaptığı hizmetlerden yarar görenlerden, işlerini yaptırmak amacıyla yalnız o işle ilgili olarak alınan para¹³ şeklinde tanımlandığı gibi vergiye göre konumu esas alınarak da tanımlar yapılmaktadır. Harcın vergiye göre konumuna göre yapılan tanımlarda, harç, kimi zaman vergiden ayrıksı tutulmuş ve vergi karakteri taşımayan, vergi dışı kalan kamu alacağı,¹⁴ olarak tanımlanmış kimi zaman ise vergiyle ilişkilendirilmiş ve özel nitelikte bir vergi¹⁵ şeklinde tanımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi 2004 tarihli kararında Anayasa'nın 73. maddesinde yer bulan vergi, resim ve harç kavramlarını sıra sıra tanımlamıştır. Harcın tanımını da kimi kamu hizmetlerinden yararlanmanın karşılığı olarak tahsil edilen kamu gelirleri olarak

¹⁰ Bkz. Natelson, Robert G. *What the Constitution Means by "Duties, Imposts, and Excises"- and "Taxes" (Direct or Otherwise)*. Case Western Reserve Law Review. Volume 66, Issue 2, 2015.

¹¹ Yılmaz G., "Resmin" Günümüzdeki Varlık Sorunu, s.389.

¹² Sayar, İbrahim Barış. *Adalet Erişim Hakkı Bağlamında Yargı Harçları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2018, s.7. Yılmaz, G., "Resmin" Günümüzdeki Varlık Sorunu, s.385.

¹³ T.C Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı. *Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi Harçlar Kanunu Ders Notu*, <https://edb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/266202015425911-HAR%C3%87LARKANUNU.pdf>,(Son Erişim Tarihi, 26.03.2023), s.1.

¹⁴ Olgaç, Senai. *Açıklamalı ve Uygulamalı Harçlar Kanunu*, Şark Matbaası, Ankara 1964, s.3.

¹⁵ 25 Şubat 1975 tarihli 15160 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 1973/37 E. sayılı ve 1975/22 E. sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı.

yapmıştır. Ödenen vergiler bakımından, vergi mükelleflerinin bireysel bir hizmet ya da karşılık talep etme haklarının bulunmamasına karşın, harçlar belirli bir kamu hizmetinden yararlanmanın (tapu, pasaport gibi) karşılığıdır demek suretiyle vergi ve harç karşılaştırması yapmıştır.¹⁶ Anayasa Mahkemesi Harçlar Kanunu'nun 28. maddesine ilişkin 2010 tarihli başvuruda verdiği kararda harcı idarece yapılan bir hizmetten yararlananlardan bu hizmet dolayısıyla alınan para, diğer bir deyimle verginin özel ve ayrık bir türü olarak tanımlamıştır. AYM'nin kararlarında genel olarak ya harç ve resmi tanımladığı ya da vergi ile herhangi birisini kıyasladığı veya yapılan ödemenin resim ve harç olarak nitelendirilip nitelendirilmediği değerlendirmesi yaptığı görülmektedir, bu nedenle Anayasa Mahkemesi'nin harcın tanımını yaptığı tüm kararlarını incelemek tanımların benzer olması sebebiyle gerekli değildir.¹⁷

Öğretide yer alan bir diğer tanım ise harçların bazı kamu hizmetlerinden yararlanan kimselerin belli bir ölçüde bu hizmetlerin maliyetine katılmaları amacıyla ya da kişilerin bazı işlemleri yapmaları sırasında konulan ve zor unsuruna dayanan mali yükümlülükler olduğunu belirtmektedir.¹⁸ Yalnızca ulusal öğreti de değil uluslararası alana bakıldığında da harçlar için benzer tanımlar yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda yapılan bir tanımda harçlar, idarenin ifa ettiği bazı hizmetler veya bu hizmetlerin idareye yüklediği masraflar dolayısıyla alınan özel nitelikli vergiler olarak gösterilmiştir.¹⁹

İncelenen bu tanımlardan harç kavramı konusunda bir fikir birliği olduğunu söyleyebiliriz. Kanaatimce de harç kavramı diğer tanımlarda belirtildiği gibi bir takım kamu hizmetlerinden yararlanan kişilerden kamu hizmeti almaları, hizmetten yararlanmaları dolayısıyla devlet tarafından belli bir ölçüde alınan maliyete katılım ödemelerdir. Bu tanım devlet tarafından verilen hangi hizmetlerden harç hangilerinden vergi alınacağına nasıl karar verileceği sorusunu akla getirebilir. Bir başka deyişle neden yargı harçları vardır fakat yargı vergileri yoktur diye sorulabilir. Bu soruya cevap

¹⁶ 05 Kasım 2004 tarih ve 25634 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 2003/11 E. sayılı ve 2004/49 K. Sayılı 07.04.2004 tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı.

¹⁷ Yılmaz G., "Resmin" Günümüzdeki Varlık Sorunu, s.382.

¹⁸ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, s.467.

¹⁹ Pınar, Burak. *Yargı ve İcra Harçları*, Adalet Yayınevi, 2.Baskı, Ankara 2009, s.3. Wagner ve daha sonra Jeze tarafından yapılan tanıma göre.

verebilmek için harçları daha detaylı incelemek ve yargı harçlarının vergi olarak düzenlenmesi halinde topluma nasıl yansıtacağına bakmak gerekir.

Tanımlara bakıldığında harçların özelliklerini gösteren anahtar kelimeler ve ortak noktalar olduğu görülmektedir. Kamu hizmeti verilmesi, kişinin verilen hizmetten bir fayda sağlaması bu ortak noktalardan olup kamu hizmetinin söz konusu olduğu bir noktada kanunla ve zora dayanmak suretiyle devlet egemenliği çatısı altında özel bir hizmet vermek söz konusu olmaktadır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 07.12.1964 tarihli ve 1964/3 E., 1964/5 K. sayılı kararında, bir hizmetin harç konusu olabilmesi için; kişinin bir kamu kuruluşundan yararlanması, kişilere kamu eliyle özel bir çıkar sağlanması ve kamu idaresinin kişinin bir işiyle uğraşması gerekir denilmektedir. Vergilerde olanın aksine harçlarda kişi, kamu idaresi, kamu kuruluşunca yapılan iş ve bu işin hangi hizmetin karşılığı olarak kullanılacağı belirlidir. Bu durum, yapılacak işlemlerin işlemi talep edenin şahsi çıkarlarıyla ilgili olmasından gelmektedir. Bu kamu hizmetlerinin vergiler yoluyla finanse edilmesi durumunda bu hizmetlerden yararlanmayan kişilere bu giderlerin yükletilmesinin toplumsal barış ve adaleti zedeleyeceği belirtilmektedir.²⁰

Bir örnekle yargı hizmetlerinin tamamen vergiler yoluyla finanse edilmesi halini somutlaştırmak gerekirse bir çiftin boşanma davasına ilişkin giderlerin bu konuyla hiçbir ilgisi olmayan bir başka vatandaşın vergisiyle finanse edilmesi sonucu ortaya çıkacaktır. Aslında bu durum vergilerin özelliklerinden de kaynaklanmaktadır, vergilerin hangi kamu harcamalarına ayrıldığı bilinmemektedir. Vergilerin toplumun genelinin ihtiyaç duyduğu topluma hasredilebilecek hizmetlerin finanse edilmesi için kullanılması hakkaniyetli olacak ve adaleti pekiştirecek niteliktedir. Ancak bu şekilde kullanılıp kullanılmadığı bilinmemektedir. Bir diğer yandan bireyin toplumun bir parçası olduğu ve bireyler arasında yaşanan huzursuzlukların topluma mal olacağı düşünüldüğünde harçların verilen hizmetin tam anlamıyla karşılığına tekabül etmemesinin, bir kısmının devlet tarafından karşılanmasının toplumsal adaletin sağlanması açısından olumlu ve dengeli bir sistem olduğu söylenebilir.

²⁰ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.17.

Yargı yollarına başvuran kişilerin yaptıkları işlemlerde harç ödemek zorunda olması içerisinde buldukları durumu tekrar gözden geçirerek, yapacakları işlemde kararlı ve ciddi olup olmadıklarını tespit açısından faydalıdır. Nihayetinde adalet hizmetlerinin vergiler yoluyla finanse edilmesi önünde hukuken bir engel bulunmamaktadır. Ancak bu şekilde bir uygulamada hizmet alan kişilerin aldıkları hizmet karşısındaki farkındalıklarının düşmesi, adalet hizmetinin kalitesini bozabilir ve kötü niyetli başvuruların önünü açabilir. Böylesine bir ihtimal dahilinde kötü niyetli kişilerin ya da gereksiz başvuruların yükünü vergi ödemekle yükümlü herkes çekmiş olur.

1.1.2. Harçların Kanuniliği

Vergilerin kanuniliği, bir diğer bilinen ifadeyle “temsilsiz vergi olmaz” ilkesi vergi hukukunun başlıca ilkelerindedir. Bu temel ilke aradan geçen yüzyıllar boyunca korunmuştur ve bu ilkenin önemi zamanla daha iyi anlaşılmıştır. Öyle ki kanunlarla getirilmesine rağmen bile kanunun Anayasa’ya aykırı olması halinde vergi ve harçlar kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayıp mülkiyet hakkı gibi temel hakları ihlal edici bir hal alabilmektedir.

Harçların kanuniliği hukukumuzda Anayasa’nın vergi ödevi başlıklı 73. maddesinin 3.fıkrasından gelmektedir. Bu fıkraya göre, vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır denilmek suretiyle kanunu olmayan bir harcın uygulanamayacağı düzenlenmiştir. Ayrıca bir harcın kanunda belirlenmiş olması da harcın uygulama alanı konusunda değişik tasarruflar uygulanabileceği anlamına gelmemektedir.²¹ Harçların kanunda belirtilen hallerde ve kanunlarda gösterilen usul ve esaslara uygun olarak alınması gerekir. Aksi takdirde harçların kanuniliğinden söz etmek mümkün olmayacak, kanunilik şekilde kalmış olacaktır. Kanunların esnetilip ihlal edilmemesi, keyfi ve takdiri uygulamalar

²¹ Sayar, s.10. Ortaç, s.11.

yapılmaması için vergi hukukunda benimsenen kıyas yasağı harçlar için de yargı harçları için de geçerlidir.²²

Üstelik devlet tarafından toplanan vergilerin hangi alanlarda kullanıldığı ve direkt karşılığı bilinmezken harçların ne amaçla toplandığı karşılığının ne olduğunun bilinmesi harçlarda kanunilik ilkesinin benimsenmesini kolaylaştırmaktadır.²³ Vergilerin neleri finanse etmek için kullanıldığı kimi zaman şüphe uyandırmakta, tartışmalara yol açmakta ve haklı olarak eleştirilmektedir. Vergilerin yasallığı ilkesinin hukuken düzenlenmiş olmasının demokratik bir alt yapı ve bu yapıya uyumlu kurumları olmayan ülkelerde anlamlı bir sonuç doğurmayacağı belirtilmektedir.²⁴ Nitekim bu durum harçların kanuniliği için de geçerlidir.

Başlıca vergilere bakıldığında vergilerin toplandığı kaynağa göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Gelirden elde edilen vergiler, harcamalardan elde edilen vergiler vb vergiler bulunmaktadır ancak bunların kullanıldığı yerler, alanlar belirli değildir. Oysa bu açıdan bakıldığında harçlarda daha doğrudan bir durum söz konusudur. Harçlar harcın ne için alındığına göre isimlendirilmiştir. Yargı harçları yargılama faaliyetlerinin sürdürülmesi için kullanılmaktadır. Noter harçları noterlerde yapılan işlemler için alınmaktadır.

Yalnızca harçlar kanununa özgü olmamakla birlikte diğer kanunlarda da karşılaşılabilen fakat harçlar kanunda karşılaşıldığında vergi ve harçların kanuni olması özelliğinin önemini bir kez daha ortaya koyan bir durumdan da bu başlık altında bahsetmek gerekmektedir. Tarihsel süreç içerisinde sonraki başlıklarda da inceleneceği üzere kimi zaman eski kanunlar yürürlükten kalkmakta ve yerine yenileri gelmektedir. Yeni kanunun yürürlüğe girmesi veya mevcut kanunda yapılan değişiklikler uygulamada kimi zaman

²² Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, s.34. “*Vergi Hukukunda kıyas yolu ile yoruma başvurulması hukuk devletin hukuki güvenlik ilkesine ve vergilerin yasallığı ilkesine ters düşer.*” Öner, Erdoğan. *Vergi Hukuku*, Seçkin Yayınları, 8.Baskı, 2017, s.45.

²³ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.5. 12 Aralık 1964 tarih ve 11880 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan 1964/3 E. sayılı ve 1964/5 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararı; “*Görülüyor ki, gerek usul ve gerekse harç hükümleri -bakımından, dâvayı tek bir işlem saymağa imkân yoktur; nitekim, Türkiye’de harca ilişkin olarak konulmuş son yasalarda da, dâva dolayısıyla tek bir harç alınması yoluna değil, bir dâvaya ilişkin türlü işlemler dolayısıyla türlü harçlar alınması yoluna gidilmiştir.*”

²⁴ Şişman, Gülден. *Demokratik ülkelerin anayasalarında yasallık, mali güce göre vergilendirme ve eşitlik ilkelerinin vergi hukuku açısından değerlendirilmesi*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 17, Sayı 2, 2009, s.37.

tereddütler yaratmaktadır. Harçlar Kanunu tarihinde, 1964 yılında kabul edilen 492 sayılı kanun için bu durum ortaya çıkmıştır. Önceki kanun döneminde açılan davalar devam ederken harçların hangi tarifeye göre alınacağı kanunilik ilkesi çerçevesinde açık ve net olmalıdır.

Hukuk muhakemesinde dava sürecinde alınan birçok harç bulunmaktadır. Tarafların karşılıklı olarak dilekçelerini sunmasıyla başlayan süreç, delillerin toplanması, ara kararlar verilmesi, keşif ve bilirkişi incelemeleri gibi bir dizi işlemle devam etmektedir. Görülen davalarda her işlem ayrı bir usul işlemi olduğundan, bu işlemlerden tamamlanmamış olanlarına yapılan değişiklik ya da yürürlüğe giren yeni kanun uygulanacak olup önceden yapılan işlemlerde bir değişikliğe gidilmeyecektir. Başka bir deyişle yargı harçları, davanın açıldığı tarihte yürürlükte bulunan harçlar kanuna göre değil, davaya ilişkin usul işleminin tamamlandığı tarihte uygulama bulan kanun hükmüne göre yapılacaktır.²⁵

Bu yaklaşım günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Şöyle ki; her yıl belirlenen yeniden değerlendirme oranı doğrultusunda maktu harçlar yenilenmektedir. 2020 yılı sonunda açılan bir davada başvurma harcı 2020 yılı harç miktarlarına göre alınmaktayken davanın karara çıktığı yıl hangi yıla tekabül ediyorsa o yıl uygulanan miktarlarda karar harcı dava sonunda tamamlanmaktadır. Bir başka deyişle başta maktu olarak peşinen ödenen karar ve ilam harcı 2020 yılı için belirlenen harçlar tarifesi üzerinden ödenmekteyken, kararın verildiği yıl kullanılan tarifedeki eksik kalan tutar dava sonunda ödenmektedir. Bu yaklaşım vergi hukukunda benimsenen vergi yasalarının geriye yürümezliği ilkesiyle de paralel niteliktedir. Eski kanuna göre açılıp başvurma harcı ödenen bir dava sürerken yeni kanunun yürürlüğe girmesi ve mahkemenin geçmişte ödenmiş olan başvurma harcından arta kalan miktarın tamamlanmasını istemesi halinde gerçek bir geriye yürüme söz konusu olacağından bu geçersiz olmalıdır. Şu an uygulanan haliyle ise gerçek olmayan geriye yürüme söz konusudur. Bir başka deyişle yeni yasanın, eski yasa yürürlükte iken başlamakla birlikte henüz sonuçlanmamış hukuki durum, ilişki ve olaylara uygulanması söz konusudur.²⁶

²⁵ Ortaç, s.11. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.31.

²⁶ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, s.54.

Yeni kabul edilen kanunla eski kanundaki bir harcın tamamen kaldırılmış olması halinde ise Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu kararına göre bu harçların şimdi alınması, söz konusu edilemez; nitekim, 5887 sayılı Yasa zamanında mahkemeye ibraz edilen kâğıtlardan alınması gereken kaydiye harcı, bugün alınamaz; zira, şimdiki yasada kâğıtların ibrazı işlemi için harç konulmuş değildir denilmektedir.²⁷ Ayrıca bu noktada henüz yeniden değerlendirme oranı doğrultusunda miktarı belli olmayan karar harcının taraflardan alınıyor olması tartışmaya açık görünmektedir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu kararının kabul ettiği görüş çerçevesinde bakıldığında, eski miktarlar uygulamadan kalktığı için yeni miktarların uygulanması gerektiği şeklinde bir açıklama kendi içerisinde tutarlı görülebilir.²⁸

Yargıtay'ın ulaştığı bu sonucun farklı bir gerekçelendirmeyle daha anlaşılır olacağı düşüncesindeyim. Her ne kadar bir kimse açılan davanın hangi yıl sonuçlanacağını bilmeseyse ve o yıl uygulanacak harç miktarını da bilmeden bir süreç içerisine girmekteyse de harçların hesaplanma biçimi belirli ve açıktır. Harçların miktarlarının her yıl yeniden değerlendirme oranında artacağı 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun mükerrer 138. maddesinde düzenlenmiştir. Yeniden değerlendirme oranının nasıl hesaplanacağı ise 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun enflasyon düzeltmesi, yeniden değerlendirme oranı ve yeniden değerlendirme başlıklı mükerrer 298. maddesinin B başlığında düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre yeniden değerlendirme oranı, yeniden değerlendirme yapılacak yılın Ekim ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre yurt içi üretici fiyat endeksinde meydana gelen ortalama fiyat artış oranıdır. VUK mükerrer 298. madde'nin B başlığında bu oranın Maliye Bakanlığınca Resmî Gazete 'de ilan edileceğine de yer verilmiştir.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun 1964 tarihli bu kararından sonra Yargıtay tarafından verilen kararlarda da bu ilkenin benimsendiği görülmektedir. Yargıtay 5.Hukuk Dairesi'nin 1982 tarihli kararında harçların yürürlüğü meselesi harç konusunda kazanılmış haktan söz edilememesi bir başka deyişle harç bakımından eksikliğin usuli kazanılmış hak oluşturmayacağı yönünde olmuştur.²⁹ Burada yapılan değerlendirmeler

²⁷ 12 Aralık 1964 tarih ve 11880 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1964/3 E.sayılı ve 1964/5 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararı.

²⁸ YİBK'nun 1964 sayılı kararına paralel olarak; 1980/7931 E. ve 1980/11727 K. Sayılı Yargıtay 6.Hukuk Dairesi Kararı.

²⁹ Yargıtay 5.Hukuk Dairesi'nin 1982/12534 E. ve 1982/240 K. sayılı Kararı.

kanun değişikliği hallerinin bir değerlendirilmesi olup yeniden değerleme oranlarına göre belirlenen tutarların 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinde değişiklik yapması sebebiyle bu durumda her ne kadar yeni bir kanunun yürürlüğe girip bir diğerinin yürürlükten kalkması söz konusu değilse de kanunda yapılan değişiklik olarak ele alınmıştır.

Yeniden değerleme oranı yalnızca harçlar için değil, birçok vergi kanununda yer alan düzenlemeler için de uygulanmaktadır. 213 sayılı Vergi Usul Kanun'un mükerrer 414. maddesinde düzenlenen para ile ödenecek ceza miktarlarına, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 123. maddesinde sayılan aynı kanunun maddeleri için, 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun 14. maddesine göre her bir kağıt için hesaplanacak azami vergi tutarında ve Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, Emlak Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu gibi daha birçok vergi kanununda yeniden değerleme oranına göre hesaplanması öngörülen düzenlemelere yer verilmiştir.³⁰ Yeniden değerleme oranına göre yapılan bu arttırmaların kanunilik ilkesine aykırı düştüğü ve muhakkak kanunla düzenlenmesi gereken bir mesele olduğu ifade edilmiştir.³¹

Yeniden değerleme oranının söz konusu olduğu bir diğer önemli düzenleme ise Anayasa'nın 161. maddesine 2017 yılında 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla getirilmiştir. Burada yeniden değerleme oranının, bütçe kanunu ve geçici bütçe kanunun da çıkarılamaması halinde yeni bütçe kabul edilinceye kadar bir önceki yıl bütçesine göre arttırılarak uygulanması düzenlenmiştir. Bu düzenleme yeniden değerleme oranının tespit edilmiş biçimi sebebiyle eleştirilmiştir. Danıştay tarafından iptal edilmeye açık bir düzenleyici işlemin kanunilik ilkesine ve yasama organına böylesine bağlı mali konularda uygulanması hukuk güvenliği ve bütçe hakkı açısından sakıncalı görülmüştür ve yeniden değerleme oranı yerine yasama organı tarafından belirlenecek bir orana göre değerleme yapılması fikri önerilmiştir.³² Aynı eleştirinin yeniden değerleme oranına göre belirlenen harç ve

³⁰ Karakoç, İsmail. *Yeniden Değerleme Oranı Uygulaması ve Vergisel Etkileri*, Mali zm, Cilt 30, Sayı 159, Mayıs-Haziran 2020, s.251.

³¹ Karakoç, Yusuf. *Anayasal Vergilendirme İlkeleri zerine Bir Değerlendirme*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 15, zel Sayı, 2014, s.1280.

³² Müftüoğlu, Zeynep. *1982 Anayasası'nın 161.Maddesinde Yer Alan Bütçe Uygulamalarının Bütçe Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi*, IX. Genç Vergi Hukukçuları Sempozyumu Genç Akademisyenler Yeni

vergiler için yapılması da mümkündür. Yasama organınca belirlenecek kriterler doğrultusunda bir oran tespit edilmesi kanunilik ilkesini pekiştirir nitelikte olacaktır.

1.1.3. Kamu Hizmeti Karşılığı Alınma

Harcın bir hizmet karşılığı alındığına hemen hemen her tanımında yer verilmiştir. Bu hizmet özelliği bakımıyla alelade bir hizmet olmayıp kamu hizmetine karşılık gelmektedir. Bu çalışmanın konusu yargı harçları itibariyle değerlendirildiğinde ise devletin bir kamu hizmeti olarak adalet sunma hizmetine tekabül etmektedir. Harçları sıradan bir ücretten ayıran özellik kamusal bir hizmet karşılığı olmasının yanı sıra alınan bedelin verilen hizmetin birebir karşılığı olmayışından ve alınan bu bedelden herhangi bir kar elde edilmesi amacının güdülmeyişinden gelmektedir.³³ Kamu hizmeti, toplumsal yaşayışta devletin kamusal mal ve hizmetler içerisinde ortak ihtiyaçtan doğan hizmetleri karşılaması olarak açıklanmaktadır.³⁴ Bu açıklamada kastedilen hukukun toplum kaynaklı gelişmesi sebebiyle hizmetin kamusal nitelik taşımasıdır.³⁵ Kişi kendi tek yaşayışı içerisinde adalete ihtiyaç duymaz ancak toplumdaki diğer bireylerle olan ilişkilerinde ya da toplumsal kurallar içerisindeki konumunda adaletle ilişkilendirilir. Bu açıdan bir kamu hizmeti olarak adalet kapsamında hukuk ve ceza yargılaması için bir ayrıma gidildiği görülmektedir.

Bu ayırım hukuk yargılamasında özel yararın ön planda olması ceza yargılamasında ise kamusal yararın ön planda olmasından kaynaklanmaktadır. Özel hukukta hâkim taleple bağlıdır, tarafların mahkeme önüne getirmediği konularda resen araştırma yapılması söz konusu değildir. Lakin ceza yargılamasında savcı suç şüphesi halinde kendiliğinden harekete geçebilir. Delilleri bir taleple bağlı olmaksızın toplayabilir. Netice itibariyle, ceza yargısında harç alınması 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 2.maddesinin ikinci

Yaklaşımlar Bildiri Kitabı, Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları No 64, Hukuk Fakültesi Yayınları No 2, 2020, s.106.

³³ Öztürk, İlhami/Yiğit, Uğur. *Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat İstemiyle Ağır Ceza Mahkemelerinde Açılan Davalarda Yargı Harcı*, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1, s.36.

³⁴ Arslaner, Hakan/ Şekerci, Demet. *Türkiye'de adalet hizmetlerinin niteliği ve bu hizmetlerin bütçe üzerindeki yükü*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2014, s.33.

³⁵ Doğan, Alper/ Öztürk Alper. *Türkiye'de Adalet Hizmeti Harcamaları*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 23, 2018, s.775.

fikrasından anlaşıldığı üzere söz konusu değildir. Bu çalışma başlığı altında ele alınan yargı harçları, ceza yargılaması ve vergi yargısı haricinde kalan yargılama faaliyetlerinde söz konusu olan yargı harçlarıdır.

Burada konuya bir parantez açmak gerekir. Hukuk girift ve detaylı bir alandır. Hukukta ilkeler, karineler ve genel kabuller söz konusu olduğu gibi istisnalar, özel hükümler de bulunmaktadır. Her ne kadar ceza yargısında harç alınmaması kural ise de ceza mahkemelerinde görülen kanunda sayılan birtakım tazminat davaları da bulunmaktadır. Harçlar Kanunu'nun 2. maddesinin 2.fikrasına göre ceza mahkemelerinin görevine bırakılan şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması halinde de celse harçları hariç olmak üzere 1 sayılı tarifeye göre harç alınır. Kanunun bu hükmüne rağmen uygulamada koruma tedbirleri nedeniyle ağır ceza mahkemelerinde açılan davalarda harç alınmadığı, mahkeme kararlarında harca hükmedilmediği belirtilmektedir.³⁶

Uygulamanın kanunda yazan şekliyle yapılması gerektiği savunulmakta ve ceza mahkemelerinde görülen şahsi hakka ilişkin davalardan harç alınmamasının mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmesine yol açabileceği, yersiz davalarla dava açma hakkının kötüye kullanılmasına sebebiyet verebileceğine işaret edilmektedir.³⁷ Ancak bu durumun dava sonucunda hükmedilebilecek kötü niyet tazminatı gibi bir müessese ile bertaraf edilmesi mümkündür. Bu kanun hükmünün uygulamada yer bulmamasının uygulanabilir olmamasından kaynaklandığı düşüncesinde olmakla birlikte, kanun ve uygulamanın bir hale getirilmesi konusundaki görüşlere katılmaktayım.

Kanunun uygulanması gerektiği yönündeki bir diğer görüş ise aynı nitelikte bir dava için hukuk mahkemesine başvuran kimse ile ceza mahkemesine başvuran diğer bir kimse hakkında harç bakımından uygulamada farklılık yaratılmasının vergi mükellefiyetinde eşitlik ilkesine aykırı düşeceğini savunmaktadır.³⁸ Yine bu görüşe paralel olarak başka

³⁶ Öztürk/Yiğit, s.35.

³⁷ Öztürk/Yiğit, s.65.

³⁸ Öktömer, Semih. *Başvurma Harcı*, Adalet Dergisi, Yıl 57, Sayı 8-9, 1966, s.585.

bir görüş ise kanun koyucu şahsi dava ve müdahale isteklerini harca tabi tutmayacak olsaydı sadece celse harçlarını istisna kapsamında belirtmezdi demektir.³⁹

Hakkında bir ceza yargılamasının haksız yere başlatılması ya da kişiye haksız yere koruma tedbiri uygulanması sebebiyle, devlet eliyle ve devletin yaptığı işlem sebebiyle mağdur olan kişiden harç alınması hakkaniyetli olmamaktadır. Bu kişi yaşadığı durumdan dolayı mağdur olmayı kendisi seçmemiştir. Bir kamu hizmeti almak istemediği halde buna mecbur bırakılmıştır. Burada bir ihtiyarilikten söz etmek mümkün olmadığı gibi hükmün tartışmaya açık olduğu, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun kanunun aksi yönündeki 10.05.1965 tarih 1965/1 E. ve 1965/1 K. Sayılı kararından da anlaşılmaktadır. Aksi yöndeki görüşler, bu kararı kanunla tezat oluşturması sebebiyle eleştirmektedir.

Bir örnekle somutlaştırmak gerekirse, bir kişi haksız yere gözaltına alınıp yetersiz incelemeyle iş yoğunluğu sebebiyle hâkim karşısına dahi çıkarılmadan hakkında konutu terk etmeme kararı verilmiştir. Bu karar yapılan itirazlara, hatta kişinin terk etmeyeceği bir konutunun olmadığını, evinin yıkıldığını bildirmesine rağmen aylar boyunca devam etmiştir. Kişi bu süreçte uygulanan adli kontrol kararı sebebiyle aylarca çalışmamıştır. Ardından ise yapılan incelemede hakkında beraat kararı verilmiştir. Böylesine durumlar neticesinde açılan tazminat davalarında devletin bir nevi ihmali bir de harçlar marifetiyle bu kişiye yükletmek makul gözükmemektedir.

Hukuk yargılamaları ve ceza yargılamaları arasındaki bu ayırmadan anlaşılıyor ki yargı harcı alınabilmesi için kamusal bir hizmet veriliyor olmasının yanı sıra hakkaniyetli olarak bu yargılamalardaki menfaat dengesi de göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun mevzuu başlıklı 2. maddesinin 2.fıkrasında belirtildiği üzere, ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınması halinde de celse harçları hariç olmak üzere 1 sayılı tarifeye göre harç alınır demek suretiyle ceza mahkemelerinde şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınmadığı tüm ceza davaları kanun kapsamının dışında tutulmuştur. Fakat ceza mahkemelerinde harç alınmamasının önünde Anayasal bir engel olmadığı, kanun koyucunun ceza

³⁹ Pınar, Burak. *Yargı Harçları*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir.2003, s.74.

mahkemelerinde görülen davalarda harç alınmasını düzenleyebileceği de belirtilmektedir.⁴⁰

1.1.4. Harçların Kimin Tarafından Alındığı

Harçların bir kanuna dayanarak konulması gerektiği ve kamusal bir hizmet karşılığında alınabileceği hususuyla bağlantılı olarak ve bu iki özelliğin bir sonucu olarak harçların ancak merkezi idare ve yerel yönetimler tarafından alınabilmesi bir diğer özelliğidir.⁴¹ Yargı harçları özelinde bakıldığında harçların merkezi idare başkent teşkilatındaki bakanlıklardan, Adalet Bakanlığınca, UYAP sistemi üzerinden ödenmek suretiyle, adliyelerdeki vezneler üzerinden ödenmek suretiyle veya icra dairelerine ait harç hesaplarına iban üzerinden yatırılmak suretiyle alındığı bilinmektedir. Somutlaştırmak gerekirse Adalet Bakanlığı İcra İşleri Dairesi Başkanlığı'nın sayfasındaki bu linkte <https://iidb.adalet.gov.tr/Home/SSSorularDetay/18> , Türkiye'deki bütün icra dairelerinin hesap ve vergi numaralarının belirtildiği görülmektedir. Her icra dairesinin emanet, cezaevi ve harç olmak üzere üç hesap türü bulunmaktadır. Cezaevi ve harç başlıklı hesaplar üzerinden harçların tahsili sağlanmaktadır.

Yerel yönetimler, bir başka deyişle Anayasa'nın 127. maddesindeki ifadesiyle il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, yine kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan bu kamu tüzel kişileri, harç alabilir. Ancak merkezi idareler ile yerel yönetimlerin bu konuda sahip oldukları yetkiyi aynı kapsamda nitelendirmek yerel yönetimlerin yetkisinin bağlı yetki olarak değerlendiriliyor olmasından dolayı mümkün değildir.⁴² Zira yerel yönetimlerce alınacak harçların 492 sayılı Harçlar Kanununda ayrı bir yer verilerek düzenlenmediği görülmektedir. Örneğin, belediyelerin almış olduğu harçlar, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda düzenlenmiştir. Bu kanunun belediye harçları başlıklı ikinci kısmında işgal harcı, tatil günlerinde çalışma ruhsatı harcı, kaynak suları harcı gibi birçok harca yer verilmiştir.⁴³ Mahalli idarelerin adalet hizmeti verme

⁴⁰ Öztürk/Yiğit, s.69.

⁴¹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.6.

⁴² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.6.

⁴³ Aydın, Fazıl. *Belediye Gelirleri Kanununda Düzenlenmiş Olan Yerel Yönetim Gelirlerinin Özellikleri ve Önerileri*, International Journal of Public Finance, 2021, s.161.

gibi bir işlevi olmamasından dolayı yargı harcı gibi bir harcın bu kanunda veyahut başka bir kanunda düzenlenmesi ve mahalli idarelerce alınması söz konusu değildir. Öte yandan, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 ve 2 numaralı dipnotlarında “5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu hükümlerine aykırılık bulunması durumunda, 5302 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı, söz konusu Kanununun 70 inci maddesi ile hüküm altına alınmıştır.” ve “5393 sayılı Belediye Kanununun 84 üncü maddesiyle; bu Kanunda belediyenin sorumlu ve yetkili bulunduğu görev ve hizmetlerle sınırlı olarak, 5393 sayılı Belediye Kanunu hükümlerine aykırılık bulunması durumunda mezkur kanun hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.” ifadeleri yer almaktadır. 492 sayılı Harçlar Kanunu ve mahalli idarelere ilişkin düzenlemeler yapan kanunlar haricinde harçlara ilişkin düzenlemelerin yer aldığı başka kanunlar da bulunmaktadır. Bu kanunlara çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer verilmiştir.

1.1.5. Harçların Görünürde İhtiyariliği/Cebriliği

Harçların görünürde ihtiyari olduğu ancak uygulamada pek de ihtiyari olmadığı görüşünün çalışmalarda hakim görüş olduğu görülmektedir.⁴⁴ Vergi ve harçların mukayese edilmesi neticesinde belirli bir hizmete özgülenmemiş yapıda olan vergilerin bu özelliğinden dolayı cebri olduğu, ödenen vergilerin hangi hizmetler için kullanıldığına bilinmediği ve bilinmeyen bir hizmetten vazgeçme ihtimalinin hiç mümkün olmadığı fakat harçların belirli bir hizmete özgülenmiş olmasından dolayı bu hizmetten vazgeçilmesi halinde alınması gerekmeyeceği ve harçların bu yönden şeklen ihtiyari olduğu belirtilmektedir.⁴⁵ Asıl olan ise harçların cebri olduğudur, harçların diğer kamu gelirleriyle mukayese edilmesi sebebiyle görünürde ihtiyari olduğu söylenmekte ve harçlar bu şekilde nitelendirilmektedir. Ancak harçların görünürde ihtiyari olması demek harçların aslında ihtiyari değil cebri olduğu anlamına gelmektedir. Zira vergi ve harçların

⁴⁴ Bkz. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.6. Yılmaz G., “Resmin” Günümüzdeki Varlık Sorun, s.384. Sayar, s.13.

⁴⁵ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.13.

temel cebri kamu gelirleri olarak nitelendirildiği ve zorunluluk esasına dayalı olduklarının kabul edildiği görülmektedir.⁴⁶

Nitekim harçların cebri olduğuna dair çeşitli çalışmalarda haklı birçok örneğe yer verilmiştir. Bir kişinin yalnızca harç ödememek için yargı yollarına başvurmadan vazgeçmesi, yurtdışına çıkacakken yurtdışına çıkış için ödenmesi gereken harcı ödememek için yurtdışına çıkmaktan vazgeçmesi, araç alım satımı yapacakken noterde harç ödememek için almaktan ya da satmaktan vazgeçmesi hayatın olağan akışına uygun düşmeyeceği gibi sosyal hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmaz. Dolayısıyla harçların ihtiyari nitelikte olduğu söylenemez. Diğer bir yandan bu açıdan bakıldığında gelir elde edilmesinden vazgeçilmesi halinde gelir vergisi ödenmesine gerek kalmayacağı için vergilerin de ihtiyari olduğu gibi hatalı bir sonuca varılacağı vurgulanmıştır.⁴⁷ Gerçekten de motorlu taşıt sahibi olmayarak motorlu taşıtlar vergisi, taşınmaz sahibi olmayarak emlak vergisi ödememek mümkün denilerek vergilerin de ihtiyari olduğu söylenemez.

Aksi yöndeki görüş ise hizmetin niteliğinden kaynaklı olarak yargı harçlarının ihtiyari olduğunu belirtmektedir. Bu görüşe göre yargılama hizmetleri savunma ve iç güvenlik hizmetleri gibi zaruri hizmetlerden ayrılmakta olup yargılama hizmetlerinden faydalanmak kişinin isteğine bırakılmıştır. Kişiler uyuşmazlıkları ya da taleplerini yargı önüne taşımadıkları sürece bu hizmetlerden faydalanmaları gerekmeyecektir.⁴⁸

⁴⁶ Furtun, İdris Hakan. *Yargı Harçlarından Elde Edilen Hasılatın Yargısal Hizmetlere Tahsis Edilmesi*, Uluslararası Yargı Reformu Sempozyumu, T.C Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Kasım 2013, s. 477. Oktar, Ateş. *Vergi Hukuku*, Türkmen Kitabevi, 11.Baskı, İstanbul 2016, s.7.

⁴⁷ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.15.

⁴⁸ Rüzgaresen, Cumhur. *Medeni Yargılama Hizmetlerinin Bedelsiz Olmaması ve Nedenleri*, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Sayı 100, <http://e-akademi.org/incele.asp?konu=MEDEN%DD%20YARGILAMA%20H%DDZMETLER%DDN%DDN%20BEDELS%DDZ%20OLMAMASI%20ve%20NEDENLER%DD&kimlik=1276074491&url=ma-kaleler/cruzgaresen-1.htm> , Haziran 2010. (Son Erişim Tarihi, 26.01.2023).

1.2. HARÇLARIN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1.2.1. Harçların Tarihsel Gelişim Süreci İçerisinde Yargı Harçlarının Yeri

Kamu gelirleri çatısı altında yer alan harçların tarihi elbette günümüzden çok daha eski zamanlara dayanmaktadır. Anayasal bir belge olan ve hukuk tarihinde önem arz eden 1215 tarihli *Magna Carta Libertatum*'da dahi hükümdarın vergilendirme yetkisine ilişkin sınırlandırmalar yapılması vergiye ilişkin konuların ne kadar eskiye dayandığına ilişkin fikir vermektedir.⁴⁹ Hatta 1215 tarihi dahi kamu gelirlerinin tarihi içerisinde yeni bir tarih olarak kalmaktadır.

İnsanın insanla etkileşiminin başlamasıyla bir başka deyişle insan topluluklarının ortaya çıkmasıyla birlikte toplumsal ihtiyaçlar ve toplumsal ihtiyaçların finanse edilmesi ihtiyacı doğmuştur. İkel anlamda ve kanuna dayanmaksızın yalnızca fiili yaşayış içerisinde günümüzdeki kamu gelirlerine benzer uygulamaların milattan önce ilk şehir devletleriyle birlikte başladığını söylemek mümkündür.⁵⁰ Vergilendirmenin yasal bir zemin kazanmadığı bu ilk çağ dönemlerinden toplumun siyasi bir oluşum kazanmasına kadar olan süreçte öncelikle kabile, aile, din ve ahlak kavramları üzerinden ilerleyen ortak ihtiyaçların karşılanması ihtiyacı zamanla yerini zorunluluk ve yasallık haline bırakmıştır.

51

Maliye tarihinde harçların vergilerden önce ortaya çıktığı söylenmektedir.⁵² Bu durumun günümüzde de devam eden harç ve vergi arasındaki nitelik farkından kaynaklandığı söylenebilir. Verginin ve harcın unsurları günümüzde olduğu gibi geçmişte de farklı nitelikte olduğundan, harçlar, ilk çağ dönemlerinde uygulamada alınması daha kolay kamu gelirleri olarak nitelendirilmiştir.⁵³ Çünkü o dönemlerde hukuk sistemleri ve kanuni düzenlemeler gelişmemiş olduğundan prensler, dükler, hükümdarlar ve hükümetler

⁴⁹ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, s.4.

⁵⁰ Abdula, Mohamad Sami/Sirkeci, Osman. *Ortadoğu Uygarlıklarında Vergi Uygulamaları*, International Journal of Social Sciences and Education Research, Vol 1, No 4, 2015, s.1240.

⁵¹ Sayar, s.16 ve s.28.

⁵² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.18.

⁵³ Şenyüz, Doğan. *Kamu İhalelerinde İhale Dışı Bırakma Sebebi Olarak Vergi Borcunun Değerlendirilmesi*, Atılım Üniversitesi Yayınları No 63, Prof. Dr. Nami Çağan Anısına Armağan, Ankara 2020, s.516.

kısacası yönetimdekiler için aldığı ücretin karşılığını gösterebildiği gelirler elde etmek daha makul gözükmetedir.⁵⁴

Hukuk sistemleri ve kanuni düzenlemelerin gelişmediği bir dönemde nasıl olur da yöneticiler aldığı ücretin karşılığını göstermeyi daha makul bulur diye düşünülebilir. Bu şekildeki yönetimlerde bir denetim mekanizması olmadığı için toplumda huzur ve güvenin sağlanabilmesi toplumun devamlılığı için gereklidir. Toplumda huzursuzluk baş gösterirse iktidar da tehlikeye girecektir. Adalet duygusunun sağlanamadığı toplumlarda kişiler kendi adaletini kendi tesis etme yoluna gider. Bu durum iktidarın otoritesini sarsabilir. Bu nedenle yönetilenlere yüklenen mali yükümlülüklerin uyum sağlayabilecekleri düzeyde ve kabul edilebilir olması gerekmektedir.

Feodal sistemin çökmeye başladığı İngiltere’de 1215 yılında Magna Carta ile “temsilsiz vergi olmaz” ilkesi benimsenmiş, ardından aydınlanma çağı vergilerin önemli rol oynadığı ve yine “temsilsiz vergi olmaz” ilkesinin öne çıktığı iki devrime kucak açmıştır.⁵⁵ Vergilerin haksız, adaletsiz ve keyfi olabilmesi söz konusu iken harçlar için aynı bağlamda bu durum söz konusu değildir. Burada harçlar için kastedilen vergilerde ortaya çıkan keyfiyet sebebiyle yaşanan etki değil, harçların uygulamada alınma biçimleri ve oranlarıyla konuluş amacına ne oranda hizmet ettiği ve günümüz koşullarına ne kadar uygun bir kamu geliri elde etme yöntemi olduğudur. Elbette adalet hizmetlerinde gereksiz harcamalar yapılmasının adalet sistemi üzerine getireceği yükün yargı harçlarına yansması halinde haksız bir durum ortaya çıkacaktır. Ancak bu halde dahi bu durumdan yalnızca yargı harçlarını ödeyecek kişiler etkilenecek olup vergilerde olduğu gibi kapsamlı bir sonuç doğmayacaktır.

Netice itibariyle, genel çerçevede vergi ve harçların tarihsel gelişim süreci ilgi çekici olmasına rağmen bu çalışmanın temel konusu tarihi sürecin işlenmesi olmadığı için tarihi kısım ile ilgili bu bilgilerle yetinilecektir. Şunu da eklemek gerekir ki vergi ve harçların tarihsel gelişiminin kısaca ele alındığı bu bölümde konuyu yalnızca yargı harçlarının

⁵⁴ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.18.

⁵⁵ İlal, Ersan. *Magna Carta*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1968. s.229. Aktan, Coşkun Can. *Aydınlanma Çağı Düşünürlerinin Keyfi Vergileme Üzerine Eleştirel Düşünceleri*, Sosyal ve Beşerî Bilimleri Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2018, s.173.

tarihsel gelişimi olarak ele almak mümkün olmamıştır. Harçların arazi alım satımlarına ilişkin işlemlerden alındığı Magna Carta'dan bilinmekle birlikte henüz hukuki gelişimini tamamlamamış sistemlerde, hukuki hizmetin sistemli bir şekilde var olmaması sebebiyle zaten yargı harçları özelinde bir tarihten bahsetmek mümkün olmamaktadır.

Ancak yine de dünya çapında bilinen hukukun pek gelişmediği geçmişin ceza hukuku bağlamında engizisyon dönemi, giyotin dönemi, idam dönemi gibi kanlı yargılamalarının bir yargılama masrafı oluşturup oluşturmadığı ve bu yargılamalar neticesinde bir harç alınıp alınmadığı sorgulanabilir. Sonuçta nasıl günümüzde bir keşif yapılacağı zaman keşif harcı, araç yakıtı, personel ücreti gibi masraflar çıkıyorsa o dönemde de bu tarz işler için masraflar çıkacağı düşünülebilir. Literatüre bakıldığında dünyada ölüm cezalarının infazı için belirli görevliler tayin edildiği görülmekle birlikte Orta Çağda Almanya ve Rusya'da idam kararlarını hakimlerin de uyguladığı bilinmektedir. Fransa'da ise "yüksek adaletin infazcısı" sıfatıyla tutulan bu kişilere ücretler ödenmektedir.⁵⁶ Bu ücretlerin halktan alındığı bilinmekteydi.⁵⁷ Ancak hangi kapsamda alındığına ilişkin detaylı bir bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla o dönemde uygulanan yöntemlerin günümüz yargı harçları kavramıyla bağdaştırılması mümkün gözükmemektedir, bu dönemdeki uygulamalar ancak yargılama giderlerinin ilkel bir formu olarak değerlendirilebilir. Kaldı ki, güncel hukukumuzda ceza yargılamasında, hukuk yargılamasında olduğu gibi yargı harçları alınmamaktadır.

Sonuç itibariyle kamu geliri olarak vergi ve harçlar toplumun var olmasından beri gündemde olan konulardır. Yargı harçları özelinde bakıldığında geçmiş dönemlerdeki hukuk gelişimi de göz önünde bulundurulduğunda konuya ilişkin birebir hukuk sistemimizde uygulandığı tarzda bir tarihi uygulamaya rastlamanın mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Günümüz sistemlerinde hukukun gelişmesiyle birlikte vergilerin kamu gelirleri içerisindeki oranı harçlara oranla ağır basmış ve ön plana çıkmıştır. Devletler vergi gelirlerini kamu gelirleri içerisinde birincil kaynak olarak almaya başlamıştır. Harçların ve yargı harçlarının, Türkiye tarihindeki gelişim sürecini incelemek güncel

⁵⁶ Yüksel Ece. *Osmanlı Cellatları*, Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, s.80.

⁵⁷ Kırıkkanat Mine. *Celladın Ekmeği*. 30 Haziran 2013 Pazar <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/mine-g-kirikkanat/celladin-ekmegi-430790> (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023).

mevzuatla bağlantı kurmak açısından ve güncel mevzuatın kökenlerini anlamak açısından faydalı olacaktır.

1.2.2. Yargı Harçlarının Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

1.2.2.1. Osmanlı Dönemi

Osmanlı Devleti döneminde yargı harçlarının maliye, vergi ve hukuk kavramları altındaki konumunu Tanzimat Dönemi öncesi ve Tanzimat Dönemi sonrası şeklinde ayırmak öğretide tercih edilen genel ayırım olmakla birlikte yargı harçlarının mukayeseli hukuktaki gelişimine de paralel olacaktır.⁵⁸ Osmanlı Devleti 1299 yılında kurulmuş ve 1922 yılına kadar varlığını sürdürmüş altı yüz yıllık bir devlettir.⁵⁹ Bu uzun imparatorluk sürecinde dünyada yaşanan feodal sistemlerin yıkımı Osmanlı Devleti'nin son yıllarına denk gelmesi sebebiyle bu yıllarda etkilerini göstermeye başlamıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin kendine özgü yapısı ve özgün uygulamaları göz önüne alındığında, gelişiminin tamamen dönemin emsalleriyle paralel bir seyir izlediğini söylemek mümkün değildir.

Dini esaslar ve hanedanlık ile yönetilen Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında vergi İslami kurallar doğrultusunda konulmaktaydı. Kamu gelirleri İslam Hukuku'na göre şer'i vergiler ve şer'i hükümlerle çatışmamak koşuluyla örfi vergileri olarak iki kısma ayrılırdı.⁶⁰ Zamanla devlet sınırları genişlemiş, ticari ilişkiler artmış ve bu sebeple yeni örfi vergi türleri getirilmeye başlanmıştır.⁶¹ Örfi vergiler devletin ifa ettiği hizmetler karşılığında halktan alınması sebebiyle harç benzeri bir yapı taşımaktaydı.⁶² Osmanlı Devleti'nde günümüzde alınan harçlara benzer harçlar alınmaktaydı. Pasaport, resmi tahsil, ölüm halinde terekenin tahriri dolayısıyla tahrir harcı, maden, avlanma harçları,

⁵⁸ Sayar, s.17.

⁵⁹ Çataloluk, Cuma. *Osmanlı Devlet Bütçesi*, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 3, 2015, s.498.

⁶⁰ Oktar, Ateş. *Vergi Benzeri Mali Yükümlülükle Ek Mali Yükümlülükler ve Bir Totolojik Düzenlemenin Analizi*, İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 37.Seri 1996/1997, s.159.

⁶¹ Ortaç, s.4.

⁶² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.22.

rehin, intikal gibi gayrimenkul işlemlerinden alınan harçlar ve yargı harçları bulunmaktaydı. Harçlar yıldan yıla artış göstererek uygulanmaktaydı.⁶³

Yargı harçlarına ilişkin süreci anlamak için ise kısaca Osmanlı Devleti yargı sisteminden bahsetmek gerekmektedir. Osmanlı Devleti'nde İslam hukukunun hâkim olması sebebiyle yargı görevini padişah veya padişahın yetkili kıldığı kişinin tayin ettiği kadılar yürütmekteydi. Kadılar, şer'i mahkemelere bakmaktaydı.⁶⁴ 1600'lü yılların başında uygulamaya konulmuş vergiler arasında mahkeme harçlarının da bulunduğu bilinmektedir.⁶⁵ Mehakim (mahkeme) harçlarından ise ilam ve hüccet vesikalarından alınan harçlar bulunmaktaydı.⁶⁶

Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında ilmiye teşkilatının karşılaştığı en büyük problemlerden biri kadıların aldığı harçlara bağlı gelişmiştir. Kadılar görevlerini o dönemde benimsenmiş olan işlem karşılığı harç alınması usulü sebebiyle⁶⁷ naiblere bırakmayı tercih etmişlerdir. Kadılar İstanbul'da yaşamayı bir rahatlık olarak görüp tayin bölgelerine gitmek yerine, naibleri gönderiyorlardı. Bu durum kadılık kavramının içini boşaltıyor, hiçbir iş yapmayan kadılar halktan toplanan harçları alıyordu.⁶⁸ Bu durum harcın uygulamada haraca dönüşmesine sebep oluyordu.

Bu şekliyle naiblik usulü iltizam usulüne oldukça benzemektedir. Naibler aynı mültezimler gibi devlet temsilcisi kadılar adına halktan harç toplamaktaydı. Naibler gelirlerini kadıya vermek zorunda olduğu için fazladan harç alma eğilimine girerlerdi ve bu durum sistemin çarpıklaşmasına ve halkın ağır mali yükler altına girmesine yol açardı. Bu öylesine bir karışıklığa sebep oluyordu ki devletin taşradaki egemenliği sarsılmaktaydı.⁶⁹ Yalnızca naibler de değil mübaşir adı altında birçok memurun hizmet

⁶³ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.24.

⁶⁴ Sayar, s.18.

⁶⁵ Çataloluk, s.506.

⁶⁶ Yılmaz, Savaş. *III.Murat Döneminde Anadolu ve Rumeli Eyaletlerindeki Kadı ve Naiplerin Değerlendirilmesi*, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, Cilt 5, Sayı 18, 2018, s. 428.

⁶⁷ Öner, Erdoğan. *Mali Olaylar ve Düzenlemeler Işığında Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet Döneminde Mali İdare*, T.C Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayın No 2001/359, Ankara 2001, s.90.

⁶⁸ Güven, Ahmet/Dülger Battal. *Osmanlı'dan Günümüze Yerel Hizmet Sunan Klasik Kurumların Dönüşümü* Enderun Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2017, s.47.

⁶⁹ Akiba, Jun. *Kadılık Teşkilatında Tanzimat'ın Uygulanması: 1840 Tarihli Ta'limname-i Hükkam. Osmanlı Araştırmaları*, Cilt 29, Sayı 29, 2007, s.11.

karşılığı fahiş ücretler aldığı biliniyordu. Bu dönemde dava kazanmanın yolu fazla harç vermekten geçiyordu.⁷⁰

Tanzimat Dönemine doğru bir başka deyişle 17. ve 18. yüzyıllar arasında Osmanlı Devleti'nde yüksek meblağda alınan yargı harçları ve kadıların rüşvet ve yolsuzluklarla elde ettiği haksız kazanç mahkemelere yönelik şikayetlerin başlıca kaynağı olmuştur.⁷¹ Her ne kadar resmi kanunnamelerde harç miktarlarının belirlenmiş olması, vergilerin kanuniliği ilkesinin uygulandığını düşündürse de belirlenen harçlar ve fiilen alınan harçlar arasında uygulamadan kaynaklı ciddi farklılıklar oluşmaktaydı.⁷² Denetim mekanizması olmamasının ve hukuk sisteminin gelişmemiş olmasının bu durumu pekiştirdiği söylenebilir. Bu çarpıklaşmış yapı, mali alanda yeniliğin Tanzimat'ın temel noktalarından biri olmasına sebep olmuştur.⁷³

Osmanlı Devleti, son yıllarında ise dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak özellikle 1839 yılında başlayan Tanzimat reform hareketleriyle ve devamında gelen II. Meşrutiyet sonrası süreçte Muhasebe Kanununu çıkarmış, kadılık teşkilatını yeniden düzenlemiştir. İdari ve mali yapılanmalarda yenilikler yapmıştır.⁷⁴ Bu yeniliklerle mahkeme harçlarının bir kısmı kaldırılmış, bir kısmı ise teşkilatta yapılan yeniliklere göre yeniden düzenlenmiştir.⁷⁵ İstenilen vasıfta memurlar yetiştirebilmek, bu memurların yetki ve sorumluluklarının sınırlarını çizmek maksadıyla Nizamnameler yayımlanmıştır.⁷⁶ Bu reformlar Cumhuriyet dönemine kadar sürmüştür.⁷⁷ Yapılan reformlar ile naiblerin kadılık rütbesine bağımlılığı dolayısıyla oluşan harç problemi ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. İlmiye rütbesi sahiplerine maaş bağlanmış bir başka deyişle kadılar maaşa bağlanmıştır.⁷⁸ Harç sisteminin kaldırılarak kadıların maaşa bağlanmasıyla naiblerin

⁷⁰ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.22.

⁷¹ Öner, *Mali Olaylar*, s.296.

⁷² Yetkin, Aydın. *Osmanlı Devleti'nde Hukuk Devletinin Gelişim Süreci*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 6, Sayı 24, 2013, s. 389.

⁷³ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.23.

⁷⁴ Sayar, s.18.

⁷⁵ Öner, *Mali Olaylar*, s.284.

⁷⁶ Öner, *Mali Olaylar*, s.296.

⁷⁷ Acar, İbrahim Atilla/ Şahin İpek, Elif Ayşe. *Maliye'den "Mali Yönetim"e Bir Genişleme Stratejisi*, Maliye Araştırmaları-4, 2021, s.8.

⁷⁸ Sayar, s.18.

devletin vergi işlerine karışmalarının önüne geçilmesi bu dönemin yargı sistemi açısından önemli adımlarından biri olmuştur.⁷⁹

1.2.2.2. Cumhuriyet Dönemi

1.2.2.2.1. 5887 Sayılı Kanun'a Kadar Olan Dönem ve 2503 Sayılı Adliye Harç Tarifesi Kanunu

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde Osmanlı Dönemi vergi uygulamaları devam etmiştir.⁸⁰ Bu dönemde çok sayıda kanunla harçlara ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Bu kanunlardan bazıları şu şekildedir:⁸¹

- 1927 tarih ve 1143 sayılı Şehbenderlik Rüsümü Kanunu
- 1928 tarih ve 1318 sayılı Hariciye Vekaleti Tasdik Harçları Kanunu
- 1930 tarih ve 1701 sayılı Tütün ve Tütün İnhisarı Hakkındaki Kanunu
- 1934 tarih ve 2503 sayılı Adliye Harç Tarifesi Kanunu
- 1938 tarih ve 3494 sayılı Noter Harç Tarifesi Kanunu ile Pasaport Kanunu

Bu kanunlar dışında da birçok kanun ekinde ve değişik kanunlarda, harçlarla ilgili çeşitli hükümler bulunmaktaydı. Kaldırılan bazı kanunlar ve hükümler 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun kısımlar arasında müşterek hükümler başlıklı onuncu kısmının kaldırılan hükümler başlıklı beşinci bölümünün 139. maddesinde sıralanmaktadır. Bu dağılımın sebebi Osmanlı Devleti'nin batılı yenilikleri uygulamaya çalıştığı son dönemlerinde batıda harçlara ilişkin karışık ve sistemsiz bir yapının olmasıydı. Dönemin geneline bakıldığında Osmanlı'nın son dönemlerinde yaptığı batılı reform çalışmaları özü itibariyle anlaşılammış ve bu başarısızlığın vergi sistemindeki yansımaları burada görülmüştür. Bu sistemsiz yapı 1949 yılındaki vergi reform hareketlerine kadar devam

⁷⁹ Akiba, s.32.

⁸⁰ Aydın, Mehmet Sadık. *Cumhuriyetin Erken Döneminde Vergi Uygulamaları*, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 10, Sayı 20, Güz 2020. s.537.

⁸¹ Ortaç, s.5.

etmiştir. 1952 yılında 5887 sayılı kanunun kabulüyle birlikte bu dağılık yapı giderilmiştir.⁸²

Yargı harçları özelinde ise 1934 tarih ve 2503 sayılı Adliye Harç Tarifesi Kanununa bakmak gerekirse kanunun dört ana bap'tan oluştuğu görülmektedir. Birinci bap hukuk davalarından alınacak harçları, ikinci bap ceza davalarından alınacak harçları, üçüncü bap icra harçlarını ve dördüncü bap ise müşterek hükümleri düzenlemektedir. Baplar da kendi içlerinde fasıllara ayrılmıştır. Bu fasıllara bakıldığında günümüz sisteminden bildiğimiz yargı harçlarının bu kanun ile de düzenlendiği görülmektedir. Fasıllarda peşin harç, celse harcı, tebliğ harcı, ilam harçları, suret harçları, tezkere harçları, iflas işlerinden alınacak harçlar, konkordato harçları ve müteferrik harçlar gibi konular düzenlenmiştir.⁸³

1.2.2.2.2. 1952 tarihli 5887 Sayılı Harçlar Kanunu Dönemi

1949 tarihli mali reform hareketleri neticesini göstermeye başlamış ve 1952 yılında 5887 sayılı Harçlar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla harçlar tek bir kanun çatısı altında toplanmış olmasına rağmen kanun, mahiyeti bakımından eksiklikler barındırması sebebiyle kısa ömürlü olmuş ve kabulünden sonra yalnızca 12 yıl uygulanmıştır.

5887 sayılı kanunun gerekçesine bakıldığında ise batıdan esinlenilerek uygulanan harçların mevcut koşulları düzenlemekte yetersiz kalması, ekonomik ve sosyal ihtiyaçları karşılar nitelikte olmaması ve bazı harçların aynı zamanda damga resmine de tabi tutulması gibi gerekçeler gösterilmiştir. Bu kanunda harca bağlı işlemler on kısma ayrılmış ve her kısma karşılık olmak üzere bir tarife eklenmiştir.⁸⁴

Bir de genel hükümlere ilişkin on birinci kısma yer verilmiştir. Ancak on birinci kısımda çeşitli harç konularıyla ilgili olmakla beraber birbirleriyle alakasız düzenlemeler içeren maddeler bulunmaktaydı. Her hükmün ait olduğu kısımda yer almaması, her ne kadar harçlara ilişkin tek bir kanun olsa da kanun içerisinde dağılıklığa yol açmıştı. Bu

⁸² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.25.

⁸³ 16 Haziran 1934 tarihli 2728 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 2503 Sayılı Adliye Harç Tarifesi Kanunu.

⁸⁴ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.27.

kanunda, kanunların vergisel yönü dışında Cumhuriyet Dönemi'nde yaşanan Dil Devrimi'nin de kanun lafzında etkili olmaya başladığı görülmektedir.

1.2.2.2.3. 1964 tarihli 492 Sayılı Harçlar Kanunu Dönemi

5887 sayılı Harçlar Kanunu'ndaki yapısal karmaşa sebebiyle ve günün koşullarına daha uygun bir kanun yapılması ihtiyacı üzerine bugün kullanmış olduğumuz 492 sayılı Harçlar Kanunu 1964 yılında kabul edilmiştir. Bu kanun ile 5887 sayılı Harçlar Kanunu'ndaki sistematik sorun giderilmiş, kısımlar içerisinde bütünlük sağlanmıştır. 5887 sayılı Harçlar Kanunu'nda yer alan harç cezalarına ve usule ilişkin hükümlerin bu kanunda düzenlenmesi yolundan vazgeçilmiş, harç cezaları ve usule ilişkin konular 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenmeye başlanmıştır.⁸⁵

Bu kanun ile harç konuları dokuz kısma ayrılmış ve her kısım vergi sistematigi dikkate alınarak konu, yükümlülük, muafiyet, harç alma ölçüsü ve nispetleri, harcın ödenmesi başlıkları altında yeniden düzenlenmiştir. Yargı harçlarından ayrı bir tarifede düzenlenen icra ve iflas harçları 1 sayılı yargı harçları tarifesi altına alınmıştır. 5887 sayılı Harçlar Kanunu'nun tarifeler kısmındaki ayrımını gösteren ilk maddesi ile 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun tarifeler kısmındaki ayrımını gösteren ilk maddesi karşılaştırıldığında 492 sayılı Harçlar Kanunu ile kanun sistematiginde yapılan değişiklikler görülmektedir.

Tablo 1. Mülga 5887 Sayılı Harçlar Kanunuyla 492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun karşılaştırması

5887 sayılı Harçlar Kanunu Madde 1	492 sayılı Harçlar Kanunu Madde 1
1. Her nevi davalar ile mahkemeler, hakimler ve savcılar ve ticaret sicil memurları tarafından yapılan muamelelerle avukatlık işleri	1.Yargı harçları
2. İcra ve iflas muameleleri	2. Noter harçları
3. Noter muameleleri	3.Vergi itiraz harçları (1982'den sonra vergi yargısı harçları)

⁸⁵ Ortaç, s.6.

Tablo 1. (devam) Mülga 5887 Sayılı Harçlar Kanunuyla 492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun karşılaştırması

4.Vergi, resim ve harçlara ait itiraz ve temyiz işleriyle diğer vergi muameleleri	4.Tapu ve Kadastro harçları
5.Tapu ve kadastro muameleleri	5. Konsolosluk harçları
6.Nüfus muameleleri	6.Pasaport, ikamet tezkeresi, vize ve Dışişleri Bakanlığı tasdik harçları
7.Konsolosluk muameleleri	7. Gemi ve liman harçları
8.Pasaport ve vize işleriyle ikamet tezkereleri ve Dışişleri Bakanlığınca yapılan tasdik muameleleri	8.İmtiyazname, ruhsatname ve diploma harçları
9.Tabiiyet muameleleri	9.Trafik harçları
10.Her nevi ruhsatnameler, ihtisas ve izin vesikaları, ihtira beratları, marka hakları, imtiyazlar, diploma, tasdikname ve şahadetnameler, satış tezkereleri ve bunlara benzer vesikalar	

1.2.2.2.4. 492 Sayılı Kanun'da Günümüze Kadar Yapılan Değişiklikler

2023 yılı itibariyle 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda ilk madde kanunun şümulü olmakla birlikte 37. maddeye kadar yargı harçları başlıklı birinci kısma ilişkin maddeler bulunmakta ve toplamda 139 madde bulunmaktadır. Bu maddeler dışında kanunda ek maddeler, mükerrer ve geçici maddeler de yer almaktadır.⁸⁶ Ayrıca kanunda harçlara ilişkin 9 tane tarife bulunmaktadır. 1964 yılından bu çalışmanın yapıldığı 2023 yılına kadar 59 yıl gibi görece uzun sayılabilecek bir süre geçmiştir. 492 sayılı kanun, 1964 yılından bu yana gerek yargı harçlarıyla ilgili gerek kanunda yer alan diğer harçlarla ilgili birçok değişikliğe uğramıştır. Kanunda yapılan bu değişiklikler hukuk sisteminde yaşanan değişimler sebebiyle zorunlu olarak meydana gelmiştir. Bu durum hem toplumda yaşanan ekonomik gelişmeler ve değişimlere uyum sağlamak adına hem de hukuk sistemine giren yeni müesseselere uyum sağlamak adına gerekli olmuştur.

⁸⁶ Bkz. Bayram, Erdin. *Kanun Sistematiğinde "Madde"*. Yasama Dergisi, Sayı 8, 2008, s.111. "Bir kanuna eklenecek maddeye, kanunun diğer bir maddesi ile bağlantısının olması nedeniyle ya da sehven var olan bir madde numarasının tekrar verilmesine mükerrer madde denir. Bu madde türünün en tipik örnekleri vergi kanunlarında (bkz. 231 sayılı Vergi Usul Kanunu, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu..) görülmektedir.mükerrer madde türüne eski kabul tarihli bazı kanunlarda rastlanılmakta, değiştirilecek kanunun sistematiği bunu gerektirmiyor ise günümüz çerçeve kanunlarında mükerrer madde eklenmesine yönelik düzenlemelere yer verilmemektedir."

1.2.2.2.4.1. Yargı Harçlarının İki Ayrı Tarifede Yer Alması Sorunu

Bu süreçte yargı harçlarına dair yaşanan ve 492 sayılı kanunda değişiklik yapılmasını gerektiren bazı hukuki gelişmelere örnek vermek gerekirse; 1982 yılında idari yargıda reform yapılmasıyla birlikte vergi temyiz ve itiraz komisyonları kaldırılıp yerine vergi mahkemeleri kurulmuştur. Bu değişiklikle beraber kanundaki vergi itiraz harçları, vergi yargısı harçları olmuştur. Bu değişiklik, beraberinde idari yargı başlığı altında birlikte yer alan ve aynı usul kanuna tabi ilerleyen idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinden idare mahkemelerinin işlemlerinin 1 sayılı tarifeye harçlandırılırken, vergi mahkemelerinin 3 sayılı tarifeye göre harçlandırılmasına sebep olmuştur. Bu durum aynı yargı kolunda aynı mercilerce kurulu sisteme tabi aynı konumdaki mahkemelerde iki ayrı harçlandırma sistemi uygulanması ve bu uygulamanın hatalı harçlandırmalara yol açması nedeniyle eleştirilmiştir.⁸⁷ Yine aynı dönemde Danıştay, yargısal anlamda güçlendirilmiş ve bir temyiz merci haline getirilmiştir.⁸⁸ Yine bu duruma ilişkin de harçlar düzenlenmiştir.

1.2.2.2.4.2. Tahkim Yargılamasında Yargı Harçları

Hukukun gelişim göstermesiyle birlikte iç mevzuatta yer alan fakat uygulamada aktif faydası görülemeyen hukuki yollar üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bu yolların işlevselliğini ve uygulamadaki yerini arttırmak için yeni kanunlarla düzenlemeler getirilmiştir. Bu yollardan bir tanesi ise tahkimdir. Her ne kadar 1927 yılından beri iç tahkim ile ilgili mevzuatımız bulunsa da tahkim, ülkemizde batılı ülkelerde gösterdiği gelişim ve yaygınlaşmayı son yıllara kadar gösterememiştir. Tahkimin önündeki engelleri kaldırmak için 05.07.2001 tarih ve 24453 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu kabul edilmiştir.⁸⁹

⁸⁷ Sarısalan, Osman. *Vergi Yargılamasında Harç Sorunu*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 27, 2016, s.495.

⁸⁸ Danıştay Resmî Sitesi, <https://www.danistay.gov.tr/icerik/9>. Sarısalan, Osman. *Vergi Yargısının Yapısal Sorunları ve İstinaf Süreciyle Birlikte Çözümlemesi Gereken Yeni Sorun Alanları*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 37, 2019, s.277.

⁸⁹ Dayınlarlı, Kemal. *Ülkemizde 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu ve Uygulaması*, <http://www.dayinlarli.gen.tr/wp-content/uploads/2018/03/intes2002.pdf> (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023), s.5.

Günümüzde zaman ve yargılama giderleri açısından daha avantajlı bir yargılama faaliyeti olduğundan tahkimin yaygınlaştığı ve sıklıkla tercih edildiği belirtilmektedir. Yargı harçları bakımından devletin herhangi bir harcaması bulunmadığından tahkimde yargı harcı alınmıyor olduğu ifade edilmekle birlikte hakem ücreti gibi giderlerin ortaya çıkması sebebiyle netice itibariyle tahkimin her zaman mahkeme yargısından daha az maliyet getirdiğini söylemek mümkün olmamaktadır.⁹⁰

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun hakem kararları başlıklı 3. maddesinden de anlaşılacağı üzere tahkim yargılamasında başvurma harcı yoktur. Bu sonuca fıkra hükmünde başvurma harcının düzenlenmemiş olmasından varılmaktadır.⁹¹ Tahkim yargılamasında karar ve ilam harcı da bulunmamaktadır. Ancak Harçlar Kanunu'nun 3. maddesinde belirtilen hallerde karar ve ilam harcı alınacağı belirtilmektedir. Bu çalışmada tahkimde alınan yargı harçlarına ilişkin bu bilgilerle sınırlı kalınacak olup 3. maddenin kapsamına ilişkin detaylı incelemeye yer verilmeyecektir. Ayrıca tahkim yargılamasında mahkemelere başvurulması gereken hallerde alınması gereken yargı harçları olabileceği HMK'nın 441. maddesinde ve MTK'nın 16. maddesinde yargılama gideri başlığı altında bunlar gösterilmiştir.

Hukuk sistematığına bakıldığında hukukun gelişimiyle beraber 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda da bu gelişime paralel dokunuşlara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Tahkime ilişkin gelişimler neticesinde 2014 yılında 6518 sayılı Kanun'un 9. maddesiyle Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin karar ve ilam harcı başlıklı nispi karar ve ilam harcını düzenleyen kısmına tahkim yargılamasında alınacak harç oranı eklenmiştir.⁹² 2016 yılında ise 6728 sayılı Kanun'un 36. maddesiyle, 2014 yılında eklenen bu cümle

⁹⁰ Ertaş, Bilge. *Tahkim Yargılamasında Yargılama Giderleri*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2019, s.44.

⁹¹ Taşdelen, Aziz. *Baro Hakem Kurulu Faaliyetlerinin Harçlar Kanunu Açısından Değerlendirilmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 2004, s.284.

⁹² 19 Şubat 2014 tarih ve 28918 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 6518 sayılı Kanun.

“Tahkim yargılamasında bu bent hükümlerine göre harç alınmaz.” şeklinde değiştirilmiştir.⁹³

1.2.2.4.3. Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru, İstinaf Kanun Yolu ve Arabuluculuk

2010 yılında Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru yolunun açılmasıyla birlikte Anayasa Mahkemesi’ne yapılacak bireysel başvurulara ilişkin harç düzenlemesine ihtiyaç duyulmuş ve kanuna eklenmiştir.⁹⁴ 2016 yılında ise Bölge Adliye ve Bölge İdare Mahkemeleri göreve başlamıştır. Bu sebeple istinaf kanun yoluna ilişkin harçların kanunda düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu kanun yoluna ilişkin yeni harçlar da yine Harçlar Kanunu’na ilave edilmiştir.

Hukukumuzda zamanla yaşanan bir diğer gelişme ise arabuluculuk alanında olmuştur. 2012 yılında yürürlüğe giren 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ile arabuluculuk, alternatif uyuşmazlık çözümü yolu olarak uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle 01.01.2018 tarihinde işçi ile işveren arasındaki bazı uyuşmazlıklarda dava şartı olarak zorunlu arabuluculuğun getirilmesi, 01.01.2019 tarihi itibariyle bazı ticari uyuşmazlıklarda dava şartı olarak zorunlu arabuluculuğun getirilmesi ve 28.07.2020 tarihinde 7251 sayılı kanunla tüketici mahkemelerinde görülen uyuşmazlıklarda dava şartı olarak arabuluculuğun getirilmesiyle arabuluculuk yaygınlaşmıştır. 2018 tarihinde 7103 sayılı kanun ile 492 sayılı Harçlar Kanunu’na bağlı 1 sayılı tarifeye açılmış davalarda uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözülmesi halinde arabuluculuk son tutanağına dayalı olarak verilen kararlarda alınacak harcı düzenleyen bir bent eklenmiştir.⁹⁵

⁹³ 09 Ağustos 2016 tarih ve 29796 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 6728 sayılı Kanun.

⁹⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Resmî Sitesi, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mahkeme/gorev-ve-yetkileri/bireysel-basvuru/#:~:text=Temel%20haklarla%20ilgili%20E2%80%9Cevrensel%20C3%B61%C3%A7%3%BCtlere,bireysel%20ba%C5%9Fvuru%20yolunun%20a%C3%A7%4%B1lmas%C4%B1%20olu%C5%9Fturmu%C5%9Ftur.>

⁹⁵ 27 Mart 2018 tarihli 30373 sayılı (2.mükerrer) Resmî Gazete’de yayımlanan 7103 sayılı Vergi Kanunları İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.

1.2.2.2.4.4. Merkezi Takip Sistemi Harcı

19 Aralık 2018 tarihli Resmî Gazete 'de yayımlanan 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun'un kabulüyle birlikte merkezi takip sistemi mevzuatımıza girmiştir. Merkezi takip sistemi icra sistemine abonelik sözleşmeleri açısından getirilen bir yenilik olmuştur. 7155 sayılı Kanun'un 18 ve 19. maddeleriyle 492 Sayılı Harçlar Kanunu'na merkezi takip sistemi harcı eklenmiştir. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin İcra ve iflas harçları başlığı altında 7155 sayılı Kanun kapsamındaki icra takiplerinde takibe konu olacak tutar üzerinden alınacak harç oranı belirlenmiştir.⁹⁶

1.2.2.2.4.5. 492 Sayılı Kanun'un 28. Maddesi ve 32. Maddesi

492 sayılı kanun'da yargı harçlarına ilişkin yalnızca eklemeler olmamıştır, tartışmalı maddelerin iptali ve değiştirilmesi de söz konusu olmuştur. Bu maddelerden 28. madde ve 32. madde tartışma konusu olmuş⁹⁷ ve bu maddelere ilişkin hem Anayasa Mahkemesi hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlar vermiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 17.07.2007 tarihli Ülger kararı olarak bilinen kararına 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 28/a maddesi konu olmuştur. Bu karara konu olayda davacı çalıştığı şirketten kıdem tazminatı, ihbar tazminatı gibi haklarını istemek amacıyla yargı sürecini başlatmıştır. Dava neticesinde davacı tarafa belli bir miktar ödenmesine karar verilmiş olmasına rağmen, bir başka deyişle davacı davayı kazanmış olmasına rağmen nispi karar harcının ödenmediğinden bahisle 28/a maddesine dayanılarak, kararın bir sureti tarafına verilmemiştir. Davacı bu durumun hak arama

⁹⁶ 19 Aralık 2018 tarihli 30630 sayılı 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun.

⁹⁷ Konunun anlaşılabilmesi adına bahsedilen maddelerin güncel halini eklemek gerekmiştir. “Nispi harclarda ödeme zamanı: (1) Madde 28 – (1) sayılı tarifede yazılı nispi harçlar aşağıdaki zamanlarda ödenir.: a) (Değişik: 23/7/2010-6009/18 md.) Karar ve ilam harcı, Karar ve ilam harçlarının dörtte biri peşin, geri kalanı kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenir. Şu kadar ki, ölüm ve cismani zarar sebebiyle açılan maddi ve manevi tazminat davalarında peşin alınan harcın oranı yirmide bir olarak uygulanır. Bakiye karar ve ilam harcının ödenmemiş olması, hükmün tebliğe çıkarılmasına, takibe konulmasına ve kanun yollarına başvurulmasına engel teşkil etmez. (1)(2) ve Harcı ödenmeyen işlemler: (1) Madde 32 – Yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe mütaakip işlemler yapılmaz. Ancak ilgilisi tarafından ödenmeyen harçları diğer taraf öderse işleme devam olunmakla beraber bu para muhakeme neticesinde ayrıca bir isteğe hacet kalmaksızın hükmünde nazara alınır.”

özgürlüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuştur. Mahkeme bu durumun mahkemeye başvurma hakkını zedelediğine ve Sözleşmenin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlali niteliğinde olduğuna karar vermiştir.⁹⁸

Anayasa Mahkemesi, 14.01.2010 tarihli 2009/27 E. sayılı ve 2010/9 K. sayılı kararıyla 28. maddenin bazı cümlelerini iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesi 18.10.2012 tarihli 2012/70 E. ve 2012/157 K. sayılı kararıyla ise 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 28. maddesinin a bendinde yer alan bir ifadeyi iptal etmiştir.

2010 tarihli başvuruda Anayasa Mahkemesi'nden Harçlar Kanunu'nun 28. maddesinde yer alan "*Karar ve ilam harcı ödenmedikçe ilgiliye ilam verilmez*" cümlesinin ve yine aynı kanunda 32. maddede yer alan "*Yargı işlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemler yapılmaz*" cümlesinin Anayasaya aykırılığı sebebiyle iptali istenilmiştir. 28. maddenin iptalinin istenmesinin gerekçesi, bir kişinin yargı kararı ile hüküm altına alınan bir hakkını icraya koyabilmesi ilam ile karşı tarafa yüklenen bir ödevin yerine getirilmesine bağlanamaz şeklinde gösterilmiştir. Nispi harçlarda ödeme zamanı başlıklı 28. maddede iptali istenen cümleye bakıldığında, bu cümlenin, davacı tarafın davayı kazandığı halde ilam alabilmesini ve kararı icraya koyabilmesini ilam ile karşı tarafa yüklenen harcı ödemeye bağlı tuttuğu görülmektedir. Anayasa Mahkemesi, 2010 tarihli kararında 28. maddede yer alan bu cümleyi hak arama özgürlüğünü kısıtlamasından dolayı Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırı bularak iptal etmiştir.⁹⁹

Kanunda harcı ödenmeyen işlemler başlığı ile yer alan 32. madde için ise herhangi bir aykırılık olmadığı sonucuna vararak herhangi bir iptale gitmemiştir. İptale gitmeme sebebi olarak ise bu kuralın sadece nispi karar ve ilam harçları için değil, yasada yer alan ve yargı işlemlerinden alınacak her harcı kapsadığını söylemiş ve harç ödemediği devam eden işlemlerin yapılmasını istemenin bireysel bir menfaat oluşturması sebebiyle

⁹⁸ Pınar, Burak/ Meriç, Nedim. *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Yargı Harçlarına Bakışı: Yiğit ve Ülger Davaları Işığında Hak Arama Özgürlüğü ve Yargı Harçları İlişkisi*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 84, 2009, s.195. Poroy, Mehmet Akif. *Harçlar Kanunu'nun 28/A Maddesinin AİHM'in Ülger/Türkiye Kararı ve Türk Yargısının Uygulanması Işığında Değerlendirilmesi*, TBB Dergisi, Sayı 86, 2009, s.430.

⁹⁹ 17 Mart 2010 tarih 27524 sayılı Resmî Gazete yayımlanan 14.01.2010 tarih 2009/27 E. ve 2010/9 K. Sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı. Demirbaş Aksüt, Burcu. *Vergi Yargılaması Hukuku'nun Anayasal Temelleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Özel S, 2010, s.290.

harçların konuluş amacına uygun düşmeyeceğini söylemiştir. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı öğretide kararın çelişik bir karar olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin odak noktası harç alınmasının amacının nispi veya değil tüm harçlarda ortak olduğu bu nedenle 28. maddeyi iptal ederken 32. maddeyi iptal etmemenin tutarlı bir tutum olmadığı yönündedir.¹⁰⁰

Anayasa Mahkemesi'nin 28. maddeye ilişkin kararı sonrasında uygulamada birtakım belirsizlikler yaşanmış ve farklı farklı uygulamalar benimsendiği görülmüştür. Ancak uygulamadaki bu farklılıklar 12.01.2011 tarihinde kabul edilen Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na konulan 302. maddeyle giderilmiştir.¹⁰¹ HMK'nın 302. maddesi şu şekildedir:

İlamın alınması, kesinleşme kaydı ve harçlar

MADDE 302- (1) *Taraflar, harcının ödenmiş olup olmamasına bakılmaksızın ilamı her zaman alabilirler.*

(2) *Bakiye karar ve ilam harcının ödenmemiş olması, hükmün tebliğe çıkarılmasına, takibe konmasına ve kanun yollarına başvurulmasına engel teşkil etmez.*

(3) *2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu dâhil, diğer kanunların bu maddeye aykırı hükümleri uygulanmaz.*

(4) *Hükmün kesinleştiği, ilamın altına veya arkasına yazılıp, tarih ve mahkeme mührü konmak ve başkan veya hâkim tarafından imzalanmak suretiyle belirtilir.*

(5) *(Ek: 20/7/2017-7035/27 md.) Kanun yollarından geçmek suretiyle kesinleşen kararların kesinleşme kaydı ile kesinleşme kaydı yapılan kararların yerine getirilmesi için gerekli bildirimler de ilk derece mahkemesince yapılır.*

¹⁰⁰ Deliduman, Seyithan. *Anayasa Mahkemesinin 492 Sayılı Harçlar Kanununun Bazı Maddelerine İlişkin Olarak Vermiş Olduğu 14.01.2010 Tarihli Kararı Üzerine Düşünceler*, Terazi Hukuk Dergisi, Sayı 43, 2010, s.122. Akyol Aslan, Leyla, *Anayasa Mahkemesinin 14.01. 2010 Tarihli Kararı Çerçevesinde Yargı Harçlarına İlişkin Bazı Sorunlar ve Güncel Gelişmeler*, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1,2011, s.47.

¹⁰¹ Tercan, Erdal/ Rüzgaresen, Cumhur. *Harçlar Kanunu m. 28/a ve m. 32'nin Mahkeme Kararları ve Yeni Kanuni Düzenlemeler Işığında Değerlendirilmesi*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 14, Sayı 1-2, 2010, s.158.

Anayasa Mahkemesi kararının 28/1/a'nın iptal edilip 32. maddenin iptal edilmemesi konusunda çelişik olduğunu düşünenlerin yanısıra kararın isabetli olduğu kanaatinde olanlar da vardır. Kararın isabetli olduğu düşüncesindekiler Harçlar Kanunu'nun 32. maddesinin bahsi geçen cümlesinin iptali halinde kişilerin gerekli harçları ödemeksizin işlemlerinin yapılmasını isteyebileceklerini gerekçe olarak göstermektedir.¹⁰² Anayasa Mahkemesi'nin bu kararında üç üye karşı oy kullanmış olup karşı oy kullanma gerekçeleri esasa ilişkin değil Anayasa Mahkemesi'nin kabul ettiği usule ilişkin ilk inceleme safhasında olmuştur.

492 sayılı Harçlar Kanunu'nda yaşanan bu değişiklikler 28/a maddesi için yapılan son değişiklikler olmamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin 2010 tarihli kararının ardından yine aynı yıl içerisinde 6009 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 18. maddesi ile 28/a ,

“a) Karar ve ilam harcı, Karar ve ilam harçlarının dörtte biri peşin, geri kalanı kararın verilmesinden itibaren iki ay içinde ödenir. Şu kadar ki, ölüm ve cismani zarar sebebiyle açılan maddi ve manevi tazminat davalarında peşin alınan harcın oranı yirmide bir olarak uygulanır. Bakiye karar ve ilam harcının ödenmemiş olması, hükmün tebliğe çıkarılmasına, takibe konulmasına ve kanun yollarına başvurulmasına engel teşkil etmez.”

şeklinde değiştirilmiştir.¹⁰³ Yapılan bu değişikliğe ilişkin “kararın verilmesinden itibaren” ibaresinin Anayasa'nın 2. maddesine aykırılığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmuş, bu ibarenin iptali ve yürürlüğün durdurulması istenilmiştir. Anayasa Mahkemesi iptal talebini tarafların bakiye karar harcının miktarını gerekçeli kararın tebliği ile öğrenmesi ancak gerekçeli kararın yazılıp tebliğ işleminin tamamlanmadan bir başka deyişle mükellefin henüz varlığından haberdar olmadığı bir miktardan iki ay içinde sorumlu tutularak bu miktara ilişkin gecikme zammı ödemek zorunda kalmasını hukuk güvenliği ilkesine uygun olmadığını kabul etmiş ve bu ibareyi

¹⁰² Tercan/Rüzgaresen, s.165.

¹⁰³ 01 Ağustos 2010 tarih ve 27659 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 6009 sayılı Kanun.

iptal etmiştir. Karar oybirliği ile verilmiştir.¹⁰⁴ Anayasa Mahkemesi'nin 18.10.2012 tarihli 2012/70 E. ve 2012/157 sayılı bu kararı öğretide yerinde bulunmuştur.¹⁰⁵ Bu kararın yerinde bir karar olduğu görüşüne katılmaktayım. 2013 yılında, 6487 sayılı Bazı Kanunlar ile 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 10. maddesiyle 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 28. maddesinin birinci fıkrasının a bendinin birinci cümlesinde yer alan “*kararın verilmesinden itibaren iki ay*” ibaresi “*kararın tebliğinden itibaren bir ay*” şeklinde değiştirilmiştir.

Son olarak ise 2022 yılında itiraz yoluyla 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 28. maddesinin birinci fıkrasının a bendi ve 32'nci maddesinin birinci cümlesi bir kez daha Anayasa Mahkemesi önüne taşınmıştır. Bu başvuruda kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davalarında itiraz konusu kuralların “*davalısı harçtan muaf davalar*” yönünden Anayasa'ya aykırı olduğu iddia edilmiş ve iptalleri istenmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 08.09.2022 tarihli, 2022/61 E. sayılı ve 2022/101 K. sayılı Kararı ile hem 28/1-a'nın hem de 32. maddenin birinci cümlesinin “*davalısı harçtan muaf olan kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davaları*” yönünden iptaline karar verilmiştir. Bu karar Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girecek olup karara karşı üç üye karşıoy kullanmıştır.

Kararda dikkat çeken nokta, iptaline karar verilen kuralların belirli bir dava tipi olan kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davalarına yönelik olarak verilmiş olmasıdır. Nitekim karşıoy gerekçelerinde de bu hususa değinilmiştir. İki üyenin imzasını taşıyan karşı oy gerekçesinde kamulaştırmaz el atma ile idarenin Anayasa'ya aykırı diğer eylemleri arasında bir ayırım yapmanın doğru olmayacağına, böylesine bir ayırım yapmaksızın kuralların iptalinin ise benzer davalar açısından sınırları belirsiz bir harç muafiyetine sebep olabileceğine değinerek kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığı görüşü bildirilmiştir. Diğer karşıoyda da yalnızca kamulaştırmaz el atma davaları yönünden değil, tüm davalar yönünden değerlendirme yapılması gerektiği vurgulanmakla birlikte iptal kararı haklı bulunmuştur. İptal kararının haklı bulunmasına gerekçe olarak ise bu tür

¹⁰⁴ 13.02.2013 tarih 28558 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 2012/70 E. ve 2012/157 K. Sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı.

¹⁰⁵ Ermenek, İbrahim. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yürürlüğü Girmesinden Sonra Yargılama Giderlerine İlişkin Olarak Ortaya Çıkan Bazı Güncel Sorunlar ve Usul Ekonomisi İlkesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, s.221.

davalarda sonuç ne olursa olsun nispi harç istenmesinin gerekli ve orantılı olmadığı, harcın kesin olarak iade edilecek olmasından dolayı harç alınmasında hiçbir yarar olmadığı ifade edilmiştir.

492 sayılı kanunda kabul edildiği tarihten günümüze kadar birçok değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerden yargı harçlarına ilişkin önemli gördüğüm ve yakın tarihte olanlara bu başlık altında değinilmeye çalışılmıştır. Kanunlar da tıpkı insanlar ve toplumlar gibi canlı bir yapıya sahip olduğundan değişmesi ve gelişmesi beklendik bir durumdur.

1.2.2.2.4.6. Yargı Harçlarına İlişkin Veriler

Mali konulara ilişkin kayıtlar, veriler, tüm devletler tarafından tutulmakta olup modern devlet anlayışında şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır. Bu verilerden çıkarımlar yapılmakta ve bu verilere dayanılarak raporlar hazırlanmaktadır. Hazırlanan bu raporlar üzerinden değerlendirmeler yapılmaktadır. Yargı sistemi nezdinde bakıldığında ülkelerin adalet bakanlıklarının tuttuğu veriler üzerinden hazırlanan Avrupa Birliği Yargı Sistemleri Değerlendirme Raporları bulunmaktadır. Bu raporlarda mahkemelerin etkinliğinden, bütçesine, kullandıkları iletişim bilgi iletişim teknolojilerinden, yargı sistemi çalışanları içerisindeki cinsiyet dağılımına kadar birçok konu kayıt altına alınmakta ve incelenmektedir.¹⁰⁶ Verilerle değerlendirme yapmanın konu için faydalı olacağı inancıyla yargı harçlarının bütçe içerisindeki konumunu bu bağlamda değerlendirmek gerekmiştir.

Vergilerin ve harçların, kamu gelirleri içerisindeki oranı yıldan yıla değişiklik göstermektedir. Yargı harçlarının harçlar içerisindeki oranı da aynı şekilde yıldan yıla değişiklik göstermektedir. Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığınca¹⁰⁷ ve Gelir İdaresi Başkanlığınca¹⁰⁸ her yıl toplanan bu kamu gelirlerine ilişkin veriler paylaşmakta olup verilerin incelenmesi neticesinde harçların kamu gelirleri içerisindeki

¹⁰⁶ Bkz. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-stat> (Son Erişim Tarihi, 11.03.2023).

¹⁰⁷ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü Sitesi, <https://muhasebat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-butce-istatistikleri>, (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023).

¹⁰⁸ Gelir İdaresi Başkanlığı Sitesi, https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG1.htm (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023).

oranını ve yargı harçlarının harçlar içerisindeki oranını tespit etmek ve harçlara ilişkin yorum yapmak mümkün hale gelmektedir.

Kamu gelirlerinin ekonomik ve sosyal faktörlerle de ilgili olduğu düşünülürse, yapılacak bu incelemede verilerin, dönemin ekonomik ve sosyal koşulları ışığında göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu tespit sosyal bilimlere ilişkin olduğu için ve ekonomik, sosyal faktörlerin etkisi sosyal bilimler alanında söz konusu olduğu için yüzde yüz kesin sonuçlara ulaşmak mümkün değildir. Ancak vaziyete ilişkin yorum yapabilmek ve durumdan haberdar olmak adına son yılların verilerini incelemek faydalı olacaktır. Nitekim vergiye ilişkin benzer çalışmalarda da bu verilerden yararlanıldığı görülmektedir. Örnek vermek gerekirse servet vergilerinin vergi içerisindeki oranın tespiti için yapılan bir çalışmada 2020 yılı kamu gelirleri tablollaştırılmış ve tabloda servet gelirlerinin kamu gelirleri içerisindeki durumu gösterilmiştir. Aynı tabloyu bu çalışmada harçlar için kullanmak mümkündür.¹⁰⁹

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) – 2020 Yılı	5.046.883.307 TL
Vergi Gelirleri	852.364.953 TL
Gelir, Kar ve Sermaye Kazançları Üzerinden Alınan Vergiler	263.898.308 TL
Dâhilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	318.255.046 TL
Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan Vergiler	185.452.049 TL
Damga Vergisi	20.963.505 TL
Harçlar	34.515.805 TL
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Vergiler	15.435 TL
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler (Servet Vergileri)	29.264.805 TL

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK),2021; Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı (HMB), 2021

Şekil 1. Gayri safi yurt içi hasıla'nın 2020 yılındaki dağılımı içerisinde harçların durumu

Bu tabloda verilen rakamlara göre 2020 yılında harçların Gayri Safi Yurtiçi Hasıla¹¹⁰ içerisindeki oranı 0,0068'dir. Bir başka deyişle harçların GSYİH'de düşük bir orana

¹⁰⁹ Gökçay, Şerif Emre/ Rençber, Altan. *Servet Vergilerinin Vergilendirme İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi*, Maliye Araştırmaları 4, 2021, s.153.

¹¹⁰ Bkz.Makro Ekonomi Ders Notları, https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzecontent/20_21_Bahar/makro_ekonomi/2/index.html, (Son Erişim Tarihi, 13.02.2022). “GSYH, bir ekonomide belirli bir sürede (genellikle bir yıl) üretilen tamamlanmış mal ve hizmetlerin gayri safi miktarlarının para cinsinden tutarları toplamıdır. Başka bir deyişle bir ülke sınırları içinde bir yıl içinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin parasal değeridir.”

tekabül ettiği görülmektedir. Harçların oranı vergilere göre düşük olmasına rağmen adalet hizmetlerine ayrılan bütçede yarıya yakın bir oranı karşılaması sebebiyle devlet için iyi bir gelir kaynağı olmaya devam etmektedir. 2012 yılında mahkeme harçlarının mahkemelere, adli yardıma ve savcılıklara tahsis edilen bütçe içindeki payı %46'dır. Avrupa ortalamasında ise bu oran %26,4'tür. Türkiye'de yargı bütçesinin neredeyse yarısı mahkeme harçları tarafından karşılanmaktadır.¹¹¹ Avrupa Birliği Yargı Sistemleri Raporlarından son yayınlanan 2020 yılı raporuna göre Türkiye ve Almanya'da yargı bütçesinin yaklaşık %40'ı hâlâ yargı harçları tarafından karşılanmaktadır.¹¹²

Her yıl ne kadar yargı harcı toplandığı, toplanan yargı harçlarının bütün harçlar içerisindeki payı ve genel bütçe içerisindeki payı gibi bilgiler benzer çalışmalarda ele alınmıştır.¹¹³ Bu çalışmada ele alınan son yıl verileriyle hazırlanan güncel hali ise aşağıda yer alan tablodaki gibidir.¹¹⁴

Tablo 2. 2006-2021 Yılı yargı harçlarına ilişkin bilgiler

YIL	Yargı Harçlarının Tahsilat Miktarı (TL)	Yargı Harçlarının Tahsilatında Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı (%)	Yargı Harçlarının Genel Bütçe İçerisindeki Oranı (%)	Yargı Harçlarının Harçlar İçerisindeki Oranı (%)
2006	635.812	20	0,35	15,72
2007	752.136	18,3	0,37	15,48
2008	826.328	9,9	0,37	15,95
2009	933.347	13	0,40	19,10
2010	1.155.614	23,8	0,42	16,10
2011	1.547.837	33,9	0,49	18,16
2012	1.885.320	21,8	0,52	18,97
2013	2.175.765	15,4	0,52	16,53
2014	2.479.184	13,9	0,54	16,74
2015	2.957.095	19,3	0,55	17,07
2016	3.529.403	19,4	0,58	19,42
2017	3.745.457	6,1	0,54	19,13
2018	4.531.920	21,0	0,53	20,45
2019	5.681.267	25,4	0,57	22,98
2020	5.355.132	-5,7	0,46	17,00
2021	7.922.701	47,9	0,50	18,40

¹¹¹ Hatipoğlu Aydın, Duygu. *Kadınların Adalet Erişimi*. Ankara Barosu Dergisi, Sayı 4, s.79-107, 2015, s.95.

¹¹² Council of Europe, *European Judicial Systems CEPEJ Evaluation Report*, European Commission for the Efficiency of Justice, Eylül 2022, s.34.

¹¹³ Bkz. Arslaner/ Şekerci, s.38. Sayar, s.124.

¹¹⁴ T.C Hazine ve Maliye Bakanlığı, Genel Yönetim Bütçe İstatistikleri.

<https://muhasabat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-butce-istatistikleri>, (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023).

Gelir İdaresi Başkanlığı Sitesi,

https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG1.htm, (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023).

Bu tabloda, kamu gelirleri içerisinde yargı harçlarına ilişkin düzenli bir seyir olduğu görülmektedir. Yargı harçları hem genel bütçe içerisinde hem de harçlar içerisinde yıldan yıla artma eğilimindedir. Ayrıca alınan yargı harcı miktarının da yıldan yıla arttığı görülmektedir. Tabloda 2020 yılında bir önceki yıla göre artış olmadığı bir başka deyişle genel eğilimin aksine bir durum olduğu görülmektedir. Bu durumun neden kaynaklandığını kesin olarak söylemek mümkün olmasa da tüm dünyada yaşanan ve bir süreliğine hayatın durmasına sebep olan pandeminin bu durumun oluşmasında etkili olduğu yorumu yapılabilir. Nitekim Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 2021 yılı adli istatistikleri de 2020 yılında hukuk mahkemelerinde yıl içinde açılan dosya sayısının bir önceki yıla göre az olduğunu göstermektedir.¹¹⁵ Bir başka çalışmada 2006-2017 yılları arasında yargı harçlarının genel bütçe içerisindeki payının %20 oranında arttığı belirtilmiş olup, yapılan bu tespit yargı harçlarındaki artma eğilimini doğrulamaktadır. Yargı harçlarının Adalet Bakanlığı bütçesini karşılama oranı ise bu çalışmada %31,4 olarak hesaplanmıştır.¹¹⁶

Yargı harçlarındaki bu artma eğiliminin kesin sebebinin tespiti mümkün değilse de yargı sisteminde yaşanan değişikliklerle, harçlar kanununa eklenen yeni harçların bu duruma etkisi olduğu düşünülebilir. İstinaf kanun yolunun gelmesiyle parasal sınır açısından istinafa ve temyize tabi olan kimi davalar üç aşamalı hale gelmiştir. Anayasa mahkemesine bireysel başvurunun da yargı harçlarının harçlar içerisindeki oranının artmasına sebep olduğu söylenebilir. Anayasa mahkemesine bireysel başvuru noktasında yargı harçlarının genelinde olan hukuk yargılaması ve ceza yargılaması ayrımı, bireysel başvuruda olmadığı için hak ihlaline ilişkin başvuru hangi yargılama neticesinde doğarsa doğsun harca tabi olmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin resmî sitesinde yayınladığı bireysel başvuru istatistikleri de Anayasa Mahkemesi'nin pek çok bireysel başvuru aldığını göstermektedir.

Hukuk sistemine getirilen ve yargı harçlarının alınmasını gerektiren yeni yollar haricinde, yargı hizmetlerine başvuruda yaşanan artış ve yargı hizmetlerine başvuruda artış

¹¹⁵ T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. *Adli İstatistikler 2021*. <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221416422021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf> , (Son Erişim Tarihi, 05.04.2023), s.139.

¹¹⁶ Sayar, s.187.

yaşanmasa dahi başvuruya konu dosyaların değerinde meydana gelen artış da alınan yargı harcı miktarının artmasına sebep olabilecek konulardır. Sonuç itibariyle, yargı harçları adalet sistemi içerisinde önemli bir yere sahiptir. 2020 yılında yaşanan pandemi sonrası dünyada oluşan ekonomik sorunlar beraberinde 6 Şubat 2023 tarihinde ülkemizde yaşanan deprem felaketi gibi olayların yargı hizmetlerine olan ihtiyacı arttıracacağı ve yargı harçlarının ilerleyen yıllar içerisinde yine artış göstererek sistem içerisinde yer alacağı tahmini yapılabilir.

1.3. YARGI HARÇLARININ İŞLEVİ

Bir kamu geliri olarak harçların tanımı ve tarihi ele alındıktan sonra bu kamu gelirininki hangi işlevi görmek amacıyla konulduğunun ve bu amacın hâlâ korunup korunmadığının günümüz hukuku açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü makul bir işleve hizmet etmeyen kurumların varlığını sürdürmesi bir müddet sonra sistemi bozan ve sistemde aksaklıklara yol açan bir hâl alacaktır. İşlevsiz kalan artık ihtiyaç duyulmayan kurumların sistem içerisindeki yeri azalacaktır. Bir kamu geliri olarak harçların vergiler karşısında işlevini yitirmeye başladığı ve özellikle gelir vergisinin kabulüyle masrafların büyük ölçüde bu vergiden karşılanmaya başladığı görülmüştür.¹¹⁷ Harçların kamu gelirleri içerisindeki payı vergilere göre daha az olmasına rağmen 1990-2015 dönemi için yapılan hesaplamalarda harç gelirlerinin vergi gelirlerine oranla daha çok arttığı tespit edilmiştir.¹¹⁸

Çalışmanın bu kısmının çalışmanın diğer kısımlarından sonra yazıldığını belirtmekte fayda vardır. Zira yargı harçlarının işlevini tespit etmek için öncelikle türlerine göre inceleyerek tek tek bilmek ve işlevlerini tespit etmek gerekmiştir. Yapılan çalışmada her yargı harcının harçların işlevi sayılabilecek tüm işlevlere aynı şekilde sahip olmadığı görülmüştür. Örneğin cezaevi harcı, kamu harcamalarını karşılama amacı taşımakla birlikte yargılama faaliyeti açısından kötüye kullanımı engelleme işlevini taşımamaktadır. Sadece icra takiplerinde tahsilat olması halinde alacaklıdan alınan bu harcın kötüye kullanımı engelleme işlevi olmadığı görülmektedir. Aksine bu harcın

¹¹⁷ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.16.

¹¹⁸ Yavuz, Hakan. *Türkiye’de Bir Kamu Geliri Olarak Harç Gelirlerinin Gelişimi: 1990-2015 Dönemi*, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı, 2016, s.375.

alacaklıları alacaklarını haricen tahsil etmeye iten bir işlevi olduğu söylenebilir. İstisnai özellikleri olan harç türleri haricinde harçların başlıca işlevlerini kamu harcamalarını karşılamak ve kötüye kullanımları engellemek olarak ifade edebiliriz.

1.3.1. Kamu Harcamalarını Karşılama

Devletin eğitim, sağlık, güvenlik ve adalet gibi toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda vermesi gereken hizmetler bulunmaktadır. Eğitim ve sağlık hizmetlerinde özelleşmeyle birlikte devletin bu görevlerini özel sektörle paylaşmaya başladığı görülmektedir. Adalet hizmetlerinde de klasik anlayışlar yıkılmaya başlanmış, tahkim ve arabuluculuk gibi devletin nispeten daha az müdahil olduğu ve devlet için daha az maliyetli olarak bilinen çözüm yollarının yaygınlaşması ve alanının genişlemesiyle birlikte adalet hizmetleri için yapılan harcamalar değişmeye başlamıştır.

Kapsamı günden güne genişleyen zorunlu arabuluculuk sürecine tâbi davalarda arabuluculara ödenecek ücretler, icra dosyalarının fiziken tutulması usulünün kaldırılarak tamamen elektronik ortamda tutulmasıyla birlikte ortaya çıkan teknolojik alt yapının güçlendirilmesi ihtiyacı gibi yenilikler, yargı hizmetlerinde yapılacak harcamaların kapsamını değiştirmiştir. Ancak çerçevesi değişse bile yargılama hizmetlerinin finanse edilmesine duyulan ihtiyaç değişmemektedir. Bir kamu geliri olarak yargı harçlarının başlıca işlevinin yargılama faaliyetlerinden doğan kamu harcamalarını karşılamak, kamu hizmetlerinin finanse edilmesine kaynak sağlamak olduğu genel olarak kabul edilmektedir.¹¹⁹

Mevcut sistemde yargı harçları devletin yargılama faaliyetleri için yaptığı harcamaları bütünüyle karşılamamakta olup bu harcamaların bir kısmına tekabül etmektedir.¹²⁰ Yapılan tüm harcamaların taraflara yükletilmesinin harçlar haricinde avukatlık ücreti, bilirkişi, tanık ve keşif giderleri gibi başkaca giderleri de ödemesi gereken taraflar için ağır bir yük oluşturacağı görüşü olduğu gibi¹²¹, yargı harçlarının tamamen yargısal

¹¹⁹ Bkz. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.16. Sayar, s.5. Furtun, s.477. Rüzgaresen, *Medeni Yargılama Hizmetlerinin Bedelsiz Olmaması ve Nedenleri*.

¹²⁰ Furtun, s. 276. Rüzgaresen, *Medeni Yargılama Hizmetlerinin Bedelsiz Olmaması ve Nedenleri*.

¹²¹ Rüzgaresen, *Medeni Yargılama Hizmetlerinin Bedelsiz Olmaması ve Nedenleri*.

hizmetlere tahsis edilmesini bu sayede sağlam ve kalıcı kaynaklara bağlanan yargı sisteminin işlevini daha etkili ve kaliteli gerçekleştirebileceğini savunan bir görüş de bulunmaktadır.¹²²

Yargılama faaliyetlerinden doğan harcamaların nasıl finanse edileceği konusundaki bu görüşlerden yargı harçlarının tamamen yargısal hizmetlere tahsisi yoluyla finanse edilmesi görüşünün hak arama özgürlüğünü engelleyici sonuçları olabilir. Kamu harcamalarının bu şekilde finanse edilmesinin yargılama faaliyetinin kalitesini arttıracığı, adalet hizmeti almak isteyenlerin yapmak istedikleri işlemler konusundaki bilincini geliştireceği açıktır. Lakin böylesine bir uygulama adalet sisteminin yalnızca güçlü (zengin) açısından kullanılabilecek bir sisteme dönüşmesine ve ekonomik açıdan güçsüz durumda olanın haksızlığa uğramasının meşrulaştırılması sonucunun doğmasına yol açabilir. Böylesine bir durumun ise anayasalar tarafından korunan en temel ilkelerden eşitlik ilkesine dokunan bir yönü olacağı belirtilmiştir. İsveç'te harçların dava açanların yıllık kazancına göre artan oranlı alındığı bir sistem olduğuna işaret edilmiştir.¹²³ Yargı harçları konusunda farklı uygulamalara değişik çalışmalarda değinilmektedir. Ancak bu uygulamaların ülkemiz açısından değerlendirilebilmesi için detaylı bir inceleme yapılması gerekmektedir. Bir sistemi baştan kurmak, kanun yapmak şüphesiz ki derinliği olan ve üzerinde itinayla durulması gereken bir süreçtir.

Ülkemizde gelir durumu yargılama giderlerini karşılamaya yetmeyecek durumdaki kişiler için adli yardım sistemi bulunmaktadır. Ancak adli yardımın yeterince işletilemediği¹²⁴ kabul edilmekle birlikte, amacına uygun olarak da işlemediği ifade edilmektedir.¹²⁵ Adli yardımın uygulanmasında yaşanan güçlüklerle çalışmanın ilerleyen kısımlarında değinilmiştir. Tarafların ekonomik durumunun tespitinde yaşanacak güçlüklerin yargı sistemini işlemez hale getirmesi ihtimali artan oranlı harç sisteminin uygulanması konusunda çekince yaratmaktadır. Fakat elbette bu gibi durumların çözülmesi için

¹²² Furtun, s. 487.

¹²³ Yılmaz, Ejder. *Hukuk Davaları Bakımından Adalet Hizmetlerinin İyileştirilmesi İhtiyacı ve Yapılması Gerekenler*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 1-2, Prof. Dr. M. Şakir BERKİ'ye Armağan, 1996, s.59.

¹²⁴ Akbal, Mehmet. *Medeni Yargılama Hukukunda Adli Yardım*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 93, 2011, s.170.

¹²⁵ Pınar, Burak. *Vergi Denetiminin Hukuka Uygunluğunun Yargı Yoluyla Sağlanmasında Hukukî Dinlenilme Hakkı (Teori-Uygulama ve Sorunlar)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 16, 2015, s.4390.

alternatifler getirilebilir. Medeni kanun gibi temel bir kanunun İsviçre Medeni Kanunu'ndan alınarak uygulandığı ülkemizde bir başka ülke harç kanununun sisteme uygun düştüğü ölçüde düzenlenerek uygulanması da düşünülebilir.

1.3.2. Kötüye Kullanımları Engellemek

Yargı harçlarının varlığı haksız ve kötü niyetli davaların açılmasının önüne geçmekte ve mahkemelerin gereksiz bir şekilde meşgul edilmesi ihtimalini bertaraf etmektedir.¹²⁶ Yargı harçları, açılacak davalarda bir nevi kontrol mekanizması mahiyetindedir. Kişiler dava sonucu elde edecekleri yararın gösterecekleri çabaya, yapacakları masrafa deyin deymeyeceğini harçların varlığı sayesinde bir kez daha gözden geçirmektedir. Herhangi bir harç ödemeksizin dava açılabilmesi durumunda, dava açma eğiliminin artacağı yönünde haklı endişeler bulunmaktadır.¹²⁷ Yargı harçlarının dava açılmasında kötü niyetli halleri engellemesinin yanında celse harcının yargılama esnasında, yargılamayı uzatacak nitelikte eylemlerin yapılmasını önleme işlevi taşıdığı da görülmektedir. Diğer bir yandan yukarıda bahsedildiği üzere cezaevi harcının ve icra takiplerinde alınan tahsil harcının ise kötüye kullanımları önleme amacının ağır basmadığı aksine varlığı sebebiyle kötüye kullanımı teşvik ettiği görülmektedir. Bu konuya çalışmanın ikinci bölümünde bu harç türlerinin incelenmesi esnasında detaylı olarak yer verilmiştir.

HMK'nın kötü niyetli ve haksız dava açılmasının sonuçları başlıklı 329. maddesi de yargı harçlarının kötü niyetli dava açılmasını engellenme işlevi taşıdığını göstermektedir. Ayrıca bu maddede haksız yere kötü niyetli olarak dava açanların karşılaşacağı disiplin para cezası, diğer tarafın vekiliyle aralarında kararlaştırılan vekalet ücretinin ödenmesi gibi diğer sonuçlara da yer verilmiştir. Bir başka deyişle yargı harçları hukuk sisteminde haksız yere dava açılmasının önlenmesi amacını taşıyan tek mekanizma değildir.

Kötü niyetli ıslah başlıklı 181. maddenin, kötü niyetli istinaf yoluna başvurma başlıklı 351. maddenin ve kötü niyetli temyiz başlıklı 368. maddenin HMK'nın 329. maddesine işaret ediyor olması bu süreçler için de kötü niyet söz konusu olabileceğine dair kaygılar

¹²⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.17.

¹²⁷ Yılmaz E, *Hukuk Davaları Bakımından Adalet Hizmetlerinin İyileştirilmesi İhtiyacı ve Yapılması Gerekenler*, s.59. Furtun, s. 478.

güdüldüğünü göstermektedir. Nitekim özellikle icra edilebilmesi için kesinleşmesi aranan kararlarda davayı kaybeden tarafın davanın sonuçlarına katlanmayı ertelemek, kararın kesinleşmesini önlemek adına gereksiz yere bu kanun yollarına başvurma eğilimine girdiği görülmektedir. Ancak bir kimsenin kötü niyetli olarak mı yoksa haklı olduğunu düşünerek mi kanun yoluna gittiğinin ya da dava açtığıının tespitinin nasıl yapılacağı tartışmalıdır. İcra ve İflas Kanunu'nun çeşitli hükümlerinde kötü niyetli işlemlere karşı kötü niyet tazminatı gibi yollar öngörülmüştür.

Sıfır tarife olarak belirtilen bir görüşe göre, günümüz modern devlet anlayışında kişiler genel olarak vergi yükümlüsü olduğu için ayrıca başka bir isim altında mali yük altına sokulmamalı ve yargılanma giderlerinin ödenmesine gerek olmamalıdır. Bu giderler tamamıyla devlet tarafından karşılanmalıdır. Kötüye kullanımları önlemek amacıyla başka yaptırımların uygulanması mümkündür.¹²⁸ Bu şekilde bir uygulama devlete ağır bir mali yük oluşturacağı ve dosya sayısının artmasına neden olacağı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Ayrıca bu uygulamada avukatlık giderlerinin de devlet tarafından karşılanması halinde avukatların Avukatlık Kanunu'nun 1. maddesinde belirtilen serbest bir meslek olma özelliğinin yitirilmesi riski altına girilebileceği ifade edilmiştir.¹²⁹ Bu durumda yargılama giderleri ve yargı harçları arasındaki ayrımı da yapmak gereklidir. Nitekim bazı görüşlerin tüm yargılama giderleri için belirtildiği bazılarının ise yalnızca yargı harçları dahilinde belirtildiği anlaşılmaktadır.

Hem tüm yargılama giderlerinin devlet tarafından karşılanması gerektiği hem de tüm yargılama giderlerinin yargı hizmeti almak isteyenler tarafından karşılanması gerektiğine ilişkin görüşler menfaatler dengesini bir taraf bakımından bozacak niteliktedir. Tüm yargılama giderlerinin devlet tarafından karşılanması adalet erişiminin kolaylaştırılabilmesi için önerilmekteyse de tarafların kolaylıkla yargılama sürecine dahil olması aralarındaki uyuşmazlığı çözmeyi denemeksizin, uyuşmazlık üzerine düşünmeksizin bir sürece dahil olmalarına yol açabilir. Dolayısıyla adalet erişiminin önü açılmak istenirken gerçekten adalet ihtiyacı içerisindeki kişilerin önü yargı mercilerinin

¹²⁸ Yılmaz, Ejder. *Yargılama Giderlerinin İşlevi ve Sosyal Hukuk Devleti*, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2 1984, s.208.

¹²⁹ Rüzgaresen, *Medeni Yargılama Hizmetlerinin Bedelsiz Olmaması ve Nedenleri*.

gereksiz iş yükü altında ezilmesi sebebiyle kesilebilir, yargılama faaliyetlerinin kalitesi düşme riski altına girer.

Tam tersi bir durumda, bir başka deyişle tüm yargılama giderlerinin yargılama faaliyetinden yararlanmak isteyen kişilere yükletilmesi halinde ise hak arama süreci belli bir kesimin tekeline geçecek maddi açıdan güçsüz kimselerin hiçbir hak arama hakkı olmadığı sonucu ortaya çıkacaktır. Yargı mercilerinin yalnızca güçlü tarafa hizmet verir hale gelmesi ise demokratik toplumlarda kabul edilmesi mümkün bir durum değildir. Mevcut sistemde dahi adli yardımdan kimi zaman fiziki imkansızlıklar sebebiyle yararlanamayan, kimi zaman böyle bir sistemin varlığından dahi haberdar olmayan ve maddi imkanları olmayan kişilerin hak aramaktan vazgeçmesi söz konusu olmaktadır. Tm kişilerin tamamen yok sayılacağı bir sisteme geçilmesi makul olmayacaktır. Tm yargılama giderlerinin taraflar tarafından karşılandığı ancak adli yardımın devam ettiği bir sistemde ise adli yardım taleplerinin artması kaçınılmaz olacaktır. Adli yardıma ayrılan bütçenin arttırılması gerekli olacaktır. Adli yardımın kontrolsüzce kısıtlanması halinde ise adalete erişim de kısıtlanmış olacaktır. Bu noktada günümüz uygulamasında bir kamu geliri olarak yargı harçlarının işlevlerini taraflar arasındaki dengeyi bozmadan devam ettirilebilmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle hak arayışı içerisindeki kişilerle devlet arasındaki dengeyi kurmada temel ölçüt hukuki tm konularda olduğu gibi özünde adil bir sonuca ulaşmaktır.¹³⁰

Bunun için adli yardım sisteminin iyileştirilmesi ve etkinleştirilmesi önerilebilir. Sistemin iyileştirilmesi ve etkinleştirilmesi ise çerçevesinin net bir şekilde ortaya konulması ve konunun önemine ve hassasiyetine dikkat çekilmesiyle olacaktır. Örneğin noter işlemlerinin adli yardım kapsamında olduğunu belirten görüş, uygulamada adli yardımın noter işlemlerini kapsar şekilde uygulanmadığını belirtmektedir.¹³¹ HMK 323. maddenin 1. fıkrasının ç bendine göre yargılama giderlerinden sayılan ve noterde yapılan bu işlemlerin adli yardım kapsamında olması gerekmektedir. Günümüz uygulamasında Ankara Barosu adli yardım merkezi, noterde vekaletname çıkaracak durumu olmayan

¹³⁰ Tanrıseven, Firdevs. *Medeni Yargılama Hukukunda Usule İlişkin Nihai Kararlarda Yargılama Giderlerinden Sorumluluk*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s.7.

¹³¹ Taşkın, Alim. *Noterlik İşlemlerinde Adli Yardım Hükümlerinin Uygulanması*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 49, Sayı 1, 2000, s.130.

vatandaşların vekaletname ücretlerini başvuran kişinin adli yardım talebinin merkezce kabul edilmiş olması halinde karşılamaktadır. Ancak bu durum adli yardımın noter işlemleri kapsamında olduğunu belirten görüşün kastettiği anlamda bir kapsam sağlamamaktadır.

HMK'nın adli yardımın kapsamı başlıklı 335. maddesinin 1. fıkrası a bendi uyarınca adli yardım, yapılacak tüm yargılama ve takip giderleri için adli yardımdan yararlanacak kişiye geçici bir muafiyet sağlamaktadır.¹³² Adli yardımdan yararlanan kişiler davanın kaybedilmesi durumunda başta ödemediği masrafları zaten dava sonunda ödemek zorunda kalmaktadır.¹³³ HMK 339. maddede masrafların taksitlendirilebileceği ve adli yardımdan yararlananın mağduriyetine yol açacaksa tamamen veya kısmen muaf tutulabileceği düzenlenmiştir. Adli yardımdan yararlanmak için kişinin ekonomik durumuna ilişkin birçok evrakla adli yardım talebinde bulunması gerekmektedir.¹³⁴ Adli yardımdan yararlanması kararlaştırılan kişinin yargılama giderlerini başlangıçta peşin olarak ödemesine gerek kalmamaktadır. Öte yandan yargı harçları yargılama giderlerinden yalnızca bir tanesidir. Yargılama giderleriyle yargı harçları arasındaki bağlantı çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylı olarak ele alınmıştır.

1.4. DİĞER KAMU GELİRLERİ VE HARÇLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Anayasa'nın vergi ödevi başlıklı 73. maddesinin son fıkrasında da yer aldığı şekliyle “*vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler*” kanunlarımızda sıklıkla bir arada kullanılan ve birbirine yaklaşan tanımları olan kamu gelirleridir. Bu kamu gelirlerinin kapsamı zamanla değişmiş, gelişen koşullara göre kimi özellikleri belirginleşmiş kimilerine ise artık ihtiyaç duyulmamaya başlanmıştır. Bu süreç yalnızca Türk hukukunda değil birçok ülkede bu şekilde gerçekleşmiştir.¹³⁵ Harcın tanımı yapılırken vergiyle hangi noktalarda benzediği ve ayrıldığı hususuna değinilmiştir. Şimdi ise vergi ve diğer kamu gelirlerinin her birinin harçlardan ayrılan noktalarının vurgulanması

¹³² Kılınç, Ayşe. *Bir İnsan Hakkı Olarak “Adli Yardım”*, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, No 1, 2011, s.2.

¹³³ Akbal, s.171, Taşkın, *Noterlik İşlemlerinde Adli Yardım Hükümlerinin Uygulanması*, s.135.

¹³⁴ Kılınç, Ayşe. *Medeni Usul Hukukunda Adli Yardım*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ocak 2013, s. 277.

¹³⁵ Yılmaz G, “*Resmin*” *Günümüzdeki Varlık Sorunu*, s.371.

suretiyle harçların kamu gelirleri içerisindeki konumunun somutlaştırılması amaçlanmaktadır.

1.4.1. Harç ve Vergi

Kamu gelirleri içerisinde en büyük paya sahip olan vergilerin en belirgin özellikleri harçlardaki durumun aksine belirli bir hizmet karşılığında alınmaması, zaruri olarak alınması ve yargı harçlarında dava sonucuna göre değişebilmekle birlikte vergide birkaç hal dışında geri verilmemek üzere alınması olarak belirtilebilir.¹³⁶ Vergilerin bir hizmet karşılığında alınmamasıyla bir başka deyişle karşılıksız olmasıyla kastedilen vergilerde harçlarda olduğu gibi bire bir verilen bir hizmetin söz konusu olmamasıdır.¹³⁷ Tüm vergiler bütün kamu harcamaları ya da hizmetlerinin karşılığı olarak alınmakta olup yargı harçlarının yargılama hizmetinin karşılığı olarak alınması gibi açık bir durum yoktur. Bu aynı zamanda vergi gelirlerinin kamu hizmetleri dışında herhangi bir amaçla harcanamayacağı anlamına gelir.¹³⁸

1.4.2. Harç ve Resim

Resim, uygulamada tüm mali yükümlülükler için bir üst başlık şeklinde kullanılmakta olup günümüzde uygulama alanı kalmamıştır.¹³⁹ Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlarda resim, bir iş ya da faaliyetin yapılmasına yetkili kuruluşlar tarafından verilen izin için yapılan ödeme olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁰ Yapılan bu tanımdan resmin bir izin karşılığı alındığı ve hizmet karşılığı olarak alınan harçtan farkının bu nokta olduğu söylenebilir.¹⁴¹ Öte yandan günümüz mevzuatında resme ilişkin yalnızca 2584 sayılı Gemi Sağlık Resmi Kanunu'nun kalmış olmasına dikkat çekilmiş ve resim kavramının artık geçmişten günümüze miras kalan bir alışkanlığın devamı olmaktan öteye gitmediği tespiti yapılmıştır. Bu düşünce beraberinde Anayasa'nın 73. maddesinden resim

¹³⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.32.

¹³⁷ Oktar, *Vergi Hukuku*, s.4.

¹³⁸ Karakoç, Yusuf. *Vergi Gelirlerinin Kamu Giderlerinin Karşılığı Olması İlkesi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 21, Sayı 2, 2015, s.450.

¹³⁹ Yılmaz G, "*Resmin*" *Günümüzdeki Varlık Sorunu*, s.380.

¹⁴⁰ Anayasa Mahkemesi'nin 07.04.2004 tarihli, 2003/11 E. sayılı ve 2004/49 K. Sayılı Kararı.

¹⁴¹ Yavuz, s.373.

kavramının çıkarılmasıyla kavram kargaşasının giderileceği önerisini getirmiştir.¹⁴² Resim kavramının günümüz itibarıyla hem harçlar kanununda hem de vergi kanunlarda “vergi, resim, harç” kalıbı çerçevesinde birçok maddede kullanıldığı görülmektedir.

1.4.3. Harç ve Şerefiye

Anayasa'nın 73. maddesinde yer verilmeyen ancak mali yükümlülüklerden olan şerefiye ve katılma paylarına da değinmek gereklidir. Şerefiye kavramına Anayasa'da yer verilmediği gibi 2464 sayılı ve 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda da yer verilmemiştir. Ancak 5237 sayılı kanunla mülga olan 423 sayılı Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu'nun 39. maddesinde şerefiye tanımlanmıştır. Bugün şerefiye kavramı birçok vergi kanununda yer almamaktadır. Örnek vermek gerekirse Vergi Usul Kanunu ve Gelir Vergisi Kanunu'nda yalnızca bir kez geçmektedir. Bu durumun şerefiyenin alınma kapsamının diğer mali yükümlülüklerle göre daha dar olmasından kaynaklandığı da söylenebilir. Şerefiye, genel kabul gören tanımıyla belediyelerin bayındırlık hizmeti sonucunda mal ve haklarının değerinde artış olan kimselerden alınan bir nevi rant vergisidir.¹⁴³ Şerefiyede belirleyici özellik değer artışı olmasıdır.¹⁴⁴ Şerefiye ve harç birçok açıdan birbirinden farklıdır. Harçta hizmet alınmak isteniyorsa öncelikle ödeme yapılması gerekmektedirken şerefiyede önce değer artışı olmalı sonrasında ödeme yapılmalıdır. Bir diğer farklılık ise hizmeti talep eden yönünden vardır. Harçta hizmeti almak isteyen talep etmekteyken, şerefiye ödemesi belediyenin bayındırlık hizmetleri sebebiyle talebe bağlı olmaksızın çıkmaktadır.¹⁴⁵ Bu nedenle de şerefiye ödemekle zorunlu olan kişinin şerefiye ödemekten kaçınmak için gayrimenkulü elden çıkarmak dışında bir seçeneği yoktur.¹⁴⁶

¹⁴² Yılmaz G, “Resmin” Günümüzdeki Varlık Sorunu, s.380.

¹⁴³ Oktar, *Vergi Hukuku*, s.8.

¹⁴⁴ Yiğit Uğur. *Harcamalara Katılma Paylarının Mali Güce Göre Ödeme İlkesi Kapsamında Analizi*, Maliye Dergisi, Ocak-Haziran 2015, Sayı 174, s.443.

¹⁴⁵ Uluatam, Özhan. *Kamu Maliyesi*, İmaj Yayınevi, 13.Baskı, Ekim 2014, Ankara, s.459.

¹⁴⁶ Oktar, *Vergi Hukuku*, s.8.

1.4.4. Harç ve Katılma Payı

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda harcamalara katılma payı adı altında alınan gelirler bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi harcamalara katılma payını resim benzeri mali bir yükümlülük olarak değerlendirmektedir.¹⁴⁷ Harcamalara katılma payları olarak belediyelerce yol harcamalarına, kanalizasyon harcamalarına ve su tesisleri harcamalarına katılma payları kamu gücüne dayalı olarak giderlerin karşılanması amacıyla doğrudan katkı olarak alınmaktadır.¹⁴⁸ Belediyenin vermiş olduğu bir hizmet karşılığında alınması noktasında harca benzemekle birlikte harcamalara katılma payında sabit bir oran veya tutarın söz konusu olmaması harcamalara katılma payını harçtan ayırmaktadır. Harcamalara katılma paylarında belediyenin yapmış olduğu harcama büyüklüğüne bağlı olarak bir hesap yapılmaktadır. Ayrıca harcamalara katılma payında hizmeti talep eden olmaksızın ödemenin çıkması da bu iki kamu gelirini ayırtmaktadır.¹⁴⁹

1.4.5. Harç ve Parafiskal Gelirler

Bir diğer kamu geliri ise parafiskal gelirler olarak adlandırılan, artan kamu hizmetlerinin finansmanını sağlamaya yönelik olarak kamusal veya yarı kamusal nitelikteki ekonomik, sosyal veyahut mesleki kurum ve kuruluşların hizmetlerinden yararlananlardan ya da mensuplarından bu kurum ve kuruluşlarca zorunlu olarak tahsil edilen bütçe dışı gelirlerdir.¹⁵⁰ Bu gelirleri meslek kuruluşlarının aldığı giriş/kayıt ücretleri, aidatlar, sosyal güvenlik hizmetleri veren kuruluşların aldığı primler, bu kuruluşlar tarafından toplanan fonlar oluşturmaktadır.¹⁵¹ Parafiskal gelirler, kamu gelirleri içerisinde son yıllarda¹⁵² öne çıkmaya başlayan, diğer kamu gelirlerine göre yeni sayılabilecek bir gelir

¹⁴⁷ Anayasa Mahkemesi'nin 28.03.2002 tarihli, 2001/5 E. ve 2002/42 K. Sayılı Kararı.

¹⁴⁸ Çetin, Hamit/ Organ İbrahim. *Pay/Katılma Paylarının Anayasa'nın 73.Maddesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, Pamukkale Üniversitesi Cilt 7, Sayı 2, 2020, s.258.

¹⁴⁹ Yiğit, s.440.

¹⁵⁰ Karakoç, Yusuf. *Parafiskal Gelir ve Diğer Kamu Gelirleri ile Karşılaştırılması*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 3, 1985, s.378.

¹⁵¹ Akdoğan, Abdurrahman, *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitabevi, 16.Baskı, Ekim 2014, Ankara, s.112.

¹⁵² Yereli, Ahmet Burçin. *Türk Hukuk Sisteminde Parafiskalite*, Sosyal Güvenlik Dünyası, Nisan-Haziran, Cilt 4, Sayı 14, 2002, s.38.

türüdür.¹⁵³ Parafiskal gelirlerin tanımından özelliklerini çıkarmak mümkündür. Parafiskal gelirler de diğer kamu gelirlerinde olduğu gibi parayla ödenir. Kamu kuruluşlarından dolayı veya dolaysız olarak yararlanmak isteyenlerce ödenen gelirler olduğu için parafiskal gelirlerde de yararlanma ilkesi hakimdir. Ancak bu gelirlerde muhtemel bir karşılık söz konusudur, bu karşılığın belirli olmaması da söz konusu olabilir, bir meslek veya kuruma mensubiyet dolayısıyla alınır. Parafiskal gelirler zorunlu gelirlerdir, cebridir. Parafiskal gelirler devlet bütçesinde değil, geliri alan kuruluşun bütçesinde yer alır.¹⁵⁴

Harçlar ve parafiskal gelirler, her ikisinin de zorunlu olması ve her ikisinde de yararlanma ilkesinin hâkim olması açısından birbirine benzemektedir. Her iki gelir türünde de ödenecek miktarlar mükellefin ödeme gücünden bağımsızdır, mükellefin ödeme gücüne göre ayarlanmamaktadır.¹⁵⁵ Bu gelirler, gelirleri alan kurum ve kuruluşlar bir başka deyişle makamlar açısından ise farklılaşmaktadır. Harçlar devlet bütçesine dahilken, parafiskal gelirler geliri toplayan kuruluşun bütçesi içerisinde yer almaktadır. Bir diğer farklılık ise yararlanma karşılığı alınan hizmetten kaynaklanmaktadır. Harçlarda ödenen paranın karşılığı belirli bir hizmet mevcuttur. Parafiskal gelirlerde ise doğrudan gösterilebilir bir hizmet söz konusu değildir,¹⁵⁶ hatta bazen görünürde hiçbir karşılık söz konusu olmamaktadır.¹⁵⁷ Örneğin avukatlık yapmak isteyen bir kimsenin bir baroya kaydının olması şarttır. Kayıt ücretini baro mensubu olmak için ödemektedir. Her yıl ödenen baro aidatı karşılığında ise baroların mensuplarına bireysel olarak vermesi gereken belirli bir hizmeti bulunmamaktadır. Bir başka deyişle harç şahsa özel yapılan bir hizmetken, parafiskal gelirler belirli bir gruba yapılan hizmetler olarak değerlendirilebilir.¹⁵⁸

Sonuç itibarıyla, her birinin birbirine yaklaşan ve birbirinden ayrılan noktaları olmakla birlikte, öğretide yapılan genel ayırım vergiler ve vergi haricinde kalan benzeri mali yükümlülükler şeklindedir. Temelde vergilerin kamu harcamalarının genel karşılığı

¹⁵³ Yılmaz, Güneş/ Biyan, Özgür. *Vergi Hukukunda Bir Belirsizlik: "Benzeri Mali Yükümlülük" Kavramı ve Bu Kavram Açısından Bakanlar Kuruluna Verilen Yetkilerin Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 38, Sayı 2, Aralık 2016, s.357.

¹⁵⁴ Karakoç Y, *Parafiskal Gelir ve Diğer Kamu Gelirleri ile Karşılaştırılması*, s.379.

¹⁵⁵ Akdoğan, s.438.

¹⁵⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.40.

¹⁵⁷ Karakoç Y, *Parafiskal Gelir ve Diğer Kamu Gelirleri ile Karşılaştırılması*, s.379.

¹⁵⁸ Nadaroğlu Halil, *Teoride ve Pratikte Parafiskalite*, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Yılı 1961, Sayı 7, s. 138.

olduğu kabul edilmektedirken, diğer mali yükümlülüklerin ise kamu hizmetlerinden özel bir yararlanma sebebiyle var olduğu belirtilmektedir.¹⁵⁹

1.5. YARGI HARÇLARININ SINIRLARI

Tıpkı vergilerde olduğu gibi harçlar için de bazı ilkeler doğrultusunda sınırlar çizme gerekliliği bulunduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarıyla ve çalışmalarla ortaya konulmuştur. Mali güce göre vergilendirme ilkesi ve sosyal devlet anlayışı içerisinde yargı harçlarının nasıl değerlendirilmesi gerektiğine değinmekte fayda vardır.

1.5.1. Mali Güce Göre Vergilendirme

Anayasa'nın 73. maddesinin ilk fıkrası herkesin kamu giderlerini karşılamak için mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlü olduğuna ilişkindir. Anayasa'nın 73. maddesinin ilk fıkrasına bakıldığında mali güce göre vergilendirme ilkesinin dar anlamda vergiler bakımından geçerli olduğu ifade edilmektedir. Bu durumun ise vergiler dışındaki mali yükümlülükler konu hizmetlerin kişilere özgülenmesi ve mali bir karşılığa dayandırılabilmesinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Vergiler açısından mali güce göre vergilendirme ilkesinin gerçekleştirilebilmesi için en az geçim indirimi, artan oranlı vergi tarifeleri, muafık ve istisnalar ile vergi indirimleri gibi tedbirler ortaya konulmaktadır.

160

Her ne kadar Anayasa'nın 73. maddesinde harçların mali güce göre vergilendirme ilkesine göre alınması gerektiği belirtilmemişse de yargı harçlarının da mali güce göre alınmasının adaleti tesis etmek adına önem taşıdığı görülmektedir ve bu kabulün Anayasa'nın 73. maddesinde olmasa dahi Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal devlet ve hukuk devleti ilkelerinde hareketle Anayasa'nın lafzı ve ruhuyla uyumlu olacağı belirtilmektedir.¹⁶¹ Öte yandan resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler için karşılılık ilkesi ve yararlanmanın esas olması sebebiyle mali güce göre ödeme ilkesinin geçerli

¹⁵⁹ Karakoç Y, *Vergi Gelirlerinin Kamu Giderlerinin Karşılığı Olması İlkesi*, s.451.

¹⁶⁰ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, s.61.

¹⁶¹ Yiğit, Uğur/Öztürk, İlhami. *Mali Güce Göre Ödeme Anayasal İlkesinin Vergi Benzeri Mali Yükümlülükler Uygulanabilirliği*, Anayasa Hukuku Dergisi, Cilt 6, Sayı 12, 2017, s.638.

olmayacağı düşüncesinin de ileri sürülebileceğine ve hatta öğretide baskın görüşün bu yönde olduğuna işaret edilmektedir.¹⁶²

Yargı harçları açısından mali güce göre vergilendirme ilkesinin gerçekleştirilebilmesi adına adli yardım müessesinin etkili kullanılması gereklidir. Nitekim mahkemelerin kişi üzerine kayıtlı tapu kaydı, araç kaydı gibi sorgular yaparak kişinin geliri üzerinde yanlış fikirler edindiği dolayısıyla kişilerin mali gücüne oranla fiili duruma uygun düşmeyen kararlar verebildiği görülmektedir. Bu nedenle hukukumuzda bulunan adli yardım müessesinin bu gibi durumlarda çare olamayacağı açıktır. Kaldı ki mahkemenin gelir durumunu fiili duruma uygun olarak tespit edemediği hallerde adli yardım talebi reddedilebilmektedir. Bu duruma örnek vermek gerekirse; bir boşanma davasında, çalışmayan ve hiçbir geliri olmayan kadın tarafından dava adli yardım talepli olarak açılmıştır. Kadının emlak işleriyle uğraşan kocası geçmiş yıllarda kadından aldığı vekaletnameyle kadın adına emlak alım satımları yapmıştır. Bu nedenle kadın üzerine geçmişte birçok gayrimenkul al-sat işlemi görünmektedir. Mahkeme hâkimi bu alım satım işlemlerine konu gayrimenkul kayıtları sebebiyle davacı kadının üzerinde dava tarihi itibarıyla hiçbir gayrimenkul ve araç olmamasına rağmen ve kadının muhtardan fakirlik belgesi sunmuş olmasına rağmen ödeme gücüne sahip olduğu kanaatiyle adli yardım talebini reddetmiştir. Bu somut olaya ilişkin verilen ara karar tam olarak aşağıda şekildedir;

Davacı vekili tarafından verilen adli yardım talepli dava dilekçesi ve eki belgeler incelendi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Davacı vekili dava dilekçesi ile adli yardım talebinde bulunmuş ise de; Davacının UYAP kayıtları esas alındığında bir çok gayrimenkulü yakın zamanlarda sattığı, bu gayri menkullerin nitelikleri de dikkate alındığında ; 108,80 TL peşin harç ve 250 TL gider avansını davacının ödeme gücüne sahip olduğu vijdani kanaati ile adli yardım talebinin reddine karar verilmesi uygun görülmüştür.

HÜKÜM:

Davacının adli yardım talebinin **REDDİNE,**

Davacıya HMK. 114/g ve 115/2, 120 maddeleri gereğince 108.80 TL harç ile 250 TL gider avansını, iş bu ret kararının itiraz edilmeyerek kesinleştiği veya itiraz edilip de itirazın reddedilmesi halinde ret kararının tebliği tarihinden başlayacak iki hafta içerisinde mahkeme veznesine yatırıp makbuzunu sunması yönünde KESİN SÜRE verilmesine, kesin süre gereğinin yerine getirilmemesi taktirde davanın, dava şartı yokluğu nedeniyle **usulden reddine karar verileceğinin ihtarına,**

Şekil 2. Bir mahkemenin adli yardım talebinin reddi yönündeki kararı

¹⁶² Yiğit/Öztürk, s.644.

Boşanma davalarında mal kaçırma kastı ile hareket edilmesinin de yaygın olarak söz konusu olduğu düşünülürse, hâkim için maddi gerçeğe ulaşmanın güç olduğunu söylemek mümkündür.

Kimi zaman ise hakimlerin, tarafın kendisini özel bir vekil ile temsil ettirecek duruma sahip olmasından dolayı adli yardım talebini reddettiği bilinmektedir. Lakin bu durum da bir kimsenin ödeme gücü olduğunu göstermemektedir. Vekil ile yapılan sözleşme dava sonucu elde edilecek maddi kazanç üzerinden yapılmış olabilir. Dolayısıyla bir kimsenin kendini vekil ile temsil ettirmesi ödeme gücü olduğuna dair bir kanaat oluşturmamalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 17.07.2007 tarihinde Mehmet Yiğit ve Suna Yiğit'in 52568/99 numaralı başvurusuna ilişkin verdiği karar tam olarak bu konuya ilişkindir. Çift kızlarının ameliyat sonrası komaya girmesi ve akabinde kol ve bacaklarını hareket ettirememesi neticesinde hukuki süreç başlatmıştır. Ancak süreç çiftin adli yardım talebinin avukatla temsil ediliyor olmalarından dolayı reddedilmesi ve akabinde yargı harcını tamamlayamamış olmalarıyla birlikte AİHM'e taşınmıştır. AİHM başvuruların mahkemeye başvurma hakkı üzerinde orantısız bir kısıtlama yapıldığından bahisle AİHS'in 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM'in vermiş olduğu karar yargı organının adli yardım kurumunun uygulanabilirliği konusundaki takdir hakkını yanlış kullandığını teyit etmiştir. Adli yardım kararının reddedilmesi, adli yardım kararı verilmesinde esas alınacak unsurun kişilerin mali gücü değil ihlal edilen menfaatin anlam ve değeri olması gerektiği bakımından eleştirilmiştir.¹⁶³ Kaldı ki kişilerin kendini vekille temsil ettiriyor olması mali güçlerine ilişkin kesin bir sonuç ortaya koymamaktadır.

Adli yardım kararının reddedildiği bir dosya örneğinin yanısıra, zıt duruma ilişkin de bir karar örneği vermek konuyu objektif olarak ele almak adına faydalı olacaktır. Nitekim adli yardım müessesinde yaşanabilecek uygulama aksaklıklarının haricinde adli yardımın kabulüyle birlikte yargılama giderlerinden muaf tutulan tarafa ilişkin masrafların suçüstü ödeneğinden karşılanması da aksaklıklara sebep olabilmektedir. Bu aksaklık, ayrılan ödeneğin sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. Suçüstü ödeneğinin adli yardım

¹⁶³ Pınar/Meriç, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Yargı Harçlarına Bakışı: Yiğit ve Ülger Davaları Işığında Hak Arama Özgürlüğü ve Yargı Harçları İlişkisi*, s.205.

giderlerini karşılamada yetersiz kaldığı, ihtiyaçlara cevap vermekten uzak olduğu bu sebepten ötürü de az sayıda adli yardım talebi olmasına karşın bu taleplerin dahi reddedildiği belirtilmektedir.¹⁶⁴ Adli yardım müessesine ilişkin mahkemeler nezdinde yapılan adli yardım talepleri dışında barolardan HMK 335.md ç bendi gereğince avukat ücretinin karşılanması şeklinde adli yardım da talep edilebilmektedir. Bu noktada da yine bütçenin kısıtlı olmasından dolayı baroların adli yardım için gerekli belgelerin toplanmasını sıkı sıkıya aradıkları ve her somut olay için detaylı inceleme yaparak kişilerin adli yardım taleplerini değerlendirdikleri bilinmektedir.

Adli yardım talebinin kabul edildiği örnek dosyaya bakacak olursak bu dosyanın konusu da adli yardım talebinin reddedildiği örnek dosya ile benzerlik taşımaktadır. Evlendiğinden beri çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan kadın, adli yardım için gerekli görülen tüm belgeleri tamamlayarak adli yardım talep etmiştir. Kadının üzerinde âtil durumda iki taşınmaza ait çok küçük hisse payları bulunmasına rağmen yukarıda adli yardım talebinin reddedildiği ve kadının üzerine kayıtlı hiçbir taşınmaz ve aracın bulunmadığı dosyanın aksine hâkim adli yardım talebinin kabulüne karar vermiştir.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Davalı karşı davacının cevap dilekçesinde talep etmiş olduğu ADLİ YARDIM TALEBİNİN KABULÜNE, masrafların suçüstü ödeneğinden karşılanmasına,

Şekil 3. Bir mahkemenin adli yardım talebinin kabulü yönündeki kararı

Adli yardım müessesesi ya da yargılama sürecinin ilk derece mahkemeleri nezdinde yapılan kısmının kusursuz işlemlerini beklemek yukarıda bahsedilen sebepler ve daha birçok sebepten dolayı imkansızdır. Bir vekil ile temsil edilmeyen kişilerin dava sürecini nasıl ilerleteceği konusunda bilgisizliği bu sebeplerden bir başkasıdır.¹⁶⁵ Hakimlerin iş yoğunluğu sebebiyle dosyaları en küçük ayrıntısına kadar inceleyemediği yargı sisteminin bir gerçeğidir. Zaten ilk derece mahkemelerinde kusursuz bir yargılama yapılabilseydi istinaf ve temyiz mahkemelerine sistem içerisinde gerek olmazdı.

¹⁶⁴ Taşkın Alim, *Adli Yardımın İşlevi ve Yardım Giderlerinin Geri Alınma Zamanı*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 3, 1999, s.852.

¹⁶⁵ Ortaç, s.26.

1.5.2. Sosyal Devlet Açısından Yargı Harçları

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devleti olarak nitelendirilmiştir. Sosyal devletin temel amacı ise adalet, refah ve güvenliğin sosyal açıdan sağlanmasıdır. Bu amacın sağlanması için devletin ekonomik bakımdan zayıfları koruması beklenmektedir. Sosyal devletçe benimsenen eşitlik anlayışına göre farklı durumda olanlar bakımından fırsat eşitliği sağlanması gerekmektedir.¹⁶⁶ Yargı harçları bakımından sosyal devletin gereği olarak iş ve tüketici mahkemelerinde görülen davalarda yargılama giderleri açısından hiçbir masraf alınmaması gerektiğini savunan sıfır tarife yönteminin uygulanması gerektiği savunulmaktadır. İşçi-işveren, üretici-tüketici arasındaki dengenin eşit olmadığından bahisle zayıfı korumayı hedefleyen bu yaklaşımın doğru olduğu kanaatinde olmakla birlikte 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 73. maddesi bu minvalde bir düzenlemeye yer vermekte ve madde hükmünde yazılan tarafları harçlardan muaf tutmaktadır.¹⁶⁷ 4857 sayılı güncel İş Kanunu'nda böyle bir muafiyet hükmüne yer verilmemiştir. Ancak 12.11.1980 öncesi İş Kanunu'nun 11. maddesinde bu yönde bir muafiyet hükmü bulunmaktaydı. Sosyal hukuk devleti olmanın gereklerine uygun bu madde hükmünün gerekçe gösterilmeksizin kaldırılması eleştirilmiştir.¹⁶⁸

1.6. YARGI HARÇLARI İLE YARGILAMA GİDERLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bu çalışmanın çeşitli kısımlarında belirtildiği üzere yargı harçları yargılama giderlerini oluşturan kalemlerden bir tanesidir. Yargı harçları bir yargılama gideri olmakla birlikte tüm yargılama giderleri harçlardan ibaret değildir. HMK'nın yargılama giderlerinin kapsamı başlıklı 323. maddesinde yargılama giderleri sayılmıştır. Bu giderler şu şekildedir; başvurma, karar ve ilam harçları, dava nedeniyle yapılan tebliğ ve posta giderleri, dosya ve sair evrak giderleri, geçici hukuki koruma tedbirleri ve protesto, ihbar, ihtarname ve vekâletname düzenlenmesine ilişkin giderler, keşif giderleri, tanık ile

¹⁶⁶ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, s.60.

¹⁶⁷ Özbek, Mustafa Serdar. *Güncel Yargıtay Kararları Işığında Hukuk Yargılama Usûlünde Gider Avansı*, Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 3, 2014, s. 122.

¹⁶⁸ Yılmaz E, *Yargılama Giderlerinin İşlevi ve Sosyal Hukuk Devleti*, s.212.

bilirkişiye ödenen ücret ve giderler, resmî dairelerden alınan belgeler için ödenen harç, vergi, ücret ve sair giderler, vekil ile takip edilmeyen davalarda tarafların hazır buldukları günlere ait gündelik, seyahat ve konaklama giderlerine karşılık hâkimin takdir edeceği miktar; vekili bulunduğu hâlde mahkemece bizzat dinlenmek, isticvap olunmak veya yemin etmek üzere çağrılan taraf için takdir edilecek gündelik, yol ve konaklama giderleri, vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti ve yargılama sırasında yapılan diğer giderler.

Yargılama giderleri, kapsamından da anlaşıldığı üzere bir davanın görülmesi ve sonuçlanması için yapılan masraflardır.¹⁶⁹ Bir diğer deyişle davanın taraflarının, dava sebebiyle harcadıkları paraların toplamıdır.¹⁷⁰ Bu noktada baro pulunun vekaletnameye yapıştirılması zorunlu olmasına rağmen yargılama gideri olarak kabul edilmediğini belirtmekte fayda var.¹⁷¹ Baro pulunun uygulamada yargılama gideri olarak kabul edilmediği çıkarımı yargılama sonunda kaybeden tarafa yüklenmiyor oluşundan ileri gelmektedir. HMK'nın 323. maddesinde baro pulu açık olarak bir yargılama gideri olarak yazılmamış olmasına rağmen, 1-ç bendinde vekaletname düzenlenmesine ilişkin giderler ifadesinin kullanılmış olması baro pulunun HMK'ya göre bir yargılama gideri olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde yorumlanmıştır.¹⁷² Pulun vekaletnameye eklenmesi Avukatlık Kanunu'nun 27. maddesinden gelen bir zorunluluktur ve pulsuz vekaletnameye dayanılarak işlem yapılamamaktadır.

¹⁶⁹ Yılmaz, Zekeriya. *Hukuk Davalarında Yargılama Harç ve Giderleri ile Vekalet Ücreti*, 3. Baskı, Ankara 2010, s.17.

¹⁷⁰ Aldemir, Hüsnü. *Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri*, Ankara, Adalet Yayınevi, 4. Baskı, 2017, s.22.

¹⁷¹ Aldemir, s.238.

¹⁷² Samsun, Ali. *Vekaletnameye Eklenen Baro Pulu Bir Yargılama Gideri Midir?*, İstanbul Barosu Dergisi Cilt 91, Sayı 6, 2017, s.55.

2. BÖLÜM

YARGI HARÇLARININ KONUSU VE TÜRLERİ

Yargı harçlarına ilişkin açıklamalar yapılırken sıklıkla 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun Yargı Harçlarını düzenleyen 1 sayılı tarifesine değinilecektir. Bu nedenle 1 sayılı tarifenin başlıklarıyla birlikte bir görünümüne bu aşamada yer verilmesi, konunun anlaşılması açısından önem arz etmektedir. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesi başlıkları itibariyle şu şekildedir;

(1) SAYILI TARİFE

Yargı Harçları:

(A) Mahkeme Harçları

I-Başvurma Harcı

II-Celse Harcı

III-Karar ve İlam Harcı

1.Nispi Harç

2.Maktu Harç

IV. Temyiz, İstinaf ve İtiraz Harçları

V. Keşif Harcı

(B) İcra ve iflas harçları

I- İcra Harçları

II- İflas Harçları

III- Haciz, teslim ve satış harcı

(C) Ticaret sicili harçları

I-Kayıt ve tescil harçları

II-Kayıt ve belge suretleri ve tasdikname harçları

(D) Diğer yargı harçları (müşterek kısım)

I-Suret harçları

II-Muhafaza harçları

III- Defter tutma harçları

IV-Miras işlerine ait harçlar

V- Vasiyetname tanzimine ait harçlar¹⁷³

¹⁷³ 1 sayılı tarifenin A, B, C ve D'den oluşan temel başlıkları ana başlıklarıyla gösterilmiş olup bu ana başlıklar altında da birçok bent bulunmaktadır. Ancak burada tüm tarifenin gösterilmesi amaçlanmadığından yalnızca ana hatlarıyla yer verilmiştir.

1 Sayılı tarifede yer alan bu başlıklardan ilk olarak (D) Diğer yargı harçları başlığı altındaki suret harcı incelenecektir. Ardından mahkeme harçları ve icra iflas harçları tarifede yer verilen sıralamayla ve tarifede yer verilen alt başlıklarıyla incelenecektir.

2.1. SURET HARÇLARI

Yargı harçlarına ilişkin çalışmalara bakıldığında yargı harçlarının konusu ve türleri incelenirken 1 sayılı tarifede yer alan D) Diğer yargı harçları (Müşterek kısım) başlığındaki suret harçlarının üzerinde ilk olarak durulmadığı görülmektedir. Her ne kadar bu başlık 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun lafzında mahkeme harçları, icra iflas harçları ve ticaret sicili harçlarından sonra gelse de uygulamada avukatla temsili başlatan bu harç özellikle sürecin başından itibaren avukatla sürdürülmesi halinde ilk alınan harçlardandır.

Ayrıca 5887 sayılı mülga Harçlar Kanunu'nda hukuk davalarından alınacak harçlar başlığı altında ilk olarak vekaletname harçları düzenlenmiştir. Kanunun devamında suret harçları başlığı altında da bir düzenleme bulunmaktadır. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun kabulüyle vekaletname harçları başlığının kaldırılıp vekaletname harçları başlığı altında yer alan düzenlemelerin suret harçları başlığı altında birleştirildiği görülmüştür.

Hukukumuzda her vatandaş kendi davasını kendisi takip edebileceği gibi bir avukat aracılığıyla da takip edebilir. Avukat, davaya her aşamada, dosyaya vekaletname sunarak ve vekaletnameye ilişkin vekalet harcı ve pulunu ödeyerek katılabilir. Uygulamada avukatla temsilin söz konusu olduğu işlemlerde ilk olarak vekaletnamenin dosyaya sunulmasıyla birlikte vekalet harcının ödenmesi gerekmektedir. Uygulamada vekalet harcı ya da vekalet suret harcı olarak bilinen bu harç, suret harçları başlığı altında düzenlenmiş olup güncel mevzuatımızda, kanunen vekalet harcı şeklinde isimlendirilmemiştir.

Suret harçları başlığı altında yalnızca avukatların tasdik ettiği vekaletname suretlerinden alınan bu harç düzenlenmemiştir. Tasdikli fotokopiler dahil ilamın her sayfasının suretinden, tasdikli fotokopiler dahil mahkeme ve merci zabıtnameleri ve diğer evrakın beher sayfasının suretlerinden ve tasdikli fotokopiler dahil sulh hâkimi tarafından tasdik

edilen vekaletname suretlerinden harç alınacağı düzenlenmiştir. Ancak uygulamaya bakıldığında vekalet harcı haricinde diğer işlemlerden suret harcı alınmasının uygulamada azaldığı görülmektedir. UYAP üzerinden alınmış suret harcı ve vekalet harcı kaydı örnekleri şu şekildedir;

2013/1	Mahkemesi	Suret Harcı	Davalı	10/02/2016		6,8	0	0
2013/1	Mahkemesi	Suret Harcı	Davacı	06/11/2014		6,4	0	0
2013/1	Mahkemeleri Tevzi Bürosu	Vekalet Harcı		15/08/2013		3,75	0	0

Şekil 4. Suret harcına ilişkin UYAP kayıtları

Yargıda UYAP sistemine geçiş ve dijitalleşmeye birlikte, adliye içerisindeki işleyiş değişmiş ve hala değişmektedir. Bu değişimle birlikte ilamdan suret almak isteyen kişiler UYAP vatandaş portalından davalarına ilişkin evraklara ulaşabilir hale gelmiştir.¹⁷⁴ Üstelik bu evraklarda QR sistemine¹⁷⁵ geçilmiş olması ilamları teyit edilebilir hale getirmiş ve ayrıca fiziken, ıslak imzalı ve damgalı bir mahkeme onayı, mühürü ya da tasdikine ihtiyaç kalmamıştır. Gelişen teknolojiye bağlı olarak çıkan bu uygulamalar yanında mahkeme kalemine gidip evrak almak artık pratik olmadığından uygulaması da azalmaya başlamıştır.

Uygulamada UYAP sisteminden indirilen evraklardan herhangi bir harç alınmadığı görülmektedir. Nitekim ilamın her sayfasının suretinden alınması öngörülen harç için vezneye gidip harcı yatırıp kaleme makbuzunu getirmek dijitalleşen dünyada artık zaman alan bir işlem olmaktadır. Ödenen harcın makbuzu için ayrıca kâğıt harcanıp masraf yapılmaktadır. UYAP sistemi üzerinden yatırılan harç ve giderlere ilişkin tahsilat makbuzları, sayman mutemedi alındıları yine QR kodlu olarak sistemde bulunmaktadır. UYAP üzerinden evrak indirilirken ise herhangi bir harç ödemesi yapılması henüz

¹⁷⁴ Karakimseli, Ayşe. *İcra Takiplerinde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) Kullanımı*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, 2018, s.356-357.

¹⁷⁵ QR kodun açılımı Quick Response'tur. Hızlı cevap, çabuk tepki olarak çevrilebilir. QR kodlar iki boyutlu barkodlardır. <https://www.kaspersky.com.tr/resource-center/definitions/what-is-a-qr-code-how-to-scan> (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023).

sisteme getirilmemiştir. UYAP sistemiyle bağlantılı Uypap Doküman Editörü programını indirmek mahkeme evraklarını görüntülemek için yeterli olmaktadır.

SAYMAN MÜTEMEDİ ALINDISI		
T.C. ANKARA İL MUHASEBE MD.	Seri No : Sıra No : Özel No : Fiziksel No :	
Tahsilatı Yapan Birim Adı : Teslim Edenin Adı, Soyadı : Dosya No : 202]. (Hukuk Dava Dosyası) Birim Adı : Tüketici Mahkemesi	Nolu Mahkemeler Veznesi	
Alındı (Harç) Türü	Adet	Miktarı (TL)
Vekalet Harcı	1	8,50
Toplam		8,50
Sekiz Türk Lirası Elli Kuruş tahsil edilmiştir.		
16/12/2021 15:29 Düzenleyen AVUKAT PORTAL İŞLEMİ :-		
		
UYAP Bilgi Sistemindeki bu dokümana https://evrakdogru.uyap.gov.tr/IdmDMWn adresinden erişebilirsiniz.		

Şekil 5. QR Kodlu sayman mutemedi alındısı örneği

Son zamanlarda mahkemelerin duruşma tutanaklarını dahi UYAP'tan alabilirsiniz diyerek fiziki olarak evrak vermediği görülmektedir.¹⁷⁶ Duruşma esnasında tutanak, davacı ve davalının önünde yer alan ekranlardan takip edilebilmektedir. Ancak fiziken evrak verilmeksizin duruşmanın kapatılması daha sonra duruşma tutanağında düzeltme yapılabilmesi ihtimaline binaen eleştiriye açıktır. Netice itibariyle duruşmada yaşananların geçirildiği bu tutanağın daha sonra yaşanan elektrik kesintisi gibi bir teknik aksaklık sebebiyle kaydedilememesi durumunda fiziki bir kopyasının taraflara verilmemiş olması hak kayıplarına yol açabilir. Dijital sistemlerde değişiklik yapılabilmesi yalnızca yargı alanında değil Resmî Gazete vb. dijital platformlarda da mümkündür. Yaşanan teknolojik gelişmelerin birçok pozitif yönü olmakla birlikte sakıncaları da bulunmaktadır. Bu yönü ise sakıncalı olarak değerlendirilebilir.

Suret harçları başlığı altında alınan harçların büyük bölümünü avukatların dosyaya sundukları vekaletnamelerden harç alınması oluşturmaktadır. Ayrıca dosyaya yetki belgesi sunulması halinde güncel UYAP sisteminde vekalet harcı ödenmesi

¹⁷⁶ Bkz. T.C Adalet Bakanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü'nün tasarruf tedbirleri gerekçesiyle birçok adliyede duruşma zaptı ve dosya fotokopisinin verilmemesi yönündeki uygulamaya ilişkin Türkiye Barolar Birliği'nin görüş talebine verdiği 26.11.2018 tarihli, görüş istemi konulu ve 73640249-045.02[02]-540-2018-E.422/31226 sayılı yazısı.

gerekmektedir. UYAP sistemi vekaletname ve yetki belgesi sunulmasında vekalet harcı ödenmesine uygun olarak entegre edilmiş olmasına rağmen diğer suretlerde sistemde bu şekilde bir entegrasyon söz konusu değildir.

Yetki belgesinden harç alınması uygulaması hukuka uygun değildir ve kalkmalıdır. Avukatların yargı işlemlerinde sık sık yetki belgesi sunma ihtiyacı olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu harcın her yetki belgesi sunumunda alınması harcı sürekli bir hale getirmektedir. Kaldı ki, avukatların bu uygulamayı aşmak için sistemden yetki belgesi gönderirken vekalet harcı ve vekalet pulu ödememek için yetki belgesini beyan dilekçesi, gelen evrak vb. gibi farklı isimlerle gönderdiği görülmektedir. Bu durum da yargılamanın ilerleyen aşamalarında yetki belgesi için harçlandırma yapılmaksızın dosyayı takip eden ve dosyada işlem yapan avukatın dosyada yaptığı işlemlerin geçerli olup olmadığı sorununu gündeme getirebilir. Yargıtay 8.Hukuk Dairesi'nin 05.06.2012 tarih E.2012/4368 ve K.2012/5292 sayılı kararında “*Harçlar Yasasında yetki belgesi ibrazından harç alınacağına dair bir hüküm getirilmediği gibi vekaletname ve yetki belgesinde vekalet pulunun mevcudiyetinin dava şartı olduğuna ilişkin de bir hüküm bulunmamaktadır.*” denilerek yetki belgesi için harç ödenmesi gerekmediğine işaret edilmiştir.¹⁷⁷

Aynı dairenin, 11.02.2002 tarih, 2002/1126 E. ve 2002/1228 K. sayılı kararında ise yetki belgesi özelinde bir değerlendirme yapılmamakla birlikte suret harçları için bir değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Bu kararda suret harçlarının bu çalışmada ele alınan Harçlar Kanunu'nun 32. maddesiyle de ilişkisi kurulmuş ve suret harçları, mahkeme harçlarından farklı bir değerlendirmeye tabii tutulmuştur. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir;¹⁷⁸

“Harçlar Kanununa göre hazırlanan (1) sayılı tarifede yargı harçları düzenlenmiş, mahkeme harçları kapsamında vekaletname suretlerinin harçlandırılması düzenlenmemiştir. Suret harçları, mahkeme harçları gibi davanın yürütülmesi için gerekli olan; başvurma harcı, celse harcı, karar ve ilam harcı niteliğinde harçlardan değildir. Bu nedenle Harçlar Kanununun

¹⁷⁷ Yargıtay 8.Hukuk Dairesi'nin 05.06.2012 tarihli 2012/4368 E. sayılı ve 2012/5292 K. Sayılı Kararı.

¹⁷⁸ Yargıtay 8.Hukuk Dairesi'nin 11.02.2002 tarih, 2002/1126 E. ve 2002/1228 K. Sayılı Kararı.

32. maddesinde düzenlenen "Yargı İşlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemler yapılmaz" hükmü kapsamı dışındadır. Suret harçlarının her zaman ikmali mümkün olduğu gibi, davanın yürütülmesini engelleyecek nitelikte bir harç türü değildir. Kaldı ki, Harçlar Kanununun 37. maddesine göre süresinde ödenmeyen harçlar için harç tahsil müzekkeresi ile bu harcın tahsili mümkündür. Suret harçları davanın açılmasına ve yürütülmesine etkili başvurma, karar ve ilam harcı gibi harçlardan olmayıp, eksik bırakılması halinde sonraki işlemlerin yapılmasını engelleyen bir harç türü değildir. Bütün bu açıklamalar ışığında ikmali her zaman mümkün olan ve ikmali için de Kanunda yol ve yöntemi gösterilen bu harç ikmal edilmediği için vekaletnameyi geçersiz sayıp, geçmiş tarih itibariyle derdest davayı işlemekten kaldırıp ve yine aynı gün bu davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi usul ve Yasaya aykırı olup, davacılar vekilinin temyiz itirazları bu nedenle yerinde görüldüğünden kabulü ile hükmün açıklanan nedenlerle BOZULMASINA".

Yargıtay'ın her iki kararı da isabetlidir. Suret harçları amacına aykırı bir hal almamalı, yargılamanın önüne geçecek nitelikte olmamalıdır. Harç ikmal edilmediği için vekaletnamenin geçersiz sayılıp yargılama işlemlerinin bu duruma göre yürütüldüğü dosya için bozma kararı veren Yargıtay'ın yetki belgesi için de aynı görüşü benimsemesi evleviyetle beklenmektedir. Nitekim 2002 tarihli kararından on yıl sonra da Yargıtay'ın görüş değiştirmedığı, bu karara paralel olarak 2012 tarihli kararı vermiş olduğu görülmektedir.

Yargıtay 8. Hukuk Dairesi'nin 05.06.2012 tarihli kararında yetki belgesinden harç alınmaması gerektiğini belirtmesine rağmen uygulamada mahkemelerce yetki belgesinden harç alınmaya devam edilmektedir. Yetki belgesinden alınan harçların yıllardır tartışmalı olduğu Türkiye Barolar Birliğinin ve çeşitli baroların konuya ilişkin açıklamalarından ve Adalet Bakanlığı ile bu konuda yapılan yazışmalardan anlaşılmaktadır. 19 Haziran 2008 tarihli 20145 sayılı Türkiye Barolar Birliği açıklamasında harcın sözcük anlamına değinilmiş, tevkil yetkisi sahibi avukatların bu yetkilerine dayanarak düzenledikleri yetki belgelerinden bu belgelerin taraflarından

birinin kamu idaresi olmaması ve yapılan bir hizmetin bulunmaması sebebiyle harç alınmaması gerektiğini açıklamıştır.¹⁷⁹

Bu yazıda kamusal bir hizmetin söz konusu olmamasının yanısıra yetki belgesini düzenleyen 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 56. maddesinde de yetki belgesinden harç alınmasına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmadığı belirtilmiştir.¹⁸⁰ 2010 yılında İstanbul Barosu sitesinde “*Yetki Belgelerinden Vekalet Harcı Alınmamalı*” başlıklı yazı yayımlanmıştır.¹⁸¹ 2021 yılı itibariyle ise Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı'na yazılan yazıda Avukatlık Kanunu'nun 56. maddesinde, yetki belgesi vekaletname hükmündedir, denilmesi sebebiyle bu belgelerden de harç alınması gerektiği belirtilmiştir.¹⁸²

Adalet Bakanlığının her yıl yayınladığı faaliyet raporlarına ve adli istatistiklere bakıldığında dosyaların avukat ile temsil edilme oranına ilişkin bir tespit yapılmadığı görülmektedir. Bu raporlarda avukatlara ilişkin yalnızca ülke bazında ve il bazında avukat sayısı gösterilmektedir. Yargı erkinin içerisindeki savunma kolunu oluşturan avukatların adalete ilişkin yayımlanan bu kaynaklarda bu denli az yer alması adalet sistemi açısından bir eksiklik olarak görülmelidir. Vatandaşın mahkeme önünde vekilliğini üstlenen avukatın, uygulamada vatandaş açısından karşılaştığı sorunları yargıya iletebilmesi sistemin aksamadan ilerlemesi için önemlidir. Açılan davaların yüzde kaçında kişilerin avukatla temsil edildiğinin tespiti halinde vekaletname harcının ve diğer harçların yargı harçları içerisindeki payına ve yargılama sürecine ne kadar etki ettiğine dair bir tespit yapılabilir. Kişinin avukatla temsili halinde daha fazla harç ile karşı karşıya kalması söz konusu olmaktadır. Üstelik bu harç ceza veya hukuk davaları ayırımı olmaksızın avukatın vekaletname sunduğu her türlü mahkemede ve icra dairelerinde alınmaktadır.

Her ne kadar harç miktarı dosya bazında bakıldığında yüksek gibi görünmese de benzer birçok dosya kümülatif olarak düşünüldüğünde vekaletname ve yetki belgesi

¹⁷⁹ 19 Haziran 2008 tarihli 20145 sayılı Türkiye Barolar Birliği açıklaması.

¹⁸⁰ Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı'nın 19.06.2008 tarih 20145 sayılı Türkiye Barolar Birliği Başkanı Avukat Özdemir Özok imzalı yazısı.

¹⁸¹ İstanbul Barosu Haberler, *Yetki Belgelerinden Vekalet Harcı Alınmamalı*, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=5116> (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023)

¹⁸² 07.01.2021 tarihli 2358809-152.99/2124/438 sayılı, Muvafakatname ve Yetki Belgesi konulu Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Yazısı.

sunulmasıyla alınan harçların avukatla temsilin söz konusu olduğu dosyalarda belirgin bir yüzde oluşturacağı tahmini yapılabilir. Üstelik her iki tarafın avukatla temsili halinde ve her avukatın çok celse süren bir davanın her celsesine bizzat katılımı söz konusu olması zorken harç olarak alınan bu rakamın bir defaya mahsus olmayacağı açıktır.

Harçlar, bir kamu hizmeti karşılığında alınıyor olmakla birlikte hizmetin icrasını güçleştirecek bir hal almamalıdır, harçların alınması çağa uygun bir düzenlemeyle sistematize edilmelidir. Yapay zeka'nın konuşulduğu dijitalleşmenin yoğun şekilde hissedildiği günümüzde noterlerin alanına giren birçok işlem dijitalleşebilir hale gelmiştir. Sureti harca tabi tutulan vekaletnamelerin noterler elinde QR kodlu olarak tutulup dijital bir sisteme aktarılması halinde vekalet sunmak için avukatların vekaletnameyi fiziken bulundurması ve yıllarca muhafaza etmesi gerekmeyecektir. Noterler nezdinde kurulacak bir sistem ile vekaletnamelerin yargı sistemine entegre edilmesi halinde vekaletnamenin “aslı gibidir” yapılması, kaybolması ve tahrif olması gibi durumları ortadan kaldırmak mümkün olabilir. Bu gelişmelere paralel olarak noterlerde verilen vekaletnameler e-devlet üzerinden sorgulanabilir hale gelmiştir. Bu sistemlerin geliştirilmesi yargı sistemine de etki edecek ve topyekûn sonuçlar doğuracaktır.

2.2. MAHKEME HARÇLARI

Mahkeme harçları kanunda başvurma harcı, celse harcı, karar ve ilam harcı, temyiz, istinaf ve itiraz harçları ve keşif harçları olarak sınıflandırılmıştır. Bu harçların uygulama alanı bütün hukuk yargılamalarını kapsıyor olması sebebiyle oldukça geniştir.

2.2.1. Başvurma Harcı

2.2.1.1. 492 Sayılı Harçlar Kanunu Öncesi Durum

Başvurma harcı, hukukumuzda 492 sayılı Harçlar Kanunu ile girmiştir. Bu kanun kabulünden önce yürürlükte olan 5887 sayılı Harçlar Kanunu'nda yer alan kaydiye, tezkere, zabıt ve tebliğ harçları gibi harçların yarattığı dağınık yapıyı gidermek, bireylerin

harç yükümlülüğünden kaynaklanan formaliteler sebebiyle henüz mahkeme sürecinin başındayken yıpranması gibi sebepler bu harcın getirilmesinde etkili olmuştur.¹⁸³ Ayrıca 5887 sayılı kanun döneminde uygulanan bu harçların kalkmasıyla birlikte oluşan maddi boşluğu tamamlama amacı da güdülmüştür.¹⁸⁴

2.1.1.1.1. Kaydiye Harcı

Başvurma harcının, kaldırılan harçları kapsayıcı nitelikte olup olmadığının tespiti için kaldırılan harçların muhteviyatına kısaca değinmek, konuyu gerçek manada anlayabilmek için gereklidir. Arapça kökenli kaydiye kelimesi kayıt için alınan para anlamına gelmektedir.¹⁸⁵ Bu harç mahkemelere, sorgu hakimliklerine, cumhuriyet savcılıklarına sunulan her türlü dilekçe ve evraktan alınmaktaydı. Üstelik, 5889 sayılı Harçlar Kanunu'nun 110. maddesinde kaydiye harcına tabi olan evraktan bir kere kayıt harcı alındıktan sonra evrak diğer bir husus için yeniden ibraz olunursa tekrar harç alınacağı düzenlenmişti.

2.1.1.1.2. Tezkere Harcı

Tezkere Arapça tezkire kökünden gelmekle beraber kelime anlamı olarak bir iş için izin verildiğini bildiren kâğıt anlamına gelmektedir.¹⁸⁶ Tezkere harçları ise yargılama sırasında resmi makamlarca yazılacak tezkereler nedeniyle alınmaktaydı. Kanunda tam ifadesiyle muhakeme veya işin ifası sırasında resmi dairelere yazılacak tezkereler olarak yer almaktadır. Geçmişte alınan bu harcın günümüz uygulamasında sık sık başvuru ve davalar esnasında SGK, çeşitli bakanlıklar gibi kurumlardan istenen bilgiler için bu kurumlara yazılan yazılar karşılığı alındığı anlaşılmaktadır.

¹⁸³ Bkz. 10.05.1965 tarihli 1965/1 E. ve 1965/1 K. Sayılı Yargıtay Büyük Genel Kurul Kararı. “Yürürlükten kaldırılan 5887 sayılı Harçlar Yasasında yer alan (kaydiye, tebliğ, tezkere, zabıt harçları gibi) çeşitli işlemlerden alınmaları sebebiyle harç yükümlülerini sıkan ve yorgunluklar yaratan harçlar yerine diğer deyimle bu harçların kaldırılmasından doğan gelir azlığını karşılamak düşüncesiyle, yeni Harçlar Yasası ile başvurma harcı konulmuştur.”

¹⁸⁴ Rüzgaresen, *Medeni Usul Hukukunda Yargılama Harç ve Giderleri*, s.62. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.47. Sayar, s.24. Ortaç, s.21.

¹⁸⁵ TDK'da kaydiye kelimesinin anlamı. <https://sozluk.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi, 03.02.2022).

¹⁸⁶ TDK'da tezkere kelimesinin anlamı, <https://sozluk.gov.tr/>, (Son Erişim Tarihi, 03.02.2022).

Günümüzde bir kişinin SGK kaydı ya da aile nüfus kütüğü gibi bilgileri ilgili dairelere ayrı bir yazı yazılmaksızın birbirine entegre sistemler sonucu yapılan sorgulamalar neticesinde elde edilebilir hale gelmiştir. Elbette her kurum ve kuruluşun sistemi entegre edilmemiştir. Ancak bir kişiye ait taşınmaz kaydı, araç kaydı, çalışma durumu, sabıka kaydı gibi bilgilere artık kolayca erişilebilmektedir. 5887 sayılı Kanunla kaydiye harcında olduğu gibi tezkere harcında da kaydın mevcut olmadığı ya da yazılan yazıya cevap geldiği durumlarda ayrıca harç alınacağı düzenlenmiştir.

Kimi zaman ise farklı mahkemelerde görülen davalarda, mahkemeler dosya hakkında bir değerlendirme yapabilmek için başka mahkemede görülen bir diğer dosyayı görmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu hallerde tezkere harcı alınıp alınmadığı konusunda somut bir bilgi bulunmama ile birlikte mahkemenin başka bir şehirdeki mahkeme dosyasını incelemek üzere istemesi halinde geçmiş dönemlerin koşulları ve UYAP sisteminin olmayışı düşünüldüğünde tezkere harcı alınması muhtemel gözükmektedir. Tezkere harcı adı altında alınmıyor ve şehirdışıdan diğer mahkeme dosyasının orijinal hali yerine onaylı bir fotokopisi gönderiliyor ise suret harcı alınıyor olduğu düşünülebilir. Ancak o dönemki uygulamaya ilişkin somut bir kaynak bulunmadığından bu görüşler yalnızca varsayımdan ibarettir.

Örneğin bir suç ile kişilik haklarının zedelendiğini ileri sürerek hukuk mahkemelerinde tazminat istemiyle dava açan kişinin hukuk mahkemesinde görülen davasında mahkeme ceza dosyasını incelemek üzere isteyebilir. Bir başka örnekte ise boşanma davası bittikten sonra görülen mal rejimi davasında mahkeme boşanma dosyasını incelemek üzere mahkemesinden isteyebilir. Bu dosyalar farklı şehirlerdeki mahkemelerde görülüyor olabilir. Bu işlem önceleri ve mahkemenin gerekli gördüğü hallerde hâlâ, dosyanın fiziki olarak gönderilmesi şeklinde yürütülmektedir. Ancak günümüzde dosyaların UYAP üzerinden gönderilebilir hale gelmesi mümkün hale gelmiş ve mahkemelerce tercih edilmeye başlanmıştır. 2023 yılı itibarıyla Ankara Adliyelerinin farklı binalarda bulunduğu gözetildiğinde bir ceza dosyasının aile mahkemesine fiziken gönderiminde ortaya çıkacak maliyetin azaltılmasında UYAP sistemi önemli bir konuma gelmiştir. Bir mahkemenin UYAP üzerinden bir başka mahkemenin dosyasını istediği bir ara karara ilişkin örnek ise şu şekildedir;

G.D.:

- 1-Ön inceleme aşamasının tamamlandığı anlaşılacakla tahkikat aşamasına geçilmesine,
 2- Asliye Ceza Mahkemesine müzekkere yazılarak Esas sayılı dosyanın bir suretinin UYAP sistemi üzerinden mahkememize gönderilmesinin istenilmesine,

Şekil 6. Mahkemeler arası dosya isteme yazısı

Ayrıca 8 Ağustos 2022 tarihinde UYAP üzerinden yapılan duyuruda ilk defa bir e-yazışma ücreti belirlenmiş olduğu görülmektedir.

ÖNEMLİ DUYURU

Duyuru Tarihi: 8 Ağustos 2022

Tebliğat Ücreti Tarifesi Değişikliği Duyurusu:

PTT AŞ.tarafından 15.08.2022 tarihinden itibaren gönderi ücretlerinde değişiklik yapılacağı belirtilmiştir.

Normal Tebliğat Ücreti	42,00 TL.
Hızlı Tebliğat Ücreti	84,00 TL.
E-Tebliğat Ücreti	9,00 TL.
E-Tebliğat Dönüşlü	12,25 TL.
E-Yazışma Ücreti	1,00 TL.
MTS Tebliğat Ücreti	44,00 TL. (MTS Ödeme Emri 1 sayfa olan)

Not: MTS ödeme emrindeki sayfa sayısı arttıkça gönderi ücreti değişmektedir. (15.08.2022 tarihli kabullerde yeni tarife uygulanacağı için MTS de 14.08.2022 tarihinde oluşturulacak tebliğatlar için yeni tarife tanımlanacaktır.)

İcra dosyalarına ilişkin taleplerin tanımlı gönderilmesi ekranından yapılacak yeni taleplerde talep seçeneğine göre alınan masraf avanslarına ilişkin yeni tanımlama taleplerin yerine getirilme zamanı nazara alınarak belirtilen tarihten daha önceki dönemde sisteme tanımlanacaktır.

Şekil 7. E-yazışma ücretine yer verilen UYAP duyurusu

Yargılama süreci içerisinde tarafların ödemesi zorunlu olan, mevcut uygulamada “ücret” olarak anılan ancak muhteviyatı itibariyle mali yükümlülük olan bu masrafların UYAP üzerinden yapılan duyurularla herhangi bir kanuna dayanmaksızın getiriliyor olması dağınık yapının farklı isimler altında devam ettiğini ve giderilemediğini göstermektedir. Dağınık yapıyı giderme amacı taşıyan, harçların birleştirilmesine yönelik bu değişiklik, harç olarak anılmayan ve kanunla belirlenmeksizin getirilen zorunlu masrafların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

2.1.1.1.3. Zabıt Harcı

Zabıt, Arapça zabt kelimesinden gelmekte olup tutanak anlamına gelmektedir.¹⁸⁷ Zabıt harcı dava ve cevapların mahkeme kalemlerine zapt ettirilmesi, hâkim tarafından adliye

¹⁸⁷ TDK’da zabıt kelimesinin anlamı. <https://sozluk.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi, 03.02.2022).

binasının dışında düzenlenecek her zabıt evrakından ve mühür koyma ve kaldırma işlerine ait evraklardan alınırdı.

2.1.1.1.4. Tebliğ Harcı ve Tebliğ Harcının Gider Adı Altında Devam Ettirilmesi Sorunu

Yine Arapça kökenli bir kelime olan tebliğ, bildirme, haber verme anlamına gelmektedir.¹⁸⁸ Tebliğ harçları gönderilen tezkereler hariç dava evraklarının tebliğ edilmesinden alınmaktaydı. Tebliğ harçları günümüz hukukunda harç kapsamında çıkarılmış olup yargılama gideri adı altında başvurma harcıyla birlikte gider avansı olarak yatırılmaktadır. HMK'nın yargılama giderlerinin kapsamı başlıklı 323. maddesinde dava nedeniyle yapılan tebliğ ve posta giderleri yargılama gideri olarak sayılmıştır.

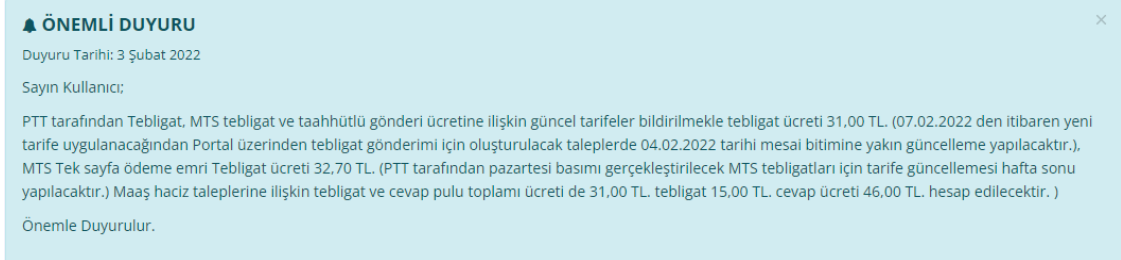
Öğretide, 492 sayılı Harçlar Kanunu ile getirilen bu uygulamanın harcın hizmetin karşılığı olarak doğrudan hazineye aktarılması yargılama giderlerinin ise hazineye aktarılmak yerine işlemin bedeli olarak ödeniyor olmasından dolayı daha makul olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. Aynı görüşe göre başvurma harcı, harç prosedürünü sadeleştirmesi sebebiyle olumlu bir gelişmedir.¹⁸⁹ Hukukumuzda yargılama giderlerinden olan tebligatlar için 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun tebligatın yapılması başlıklı 1. maddesinde “...elektronik ortam da dahil tüm tebligat, bu Kanun hükümlerine göre Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü veya memur vasıtasıyla yapılır.” denilmektedir. Bir başka deyişle tebligat işlemleri PTT tarafından Tebligat Kanunu'na göre yürütülmektedir.

PTT, tebligat ücretlerini kendi belirlemiş olduğu tarifeye göre almaktadır. Harçlar hizmetin tam bedeline tekabül etmemekteyken tebligat masrafları PTT'ye ödenen bir ücret olarak masrafın tamamına tekabül etmektedir. Harç oranları, her yılın başında Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıklamış olduğu enflasyon rakamlarına paralel olarak belirlenen yeniden değerlendirme oranına göre arttırılırken PTT, tebligat masraflarına kendi belirlemiş olduğu zamları herhangi kanuni bir çerçeveye olmaksızın uygulamaktadır. PTT'nin yapmış olduğu zamlar enflasyon oranının üzerinde olduğu gerekçesiyle kimi

¹⁸⁸ TDK'da tebliğ kelimesinin anlamı. <https://sozluk.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi, 03.02.2022).

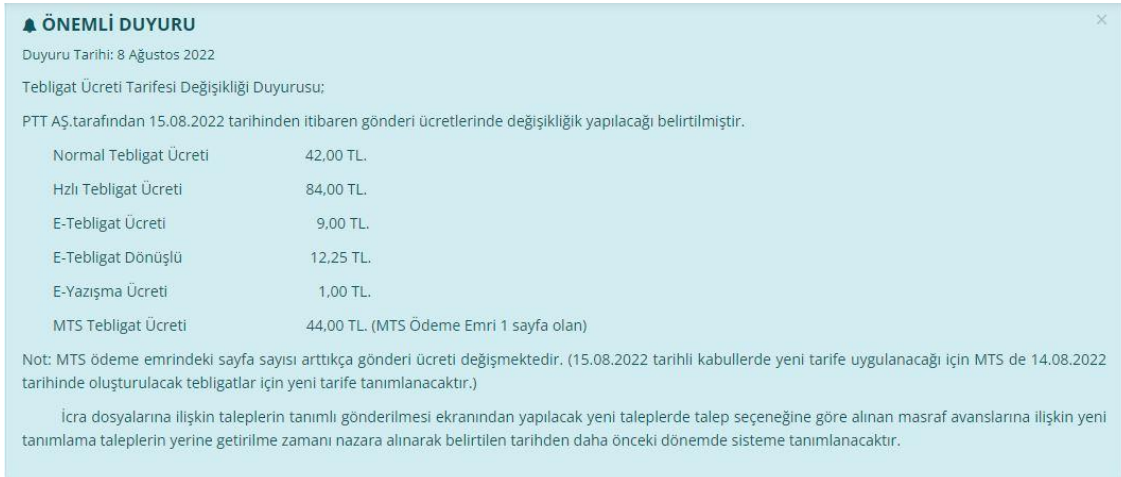
¹⁸⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.48. Öktömer, s.600.

zaman eleştirilmektedir.¹⁹⁰ 2019 yılında 19 TL olan normal tebligat ücreti 2021 Ekim ayında yapılan zam ile 26 TL'ye çıkmıştır. Ardından 2022 yılı şubat ayında ise tekrar zam yapılmış ve normal tebligat ücreti 31 TL olmuştur.¹⁹¹

Şekil 8. Tebligat ücretlerine yapılan zamlara ilişkin UYAP duyurusu

2022 yılı şubat ayında bir önceki zammın üzerinden henüz üç ay dahi geçmemişken tebligat masraflarına zam yapılmıştır. Bu çalışmanın yapıldığı esnada, 2022 yılının ağustos ayında tekrar bir zam yapılmış ve son olarak tebligat ücretleri 42 TL olmuştur.

Şekil 9. Tebligat ücretlerine yapılan zamlara ilişkin UYAP duyurusu

Ancak son zamlar öncesinde 2019 Ekim zammından 2021 Ekim zammına kadar aynı ücretin uygulandığı görülmektedir. Tebligat masraflarına enflasyon oranından fazla zam yapıp yapılmadığına ilişkin eleştirilerin haklı olup olmadığının tespiti için matematiksel

¹⁹⁰ Bkz. PTT tebligat ücretlerine zam mı geldi?, Editör Nisa Çoban, 13.10.2021 <https://www.haberlisin.com/gundem/ptt-tebligat-ucretlerine-zam-mi-geldi-h71168.html#:~:text=%C3%BCcretlerine%20zam%20yapt%C4%B1.-,Tebligat%20%C3%BCcreti%20%37%20oran%C4%B1nda%20artarak%2019%20liradan%2026%20liraya%20%C3%A7%C4%B1km%C4%B1%C5%9F,19%20liradan%2026%20liraya%20%C3%A7%C4%B1km%C4%B1%C5%9F.> (Son Erişim Tarihi, 06.04.2023).

¹⁹¹ PTT'nin yaptığı son zamma ilişkin UYAP Avukat Portalda yer alan duyuru metni.

olarak bu hesaplamaları yapmak gerekmektedir. Bu hesaplamalarla yalnızca getirilen eleştirilerin doğruluğu değil, tebligat masraflarının harç adı altında çıkarılmasının sisteme olumlu yansıyor yansımadığının da tespiti mümkündür. Yapılan hesaplamalarda dikkate alınan yeniden değerlendirme oranları¹⁹² ve enflasyon oranları¹⁹³ sırasıyla aşağıdaki gibidir;

Tablo 3. 2012-2022 Yeniden değerlendirme oranları

Yeniden Değerleme Oranları	
2012	%7,80
2013	%3,93
2014	%10,11
2015	%5,58
2016	%3,83
2017	%14,47
2018	%23,73
2019	%22,58
2020	%9,11
2021	%36,20
2022	%122,93

Tablo 4. 2012-2022 Enflasyon Oranları

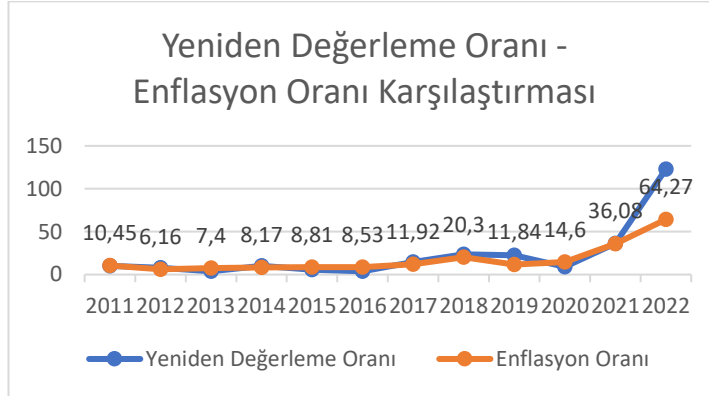
Enflasyon Oranları	
2012	%6,16
2013	%7,40
2014	%8,17
2015	%8,81
2016	%8,53
2017	%11,92
2018	%20,30
2019	%11,84
2020	%14,60
2021	%36,80
2022	%64,27

¹⁹² Vergide Gündem, Yeniden Değerleme Oranları,

https://www.vergidegundem.com/pb_yeniden_degerleme_oranlari (Son Erişim Tarihi, 26.01.2023).

¹⁹³ Ekonomi Atlası, <https://ekonomiatlasi.com/enflasyon-orani> (Son Erişim Tarihi, 06.03.2023).

Bu tablolara göre yeniden değerlendirme oranı ve TÜİK tarafından açıklanan enflasyon oranı mukayese edildiğinde aşağıdaki şekilde bir grafik ortaya çıkmaktadır;

Şekil 10. Yeniden değerlendirme oranı- enflasyon oranı karşılaştırması

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası sitesinde yer alan enflasyon hesaplayıcısıyla yapılan hesaba göre; 2019 ekim ayında 19 TL olan tebligat ücreti 2021 ekim ayı itibariyle 25,49 TL olmalıdır.¹⁹⁴ PTT tarifesine göre 26 TL olmuştur. 2022 ocak ayı itibariyle ise 33,29 TL olmalıdır. PTT tarifesine göre 31 TL olmuştur. Daha eski bir tarihe, 2014 yılı şubat ayına bakıldığında ise normal tebligat ücretinin 8 TL olduğu görülmektedir.¹⁹⁵ 2014 yılından bugüne enflasyon oranlarına göre hesap edildiğine ise normal tebligat masrafı 26,03 TL olmalıdır. Ancak burada enflasyon ile paralel ilerlemeyen veri 2014-2019 yılları arasında ortaya çıkmıştır. 2014 yılında 2019 yılına kadar enflasyon oranına göre 13,60 TL olması gereken tebligat ücreti 19 TL olmuştur.

Tebligat masrafları yargı harçları adı altında yeniden değerlendirme oranına göre hesaplınsaydı durum şöyle olacaktı;

2019 Ekim ayında 19 TL olan tebligat masrafı 2022 Şubat ayında 34,61 TL,
2014 Şubat ayında 8 TL olan tebligat masrafı 2022 Şubat ayında 24,91 TL,
2014 Şubat ayında 8 TL olan tebligat masrafı 2019 Şubat ayında 13,67 TL olmalıydı.
Ancak 2022 yılında PTT enflasyona oranla düşük bir rakam olan 31 TL'yi belirlemişken

¹⁹⁴ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Enflasyon Hesaplayıcısı, <https://herkesicin.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/ekonomi/hie/icerik/enflasyon+hesaplayici> (Son Erişim Tarihi, 06.03.2023).

¹⁹⁵ Kurt Konca, Nesibe. *Türk Hukukunda Tebligata İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 114, 2014, s.255.

2019 yılında enflasyona oranla çok daha yüksek olan 19 TL'yi belirlemiştir. Bu durum, PTT'nin tarifesinin zaman zaman yeniden değerlendirme oranı ve resmi makamlarca ilan edilen enflasyon oranı dikkate alınmadan belirlendiğini göstermektedir. Ortaya çıkma sebebi ne olursa olsun enflasyon süreçlerinin devletin hem gelirlerini hem de harcamalarını etkileyeceği belirtilmektedir. Bu sürecin vergi hakkaniyetinde bozulma, teşvik sisteminde çarpılma gibi sonuçlar getireceği kaçınılmaz olarak değerlendirilmektedir.¹⁹⁶ Tebligat ücretlerinde hesaplanan ne yeniden değerlendirme oranı ne de enflasyon oranıyla dengeli seyretmeyen zamların ülkemizde bu çalışmanın yapıldığı yıllarda görülen yüksek enflasyonla ilgili olduğu sonucuna varmak mümkündür. Yargı harçları açısından ise bu durum yargı hizmetleri alanların öngörülemez masraflarla karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır.

Tebliğat masraflarının harç adı altından çıkarılmış olması devlet üzerindeki mali yükü harçların hizmetin tam karşılığı olmamasından dolayı azaltmış ve devlet lehine vatandaş aleyhine olacak bir sonuç doğurmuştur. Tebligat işlemlerinin PTT tarafından yürütülmesi adalet hizmetinden yararlanacak kişilerin mali yükünü arttırmıştır. Uygulamada adliye dışarısından bir kurum olan PTT'nin yargı işlerine müdahil olması sonucunu doğurmuştur. Her adliyede harçların ödendiği vezne gibi bir de tebligatların gönderildiği PTT bulunmaktadır. Evraklar harçlar için vezneye, tebligat işlemleri için PTT'ye gitmektedir. Bu uygulama tebligatların harç adı altından çıkarılıp yargılama gideri başlığı altına koyulması sebebiyle pratikte kişilere bir külfet yaratırken devletin harç havuzundan ayrıca bir hesap yapmasına gerek kalmaması sebebiyle devlet açısından olumlu olmuştur. Bu noktada ortaya konulmak istenen temel fikir harç muhteviyatı taşıyan ve eskiden harç olarak nitelendirilen tebligat giderlerinin yargı sistemine günümüzde nasıl yansıdığıdır.

Tebliğat masraflarının harç olmaktan çıkarılması yargılama sürecinin mali yükünü taraflar açısından arttırmıştır. Harç muhteviyatı taşıyan bu masrafların harç olarak nitelendirilmemesi bu masrafları kanunilik ilkesinden bağımsız hale getirirken bu masraflar yatırılmaksızın yargılama sürecinin devam edemeyecek olması bu masrafların tıpkı harçlar gibi görünürde ihtiyari olması özelliğini hala koruduğunu göstermektedir. Tebligat masraflarının belirlenmesine ilişkin bir kanun ve usul bulunmaması, önceden

¹⁹⁶ Uluatam, s.508.

belirlenen tarihler olmaksızın tebligat masrafı tutarlarının değiştirilebiliyor olması, hak arayışı içerisindeki taraflar açısından hukuki öngörülebilirliği zedeler niteliktedir. Ayrıca kamu kurumları nezdinde de tebligat masraflarının sık sık değişmesi yatırılan masrafların sürekli olarak zamlı oranlara göre tamamlattırılması ihtiyacını doğurmaktadır ve aksamalara yol açmaktadır. Tebligat masrafları harç niteliğini hâlâ taşımaktadır. Bu masrafların yalnızca alındığı kurum bakımından harç özelliği taşımaktan çıkarılması, harç özelliği taşıyan bir masrafın PTT tarafından alınmasına yol açarak bir nevi hukukta yeri olmayan bir yetki devrine sebep olmuştur. Ayrıca adli bir işlem niteliğindeki tebligatların adli yargı personeli tarafından hazırlanmasına rağmen gönderiminin posta memurları tarafından yapılması da sakıncalı görülmektedir.¹⁹⁷

Henüz bu uygulama için teknolojik açıdan erken olmakla birlikte e-tebligatın herkes için zorunlu hale gelmesi durumunda PTT ile tebligat usulünden vazgeçilip tekrar harç sistemine dönülmesi yoluna gidilebilir. Bu sayede adliye personeli çift işlemlerle PTT vasıtalı yapıdan sıyrılmış olur ve e-tebligatta olduğu gibi ekranlarından doğrudan tebligat yapabilir. Mevcut sistemde fiziken yapılan tebligatlar uzun sürmekte, kâğıt israfına yol açmakta, tarafların kötü niyetli olarak yanlış adres bildirilmesi, tebligatı teslim almaktan kaçınması gibi yollara gidilmesinin önünü açmaktadır. Hem yargılama sürecinin kısılması hem de maliyetinin azalması anlamında bu şekilde bir uygulamaya geçilebilir. Tabii bu uygulamaya hak kayıplarına yol açmaksızın geçilebilmesi için e-tebligat sisteminin herkes için ulaşılabilir olması gerekmektedir. Bu noktaya varmak için de uzun bir süreç olduğu ve sağlam bir alt yapı hazırlığı yapılması gerektiği aşikârdır.

Yıllar önce 492 sayılı kanun henüz yeni kabul edildiğinde başvurma harcı üzerine yapılan bir çalışmada denildiği gibi 492 sayılı kanun diğer konularda taşıdığı birçok aksaklıklar gibi, başvurma harcı konusunda da meseleyi kuşku bırakmayacak şekilde ele almamıştır ancak uygulama ilerledikçe kuşkulu konular netleşecektir.¹⁹⁸ Bu düşünce bugün de geçerliliğini korumaktadır. Gelişen teknolojinin 492 sayılı kanuna yön vererek onu değişen ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendireceği ve netleştireceği muhakkaktır.

¹⁹⁷ Tanrıverdi Süha, *Hukuk Yargısında Etkinliğin Sağlanması İçin Alınması Gereken Önlemler Üzerine*, Cilt 49, Sayı 1, 2000, s.75.

¹⁹⁸ Öktömer, s.600.

2.1.1.2. 492 Sayılı Harçlar Kanunu Döneminde Başvurma Harcı

Başvurma harcı, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin yargı harçları başlığı altında yer alan ilk harç türüdür. Başvurma harcı dilekçe veya tutanakla dava açma veya davaya müdahale veya tevdi mahallinin tayini, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, delil tespiti ile ilgili taleplerde alınmaktadır.¹⁹⁹ Bu talepler dışındaki taleplerde başvurma harcı alınmamaktadır.²⁰⁰

Belirtmekte fayda var ki cevap dilekçesiyle, karşı davanın aynı dilekçede sunulduğu hallerde karşı dava yeni bir dava açılması niteliğinde olduğu için yine başvurma harcı alınması söz konusu olmaktadır.

Başvurma harcı alınacak haller dışında başvurma harcı alınması söz konusu değildir. Ancak yine de kafa karışıklığı yaratabilecek birkaç durumda başvurma harcı alınmayacağını ayrıca belirtmek gereklidir. Şöyle ki;

- Cevap dilekçesi, cevaba cevap ya da ikinci cevap dilekçesinde,
- Ara kararların yerine getirilmesinde,
- Görevsizlik veya yetkisizlik kararlarından sonra görevli veya yetkili mahkemeye yeniden başvurulmasında,
- Davanın ıslahı halinde,
- Karar düzeltme yoluna başvurulması ve hükmün bozulması halinde,

başvurma harcı alınmasına gerek bulunmamaktadır.²⁰¹

İlgili taleplerin hangi mahkeme nezdinde yapıldığına göre maktu başvurma harcı miktarları değişmektedir. Bu değişiklik dört başlık altında düzenlenmiştir. Bu başlıklardan ilki sulh mahkemelerinde, icra tetkik mercilerinde, ikincisi asliye mahkemelerinde, idare mahkemelerinde, üçüncüsü Bölge Adliye Mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri, Yargıtay, Danıştay ve dördüncü, son olarak Anayasa Mahkemesinde

¹⁹⁹ Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar Ayyaz Sema. *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Hukuk Yayınları, 2.Baskı, Ankara 2016, s.693.

²⁰⁰ Ortaç, s.20.

²⁰¹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.70.

şeklinde düzenlenmiştir. Yargıtay, Danıştay gibi mahkemelerin ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı ve ilk başvurunun bizzat bu mercilerden yapıldığı haller de vardır.²⁰²

Başvurma harcı, maktu yani sabit, götürü bir harçtır ve davacı taraftan peşinen alınır.²⁰³ Maktu ile kastedilen Harçlar Kanunu'nun mükerrer 138. maddesinin²⁰⁴ bir gereği olarak her yıl başından itibaren geçerli olmak üzere tespit ve ilan edilen²⁰⁵ miktarı belirli bir harç olmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka deyişle bu harç dava değeriyle bağlantılı bir harç değildir. Dava değeri 1 lira olsa da 1 milyon lira olsa da aynı miktarda başvurma harcı ödenecektir. Başvurma harcının her yıl yeniden değerlendirilme oranına göre miktarı belirlenmektedir. UYAP üzerinden ödenen başvurma harcına ilişkin örnek makbuz şu şekildedir;

²⁰² Aldemir, s.265, 1113 sayılı dipnot. İlk derece mahkemesi dışındaki mahkemelerin (Danıştay, Yargıtay, AYM, vs) ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı davalar için bkz. HMK md.47 ilk derece ve bölge adliye mahkemesi hakimlerinin fiil ve kararlarından dolayı açılan davalar.

²⁰³ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz, *Medeni Usul Hukuku*, s.693.

²⁰⁴ Mükerrer 138.madde 492 Sayılı Harçlar Kanuna ilk olarak 3229 sayılı Kanunla eklenmiştir. 10 Aralık 1988 tarihli 20015 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 3505 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle mükerrer 138. Maddedeki “*on katından çok olmamak kaydıyla*” ibaresi “*yirmi katından çok olmamak*” kaydıyla olarak değiştirilmiştir. Bir başka deyişle harç miktarlarının yapılan bu düzenlemelerle para değerindeki değişimlere uyum sağlaması amaçlanmıştır.

²⁰⁵ 1982 Anayasası'nın 73.maddesinin 4.fikrasında; “*Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.*” denilmekteydi. Anayasada yer alan bu fıkra ile 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun mükerrer 138. maddesi ile Bakanlar Kurulu'na bu yetki verilmişti. Yapılan son Anayasa değişikliğiyle Anayasa'nın 73.maddesinin 4.fikrasında yer alan “Bakanlar Kurulu” ifadesi “Cumhurbaşkanı” olarak değiştirilmiştir. Değişikliğe paralel olarak 700 sayılı KHK ile 492 Sayılı Harçlar Kanunu ve birçok kanundaki Bakanlar Kurulu ibaresi çıkarılmış yerlerine Cumhurbaşkanı getirilmiştir.

SAYMAN MUTEMEDİ ALINDISI		
T.C. ANKARA İL MUHASEBE MD.	Seri No : /	
	Sıra No : 1	
	Özel No : 1	
	Fiziksel No :	
Tahsilatı Yapan Birim Adı : Ankara 4 Nolu Mahkemeler Veznesi		
Teslim Edenin Adı, Soyadı : Davacı		
Dosya No :		
Birim Adı : Ankara Mahkemesi		
Alındı (Harç) Türü	Adet	Miktarı (TL)
Başvurma Harcı	1	80,70
	Toplam	80,70
Seksen Türk Lirası Yetmiş Kuruş tahsil edilmiştir.		
16/08/2022 13:07		
Düzenleyen		
AVUKAT PORTAL İŞLEMİ - 1007860		
İmza - Mühür		
		
<small>UYAP Bilgi Sistemlerindeki bu dokümana https://evrakdogrulma.uyap.gov.tr/1a333rd adresinden erişebilirsiniz. Maliye kontrol No: null</small>		

Şekil 11. Başvurma harcı ödemesine ilişkin örnek sayman mutemedi alındısı

2.1.2. Celse Harcı

492 sayılı Harçlar Kanunu'nda yer verilen bir başka yargı harcı ise celse harcıdır. Celse, Arapça kökenli bir kelimedir ve oturma anlamına gelmektedir.²⁰⁶ Uygulamada celse ve duruşmanın birbiri yerine, aynı mânâda kullanıldığı görülmektedir. Celse harcının uygulaması günümüzde çok yaygın değildir.²⁰⁷ Kanunda yer alan ismiyle celse harcı bir başka isimlendirmeye duruşma harcı, taraflar veya vekilleri tarafından ertelenmelerine sebebiyet verilen celselerden alınmaktadır. Konusu belirli bir değerle ilgili davalarda nispi; belirli bir değeri bulunmayan davalarda maktu olarak alınır.²⁰⁸

Celse harcının alınabilmesi celsenin ertelenmiş olması koşuluna bağlı olup bu harcın amacı tarafların veya vekillerinin kötü niyetli olarak, davayı uzatmalarının engellenmesidir. Bu harcın bir yaptırım işlevi gördüğü belirtilmektedir.²⁰⁹ Bu durum celse

²⁰⁶ TDK Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>, (Son Erişim Tarihi, 22.02.2022).

²⁰⁷ Ortaç, s.27.

²⁰⁸ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz, *Medeni Usul Hukuku*, s.693.

²⁰⁹ Yargıtay 22.Hukuk Dairesi'nin 16.02.2016 tarihli, 2014/32572 E ve 2016/3925 K sayılı celse harcını yaptırım olarak nitelendirdiği kararı. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir; *Ayrıca, mahkeme kararının*

harcını diğer harçlardan davayı kaybeden tarafa yükletilmemesi noktasında ayırmaktadır.²¹⁰ Celse harcının ertelemeye sebebiyet veren taraf veya ertelemeye sebebiyet veren vekile yükletileceği Harçlar Kanunu'nun 12. maddesinde düzenlenmiştir.

Kanun maddesi taraflar ve vekilleri için düzenlenmiş olmakla birlikte celsenin ertelenmesine bir başka ifadeyle duruşmanın ileri bir tarihe bırakılmasına sebebiyet veren tanık ve bilirkişilerin de bu harcı ödemek zorunda olduğu görüşü mevcuttur.²¹¹ Duruşma yalnızca taraflar ve vekilleri sebebiyle ertelenmemektedir. Kimi zaman tanık kimi zaman bilirkişi kimi zaman ise hakimler sebebiyle ertelenmektedir. Bilirkişi ve tanık nedeniyle yaşanan gecikmelerde hâkimin sürece müdahale etmesi mümkün olmakla birlikte hakimlerden kaynaklı ertelemelerde herhangi bir müdahale söz konusu olmamaktadır. Uygulamaya bakıldığında dosya tekemmül etmiş olmasına rağmen hakimlerin dosya yoğunluğundan duruşma günü gelen dosyayı inceleyemediği, dosyaya hazırlanamadığı ve bir karara varamadığı için duruşmayı ertelediği görülmektedir.²¹²

Yalnızca karar aşamasına gelen dosyalarda değil, ihtilafli geçen ve hâkimin karar vermekte zorlandığı, duruşmanın çekişmeli geçmesi dolayısıyla hâkimin aynı taraflarla tekrar karşı karşıya gelmek istememesi nedeniyle duruşmayı aylar sonraya ileri bir tarihe ertelediği durumlarla da uygulamada karşılaşmaktadır. Hâkimin tayin beklediği zamandan sonraki bir tarihe duruşmayı erteleyerek dosyayı başka bir hâkime bırakmayı planlaması da süreci uzatmakta, tarafları adeta cezalandırmaktadır. İstinaf mahkemelerinin gelmesiyle birlikte ilk derece mahkemesi hâkimlerinin çekişmeli dosyalarda yanlış bir karar veriyor olsa dahi taraflarla tekrar muhatap olmamak adına karar verdiği ve taraflara karardan memnun olmadığı takdirde istinafa gidilebileceği, itiraz edilebileceği telkininde bulunarak istinaf sistemini taraf ve vekillerine karşı bir kaçış unsuru olarak kullandığı da görülmektedir. Nitekim henüz istinaf mahkemeleri uygulamada faaliyet göstermeye başlamadan önce dahi bu durumun yaşanabileceği, ilk

gereğesinde davacı vekilinin sürekli mazeret dilekçesi verdiğiinden bahisle davasını takipte istekli olmadığı belirtilmiş ise de, bu hususun davanın reddine gerekçe yapılmasının kanuni dayanağının olmaması ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 12. maddesi dikkate alınarak muhakemenin ertelenmesine sebebiyet veren tarafa celse harcı yükletilmesi yönünde yaptırımın da uygulanabileceğinin düşünülmemesi hatalı olmuştur.

²¹⁰ Rüzgaresen, s.74.

²¹¹ Rüzgaresen, s.74. Sayar, s.33.

²¹² Çetin, İbrahim. *Yargulamada Etkinlik Arayışları: Medenî Usûl Hukukunda Usûl Ekonomisi*, Sayıştay Dergisi, Sayı 78, 2010, s. 98.

derece yargılamalarının, istinaf mahkemelerinin işin esasına girip inceleme yapabilmesi için önceden yerine getirilmesi gereken bir formalite şekline dönüşmesi tehlikesini barındırdığı öğretide ifade edilmiştir.²¹³

Bu gibi durumlarda tanık ve bilirkişilerin celse harcı ödemesi gerektiğini savunan görüşe göre hâkimlerin de celse harcı ödemesi gerekecektir. Ancak Harçlar Kanunu'na ve Harçlar Kanunu'na bağlı 1 sayılı tarifeye bakıldığında hâkimden celse harcı alınmasına yönelik bir hüküm bulunmadığı görülmektedir. Celse harcı yükletilmesi şeklinde olmasa dahi bilirkişi, tanık ve hâkimin sebebiyet vermesiyle ortaya çıkan ertelemelerde bu kişilerin hukuki, cezai ve disiplin sorumluluğunun da gündeme gelebileceği öğretide ifade edilmektedir.²¹⁴ Kaldı ki Anayasa'nın hak arama hürriyeti başlıklı 36. Maddesinin 2.fıkrasında hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz ifadesi yer almaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanununun yargılamaya hâkim olan ilkeler bölümü ile hâkimin yasaklılığı, reddi ve hukuki sorumluluğu başlıklı bölümünde yer alan çeşitli hükümlerinde yine bu mahiyette düzenlemeler bulunmaktadır.²¹⁵

Kötü niyetli olarak duruşmayı erteletmek isteyen taraf veya vekili için celse harcının caydırıcı bir yaptırım olacağı düşünülemez. Dosyayı sürüncemede bırakma niyeti olan kişi celse harcını ödemekten imtina etmeyecektir. Nitekim dava sürecine kadar çözülemeyen durumlarda taraflar birbirlerine dava konusu veya değerinin yanısıra kişisel husumet de beslemektedir. Boşanma davaları özelinde örnek vermek gerekirse, özellikle bu davalarda boşanma gerçekleşmeden tarafların yeni bir evlilik yapmasının mümkün olmaması ve boşanma kesinleşmeden mal rejiminin tasfiyesine başlanamıyor olması sebebiyle, eşin yeniden evlenmesini istemeyen, malların bölüşülmesini istemeyen tarafça dosya kötü niyetli olarak uzatılmak istenmektedir.

Ancak daha dosyanın başında kötü niyette olan kişi dosyaya toplanmasını istediği birçok delil göstererek, tanık sayısında kanunen belirlenmiş bir sınır olmaması sebebiyle çok fazla tanık göstererek amacına ulaşmaktadır. Bu durumu engelleyecek kanuni bir

²¹³ Ermenek, s.217.

²¹⁴ Yılmaz, Ejder. *Usul Ekonomisi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 57, Sayı 1, 2008, s. 252.

²¹⁵ Sayar, s.34.

mekanizma olmamakla birlikte celse harcı da dosyada henüz yapılacak işlem olması sebebiyle bu noktada işlevsiz kalacaktır. Hâkim dosyanın bilinçli olarak sürüncemede bırakıldığı kanaatine varırsa gösterilen delillerin hepsinin toplanmasına gerek olmaksızın karar verebilecek aşamaya gelindiği kanaatiyle hareket edebilir. Davayı uzatmaya ve karşı tarafı mağdur etmeye yönelik karara etki etmeyecek delillerin toplanmasına ilişkin taleplerin hâkim tarafından reddedilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu vurguyla beraber bu durumun iddia ve savunmada bulunma hakkını daraltmayacak şekilde uygulanması gerektiği de belirtilmektedir.²¹⁶

Genel itibariyle ülkemizde yargılama süreci uzun sürmektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında 2003-2012 arası dönemde ilk derece mahkemelerinde bir sonraki yıla devreden dava sayısının %80 civarında arttığı, Yargıtay nezdinde bir sonraki yıla devreden dava sayısının ise yaklaşık %170 civarında arttığı tespit edilmiştir.²¹⁷ Yargılamaları kısaltmak dairelerin ve mahkemelerin iş yükünü hafifletmek ve yargılamaları daha nitelikli hale getirmek amacıyla getirilen ve 2016 yılında çalışmaya başlayan istinaf mahkemelerinin²¹⁸ ise amacına ulaşamadığı aksine süreci daha da uzattığı görülmüştür. Yargılama süreçlerinin uzun olması hak arama sürecini doğrudan etkilemektedir. Makul sürede yargılama yapılabilmesi için Adalet Bakanlığı “Yargıda Hedef Süre” başlıklı bir çalışma yapmaktadır. Bu çalışmayla yargılama sürecinin makul sürede bitirilmesi hedeflenmektedir.²¹⁹ Bakanlıkça yapılan bu çalışma da göstermektedir

²¹⁶ Çetin, s.98.

²¹⁷ Ermenek, s.221.

²¹⁸ T.C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *2016 Yılı Bakanlık Faaliyet Raporu*, <https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/24122019094132rapor2016.pdf> ,(Son Erişim Tarihi, 26.03.2023), Şubat 2017. s.5., *Tarihi reformlardan biri olan istinaf kanun yolu 20 Temmuz 2016 tarihinde hayata geçirilmiştir. İki dereceli yargılama sistemine geçilmesiyle, bir yandan kanun yolu incelemelerinin daha nitelikli yapılması temin edilmiş diğer yandan yüksek mahkemelerin içtihat mahkemesi niteliği güçlendirilmiştir.* T.C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *2018 Yılı Bakanlık Faaliyet Raporu*, <https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/24122019094057rapor2018.pdf> ,(Son Erişim Tarihi, 26.03.2023), Şubat 2019. s.55. *İstinaf mahkemelerinin güçlendirilmesi suretiyle daha hızlı ve etkin yargılama yapılması sağlanacaktır.*

²¹⁹ T.C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *2021 Yılı Bakanlık Faaliyet Raporu*, <https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/9052022144505Adalet%20Bakanlık%20Faaliyet%20Raporu.pdf> ,(Son Erişim Tarihi, 26.03.2023), Şubat 2022, s.147. *Yargıda Hedef Süre Uygulaması; her bir dava ve soruşturma için hedef süre öngörerek hedeflenen sürede tamamlanamayan dava ve soruşturmaların hızlandırılması amacıyla çözümler 148 üretilmesini ve bu sayede yargılama ve soruşturma sürelerinin kısaltulmasını amaçlayan bir dava yönetim sistemidir. Yargıda Hedef Süre Uygulamasına; adli yargı ilk derece hukuk mahkemeleri, ceza mahkemeleri ile idari yargı ilk derece idare ve vergi mahkemelerinde 03/09/2018 tarihinde; adli yargı ilk derece Cumhuriyet başsavcılıklarında ise 01/10/2018 tarihinde başlanılmıştır.*

ki Türk yargı sisteminde yargılamalar makul süreleri aşmaktadır, yaşanan gecikmeler hak arayışını gölgelemektedir.

Dolayısıyla celse harcı günümüzde yaygın olarak uygulanmadığı²²⁰ gibi celse ertelenmesine yalnızca taraf ve vekillerinin sebep olmadığı düşünülürse celse harcının adil, işlevsel ve sisteme uygun bir harç uygulaması olmadığı söylenebilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "vekaletnamesiz dava açılması ve işlem yapılması" başlıklı 77. maddesinin 2.fikrasında "(2) *Vekâletnamesiz işlem yapmasına izin verilen ancak haklı bir sebep olmaksızın süresi içinde vekâletname ibraz etmeyen avukat, celse harcı ile diğer yargılama giderleri ve karşı tarafın uğradığı zararları ödemeye mahkûm edilir. Bunu kötüniyetle yapan avukat aleyhine, ceza ve disiplin soruşturması açılmasını sağlamak üzere, Cumhuriyet başsavcılığına ve vekilin bağlı olduğu baro başkanlığına durum yazıyla bildirilir.*" denilerek avukatlar için uygulanacak yaptırımlar öngörülmüştür. Birçok Hukuk Genel Kurulu kararında da bu maddeye atıf yapıldığı görülmektedir.²²¹ Ancak kanaatimce bu noktada HMK ile Harçlar Kanunu arasında çelişkili bir durum vardır. Dosyada vekaletname olmaksızın işlem yapan avukatın bir tarafı temsil yetkisi bulunmayacaktır dolayısıyla vekil sayılmayacaktır. Bu durumda Harçlar Kanunu'nda ifade edilen taraf ya da vekilden alınması gereken celse harcının vekaletnamesiz işlem görme halinde uygulanamayacağı kabul edilmelidir.

²²⁰ Celse harcının yaygın olarak uygulanmadığı uygulamadan bilinmekle birlikte Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu 04.12.2013 tarih, 2013/1213 E. sayılı bireysel başvuru kararında yer alan; *„Belirtilen bekleme periyodunun yanı sıra yaklaşık on aylık bir süre boyunca ve akıbetleri tetkik edilmeksizin bilirkişi raporlarının ibrazının beklenildiği ve belirtilen sürenin raporların ibrazı için verilen sürelerin fevkinde olduğu, ayrıca belirtilen bu süreçlerde taraf vekillerinin mazeretleri kabul olunmakla birlikte, celse harcı tayini gibi usûli imkânların yargılama makamlarınca kullanılmadığı anlaşılmaktadır. İfadelerden de anlaşılmaktadır. Benzer yönde bir diğer 07.03.2014 tarihli 2013/6261 E. sayılı AYM bireysel başvuru kararı ise celse harcının uygulanmadığını şu şekilde ifade etmiştir; Ara karar gereklerinin yerine getirilmediği muhtelif celselerde taraf vekillerinin mazeretlerinin kabulüne dâir karar tesisi ile yetinildiği, celse harcı tayini gibi usûli imkânların yargılama makamlarınca kullanılmadığı.*

²²¹ Bkz.Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 18.01.2012 tarihli 2012/76 E. sayılı ve 2012/20 K.sayılı kararı; *Vekaletnamesiz işlem yapmasına izin verilen ancak haklı bir sebep olmaksızın süresi içinde vekaletname ibraz etmeyen avukat, celse harcı ile diğer yargılama giderleri ve karşı tarafın uğradığı zararları ödemeye mahkum edilir. Bunu kötüniyetle yapan avukat aleyhine, ceza ve disiplin soruşturması açılmasını sağlamak üzere, Cumhuriyet başsavcılığına ve vekilin bağlı olduğu baro başkanlığına durum yazıyla bildirilir.* Vekillerin davanın ertelenmesine yol açan fiileri için yaptırımlar uygulanmaktadır. Ancak yargılama sürecinin diğer sükreleri için bu şekilde bir denetim mekanizması bulunmaması sonuç almayı engeller niteliktedir.

Ertelemeye sebep olan kişiye yaptırım uygulanması amaçlanırken, yargılama sürecinin uzaması ve ertelenmesine sebebiyet verilmemelidir.²²² Celse harcının yargılama sürecinde görevi olan ve ertelemeye yol açan herkese uygulanması gerekir ya da taraf vekillerine uygulanmaması yalnızca taraflara uygulanması gerekir. Ancak hem hâkimin kendi kendine celse harcı uygulaması mümkün ve mantıklı değildir hem de celse harcı uygulamasını yargılama sürecindeki tüm süjelere yaymak süreci güçleştirecek ve aksatacaktır.²²³ Celse harcının HMK madde 245 gereğince tanık ve HMK madde 269 gereğince bilirkişilere uygulanması gerektiği görüşüne²²⁴ karşın, bu görüşün kanunilik ilkesine aykırı bir sonuç doğuracağı, bu nedenle benimsenemeyeceği söylenmektedir.²²⁵ Kanunda yazan dışında kişileri celse harcı ödeme konusunda yükümlü tutmanın kanunilik ilkesine aykırı olduğu görüşünde hem fikirim. HMK'nın 245. maddesinde mazeret bildirmeksizin gelmeyen kişilere disiplin para cezası uygulanacağı ve gelmemesinin

²²² Bkz. Yargıtay 21.Hukuk Dairesi'nin 2016/1586 E. ve 2017/5321 K. Sayılı celse harcı sebebiyle bozma kararı verilen kararı. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir; *Somut olayda, davacı vekilinin mazeret bildirmek suretiyle katılmadığı 10.06.2015 tarihli oturumda mazereti kabul edilerek duruşma gününü UYAP kanalı ile öğrenmesine karar verildiği, aynı celsede celse harcı ve gider avansını ödemesi için davacı vekiline kesin süre verildiği, kesin sürenin davacı vekiline usulünce tebliğ edilmediği gibi bir sonraki celse olan 19.10.2015 tarihli karar celsesinde davacı vekili mazeret bildirmeksizin katılmadığı ve davalılar vekilleri davayı takip etmediklerini beyan ettikleri halde HMK 115/2- son maddesi gereğince davanın usulden reddine karar verilmiştir. Davacı taraf gelmeyip davalılar da davayı takip etmeyeceklerini beyan ettiklerinden 6100 sayılı HMK'nun 150. maddesi gereğince dosyanın işlem den kaldırılması gerekirken olayda uygulama yeri bulunmayan 6100 sayılı Yasanın 114 ve 115/2 maddelerinden söz edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.* Yargıtay 2.Hukuk Dairesi'nin 05.02.2001 tarih 2001/1596 E. ve 2001/1913 K.sayılı celse harcı sebebiyle bozma kararı verdiği bir karar. *Kararın ilgili kısmı şu şekildedir; 1- Tanıkların nasıl dinlenecekleri Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 253. ve müteakip maddelerinde belirlenmiştir. Tarafa tanığını hazır bulundurma mükellefiyeti yüklenemez. 2.2.2000 günlü oturum davalı vekiline yüklenen görev tereddüde yer vermeyecek açıklıkta olmadığı gibi zabıtnamede de düzeltmeler yapılmıştır. Şu hâlde davalı vekilinin sebebiyet verdiği bir gecikme olmadığı ve şartları oluşmadığı halde 28.4.2000 tarihli oturumda davalı tarafından 2.080.000 TL. celse harcı alınmasına karar verilmesi doğru değildir.*

²²³ Celse harcının bilirkişilere uygulanması yönünde bir karar olmamakla birlikte Yargıtay 20.Hukuk Dairesi'nin 11.03.2013 tarih, 2013/1395 E. ve 2013/2468 K.sayılı kararında yer verilen davalı tarafın beyanı bilirkişilere celse harcı uygulanması halinde ortaya çıkabilecek sorunlara işaret etmektedir. Söz konusu kararda davalı beyanı şu şekildedir; *Taraflar arasında görülen menfi tesbit davası sırasında davalı tarafından 21.12.2012 havale tarihli dilekçe ile "...Bilirkişilerden alınan raporların Yargıtay bozma ilâmına uygun olmasına rağmen davacı vekilinin itirazları üzerine yeniden ek rapor alınmasına karar verilmesi, bu kararda Yargıtay bozma ilâmına uygun rapor düzenlenmemesi halinde suç duyurusunda bulunulacağı ve celse harcına hükmedileceğinin belirtilmesinin bilirkişileri baskı altına alacağı ve davacı lehine rapor hazırlanmasına yol açacağı, buna ilişkin kendisinin katılmadığı oturumda vekilinin yaptığı itirazın tutanağa dahi yazılmadığından hâkimin tarafsızlığını kaybettiği..." gerekçesiyle reddi hâkim yoluna başvurulmuştur.*"

²²⁴ Sayar, s.34.

²²⁵ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.86.

sebepe olduğu giderlerin yükletileceği söylenmekle birlikte maddede celse harcına ilişkin herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

Yorum ve kıyas ile maddeye celse harcını da dahil etmek vergi hukukunun kanunilik ilkesine uygun düşmeyecektir. HMK'nın bilirkişilik görevinin kapsamı başlıklı 269. maddesinde de celse harcından bahsedilmemektedir, yalnızca disiplin hükümleri uygulanacağı belirtilmektedir. Tanık, bilirkişi ve hakimler duruşma ertelenmesine sebebiyet veriyor olmasına rağmen celse harcı bakımından herhangi bir sorumlulukları bulunmamaktadır. Vekillerin ise celse harcı sorumluluğu kanunla düzenlenmiştir. Kanunun bu maddesinin yargılama sükeleri arasında ayırım yarattığı gözetilerek vekillerin celse harcı mükellefi olmadığı bir düzenlemeye geçilmesi gerekmektedir. Vekiller de aynı tanık, bilirkişi ve hakimler gibi disiplin yükümlülüklerine tabii tutulabilir. Fakat böyle bir yükümlülük altına sokulamayacak taraflar için celse harcı uygulaması devam edebilir. Ya da aksi düşünülduğünde ertelemeye sebebiyet veren yargılama süreci içerisinde herkes celse harcına tabii tutulabilir. Yukarıda belirtildiği üzere böylesine bir tutum yargılama yapmayı güçleştireceği için tercih edilmemelidir.

Celse harcına ilişkin Harçlar Kanunu'nun 2. maddesinde ceza mahkemelerinde görülen şahsi hukuka ait hakların hüküm altına alınmasıyla ilgili tazminat davalarında ayrıksı bir durum oluşturulmuştur. Bu maddeye göre bu davalarda "celse harçları hariç olmak üzere" 1 sayılı tarifeye göre harç alınmaktadır. Bu konu çalışmanın önceki kısımlarında detaylıca ele alınmış olmakla birlikte yinelemekte fayda var ki bu tip davalar yalnızca celse harçları bakımından değil tüm yargı harçları bakımından hariç tutulmalıdır.

Celse harcına ilişkin tartışmalı bir konu ise icra mahkemelerinde celse harcı alınıp alınmayacağıdır.²²⁶ İcra mahkemelerinde celse harcı alınmayacağını savunan görüşe göre, 1 sayılı tarifede icra mahkemelerinde celse harcının alınacağına dair bir ifade bulunmaması ve Harçlar Kanunu'nun celse harcına ilişkin olan 12. maddesinde icra hakimliklerinden söz edilmemesi icra mahkemelerinde celse harcının alınmayacağını göstermektedir.²²⁷ 1 sayılı tarifenin celse harcı başlığı ikiye ayrılmaktadır. İlk olarak sulh

²²⁶ Bu konuya değinen diğer çalışmalar için Bkz. Ortaç, s.24, Sayar, s.28. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.85.

²²⁷ Olgaç, s.17.

hukuk mahkemelerinde alınacak celse harcı, ikinci olarak ise asliye mahkemelerinde ve idari yargı mercilerinde alınacak celse harcı düzenlenmiştir. Harçlar Kanunu'nun 12. maddesine bakıldığında maddenin "hukuk ve ticaret mahkemelerinde celse harcı" ifadesiyle başladığı ve burada da icra mahkemelerine yer verilmediği görülmektedir. Kanunun lafzen yorumlanması halinde kabulü mümkün gözükse de bu görüş Harçlar Kanunu'nda icra mahkemeleri için celse harcı alınacağına kabulü halinde harcın miktarında uygulanacak olan kuralın kanunda gösterilmemiş olması sebebiyle de desteklenmektedir. Harç miktarının belirsizliği kanunilik ilkesine aykırı bir durum teşkil edecektir.²²⁸

Aksi yöndeki icra mercilerinde celse harcının alınması gerektiği yönündeki görüş ise, Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinde (A) Mahkeme Harçları üst başlığı altında yapılan açıklamaya dayanmaktadır. İcra mercilerinde celse harcı alınamayacağı yönündeki görüşe göre kanunun lafzınca bir uygulama benimsenmesi durumunda icra mercilerinden karar ve ilam harcı alınması da mümkün olmayacaktır denilmektedir. Çünkü karar ve ilam harcının alınacağı mahkemeler kanunda tek tek belirtilmemiştir, bu durumda kanunda sayılmadığı için karar ve ilam harcı alınamayacağı sonucu doğacaktır.

Yargıtay 13.Hukuk Dairesi, 19.04.2004 tarihinde verdiği 2003/15461 E. sayılı ve 2004/5473 K.sayılı icra takibine vaki itirazın iptali davasına ilişkin kararında Harçlar Kanunu'na atıf yapmış ve icra mercilerinde celse harcının alınması gerektiği sonucuna varmıştır. Kararın ilgili kısmı ise şu şekildedir;

"Harçlar Kanununun 12. maddesinde "Hukuk ve Ticaret mahkemelerinde celse harcı, muhakeme tarafların talep ve muvafakatlari üzerine talik edilmiş ise taraflardan ve evvelce yapılması mümkün olan bir işlemin yapılmamış olmasından dolayı talik edilmişse, talike sebebiyet veren taraftan alınır." hükmü bulunmaktadır. Bu madde hükmüne göre celse harcının, yargı harcının dışında, idari mahiyette tedbir niteliğinde olduğunun kabulü zorunludur. Mahkemece bu nedenle harç tahsil müzekkeresi yazılarak ödetilmesinin sağlanması gereklidir."

²²⁸ Sayar, s.28.

Her iki görüş de mantıklı gerekçelere dayanıyor olmasına rağmen icra mercilerinde celse harcının alınması gerektiği yönündeki görüş koşullara ve kanunun amacına daha uygun düşmektedir. Kanunun lafzında tek tek belirtilmiyor olmasına rağmen kanunda yapılan düzenleme herhangi bir istisna ya da ayıksı durum içermiyor olduğundan icra mercilerinde celse harcı alınmaması gibi bir sonucun kanun koyucu tarafından hedeflenmediği anlaşılmaktadır. Kanunda lafzen oluşan karmaşanın ise 1964 kabul tarihli bu kanuna dokunuşlar halinde yapılan değişiklikler sonucu olarak meydana geldiği söylenebilir. Yapılan değişikliklerin çoğunlukla eklemeler şeklinde olduğu çalışmanın önceki bölümlerinde belirtilmişti. Vergi alanındaki kanunların eski tarihli olması ve bu kanunlarda yapılan değişikliklerin eski bir dil ihtiva eden bu metinler üzerinde eklemeler yapılması suretiyle gerçekleşmesi metnin lafzi şekilde yorumlanmasını güçleştirmektedir.

Harçlar Kanunu'nun 12. maddesi celse harcına ilişkin tüm düzenlemenin yapıldığı maddedir. Bu maddeyle ilgili olarak celse harcına ilişkin incelenmesi gereken bir diğer husus bu harcın hangi hallerde alınacağıdır. Harçlar Kanunu dışında Hukuk Muhakemeleri Kanununda celse harcı alınacak iki hal düzenlenmiştir. Başlıklar halinde belirtmek gerekirse celse harcı alınacak haller şu şekildedir;

- Duruşmanın taraflar veya vekillerinin talep ve muvafakatleri üzerine başka bir güne bırakılması hali (HK md.12)
- Duruşmanın taraflardan birinin veya vekilinin önceden yapılması gereken bir işlemi yapmamasından dolayı duruşmanın başka bir güne bırakılması hali (HK md.12)
- Avukatın vekaletnamesini süresinde sunmaması halinde (HMK md.77)
- Sahtelik iddiasının haksız çıkması halinde (HMK md.212)
- Diğer haller

Celse harcının ödenmesini gerektiren halleri başlık başlık incelemek harcın mahiyetini anlamak ve yargı harçları içerisindeki konumunu netleştirmek adına faydalı olacaktır.

2.1.2.1. Duruşmanın Taraflar veya Vekillerinin Talep ve Muvafakatleri Üzerine Başka Bir Güne Bırakılması Halinde Celse Harcı

Harçlar Kanunu'nun 12. maddesinde muhakeme tarafların talep ve muvafakatleri üzerine talik edilmişse taraflardan celse harcı alınacağı, talike vekiller sebebiyet vermişse celse harcının vekile yükleneceği belirtilmiştir. Tarafların muvafakatleriyle ertelenen celseler için iki tarafın birlikte sorumlu tutulması ve harcın taraflar arasında eşit paylaşılmasının kanun amacıyla uyumlu olduğu yönünde bir görüş bulunmaktadır.²²⁹ Ama bu görüşe katılmak mümkün değildir. Celse ertelenmesine sebebiyet veren tarafların eşit sorumlu tutulmasının kanunun amacına uygun düşüğünü söyleyen bu görüşün aksine bu şekilde bir uygulama celse harcının amacına uygun düşmemektedir.

Celse harcının amacının kötü niyetli olarak yargılama sürecinin uzatılmasını engellemek olduğu söylenmişti. Yargıtay'ın kararlarında da celse harcı yargı sürecinin uzamasını engelleme vasfıyla nitelendirilmiştir. Bir yaptırıma benzetilen celse harcında her iki tarafa da harç yükletilmesi celse harcının yaptırım olma özelliğiyle bağdaşmamaktadır. Celse harcının bu şekilde sıkı sıkıya uygulanması bir şekilde uzayabilen yargılama sürecinden yalnızca tarafların sorumlu tutulması sonucunu doğuracaktır.

Bir başka gerekçenin ise hem yargı harçlarının mahiyetine hem de celse harcının mahiyetine daha uygun olduğu söylenebilir. Tarafların celse ertelenmesine sebebiyet vermesiyle birlikte duruşma başka bir güne bırakılmaktadır. Bu durum, mahkeme personeli üzerinde ek iş yüküne yol açmaktadır. Hâkim, kâtip ve mübaşir aynı dosya üzerinde tarafların talebi sebebiyle bir celse daha çalışmaktadır. Mahkeme duruşmayı ertelediği güne başka bir dosya alabilme kabiliyetini kaybetmektedir. Bu nedenle böyle bir durumda celse harcı yaptırım mahiyetinden çıkmakta ve amaç bakımından diğer yargı harçlarına yaklaşmaktadır. Tarafların muvafakati ile mutabık olduğu bir durum için yaptırıma tutulması mantıklı bir durum değildir. Bu halde tarafların, mahkemeye karşı sorumlu tutularak celse harcına hükmedileceği kabul edilmelidir.

²²⁹ Ortaç, s.25.

Mahkemenin göreceği lüzum üzerine yapılan ertelemelerden dolayı celse harcı alınmamaktadır.²³⁰ Dosyada dönmesi beklenen bir rapor olması ancak raporun duruşmadan önce dönmemiş olması gibi hallerde, hâkim duruşmayı erteleyebilir. Duruşmanın ertelenmesine sebebiyet verilen her halde taraflara celse harcı yükletilmemektedir. Haksız yere ertelemeye sebebiyet verilmediği, haklı ve makul bir mazeret sebebiyle duruşmanın ertelenmesi gerektiği hallerde celse harcının uygulanması adalet duygusunu zedeleyeceğinden celse harcının bu gibi durumlarda pek de yaygın olarak uygulanmadığı görülmektedir. Celse harcına ilişkin 12. madde hükmünün mutlak bir anlam taşımadığına ve ertelenen her celse için uygulanamayacağına, aksi bir yorumun adil olmayan sonuçları olacağına işaret edilmektedir.²³¹

Hukuk sistemimizde uzun süren yargılama süreci neticesinde çok sayıda duruşma yapılmakta, celse açılmaktadır. Yıllar süren bu süreçte tarafların duruşma vaktine denk gelen her gün ve saat müsait olması hayatın olağan akışına uygun düşmeyecektir. Mazeret olsa dahi ertelenen her celse için harç almak ise taraflar ve vekilleri için yargı süreci üzerinde ek bir mali külfet oluşturacaktır. Ancak mazeretlerin kabulünün hakimlerin takdirine bırakılmış olması kimi zaman uygulamada farklılıklara yol açmaktadır. Bir dosyada hâkimin haklı bulduğu mazereti başka bir dosyada başka bir hâkim haklı bulmayarak kabul etmeyebilir. Bu durum ise vergi hukukunda kıyas yasağı ve yorum bakımından eleştirilebilir. Taraflar ve vekilleri hangi hallerde mazeretlerinin kabul edilip edilmeyeceğini bilememekle birlikte, mazeretlerinin kabul görmemesi halinde celse harcı uygulamasıyla da karşı karşıya kalabilmektedir.

2.1.2.2. Duruşmanın Taraflardan Birinin veya Vekilinin Önceden Yapılması Gereken Bir İşlemi Yapmamasından Dolayı Başka Bir Güne Bırakılması Halinde Celse Harcı

Harçlar Kanunu'nun 12. maddesinde celse harcı alınması öngörülen diğer hal ise evvelce yapılması mümkün olan bir işlemin yapılmamış olmasından dolayı duruşmanın taliki halidir. Duruşmanın talikine sebebiyet veren taraf veya talike vekil sebebiyet vermişse vekili celse harcından sorumlu tutulmaktadır. Kanun metninde "yapılamaması" değil,

²³⁰ Sayar, s.29. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.86.

²³¹ Rüzgaresen, s.76.

“yapılmaması” ifadesinden de anlaşılacağı üzere bir üst başlıkta değinildiği gibi dosyayı uzatma amacı taşımayan ölüm, hastalık gibi zaruri hallerde celse harcının uygulanması uygun olmayacaktır.²³²

Celse harcı alınmasına ilişkin bu hale dair çalışmalarda yaygınca kullanılan örnek, aleyhine açılacak alacak davasından bilgisi olduğu halde dava konusu borcu davacıya ödediğine dair makbuzun ibrazı için süre isteyen taraf gösterilmiştir.²³³ Bir başka deyişle kişi borçludur, borcu da ödememiştir ancak süreci uzatmak amacıyla elinde olmayan bir makbuzun ibrazı için süre istemektedir. Burada kötü niyetli bir durum olduğu açıktır. Tarafların yapması gereken bir işlemi yapmamasından dolayı yükletilebilecek celse harcına ilişkin bir başka örnek daha vermek gerekirse; dava konusu aracın değerinin tespiti için incelenmesi gerektiği bir davada aracın yerini bilmesine rağmen aracı incelenmek üzere hazır etmeyen taraf bu duruma örnek gösterilebilir.

Keşif ve bilirkişi incelemesi gibi taleplerde bulunduğu halde istediği işlemin masrafını zamanında yatırmayarak yargılama sürecini uzatan tarafların da celse harcından sorumlu tutulacağı görüşü belirtilmiş olmakla birlikte bu duruma her zaman için katılmak mümkün değildir.²³⁴ İşlemin yapılması için gerekli masrafları yatırmayan tarafın bu durumu bilinçli olarak mı yaptığı yoksa ödeme durumu olmadığı için mi geciktirdiği önem arz etmektedir. Şöyle ki; özellikle mal varlığına ilişkin davalarda örneğin miras davaları ya da mal rejiminin tasfiyesi gibi davalarda dava konusu birden fazla gayrimenkulün bulunması halinde dosyada birden fazla kez keşfe çıkılması ve rapor alınması gerekebilmektedir. Bu durum ise her işlem için ayrı harç ve masraf çıkmasına ve çıkan meblağın yükselmesine yol açmaktadır. Ayrıca geçen zamanla birlikte gayrimenkul fiyatlarında değişiklik yaşanmaktadır. Yargıtay’ın bu gibi davalarda karar tarihine en yakın tarihte alınmış raporun dikkate alınması gerektiğini ifade eden kararları vardır. Dava sürecinin uzamasıyla birlikte alınan raporların gayrimenkulün değerine denk gelmemesi sebebiyle karar tarihine daha yakın bir tarihte tekrar rapor alınması gerekmekte ve aynı masraflar yeniden doğmaktadır.

²³² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.87.

²³³ Aldemir, s.197. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.87.

²³⁴ Ortaç, s.26.

Bu süreçte tarafların ekonomik durumu bozulmuş olabilir. Bu gibi hallerde temin edilemeyen harç yüzünden celse harcı alınmasının uygun düşmeyeceği belirtilmiştir.²³⁵ Aksi yöndeki görüş ise hukuk sistemimizde adli yardım uygulaması sebebiyle celse harcı alınmasının adalet duygusunu zedelemeyeceği yönündedir.²³⁶ Böyle bir durumda celse harcı alınmaması gerektiği görüşüne katılmaktayız çünkü tarafların gelir durumunun tespiti kolay olmadığından adli yardım her zaman uygulanabilir bir müessese değildir.

Nitekim mahkemelerin kişi üzerine kayıtlı tapu kaydı, araç kaydı gibi sorgular yaparak kişinin geliri üzerinde yanlış fikirler edindiği dolayısıyla fiili duruma uygun düşmeyen kararlar verebildiğinden çalışmanın önceki başlıklarında bahsedilmişti. Her ne kadar kişilerin çalışma durumu, devletten aldığı yardımlar vb. gelirler mahkemece tespit edilebilir nitelikte olsa da gelirlerin giderleri karşılamadığı bir durumda kişi yine ekonomik anlamda güç duruma düşebilir. Mahkemece gelirler göz önünde bulundurularak kişinin ödeme gücüne sahip olduğu kanaatine varılsa dahi bu doğru bir tespit olmayabilir.

Kusursuz işlemesi mümkün olmayan bir yapı içerisinde yaşanabilecek mağduriyetleri en aza indirmek adına teyit edilmesi güç durumlarda celse harcının uygulanmaması fikrimce daha uygun olacaktır. Adaletin de tıp gibi temel bir ihtiyaç olduğunun kabulüyle tıpta temel bir ilke olan “önce zarar verme! (primum non nocere)” kuralı burada celse harcının uygulanması noktasına benzetilebilir. Adaletin tesis edilmeye çalışıldığı bir zamanda verilecek haksız kararlar adalete olan inancı sarsabilir ve davayı etkileyebilir. Davaya taraf kişinin gerçekten ödeme gücü bulunmadığı bir hal söz konusuysa davayı borç olarak ilerletmek zorunda kalacaktır. Haksızlığa uğradığı düşüncesinde olan, dava açarken dahi güçlük çeken ve dava açma noktasına kadar yıpranan taraf ikinci bir masrafi nasıl karşılayacağı yükü altında ezilmeye başlayacak ve davanın ilerleyen aşamalarında dosyasından vazgeçerek, dava sürecine ve mücadele etmeye katlanmaktansa içerisinde bulunduğu haksızlığı kabullenmeyi seçecektir.

Kimi zaman yargı sisteminin bir parçası olan hukukçular için dahi karmaşık bir hal alan hukuk sistemi içerisinde vatandaşın, özellikle bir vekil ile temsil edilmeyen vatandaşın

²³⁵ Ortaç, s.26.

²³⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.88.

yargılama sürecindeki tüm işlemleri ve olayları bütünüyle kavrayamayacağı bellidir. Bu noktada ise Roma hukukundan gelme temel bir ilke akla gelebilir. Kanunu bilmiyor olmak, mazeret değildir. Özellikle celse harcının bir müeyyide, yaptırım olarak tanımlanmasından dolayı bu bağlamda bir ilişki kurulabilir. Türk Ceza Kanunu'nda 2005 öncesi değişiklikten önce mutlak olarak kanunu bilmemek mazeret değildir şeklinde yer alan ilke yumuşatılarak ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz şeklini almıştır.²³⁷ Kanunları bilip bilmeme konusunda yapılan eski tarihli bir çalışmanın son paragrafı konuyu düşüncelerime paralel bir şekilde özetlemiştir. Bu paragraf şu şekildedir;²³⁸

Herkesi kanunları bilir kabul etmek makul olmak isteyen bir kimse için kendisini; bir hayale, hukukçunun uydurduğu bir nevi yalana kaptırmak, nihayet adaletsiz bir hal çaresine gitmeye mahkûm etmek demektir. İşte bundan dolayıdır ki biz bu eski kaidenin terkedilmesini ve bundan sonra hakikatın açtığı yolda cesur adımlarla adalete doğru yürünmesini istiyoruz.

Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz ve yargı sürecini aksatacak derecede kullanılamaz. Ancak kimi vatandaşların adli yardımdan dahi haberi olmadığı bir sistemde bu yaklaşımı bütünüyle benimsemek adalet duygusuna hitap etmeyecektir.²³⁹ Bu iki durum arasında dengeyi kurmak yargılamanın sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için önemlidir. Devletin kamu hizmetine vatandaşın katılmasını sağlamak amacıyla getirdiği bir mali yükümlülüğün vatandaşa karşı bir yerde yer alması mantıklı görünmemektedir. Bütün bu sebeplerle adli yardımdan yararlanmadan dava açılmasını bir anlamda yargılamanın gereği gibi yürütülmesi için üzerine düşecek yükümlülükleri yerine getirmeyi tekeffül etmiş olmak olarak nitelendiren görüşe²⁴⁰ katılmamaktayım. HMK'nın adli yardımı düzenleyen 334 ve devamındaki maddelerine bakıldığında adli yardımın yalnızca davanın

²³⁷ Tanıl, Bora. *Kanunu Bilmemek, Kanunu Bilmek..* [²³⁸ Derreux, M.G, Çeviren Güral, Jale. *Kanunu Bilmemek Özür Sayılmaz Kaidesi Hakkında Bazı Düşünceler*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, 1945, s.233.](https://birikimdergisi.com/haftalik/9953/kanunu-bilmemek-kanunu-bilmek#:~:text=Kanunu%20bilmemek%2C%20mazeret%20de%20C4%9Fildir.,mazereti%2C%20bahanesi%20olamaz%2C%20yani.&text=Daha%20%20mutlak%20olarak%20E2%80%9Ckanunu,diyerek%20'yan%20yan%20yasa%20C4%9F%20C4%B1n%20daralt%20C4%B1,(Son Erişim Tarihi, 06.03.2023). İlgili Kanunu Maddesi İçin 5237 sayılı TCK'nın Kanununun Bağlayıcılığı başlıklı 4.maddesine bakınız.</p>
</div>
<div data-bbox=)

²³⁹ Ortaç, s.26. Sayar, s.28.

²⁴⁰ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.89.

başında talep edilebileceğine dair bir kural olmadığı görülmektedir. Nitekim kişilerin ekonomik durumunda yargılama süreci içerisinde değişiklik meydana gelebilir.

Sonuç itibariyle celse harcının her somut olayda olayın koşullarına göre değerlendirilmesi gerektiği görüşünü daha kabul edilebilir bulmakla²⁴¹ beraber uygulamada hakimlerin öncelikle süre verdiği ve ardından kesin süre vererek ihtarda bulunduğu bir başka deyişle son kez uyardığı ve kesin süre içerisinde yapılmayan işlemlerin yapılmamış sayılacağı ve kabul edilmeyeceğini belirttiği görülmektedir. Bu duruma ilişkin farklı farklı ilk derece mahkemelerinin değişik dosyalarda yapmış olduğu duruşmalara ait duruşma tutanaklarında yer alan bazı ara kararlardan örnekler mahkemelerin duruşma tutanaklarından direkt olarak alındığı haliyle aşağıdaki gibidir;

Örnekler:

G.D:

1-Davacı tarafa tanık başı 30 ar TL tanıklık ücreti, 19 ar TL tebligat gideri, talimat masrafının iki haftalık kesin süre içerisinde mahkeme veznesine yatırılması yönünde kesin süre verilmesine, kesin süre içerisinde masrafın yatırılmaması halinde davacı tarafın tanığını dinletmekten vazgeçmiş sayılacağına ihtarına, (ihtar yapıldı)

Şekil 12. Örnek ara karar

3-Davacı vekiline talep ettiği miktarı ne kadarlık kısmının hakaret nedeniyle, ne kadarlık kısmının yaralama eylemi nedeniyle manevi tazminat olduğu konusunda açıklamada bulunmak üzere HMK 31 ve 119. Maddeleri uyarınca 1 haftalık kesin süre verilmesine, aksi halde davanın açılmamış sayılmasına karar verileceğinin ihtarına (ihtar yapıldı),

Şekil 13. Örnek ara karar

G.D:

1- plakalı aracın değerinin tespiti için dosyanın bilirkişiye tevdi, bilirkişiye 500 TL ücret takdiri ile mevcut gider avansının eksik olması halinde davacı vekiline iki haftalık kesin süre verilmesine, aksi halde bu delilden vazgeçilmiş sayılacağı hususunun ihtarına(ihtar edildi), rapor ibraz edildiğinde ücretin davacı tarafından yatırılan gider avansından ödenmesine, raporun birer örneğinin HMK 281/1 maddesinde belirtilen açıklamayı içerir şekilde taraf vekillerine tebliğe çıkarılmasına,

Şekil 14. Örnek ara karar

²⁴¹ Sayar, s.31.

2.1.2.3. Avukatın Vekaletnamesini Süresinde Sunmaması Halinde Celse Harcı

Celse harcı yükletilecek durumlardan iki tanesi Harçlar Kanunu'nda belirtilmiş olmakla birlikte iki tanesi ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirtilmiştir. Ayrıca HMK'nın yargılama giderlerinin kapsamı başlıklı 323. maddesinin 22/7/2020 tarihli ve 7251 sayılı kanunun 32'nci maddesiyle, a bendinde yer alan "Celse" ibaresi "Başvurma" şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklikle a bendinde celse, karar ve ilam harçları olarak sayılan yargılama giderleri, başvurma, karar ve ilam harçları olarak yer almaya başlamıştır. Celse harcının başvurma, karar ve ilam harçlarına oranla farklı yapısı düşünüldüğünde yapılan değişikliğin haklı bir değişiklik olduğu görülmektedir.

323. madde de yapılan bu değişiklik 77. madde lafzıyla da uyumludur. HMK'nın vekâletnamesiz dava açılması ve işlem yapılması başlıklı 77. maddesinin 2. fıkrasında haklı bir sebep olmaksızın vekaletname ibraz etmeyen avukatın celse harcı ile diğer yargılama giderleri ve karşı tarafın uğradığı zararlardan sorumlu tutulacağı belirtilmektedir. 77. maddede celse harcı diğer yargılama giderlerinden ayrı olarak ifade edilmiştir. Yargılama giderlerinden sayılan başvurma harcı, karar ve ilam harcı ve diğer yargılama giderleri bir yargılama sürecinde her halükârda doğan masraflardandır. Ancak celse harcı olumsuz bir edime bağlanmıştır.

HMK'nın 77. maddesiyle haklı bir sebep olmaksızın süresi içinde vekaletname ibraz etmeyen avukatın celse harcı ödemeye mahkûm edileceği düzenlenmiş olmasına rağmen bu düzenlemenin Harçlar Kanunuyla çelişik bir yönü olduğu kanaatindeyim. Harçlar Kanunu'nun 12. maddesinde celse harcının taraflar ve vekillere yükletilebileceği düzenlemiştir. Dosyaya vekaletname ibraz etmeyen bir kimse dosyada vekil sıfatıyla bulunmayacağından dolayı kendisine celse harcı yükletilmesi de kabul edilemez. Dosyada vekaletnamesi bulunmayan kişi ne taraf sıfatında ne de vekil sıfatındadır.

Vekâletnamesiz iş görme mümkün olmadığı için vekil sıfatında olmayan bu kişinin yapmadığı bir eylemle yargılama sürecini uzatması mümkün değildir. Vekaletname ibraz etmemek yargılama sürecini uzatan bir işlem olarak düşünülmemelidir. Bir kimsenin cevap süresinin son gününde bir avukat ile anlaşması halinde avukat mahkemeden cevap vermek için ek süre talep edebilir. Bu durumda kişiye neden cevap

süresinin son gününde bir avukatla anlaştığı sorulamaz. Elbette vekâletnamesiz işlem yapılmasından kasıt bu değildir ancak arada bir bağ kurulabilir. Avukat, müvekkil aday olduğu kişiyle anlaşacağı düşüncesiyle dosyaya müdahil olmasının ardından müvekkil ile yaşadıkları anlaşmazlık sebebiyle vekaletname ibraz edemeyebilir. Kişinin vekaletname ibraz etmemesi halinde dosyanın uzamasında kötü niyetli olduğu düşünülemez. Yargılama sürecinin ilerleyen aşamalarına hizmet edecek kötü bir niyet ve sağlaması beklenen bir menfaat vekil de taraf da olmayan bir kişi açısından mümkün olmayacaktır.

Yargıtay'ın bir kararında yetki belgesini kesin sürede sunmaması sebebiyle HMK 77. maddeyi uygulayarak vekile celse harcı yükleten ve davanın açılmamış sayılmasına karar veren ilk derece mahkemesi kararını bozduğu görülmektedir.²⁴² Yargıtay'ın bozma kararını isabetli bulmaktayım. HMK'nın 77. maddesinin dar şekilde ele alınarak kesin süreden sonra sunulan yetki belgesini kabul etmemenin yargılama süreci açısından faydalı hiçbir sonucu yoktur. Aksine vekilin yapması gereken bir işlem sebebiyle asil için sorun teşkil edebilecek bir durum yaratılmaktadır. Vekaletname aslını veya onaylı örneğini dosyaya ibraz etmeyen avukat dosyayla ilgili işlem yapamayacaktır. Bu durumda bu kişi vekil sayılmayacağından tebligatlar ve süreçle ilgili işlemler asile tebliğ edilerek yürütülebilir. Sonuç olarak, vekilin dosyaya vekaletname sunup sunmamasının sürecin işleyişine etki eden bir yanı yoktur. Vekaletname sunulmadan yapılan işlemler yok sayılacaktır. 77. madde ile getirilen celse harcı Harçlar Kanunuyla yükletilen celse harcından mükellef bakımından ayrılmaktadır. HMK ile Harçlar Kanununda belirlenmeyen üçüncü bir kişi mükellef olarak belirlenmektedir. Bir usul kanunuyla mükellefiyet oluşturulması ise kanunun yapısına ve amacına uygun düşmemektedir.

²⁴² Yargıtay Birinci Hukuk Dairesi'nin 31.05.2021 tarih 2020/3442 E. ve 2021/2936 K. Sayılı Kararı. *"Mahkemece, 03/10/2013 tarihli celsede davacı vekili tarafından yetkilendirildiğini beyan eden Av. ...'a yetki belgesini sunması için bir sonraki celseye kadar süre verildiği, 12/12/2013 tarihli celsede davacı vekiline 6100 sayılı ...nun 77/1. Maddesi uyarınca yetki belgesini sunması için bu kez iki haftalık kesin süre verilerek kesin sürenin sonuçlarının ihtar edildiği, ancak bu süreden sonra 06/03/2014 tarihli celsede yetki belgesinin sunulduğu, ayrıca davanın açılmamış sayılmasına, kesin süreye rağmen yetki belgesini ibraz etmeyen davacı vekilinden HMK 77/2. md. uyarınca 1.336,37 TL celse harcı alınmasına karar verilmiştir. HMK'nun 77/1 maddesi açıkça "...asil tarafyapılan işlemleri kabul ettiğini dilekçeyle Mahkemeye bildirmez ise dava açılmamış veya gerçekleştirilen işlemler yapılmamış sayılır" hükmünü içermektedir. Somut olayda, HMK'nın 77/1 maddesi hükmüne uygun olarak celse talikine de sebebiyet verilmeksizin yetkili Avukat tarafından yetki belgesi ibraz edilip yapılan işlemlere de muvafakat edilmekle davanın açılmamış sayılmasına ve celse harcı alınmasına karar verilmesi doğru olmamıştır."*

2.1.2.4. Haksız Yere Sahtelik İddiası Halinde Celse Harcı

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda celse harcına yer verilen bir diğer madde ise haksız yere sahtelik iddiası başlıklı 213. maddedir. Bu maddede sahtelik iddiası sonunda haksız çıkan tarafın kötü niyetli olması durumunda ertelenmesine sebebiyet verdiği her bir duruşma için celse harcına mahkûm edileceği düzenlenmiştir. Bu maddenin ikinci fıkrasında ise resmi senetteki imza veya yazının inkâr edilmesi halinde harç miktarının iki katı olarak uygulanacağı ifade edilmiştir.

2.1.2.5. Diğer Haller

2.1.2.5.1. Dosyanın İşlemden Kaldırılması Halinde Celse Harcı

HMK'nın tarafların duruşmaya gelmemesi, sonuçları ve davanın açılmamış sayılması başlıklı 150. maddesi bu halde taraflara celse harcı yükletilip yükletilmeyeceği sorusunu getirebilir. Çünkü asıl olan tarafların duruşmaya gelmesi, davasını takip etmesiyle burada taraflarca yapılmayan bir işlem söz konusu olmaktadır. Davacı davasını takip etmez ve duruşmaya gelmez ise dosyanın işlemden kaldırılacağı HMK'nın bu maddesiyle düzenlenmiştir. Ancak ne HMK'da ne Harçlar Kanunu'nda bu halde celse harcı alınacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

Bir görüşe göre her iki tarafın da davayı takip etmemesi halinde her iki taraf için de celse harcı yükletilmelidir.²⁴³ Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Kanun koyucu bu hallerde celse harcı yükletilmesini isteseydi bu durum zaten kanunla düzenlenirdi. Kanunla düzenlenmeksizin taraflara harç yükletilmesi ise kanunilik ilkesine aykırı bir durum oluşturacaktır.

Dosyanın işlemden kaldırılması ve feragatin sonuçları farklı olduğu için tarafların duruşmaya katılmayarak dosyanın işlemden kaldırılmasını özellikle istemesi söz konusu olabilmektedir. Celse harcının amacı davanın kötü niyetli olarak uzatılmasını engellemek olduğu için davacının sırf dosya birkaç ay daha uzasın diye takipsiz bırakması hali dışında celse harcı yükletilmesi makul gözükmemektedir. Tarafın duruşmaya katılmayarak

²⁴³ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.89.

dosyanın işlemden kaldırılmasında kötü niyetli olup olmadığının tespitini yapmak ise tıpkı diğer hallerde olduğu gibi kolay değildir, her somut olayda ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Ayrıca HMK'nın 150. maddesinin 4.fikrasında dosyanın işlemden kaldırıldığı tarihten başlayarak bir ay geçtikten sonra yenileme yapılmak istenirse yeniden harç alınacağı ve bu harcın yenileyen tarafça ödeneceği, karşı tarafa yükletilemeyeceği kanunda düzenlenmiştir.

Dosyanın işlemden kaldırıldıktan sonra yenilenmesi halinde yeniden harç alınması gibi bir de celse harcına hükmedilebilir. Bu halde dosya işlemden kaldırılmış olduğu için yenileninceye kadar uzamış olmaktadır. Dosyanın işlemden kaldırıldıktan sonra üç ay içinde yenilenmemesi halinde ise dosyanın bu sürenin dolduğu tarih itibariyle açılmamış sayılacağı kanunda düzenlenmiştir. Açılmamış sayılan bir dosyanın uzamasından dolayı celse harcına hükmedilmesi de mantıklı gözükmemektedir. Aksi yönde bir sav, davacının takipsiz bırakarak açılmamış sayılmasına sebebiyet verdiği dosyanın davalı tarafa verdiği rahatsızlık sebebiyle celse harcına yükletilmesi gerekeceği yönünde olabilir. Davacı sonuçlandırmayacak ve takip etmeyecek olmasına rağmen davalıyı bir yargı sürecine sürüklemiştir.

Sonuç itibariyle, kanun haricinde değerlendirildiğinde dosyanın işlemden kaldırılması kötü niyet ile yapılırsa celse harcı yükletilebilirken tarafların ortak bir kararıyla takip edilmemesi halinde celse harcı yükletilmesinin makul bir amacı kalmadığı söylenebilir. Kanun çerçevesinde değerlendirildiğinde ise bu yönde bir kanuni düzenleme olmadığından dosyanın işlemden kaldırılması halinde hiçbir koşulda celse harcına hükmedilmemesi gerekir. Celse harcının diğer harçlardan farklı yapıdaki mahiyeti de düşünüldüğünde geniş bir uygulama alanının olmasının doğru olmayacağı anlaşılmaktadır. Başvurma harcı, karar harcı gibi harçların alınacağı yer net bir şekilde belliyken hâkimin hangi durumu davanın uzatılması ve kötü niyet kapsamında değerlendireceği ise takdire ve yoruma dayandırılabilir bir konudur. Uygulamada da dosyanın işlemden kaldırılması halinde celse harcına hükmedilmesinin benimsenmediği görülmektedir.

2.1.2.5.2. İslah Halinde Celse Harcı

İslah halinde başvurma harcı alınması gerekmediğine başvurma harcı başlığı altında değinilmişti. İslah halinde celse harcı alınması gerekip gerekmediğine de değinmek gerekmektedir. HMK'nın 176. maddesi ve devamında ıslah düzenlenmiş olup tarafların yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamen bir defaya mahsus olarak ıslah etmesi mümkün kılınmıştır. İslah, tahkikat aşaması sona erene kadar yapılabilir. İslahla yargılama sürecinde kısmen veya tamamen bir değişiklik meydana geldiği için yargılama sürecinin uzamasına neden olmaktadır.

HMK'nın ıslah sebebiyle ortaya çıkan yargılama giderleri ve karşı tarafın zararının ödenmesi başlıklı 178. maddesinde geçersiz hale gelen işlemler için yapılan yargılama giderleri ve uğranılan zararlardan bahsedilmekle birlikte celse harcına hükmedilmesi gibi bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir. HMK'nın kötü niyetli ıslah başlıklı 182. maddesinde ise celse harcının amacına yakın bir anlam bulunmaktadır. Bu maddeye göre, ıslahın davayı uzatmak veya karşı tarafı rahatsız etmek gibi kötü niyetli düşüncelerle yapıldığı deliller veya belirtilerle anlaşılırsa, mahkeme, ıslahı dikkate almadan karar vereceği gibi ayrıca kötü niyetli tarafı disiplin para cezasına da mahkûm edebilir.

İslaha ilişkin hükümlerde HMK 77. madde ve 213. maddede olduğu gibi açık bir celse harcı düzenlemesi yapılmadığı görülmektedir. Bu şekilde bir düzenleme yapılmamış olması kanun sistematığına uygundur. 182. madde disiplin para cezasını öngörmüştür. Kaldı ki Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinde celse harcının tarafların veya vekillerinin sebebiyet verdiği ertelemelerden alınacağı belirtilmiştir. Hâkimin böyle bir durumda hem disiplin para cezasına hem de ertelemeye sebebiyet verilen celseler yönünden celse harcına hükmetmesi mümkündür. Hem HMK hem de Harçlar Kanunu incelendiğinde bu şekilde bir uygulama yapılabileceği görülmektedir.

Öğretide de ıslah halinde celse harcı alınabileceği yönünde paralel bir görüş bulunmaktadır. Bu görüşe göre ıslah eden tarafın ıslah tarihine kadar ıslah nedeniyle davanın gecikmiş olmasının sebep olduğu yargılama giderlerini ödemek durumunda olduğundan bahisle celse harcının da yargılama giderlerinden birini oluşturacağı

belirlenmektedir.²⁴⁴ Bu görüşün temel aldığı noktanın HMK'nın 178. maddesi lafzından yer alan yargılama giderleri ifadesi olduğu düşünülmektedir. HMK'nın 323. maddesi a bendinde başvurma, karar ve ilam harçları yargılama giderleri kapsamında gösterilmektedir. Bu maddede celse harcı sayılmamıştır.

Geçmişte celse harcı sayılmış olmasına rağmen 22/7/2020 tarihli ve 7251 sayılı Kanununun 32. maddesiyle celse ifadesi başvurma olarak değiştirilmiştir. HMK 178. maddenin bu madde kapsamında ödenecek yargılama giderleri için ayrıca bir de bir haftalık ödeme süresi belirlediği görülmektedir. Celse harcının bu madde kapsamında alınacak bir yargılama gideri olduğunun kabulü halinde bu süreyi celse harcının ödenmesi için de kabul etmek gerekecektir. Bu durum ise vergi, harç gibi mali yükümlülüklerin karakterine, kanunilik ilkesine uygun düşmeyecektir. Bu nedenle her ne kadar bu görüş ile ıslah halinde celse harcı alınabileceği sonucuna varılsa da görüşün gerekçesine katılmak açıklanan sebeplerle mümkün gözükmemektedir.

2.1.3. Karar ve İlam Harcı

Karar ve ilam harcı, Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinde başvurma harcı ve celse harcından sonra üçüncü harç türü olarak yer almaktadır. Karar ve ilam harcı yargılama giderlerinin önemli bir kısmını oluşturması yönünden önem arz etmektedir.²⁴⁵ Bir yargılamaya başlarken yargılama sonucunda hedeflenen, konuya ilişkin bir karar alınması, hüküm kurulmasıdır. Bu karar hem esasa ilişkin hem de usule ilişkin bir karar olabilir.²⁴⁶ Karar ne olursa olsun karara bağlanmayan bir dava olamayacağı için maktu karar ve ilam harcı veya maktu karar ve ilam harcından az olmamak üzere nispi karar ve ilam harcının dörtte biri dava açılırken peşinen alınır. HMK'nın 323. maddesinde yargılama giderleri arasında karar ve ilam harçları da sayılmıştır. Karar ve ilam harcının amacının gereksiz davaların açılmasını önleme, mahkemelerin iş yükünü azaltma ve

²⁴⁴ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.90.

²⁴⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 23.02.2021 tarihli 2016/1202 E. sayılı ve 2021/150 K. sayılı kararında "*Gereksiz davaların açılmasının ve diğer tarafın haksız yere ızzar edilmesinin önlenmesi için ihdas edilen karar ve ilam harcı, yargılama giderlerinin de önemli bir kısmını oluşturmaktadır.*" denilmektedir. Aynı cümlenin kullanıldığı birçok Yargıtay kararı bulunmaktadır. Bir diğeri için Bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 12.11.2020 tarihli, 2018/693 E. sayılı ve 2020/1027 K. Sayılı Kararı.

²⁴⁶ Rüzgaresen, s.63.

yalnızca karşı tarafı mağdur etme saikiyle açılan davaları bertaraf etme olduğu söylenebilir.²⁴⁷

Harçlar Kanunu'nun 27. maddesinin 1. fıkrasına göre 1 sayılı tarifede yazılı maktu harçlar ilgili bulunduğu işlemin yapılmasından önce peşin olarak ödenir. Kanun'un 28. maddesinin 1. fıkrasının a bendine göre ise karar ve ilam harçlarının dörtte biri peşin, geri kalanı kararın tebliğinden bir ay içerisinde ödenir.²⁴⁸ Her ne kadar maktu olarak alınan başvurma harçları, suret harçları gibi diğer harçlarda da peşin ödeme söz konusu olsa da uygulamada dörtte bir oranında peşin olarak alınan nispi karar ve ilam harcı yerine kimi zaman peşin harç ifadesinin kullanıldığı görülmektedir.²⁴⁹

Harçlar Kanunu'nda çeşitli maddelerde karar ve ilam harcına yer verilmiştir. İlk olarak hakem kararları başlıklı 3. maddede hakem kararının mahiyetine göre karar ve ilam harcı alınacağına ilişkin bir düzenleme bulunmaktadır. Hükümün bozulması başlıklı 8. maddede hükümün bozulması halinde verilecek hükümlerden yeni bir hüküm gibi karar ve ilam harcı alınacağı düzenlenmiştir. 17. maddede tahliye davalarında karar ve ilam harcına ilişkin bir düzenleme yapılmıştır. Davadan feragat, davayı kabul veya sulh halinde de dava sonuçlanacak olduğundan bu hallerde karar ve ilam harcının nasıl alınacağı 22. maddede düzenlenmiştir. 28, 30 ve 31. maddelerde ise karar ve ilam harçlarının ödenmesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

²⁴⁷ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.90. Ortaç, s.28. Sayar, s.36. Öztürk, İlhami. *Süresinde Ödenmeyen Karar ve İlam Harçlarına Gecikme Zammı Uygulanması*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 1, 2016, s.577.

²⁴⁸ Öztürk, İlhami. *Bir Hükümün Bozulmasını Takiben Verilen Kararda Hesaplanan Yargı Harcından Bozulan Hüküm Dolayısıyla Ödenmiş Olan Harcın Mahsubu*, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, s.143.

²⁴⁹ Rüzgaresen, s.63. Yargıtay'ın peşin karar ve ilam harcı ifadesini kullanmak yerine kısaca peşin harç olarak kullandığı birçok kararı bulunmaktadır. Bkz. Yargıtay 23.Hukuk Dairesi'nin 06.03.2014 tarihli, 2013/8241 E. sayılı ve 2014/1659 K.sayılı kararı, "*Mahkemece, davalının harçtan muaf olduğu gerekçesiyle harç alınmasına yer olmadığına dair hüküm tesis edilmişse de; davalı, anonim şirket olup, harçtan muaf değildir. Bu itibarla, davacı tarafın yatırdığı peşin karar ve ilam harcının hüküm altına alınan alacak üzerinden hesaplanacak nispi karar ve ilam harcından mahsubu ile bakiye harcın davalıdan tahsiline karar verilmesi, peşin harcın davacının yaptığı yargılama giderlerine dahil edilmesi gerekirken, hüküm fıkrasının 2. bendinde, davalıdan harç alınmasına yer olmadığına, 3. bendinde peşin harcın davacıya iadesine karar verilmesi, 5. bendinde peşin harcın yargılama giderlerine dahil edilmemesi doğru olmamış, davalı vekilinin müvekkilinin harçtan muaf olmadığına ilişkin aleyhe olan temyiz itirazının davalıyı bağladığının kabulü ile hükümün, bu temyiz kapsamında kalan anılan yönlerden bozulması gerekmiştir.*"

Karar ve ilam harcı maktu ve nispi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Karar ve ilam harcını diğer harçlardan ayıran en önemli özelliğın bu olduğu söylenebilir. Yalnızca maktu olarak değil nispi olarak da alınmaktadır. Nispi olarak alınma halinde ise dava konusu değere göre harç miktarı kimi zaman yüksek sayılabilecek rakamları bulmaktadır.

Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinde öncelikle nispi harç düzenlenmiş olup a,b,c,d,e,f ve g bentleriyle belirlenen haller ve uygulanacak oranlar gösterilmiştir. Nispi harçlar tarifede binde üzerinden gösterilmekte olup dava değerine göre alınacak harç tutarı değişmektedir, nispiliği buradan gelmektedir. Maktu harçlar ise a,b,c,d ve e bentleriyle belirlenen hallerde uygulanmak üzere getirilmiş olup her yıl yeniden değerlendirilme oranına göre belirlenen maktu miktarlar üzerinden alınmaktadır.

Nispi veya maktu harç ayırımının olması uygulamada hem hangi davalarda hangi harcın alınacağı hem de nispi davalarda dava değeri bedelin belirlenmesi, harcın tamamlanacağı zaman, ödeneceği zaman gibi konularda nasıl bir yol izleneceği gibi birçok soruyu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca nispi harç alınan davalarda maktu harç alınan davalarda alınan toplam harç miktarının mukayese edilmesi ve değerlendirilmesi harç sistemini anlamak için gerekmektedir.

2.1.3.1. Nispi Karar ve İlam Harcı

Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinde nispi harç, konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalarda, anlaşmazlık konusu değer üzerinden esas hakkında karar verilmesi halinde hüküm altına alınan harç olarak tanımlanmıştır. Nispi harç, tarifedeki belirli nispetlere göre alınmaktadır. Bu tanımda yer alan uyuşmazlığın esas hakkında karar verilmesi ifadesinin mefhumu muhalifinden nispi harca tabi bir davada usule ilişkin bir karar verilmesi halinde nispi harç alınmayacağı dolayısıyla maktu harç alınacağı anlaşılmaktadır.²⁵⁰

Bir başka deyişle davanın kısmen veya tamamen kabulü halinde nispi karar harcı alınacak olup diğer hallerde nispi karar harcı alınmayacaktır.²⁵¹ Bu durum, nispi karar harcını

²⁵⁰ Sayar, s.38.

²⁵¹ Ortaç, s.29.

doğuran olayın ancak esas hakkında kısmen veya tamamen bir karar verilmesiyle birlikte gerçekleşecek olmasından kaynaklanmaktadır. Harcı doğuran olay, belli değerle ilgili bulunan uyuşmazlıkların çözümlenmesi halidir.²⁵² Nispi harca tabi bir davanın tamamen kabul edildiği, karşı davanın ise kısmen kabul edildiği bir dosyanın hüküm kısmı şu şekildedir;

HÜKÜM :

1-Davanın KABULÜ ile davacının banka mevduatından kaynaklı 298.670,27.TL., taşınmazdan kaynaklı 128.558,62.TL olmak üzere toplam 427.228,89.TL katılma alacağının karar tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalı-k.davacıdan tahsili davacıya verilmesine,

Kabul edilen miktar üzerinden alınması gereken 29.184,05.TL harçtan peşin ve ıslahen alınan toplam 7.296,01.TL harcın mahsubu ile eksik 21.888,04.TL harcın davalıdan tahsili ile hazineye irad kaydedilmesine,

Kabul edilen miktar üzerinden AAÜT gereğince hesaplanan 38.356,02.TL vekalet ücretinin davalıdan tahsili ile davacıya ödenmesine,

Davacı tarafından yatırılan 7.321,21.TL harç ile yapılan 4.692,90.TL yargılama giderinin davalıdan tahsili ile davacıya ödenmesine,

2-Karşı davanın KISMEN KABULÜ ile davalı-k.davacının taşınmazdan kaynaklı 23.509,80.TL katkı payı alacağının 05/05/2014 karşı dava tarihinden itibaren, banka mevduatından kaynaklı 53.874,47.TL katılma alacağının karar tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte toplam 77.387,27.TL'nin davalı-k.davalıdan tahsili ile davalı-k.davacıya ödenmesine,

Davalı-k.davacının taşınmaza yönelik fazlaya ilişkin talebinin reddine,

Kabul edilen miktar üzerinden alınması gereken 5.286,32.TL harçtan peşin ve ıslahen alınan toplam 2.630.TL harcın mahsubu ile eksik 2.656,32.TL harcın davalıdan tahsili ile hazineye irad kaydedilmesine,

Kabul edilen miktar üzerinden AAÜT gereğince hesaplanan 10.860,35.TL vekalet ücretinin davalıdan tahsili ile davalıya ödenmesine,

Reddedilen 76.490,20.TL üzerinden AAÜT gereğince hesaplanan 10.743,75.TL vekalet ücretinin davalıdan tahsili ile davacıya ödenmesine,

Davalı-k.davacı tarafından yatırılan 2.655,20.TL harç ile yapılan 3.139,40.TL yargılama giderinin red ve kabul oranına göre 1.578,88.TL'sinin davalı-k.davalıdan tahsili ile davalı-davacıya ödenmesine, 1.560,52.TL'sinin davalı-k.davacı üzerinde bırakılmasına,

Taraf vekilleri ile davacının yüzüne karşı gerekçeli kararın kendilerine tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde Bölge Adliye Mahkemesi'ne gönderilmek üzere mahkememize verecekleri dilekçeleriyle istinaf yoluna başvurabileceklerine dair karar açıkça okunup usulen anlatıldı. 01/06/2021

Şekil 15. Nispi harca ilişkin örnek bir hüküm kısmı

Nispi harca tabi bir davanın kısmen kabul edildiği, aynı dosyada birleşen davanın ise reddedildiği bir dosyanın hüküm kısmı şu şekildedir;

²⁵² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.93.

HÜKÜM :

1-Davacının davasının KISMEN KABULÜ ile 23.987.TL katılma alacağının karar tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsili ile davacıya ödenmesine,

Davacının banka hesabına ilişkin talebinin reddine,

Kabul edilen miktar üzerinden alınması gereken 1.639.TL harçtan peşin, tamamlama ve ıslah harcı olarak alınan 452,29.TL harcın mahsubu ile eksik 1.186,71.TL harcın davalıdan tahsili ile hazineye irad kaydedilmesine,

Davacı kendisini bir vekille temsil ettirdiğinden AAÜT göre kabul edilen miktar üzerinden hesaplanan 2.878.TL vekalet ücretinin davalıdan tahsili ile davacıya ödenmesine,

Davalı kendisini bir vekille temsil ettirdiğinden AAÜT göre reddedilen banka mevduatına ilişkin talep yönünden hesaplanan 2.725.TL vekalet ücretinin davacıdan tahsili ile davalıya ödenmesine,

Davacı tarafından yapılan 1.082,95.TL yargılama giderinin red ve kabul oranına göre 980,73.TL'nin davalıdan tahsili ile davacıya ödenmesine, 102,22.TL'sinin davacı üzerinde bırakılmasına,

2-Birleşen davanın REDDİNE,

Davalı kendisini bir vekille temsil ettirdiğinden birleşen dava yönünden hesaplanan 10.750.TL vekalet ücretinin davacıdan tahsili ile davalıya ödenmesine,

Birleşen davada yatırılan 1.707,75.TL harçtan 44.40.TL red harcının mahsubu ile artan 1.663,35.TL harcın istek halinde davacıya iadesine,

Davacı tarafından yapılan yargılama giderlerinin üzerinde bırakılmasına,

Davacı vekilinin yüzüne, tarafların yokluğunda gerekçeli kararın kendilerine tebliğinden itibaren 2 hafta içerisinde Bölge Adliye Mahkemesi'ne gönderilmek üzere mahkememize verecekleri dilekçeleriyle istinaf yoluna başvurabileceklerine dair karar açıkça okunup usulen anlatıldı. 16/04/2019

Şekil 16. Nispi harca ilişkin örnek bir hüküm kısmı

Tarifeye göre dava konusu belli bir değere ilişkin ise dava konusu değer üzerinden 2023 yılı itibariyle binde 68,31 oranında nispi karar ve ilam harcı alınacaktır. Bu orana göre hesaplanacak harcın dörtte biri dava açılırken peşin olarak ödenecektir, kalanı ise kararın tebliğinden itibaren bir ay içerisinde ödenecektir. Daha eski tarihli çalışmalara bakıldığında ise bu oranın geçmişte binde 54 olarak uygulandığı görülmektedir.²⁵³ 10 yıl boyunca bu oranın uygulanmasının ardından %10'luk bir artış yapılarak oran binde 59,4 olarak belirlenmiştir. Binde 59,4'lük oran 3 yıl uygulanmış ardından 24.12.2012 tarihli 2012/4116 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 01.01.2013 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere %15 daha arttırılarak günümüzdeki oran haline gelmiştir.²⁵⁴ Tarifede

²⁵³ Rüzgaresen, s.64. Ortaç, s. 29.

²⁵⁴ Ermenek, s.223. Nispi harçlarda meydana gelen değişiklik ve artışların tarihi seyrinin tamamını görmek için bu kaynağa bakınız. Bu kaynağa göre kronolojik olarak nispi harç oranları şu şekildedir;

- *Mehakimi Sulhiye Vazifesini İfa ile Mükellef Mehakim ve Devairde Alınacak Harçlar Hakkında Tarife- %020*
- *1934 tarihli Adliye Harçları Kanunu- %020*
- *5587 sayılı Harçlar Kanunu- %040*
- *492 sayılı Harçlar Kanunu ilk haline ekli (1) sayılı Tarife- 3000 tl altı %020, 3000 tl üstü %030*
- *492 sayılı kanunda 2588 sayılı kanunla yapılan değişiklikle- %030*
- *492 sayılı kanunda 3986 sayılı kanunla yapılan değişiklikle-%036*
- *492 sayılı kanunda 4369 sayılı kanunla yapılan değişikliğe dayanarak Bakanlar Kurulu Kararıyla- %054*
- *492 sayılı kanunda 4369 sayılı kanunla yapılan değişikliğe dayanarak Bakanlar Kurulu Kararıyla- %059,4*
- *492 sayılı kanunda 4369 sayılı kanunla yapılan değişikliğe dayanarak Bakanlar Kurulu Kararıyla- %068,1*

belirtilen, bir gayrimenkulün hissedarlar arasında satış suretiyle şüyuun izalesi, gayrimenkulün hissedarlar arasında taksimi, nafaka verilmesi gibi tarifede yazılı bazı hallerde ise daha düşük oranlarda nispi harç alınması öngörülmüştür.²⁵⁵

Harçlar Kanunu'nun mükerrer 138. maddesine göre Cumhurbaşkanı maktu harçları veya bu harçların yeniden değerlendirme oranı uygulamak suretiyle belirlenmiş olan tutarları ile nispi harçları, tarifeler ve tarifelerin ilgili fıkra ve bentleri itibariyle birlikte veya ayrı ayrı yine bu maddede belirtilen oranlar çerçevesinde arttırmaya ve indirmeye yetkili kılınmıştır. Bu oranlar ise arttırma bakımından maktu harçlarda yirmi katına kadar nispi harçlarda ise bir katına kadar, indirme bakımından ise maktu harçlarda yarısına, nispi harçlarda ise kanunla belirlenen oranların onda birine kadardır. Bu arttırma ve indirme sınırları içerisinde yeni had, miktar ve nispetler Cumhurbaşkanınca belirlenebilir. 2018 yılında yapılan Anayasa değişikliğinden önce bu yetki Bakanlar Kuruluna aitti.²⁵⁶

Mükerrer 138. maddenin ilk fıkrasında maktu harçların yeniden değerlendirme oranı ile çarpılmak suretiyle arttırılacağı ifade edilirken maktu harç ifadesine bir parantez açılmış ve maktu ve nispi harçların asgari ve azami miktarlarını belirleyen hadler de bu fıkraya dahil edilmiştir. Maktu harçlara parantez açılarak maktu ve nispi harçların asgari ve azami miktarlarını belirleyen hadlerin dahil edilmesi usulü mükerrer 138. maddenin devam eden fıkralarında da izlenmiştir. Bu durum, nispi harç oranında artırımın hem yeniden değerlendirme oranında hem de bu şekilde elde edilen oranları bir katına kadar arttırma imkânı tanınmış olması sebebiyle eleştirilmiş ve düzenlemenin açık, sınırları kesin olarak belirlenmiş ve anlaşılır bir düzenleme olmamasından dolayı Anayasa'nın 73. maddesinin 3. fıkrasına aykırı olduğu belirtilmiştir.²⁵⁷

Bu maddeye ilişkin bir diğer Anayasaya aykırılık durumu oluşturduğu düşünülen nokta ise Anayasa'nın 73. maddesinin 4. fıkrasından kaynaklanmaktadır. 2018 yılı Anayasa değişikliği öncesinde bu maddeyle verilen yetkilerin Bakanlar Kurulu tarafından kullanılıyor olması eleştirilmiş ve Bakanlar Kuruluna alt ve üst sınırlara ilişkin verilen yetkinin yasama organınca Bakanlar Kuruluna sınırları dilediği gibi belirleme yetkisi

²⁵⁵ Rüzgaresen, s.64.

²⁵⁶ Yılmaz Z, s.249.

²⁵⁷ Ermenek, s.222.

veremeyeceği savunulmuştur. Veriliyorsa dahi hukuki güvenlik ilkesi gereği kanunda bu yetkinin hangi hallerde kullanılacağına da düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.²⁵⁸

Nitekim yapılan bu eleştiriler haklı görünmektedir. 2018 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile Bakanlar Kuruluna verilen bu yetki Cumhurbaşkanına geçmiş olup, Bakanlar Kurulu için yapılan eleştirilerin Anayasa değişikliği ardından Cumhurbaşkanı ifadesi için de aynen yapılması mümkündür. Çünkü harçların alt ve üst hadlerinde yapılan değişikliklere bakıldığında, değişikliklerin hep artırım yönünde uygulandığı görülmektedir. Böylesi bir uygulama yapılan eleştirilerde haklılık payı olduğunu göstermektedir ve bu eleştirilerde belirtildiği üzere bu düzenleme hem ölçülülük ilkesini hem sosyal hukuk devleti ilkesini zedeler niteliktedir.

Nispi harç ile ilgili açıklık getirilmesi gereken bir diğer ve önemli konu ise nispi harca tabii olan, nispi harcın alınacağı davalardır. Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinde yer alan ifadesiyle, konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalarda nispi harç uygulanır denilmektedir. Burada para ifadesi kullanmak yerine belli değerle ifadesinin kullanılması kanun koyucunun bir seçimidir. Nispi harcın konusunun yalnızca para ile ilgili olan davalarla sınırlı değil, para veya para ile değerlendirilebilen davalar olduğu ifade edilmek istenmiştir.

Para veya para ile değerlendirilebilen ifadesinin de açıklanması gerekmektedir. Kanun hangi davaların nispi harca tabi hangi davaların maktu harca tabi olduğunu tek tek davaları sayarak *numerus clausus* göstermemiş, parayla değerlendirilebilen ve konusu paradan başka bir değer olan şekilde ikili bir ayırım yapmayı tercih etmiştir. Bu ayırımı anlamak davanın salahiyeti için önem arz etmektedir. Uygulamada harç eksiklikleri ve harçlarla ilgili yaşanan sorunlar sebebiyle davaların üst mahkemelerce sık sık bozulduğu görülmektedir.

Öğretide kabul edilen ve çalışmalarda yaygın olarak kullanılan tanıma göre, kişiler arasındaki para ile ölçülebilen hak ve borçlara, bir başka deyişle malvarlığına ilişkin olay ve ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarına malvarlığı hukuku denilmektedir.²⁵⁹ Bu

²⁵⁸ Ermenek, s.224.

²⁵⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.93. Sayar, s.38.

çerçevede konusu parayla değerlendirilebilen bir mal veya hak olan davalarda söz konusu malın değeri esas alınarak nispi harç alınması söz konusu olmaktadır. Harçlar Kanunu'nun harç alma ölçüleri başlıklı 15. maddesi de nispi harç-maktu harç ayrımını açıklar niteliktedir. Bu maddeye göre değer ölçüsüne göre nispi esas üzerinden, işlemin nev'i ve mahiyetine göre maktu esas üzerinden harç alınır.

Nispi harç ve maktu harç alınan davaları aile hukukuyla ilgili davalardan verilecek örneklerle somutlaştırmak gerekirse boşanma davaları, velayetin değiştirilmesi, düzenlenmesi, kaldırılması davaları, babalık davaları gibi konusu bir para veya parasal bir değer olmayan davalar maktu harca tabii davalarken mal rejiminin tasfiyesi davaları, ziynet eşyalarının iadesi davaları, boşanmanın fer'i niteliğinde olmayan nafakaya ilişkin davalar²⁶⁰ ise nispi harca tabii davalardır. Mal rejiminin tasfiyesi davalarında tarafların evlilik birliği içerisinde alınan evleri, arabaları ve benzeri edinimlerinin, bu edinimlerde yapılan keşifler ve bilirkişi incelemeleri neticesinde parasal değerleri hesaplatılmaktadır. Ziynet eşyalarının iadesi davalarında düğünde takılan altınların miktarları ve değerlerinin parasal karşılığının tespiti için kuyumcu bilirkişilere hesaplama yaptırılmaktadır. Nafaka davalarında ise zaten parasal bir değer üzerinden dava yürümektedir.

Nispi karar ve ilam harcının alındığı dava türlerinden bazıları şu şekildedir; adi ortaklık sözleşmesinin iptali davası, akdin feshi davası, satış vaadi sözleşmesine dayanan ferağa icbar davası (cebri tescil davası), çalınan tahvillerin iadesi davası, çek istirdadı davası, ecrimisil davası, ipoteğin fekki davası, irtifak hakkı tesisi davası, istihkak davası, istirdat davası, itirazın iptali davası, izaleyi şüyu davası, kadaastro davası, kamulaştırma davaları (bedel artırım davaları), kamulaştırmasız elatma ve tazminat davaları, kira tespit davası, maddi ve manevi tazminat davası, menfi tespit davası, miras taksim sözleşmesi gereği tapu iptali ve tescili davası, miras taksim sözleşmesinden doğan alacak davası, miras taksim sözleşmesinin iptali davası, mirasın reddi sebebiyle alacak davası, mirasta istihkak

²⁶⁰ Yargıtay 2.Hukuk Dairesinin 04.05.2017 tarihli 2016/5078 E. sayılı ve 2017/5338 K. Sayılı Kararı; *“Boşanma davası içerisinde harca tabi olmadan istenebilecek tazminat ve yoksulluk nafaka talepleri, boşanma davasından bağımsız olarak talep edilmesi halinde dava değeri üzerinden nispi harca tabidir. Nafaka ve tazminatların boşanmadan bağımsız bir dava ile talep edilmeleri halinde dava değeri tazminatların miktarı ile nafakaların yıllık tutarının toplamı olacağından, davacı kadına talep ettiği nafakanın yıllık tutarı ile maddi ve manevi tazminat miktarı üzerinden peşin nispi harcı tamamlaması için süre verilmesi harç tamamlandığı takdirde işin esasına girilip tüm deliller birlikte değerlendirilerek bir karar verilmesi gerekir.”*

davası, mirasta iade davası, murazanın meni davası, müdahalenin meni davası, nafaka davası, nafaka artırım ve eksiltilim davası, nişan hediyealarının iadesi davası, mal rejiminin tasfiyesi davası, ortak yerlere yapılan tecavüzlerin önlenmesi davası, ölçümleme yoluyla tahakkuk ettirilen prim borcunun iptali davası, projeye aykırı şekilde yapılan tesislerin yıkılması davası, sebepsiz zenginleşme davası, senet iptali davası, suya vaki elatmanın önlenmesi davası, şufa davaları, tahliye davaları, tapu iptal ve/veya tescili davaları, tasarrufun iptali davası, teminat mektubunun iadesi ve tesbit davası, tenkis davaları, vasiyet edilen malların teslimi davası, zilyetliğe dayalı tescil davaları.²⁶¹

Yukarıda yapılan açıklamalardan, örneklemelelerden ve nispi harca tabi davalardan anlaşılacağı üzere bir davanın nispi harca mı maktu harca mı tabi olduğu dava konusu hakkın niteliğine göre, belirli bir değerle ilgili olup olmadığına göre belirlenmektedir. Tam ve belirlenebilir bir değer söz konusu olduğu takdirde Harçlar Kanunu'nun 16. maddesinin 3.fikrasına göre davacı bu değeri dilekçesinde göstermek durumundadır, kanunda yazan ifadesiyle bu değeri göstermeye mecburdur. Aksi takdirde davacıya değer tespit ettirilir. Davacının tespit etmekten kaçınması halinde ise Harçlar Kanunu'nun harcı ödenmeyen işlemler başlıklı 32. maddesine göre harçlar ödenmedikçe müteakip işlemler yapılmaz ifadesine göre dava dilekçesi işleme alınmaz.²⁶² Bu durum harç sorunu çözülmeyen davaya bakılamayacak olmasından dolayı gelmektedir. Ancak yine aynı maddede belirtilmektedir ki ilgisinin ödemediği harcı diğer taraf öderse işleme devam edilir. Diğer tarafın ödediği bu harç yargılama sonunda ayrıca bir değerlendirmeye gerek kalmaksızın hükümde dikkate alınır.

Kimi zaman ise uygulama kanunlardan farklı şekilde ilerlemektedir. Örneğin Harçlar Kanunu'nun 32. maddesine rağmen ilk derece mahkemesince nispi harcın yatırılmadığı fark edilmeksizin yapılan yargılama sonucunda taraflar istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf harç eksikliğini fark ederek dosyayı eksik harcın tamamlanması için süre vermek üzere ilk derece mahkemesine göndermiştir. İlk derece mahkemesi ise verilen süre içerisinde harç yatırılmayınca davanın reddine karar vermiştir. Ancak eksik harç nedeniyle HMK 150 uyarınca davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi

²⁶¹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.102,103,104,105,106. Yılmaz Z, s.258,259,260,261,262,263.

²⁶² Aldemir, s.270.

gerekirken davanın reddine karar verilmesi doğru bir karar olmamıştır. Bu duruma ilişkin karar hükmünün çalışmaya dahil edilmesi uygulamadaki durumun gösterilmesi açısından faydalı görülmüştür. İlk derece mahkemesi kararı şu şekildedir;

BAM kararı doğrultusunda , dava harcının yatırmak üzere davacı vekiline kesin süre verilmiş olup, davacı vekili E- duruşma ile son celseye katılmış olup harç yatırmadıklarını beyan etmiştir.

BAM 28. Hukuk Dairesinin yukarıda tarih ve numarası yazılı kararın da nispi harca tabi olan davada yargılamaya devam için nispi harç yatırılmadığından davanın usulden reddine karar verilmiştir aşağıdaki hüküm kurulmuştur.

HÜKÜM:

1-Dava harcı yatırılmadığından davanın usulden REDDİNE,

Şekil 17. Harç sebebiyle davanın reddedildiğine ilişkin bir hüküm

Harçlar Kanunu'nun 16. maddesinde davacının değer göstermeye mecbur olduğu ifade edilmiş olmasına rağmen bu madde davacıya münhasır bir yetki vermemektedir. Şöyle ki, harçların kamu düzeninden kaynaklanıyor olması mahkemenin dava konusu hakkın niteliğini kendiliğinden bir başka deyişle re'sen araştırması, hakkın değerinin davacının göstermiş olduğu değer olup olmadığını tespit etmesi ve davacının belirtmiş olduğu değerden farklı bir değer tespit edilmesi halinde bu değere göre işlem yapılması sonucunu doğurmaktadır. Bu durumda harçla ilgili meseleler tarafların isteğine bırakılmamaktadır.

263

Harçların kamusal niteliğinden kaynaklanan kamu düzenine ilişkin olması durumunun yanısıra Hukuk ve Ticaret Mahkemeleri Yazı İşleri Yönetmeliği'nin harçların hesabı başlıklı 14. maddesinin 3. fıkrası da harçların resen gözetimi yükümlülüğünü destekler niteliktedir. 14. maddenin 3. fıkrasına göre kalem şefi veya muavini davanın maktu veya nispi harca tabi olduğu hususunda emin olamaz ise hâkimden hususun tespitini talep eder ve hâkimin dilekçenin arkasına yazacağı kararına, talimatına göre hareket edilir.²⁶⁴ Bu hüküm hâkimin tespit etmesi yönünden resen araştırma ilkesine işaret ederken, aynı zamanda böyle bir düzenlemenin olması bir davanın maktu harca mı nispi harca mı tabii olduğunun tespiti açısından uygulamada güçlük yaşandığını da göstermektedir.

²⁶³Sayar, s.39-40. Bkz. Yargıtay 1.Hukuk Dairesi'nin 22.01.2014 tarihli 2013/15899 E. sayılı ve 2014/881 K.Sayılı Kararı. "Bilindiği üzere, 492 sayılı Harçlar Kanunu, harcın alınmasını veya tamamlanmasını tarafların isteklerine bırakmayıp, anılan hususun mahkemeye kendiliğinden gözetileceğini düzenlemiş ve buyurucu nitelikteki 32. maddesinde yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemlerin yapılamayacağını öngörmüştür."

²⁶⁴Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.100.

Davacının dava dilekçesinde gösterdiği değerin dava konusu değerden düşük olduğu hallerde olabilir. Yargılama sırasında bu durumun tespit edilmesi halinde Harçlar Kanunu'nun noksan tesbit edilen değer üzerinden harcın ödenmesi başlıklı 30. maddesi uygulanır. Bu maddeye göre noksan tespit edilen değer olması halinde yalnız o celse için yargılamaya devam edilir ve takip eden celseye kadar eksik değer üzerinden peşin karar ve ilam harcı tamamlanması gerekir. Aksi takdirde davaya devam olunmayacaktır. Ancak davaya bakılamayacak olması davanın reddine karar verildiği anlamına gelmemektedir. Bu halde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 150. maddesi uyarınca dava açılmamış sayılır, müracaata bırakılır.²⁶⁵

Dava konusu her zaman tam ve belirlenebilir bir değere sahip olmayabilir. Gayrimenkul, araç veyahut altın gibi tam ve net bir parasal değer belirlenmesi güç olduğu hallerde uzman kişilerce tespit yapılması gerekmektedir. Bu hallerde keşfen veyahut bilirkişi incelemesi üzerine saptanan dava değeri üzerinden harç alınmaktadır.²⁶⁶ Bu durum da

²⁶⁵ Sayar, s.39, Ortaç, s.30, Rüzgaresen, s.61, Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.97. Aldemir, s.271. Konuya örnek olarak bkz. Yargıtay 6.Hukuk Dairesi'nin 18.06.2015 tarihli 2015/4917 E. ve 2015/6154 K.Sayı Kararı; "Harca tabi davalarda, başvurma harcı ve nisbi karar ve ilam harcının dörtte biri peşin olarak alınır (Harçlar Kanunu 27-28 mad). Dava açılırken harcın eksik alınmış olması halinde, mahkemece davaya devam olunabilmesi için harcın Harçlar Kanun'unun 30 ve 33. maddeleri uyarınca tamamlanması yoluna gidilir ve davacıya eksik harcı yatırması için süre verilir. Şayet verilen süreye rağmen eksik harç ikmal edilmez ise dosya işlemde kaldırılır ve HMK 150. maddesi uyarınca süresinde harç tamamlanarak dava yenilenmez ise davanın açılmamış sayılmasına karar verilir." Yargıtay 6.Hukuk Dairesi'nin 05.05.2016 tarihli 2015/9159 E. ve 2016/3664 K. Sayılı Kararı; "Harca tabi davalarda, başvurma harcı ve nisbi karar ve ilam harcının dörtte biri peşin olarak alınır. Dava açılırken harcın eksik alınmış olması halinde, mahkemece davaya devam olunabilmesi için harcın Harçlar Kanun'unun 30 ve 33. maddeleri uyarınca tamamlanması yoluna gidilir ve davacıya eksik harcı yatırması için süre verilir. Şayet verilen süreye rağmen eksik harç ikmal edilmez ise dosya işlemde kaldırılır ve HMK 150. maddesi uyarınca süresinde harç tamamlanarak dava yenilenmez ise davanın açılmamış sayılmasına karar verilir. Somut olayda; dava nispi harca tabi olmasına rağmen eksik harç yatırılarak davanın açıldığı, dava değerinin son dönemde ödenen bir yıllık kira bedeli olduğu, Mahkemece sadece alacak üzerinden dava değerinin hesap edildiği, harç ve yargılama giderlerinin buna göre belirlendiği, Davacı tarafca dava değeri alacak miktarı olarak gösterildiği, Mahkemece davacı tarafa bu konuda mehil de verilmediği anlaşıldığından mahkemece son dönemde ödenen yıllık kira bedeli miktarı üzerinden eksik harcın tamamlattırılması, yatırılmadığı takdirde dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilmesi ve süresi içinde harç ikmalıyla yenilenme yapılmadığı takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerekir."

²⁶⁶ Bkz. Yargıtay 1.Hukuk Dairesi'nin 13.01.2021 tarihli 2019/4584 E. ve 2021/95 K.Sayı Kararı. "Dava, hile hukuksal nedenine dayalı tapu iptali ve tescil isteğine ilişkindir. Somut olayda, dava 8.000 TL değer gösterilmek suretiyle açılmış olup yargılama sırasında keşfen dava konusu taşınmazın değeri tespit edilmediği gibi, harç ikmal edilmeden sonuca gidilmiştir. Hal böyle olunca; taşınmaz başında keşif yapılarak Harçlar Kanunu'nun 16. maddesi uyarınca dava değerinin belirlenmesi ve sonucuna göre karar verilmesi gerekir." Yargıtay 1.Hukuk Dairesi'nin 14.04.2016 tarihli 2016/4732 E. ve 2016/4516 K.Sayı Kararı; "Dava, çaplı taşınmaza el atmanın önlenmesi ve tazminat isteklerine ilişkindir. Davanın taşınmaz malın aynına ilişkin olduğu ve konusunu oluşturan hakkın para ile değerlendirilmesinin mümkün bulunduğu; böyle bir davada, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 413. ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 16. maddeleri uyarınca dava değerinin ve buna

yine harçların kamu düzeniyle ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır.²⁶⁷ Ayrıca değer net olarak belirlenemediği hallerde taraflar arası ihtilaf artmaktadır. Taraflar kendi menfaatine olacak değer tespit edilmesini istemektedir. Örnek vermek gerekirse herhangi bir somut olaydan bağımsız olarak, bazı kalıplaşmış durumlar söz konusudur. Ziyet eşyalarının iadesi davalarında kadın taraf, altının dava tarihi veya dava tarihine en yakın değerinin bir başka deyişle en yüksek değerinin dikkate alınmasını istemekteyken erkek ise daha düşük çıkacak değer dikkate alınmasını talep etme eğilimindedir. Her bir taraf kendi yararına olacak sonuca ulaşmaya çalışmaktadır. Bu nedenle harçlar kamu düzeninden kaynaklanmıyor olsa dahi tarafların belirlediği değere itibar edilmesi mümkün ve güvenilir gözükmemektedir.

Öğretide, uygulamada tarafların dava değerini düşük göstererek az harç ödemeye çalıştığı durumların olduğu ifade edilmiştir. Bu gibi hallerde dava dilekçesinde yer alan çelişik ifadelerden tespit edilecek dava değerine en yakın değer kabul edilerek bu değere göre harcın keşif veya bilirkişiye gidilmeden önce tamamlanması ardından keşif ve bilirkişi incelemesinden sonra belirlenecek değere göre tekrar tamamlanması gerektiği savunulmuştur.²⁶⁸

Ancak bu görüşe tamamıyla katılmak pratik açıdan mümkün değildir. Dava değerinin dava dilekçesinde yer alan çelişik ifadeden tespiti ve tarafın az harç ödeme niyetinde olduğunun tespiti hakimlerin iş yoğunluğu da düşünüldüğünde uygulaması pek de mümkün olmayan bir durumdur. Kaldı ki davacı, başlangıçta az harç ödemek için dava değerini düşük göstermiş olsa dahi dava neticesinde belirlenecek değer üzerinden harcı

göre alınacak harcın, el atılan yerin değeri ile talep edilen tazminat toplamından ibaret olacağı kuşkusuzdur. Davanın, hükmedilmesi istenen tazminat miktarı üzerinden harç ödenmek suretiyle açıldığı, el atmanın önlenmesi yönünden harç yatırılmadığı gibi, yargılama sırasında da bu yönden harç ikmali yapılmadığı anlaşılmaktadır. Hâl böyle olunca, öncelikle davada ileri sürülen isteklerden el atmanın önlenmesi isteği ile ilgili olarak keşif saptanan ya da saptanacak dava değeri üzerinden peşin harcın alınması, bu zorunluluk yerine getirildiği takdirde davaya devam edilmesi gerekir.”

²⁶⁷ Yargıtay 1.Hukuk Dairesi'nin 26.05.2021 tarihli 2021/1863 E. ve 2021/2859 K. Sayılı Kararı; “Dava, TMK'nın 588. maddesinden kaynaklanan gaiplik ve çekişmeli paya ait kamulaştırma bedelinin Hazineye intikali isteklerine ilişkindir. Davanın 1.000,00 TL değer gösterilmek suretiyle açıldığı ve yargılama sırasında çekişmeli taşınmazın değeri keşif saptanmadan sonuca gidildiği anlaşılmaktadır. Harçlar Kanununun uygulaması kamu düzenini ilgilendirmesi nedeniyle hâkim tarafından re'sen gözetilmesi gereken bir husustur. Hâl böyle olunca, taşınmaz başında keşif yapılarak Harçlar Kanunu 16. madde uyarınca taşınmazın dava tarihindeki değerinin belirlenmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yanılığılı değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru değildir.”

²⁶⁸ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.100.

ödemek zorunda kalacaktır. Yargılama sürecinin uzunluğu düşünüldüğünde ise başlangıçta düşük harç ödeyerek daha sonra dava değeri üzerinden harcı tamamlamanın harcı ödeyecek taraf için daha kârlı olacağı açıktır.

Değnilmesi gereken bir diğer husus ise yabancı para birimi üzerinden hükmedilen alacaklarda nispi harcın nasıl alınacağıdır. Bu konuya ilişkin Yargıtay birçok kararında, *“Yabancı para birimi üzerinden hükmedilen alacaklarda öncelikli olarak hükmedilen yabancı para alacağı dava tarihindeki T.C. Merkez Bankası tarafından ilan edilen efektif satış kuru üzerinden Türk Lirasına çevrilmeli, belirlenen miktar üzerinden nispi karar harcı hesaplanmalı ve bu miktarın ¼’ü peşin harç olarak alınmalıdır.”* demiştir.²⁶⁹

Nispi harçla ilgili olarak eklemek gerekir ki Harçlar Kanunu’nun 1 sayılı tarifesinin e başlığında ifade edildiği üzere nispi karar ve ilam harçları için belirtilen nispetler yalnızca ilk derece mahkemeleri için değil Bölge Adliye Mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri, Danıştay ve Yargıtay’ın tasdik veya işin esasını hüküm altına aldığı kararları için de uygulanmaktadır.

2.1.3.2. Maktu Karar ve İlam Harcı

Harçlar Kanunu’nun 1 sayılı tarifesinde ve öğretilerde maktu karar ve ilam harcı alınacak davalar nispi harç alınacak davaların dışında kalan davalar olarak tanımlanabilmektedir. Karar ve ilam harcında ikili bir ayırım olması sebebiyle nispi harca ilişkin yapılan açıklamaların ardından maktu karar ve ilam harcı hakkında da bilgi verilmiş olmakta ve belirli sınırlar çizilmektedir. Nispi harca tabi olmayan davaların maktu harca tabi olacağı şüphesiz olmakla birlikte asıl olan konusu para ile değerlendirilemeyen davalardan maktu harç alınmasıdır.

Ayrıca dava nispi harca tabi bir dava olduğundan başlangıçta dörtte bir oranında peşin harç alınmış olsa dahi bazı durumlarda netice itibariyle maktu harç alınmaktadır. Dava konusu itibariyle nispi harca tabi olsa dahi maktu harç alınacak durumlar, genel olarak

²⁶⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.101. Aldemir, s.275. Sayar, s.40. Bkz. Yargıtay 15.Hukuk Dairesi’nin 09.06.2014 tarih 2014/1942 E. ve 2014/3910 K. Sayılı Kararı. Yargıtay 15.Hukuk Dairesi’nin 15.02.2018 tarihli 2016/4639 E. ve 2018/610 K. Sayılı Kararı.

davanın esastan veya usulden reddi olmakla beraber detaylı olarak ifade edildiğinde görevsizlik, yetkisizlik, davanın açılmamış sayılması kararı, davacının davalının muvafakat etmesi ile davayı geri alarak davanın sonlandırılması, davanın konusuz kalmasıyla mahkemenin esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına ilişkin tespit niteliğinde kararı, dava şartlarının tam olarak bulunmaması sebebiyle davanın usulden reddine ilişkin kararlardır.²⁷⁰

Kısmen kabul kısmen red halinde kabul edilen kısım için nispi harç, reddedilen kısım için maktu harç alınırken davanın bütünüyle reddi halinde maktu harç alınması haksız yere dava açmayı teşvik ettiği düşüncesiyle eleştirilmiştir, bir başka deyişle davanın bütünüyle reddi halinde de nispi harca tabii davalarda nispi harç alınması gerektiği savunulmuştur.²⁷¹ Benzer bir eleştirinin 1974 yılında Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluna başvuran Antalya 1. Asliye Hukuk Mahkemesince de dile getirildiği görülmektedir. Mahkeme, davanın reddi kararlarından maktu harç alınır şeklindeki kuralın 2023 itibariyle Anayasa'nın 10. maddesine o dönemin Anayasası'nın 12. maddesine tekabül eden kanun önünde eşitliğe aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle iptalini istemiştir. Bu istem Anayasa Mahkemesince reddedilmiş ve kuralın Anayasaya aykırı olmadığı oybirliği ile kabul edilmiştir.²⁷²

Anayasa Mahkemesinin kuralın iptali istemini reddetmesinin gerekçesi ise şöyledir;

“Her iki halde de bir harç alınması, esas olarak vardır. Bu nedenle iki hal arasında ayırmalı bir durum yaratılmış değildir. Ancak iki hal arasında nitelik yönünden bir ayırım bulunmaktadır. Birincisinde davalının haksızlığı ölçüsünde ve diğerinde ise davacının, soyut olarak haksız sayılarak maktu bir

²⁷⁰ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.112. Yılmaz Z, s.267. Yargıtay 8.Hukuk Dairesi'nin davanın reddi halinde maktu harç alınması gerektiğine ilişkin 10.03.2020 tarihli 2020/624 E. ve 2020/2325 K.Sayılı Kararı; “Somut olayda, Mahkemece davanın reddine karar verildiği halde “Alınması gereken 13.662,00-TL peşin harçtan başlangıçta alınan 2.970,00-TL harcın mahsubu ile eksik kalan 10.692,00-TL harcın davacıdan alınarak Hazineye gelir kaydına” şeklinde nispi harca hükmedilmiştir. Dava reddedildiğinden, karar tarihinde yürürlükte bulunan Harçlar Tarifesi gereği 54,40 TL maktu karar harcının davacıdan tahsili gerekir. Bu sebeple, davacı dava açarken 2.970,00-TL TL harç yatırdığından maktu karar harcı olan 54,40 TL harcın mahsubu ile 2.915,60 TL harcın davacıya iadesi gerekirken, yazılı şekilde harca hükmedilmesi doğru olmamıştır.”

²⁷¹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.115.

²⁷² Anayasa Mahkemesi'nin 25.02.1975 tarihinde 1975/15160 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 24.10.1974 karar tarihli 1974/31 E. ve 1974/43 K. Sayılı Kararı.

harç ile yükümlü tutulması gibi birbirinden başka esasa dayanılmaktadır. O halde birisinde nisbî ve diğerinde maktu harç alınması, bu nitelik ayırımı dayanak alınarak kanunca öngörülmüş demektir. Çünkü, nisbî harç belli bir değere ilişkin davanın hüküm altına alınan bölümü ile orantılı olarak hesap edilmekte, davanın kabul olunmayan bölümü ise, bir harç; gerektirmemektedir. Bu yüzden, davanın tümünden reddi halinde belirlenecek harca, maktu harç denmesi ve tarifede böylece gösterilmesi de doğrudur. Şu yönünde ayrıca belirtilmesinde yarar vardır: harç bir ceza yaptırımı olmayıp yukarıda da işaret edildiği üzere kamu hizmetlerinden olan yargı çalışmalarında elde edilen yarar ölçüsünde kanunla konulan bir çeşit malî yükümlülüktür. Bu nedenle de Yasanın harcı sağlanan yarar ölçüsünde taraflara ayrımlı miktarlarda yüklemesi de doğaldır.”

Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararın isabetli olduğu kanaatindeyim. İptali istenen kuralın eşitlik ilkesine aykırı olduğunun kabulü mümkün değildir. İptal edilmeyen kuralın aksi yönünde bir uygulamanın söz konusu olması halinde bir başka deyişle davanın reddi halinde davacının nispi harç ödemesi gerekirse davayı kaybeden, davası reddedilen her davacının davayı kötü niyetle haksız yere açtığı kabul edilmiş olacaktır. Ancak somut olayda davacı yargılama süreci dışında gerçekten haklı olsa dahi haklılığını ispat edecek hukuki mekanizmaları bulundurmuyor ise her zaman davanın reddedilmesi ihtimali söz konusu olacaktır. Somut olayda davasını ispat edemediğinden davası reddedilen fakat esasında haklı olan bir kişiye nispi harç yükletilmesi mahkeme kararında da belirtildiği üzere harcın bir ceza yaptırımına dönüşmesine sebep olacaktır. Ayrıca nispi harç yalnızca ilk derece mahkemesinin esastan verdiği red kararlarında alınmamaktadır. Davanın reddi halinde maktu harç yerine nispi harca hükmedilmesinin benimsenmesi halinde istinafta talebi esastan reddedilen kişinin de nispi karar ve ilam harcı ödemesi gerekecektir.²⁷³ Bu durumun tarafların hak arama özgürlüğünü zedeleyecek nitelikte olacağı açıktır. Adil yargılama hakkını sağlamak amacıyla yapılan düzenlemelerin adalete erişimi engellediği birçok durum gibi²⁷⁴ böyle bir düzenleme de

²⁷³ Yargıtay 6.Hukuk Dairesi'nin 14.09.2021 tarihli 2021/10 E. ve 2021/61 K. Sayılı Kararı; “İlk derece mahkemesi kararı kaldırılarak esas hakkında karar verilmedikçe Bölge Adliye Mahkemelerinde nispi değil maktu karar ve ilam harcı alınması gerekir.”

²⁷⁴ Ermenek, s.219. Bkz. Bu eserde adil yargılama hakkını sağlamak amacıyla yapılan düzenlemelerin adalete erişimi engellemesi mahkemelerin ihtisaslaşmasına yönelik değişiklikler, mahkemelerin iş

eşitsizliği gidermesi ve daha adil olunması amaçlanırken adalete erişimi engeller nitelikte olacaktır. Nispi harca tabi bir ziynet alacağı dosyasından feragat edilmesiyle birlikte mahkemenin harca ilişkin kurduğu hüküm örneği aşağıdaki gibidir.

1-Davanın FERAGAT NEDENİYLE REDDİNE,

2-Bu davaya ilişkin olarak peşin alınan 2.085,60 TL harçtan alınması gerekli 54,40 TL maktu red harcının mahsubu ile bakiye 2.031,20 TL harcın **KARAR KESİNLEŞTİĞİNDE VE TALEP HALİNDE DAVALI-DAVACIYA İADESİNE,**

Şekil 18. Nispi Harca tabi davanın reddi halinde alınan maktu harca dair örnek karar

Tıpkı nispi harçlar için belirtilen nispetlerin yalnızca ilk derece mahkemeleri için değil Bölge Adliye Mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri, Danıştay ve Yargıtay'ın tasdik veya işin esasını hüküm altına aldığı kararları için de uygulanacağı gibi, maktu harçların 1 sayılı tarife maktu harç başlıklı a fıkrasında yazılı davalarda esasa taalluk eden veya tashihi karar taleplerinin reddine dair Yargıtay ve Danıştay kararlarında maktu karar ve ilam harcı alınmaktadır. Bölge Adliye Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri, Yargıtay ve Danıştay'ın icranın tehiri kararlarında maktu harç alınmaktadır. Delil tesbiti, ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir kararlarında maktu harç alınmaktadır.²⁷⁵

Son yıllarda birçok dava tipine dava şartı olarak getirilmiş olan arabuluculuk müessesine ilişkin olarak, açılmış davalarda uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözümlenmesi halinde, arabuluculuk son tutanağına dayalı olarak verilen kararlarda maktu harç alınacağı 2018 yılında yapılan bir eklemeye kanunda düzenlenmiştir. Bu durumda dava sürecinde nispi harca tabi olan uyuşmazlıkların arabuluculuk sürecinde çözümlenmesi halinde maktu harç alınması öngörüldüğünden daha az harç ödeneceği öngörülmektedir. Bu da nispi harca tabi uyuşmazlıkların arabuluculukla çözümlenmesini harç bakımından değerlendirildiğinde avantajlı hale getirmektedir. Kaldı ki; uyuşmazlığın arabuluculuk ile çözümlenmesi halinde dava sürecinin devamında karşılaşılabilecek celse harcı, keşif harcı, yargılama giderleri vb. masraflardan da tasarruf edilmektedir.

yükünü hafifletmeye yönelik değişiklikler, kanun yollarına ilişkin değişiklikler ve yargılama giderlerini ilgilendiren değişiklikler olmak üzere dört kategoride incelenmiştir.

²⁷⁵ Yılmaz Z, s.267.

Maktu karar ve ilam harcının alındığı dava türlerinden bazıları şu şekildedir; anonim ortaklık pay senedinin iptal ve ihdası davası, arsa payının düzeltilmesi davası, ayrı ikametgah ittihazı hakkında açılan dava, ayrılık davası, babalık davası, boşanma davası, çocukla şahsi ilişkisinin yeniden düzenlenmesi davası, dernek üyeliğinden ihraç kararının iptali davası, evlenmeye izin davası, evlat edinmeye izin davası, evliliğin butlanı davası, gaiplik istemine ilişkin dava, genel kurulu toplantıya çağrı için izin taleplerine ilişkin dava, haksız rekabetin önlenmesi davası, iflas davası, ihalenin feshi davası, isteğe bağlı sigortalılık kararının iptali davası, itirazın kaldırılması talepleri, kayıp hisse senetlerinin iptali davası, sıra cetveline itiraz davası, kaza-i rüşd davası, kıymetli evrakın iptali davası, kooperatif ortaklığından çıkarılma kararının iptali davası, mirasçılık belgesi verilmesi talebi, mirastan ıskatın iptali davası, nüfus davaları, satışa izin talepleri, tapu kaydının düzeltilmesi davası, tasfiye memuru tayin talepleri, tevdi yerinin tayin davası, ticaret sicil memurluğunun kararının iptali davası, toplu iş sözleşmesi yapma yetkisinin tesbiti kararının iptali davası, toplu iş sözleşmesinin yorumu davası, vakfın tescili talepleri, vakıf senedi değişikliğinin tescili talepleri, vasiyetnamenin iptali davası, velayetin düzenlenmesi davası, velayetin kaldırılması davası, yaşlılık aylığının iptali işleminin ortadan kaldırılması davası, zayi belgesi verilmesi talepleri, zilyetlik davaları.²⁷⁶

Boşanma davası, genellikle ferî (eki) niteliğinde olan tedbir, iştirak veya yoksulluk nafakası ve maddi-manevi tazminat istemleriyle birlikte açılmaktadır. Nispi harçlar başlığı altında boşanma davasından bağımsız açılan nafaka davalarının nispi harca tabi olduğu belirtilmişti. Boşanma davasının eki niteliğinde açıldığı zaman bu davalar ayrıca bir nispi harca tabi olmadığı gibi ayrıca başvurma harcına da tabi değildir, boşanmayla birlikte oldukları kabul edilerek harçlandırılırlar. Uygulamada boşanmayla birlikte açıldığı görülen ziynet veya ev eşyasının aynen iadesi veya tazmini, katkı payı karşılığı, edinilmiş mallara katılma rejimi sonucu malların tasfiyesi, değer artış payı gibi istemler ise boşanmanın ferî niteliğinde kabul edilmemektedir.²⁷⁷ Yargılamanın devam eden

²⁷⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.116,117. Yılmaz Z, s.266,267,268,269.

²⁷⁷ Yargıtay 8.Hukuk Dairesi'nin 12.04.2011 tarihli 2010/4983 E. ve 2011/2095 K.Sayı Kararı; "Kural olarak tarafların boşanma davasındaki nafaka, maddi ve manevi tazminat (TMK'nın m. 174, 175, 182) bakımından anlaşmaları boşanmanın eki niteliğindeki taleplerle ilgili olup, boşanma davasının eki niteliğinde olma-yan mal rejiminden kaynaklanan alacak davasını kapsamaz....Mal rejiminden kaynaklanan talepler boşanmanın eki niteliğindeki taleplerden olmayıp ayrıca dava konusu edilebilir."

aşamalarında boşanmanın ferî olarak kabul edilmeyen bu davaların boşanmayla birlikte açılmış olmaları halinde tefrikine karar verilebilmektedir.

Davaların tefrik edilmesi, hâkimin davaların tefrikine karar vermesiyle davaların birbirinden ayrılarak ayrılan davanın yeni bir esas alması ve bu dava için yeni bir dosya açılmasıyla gerçekleşmektedir. Boşanmanın mal rejiminin tasfiyesi ve ziynet eşyalarıyla beraber açıldığı bir durumda bu iki davanın boşanmadan tefrik edilmesi beklenebilir. Boşanma maktu harca tabi bir davayken diğer iki dava ise nispi harca tabiidir. Bu gibi durumlarda nispi harca tabi davalar için belirlenen dava değeri üzerinden peşin olarak yatırılması gereken nispi harç yatırılmış olduğundan ayrılan davaların her biri yönünden yalnızca başvurma harcı yatırılacaktır.²⁷⁸

Nispi harca tabi olan davalardan ayrılan nispi harca tabi davalarda da ilk dosyada alınan nispi harç ayrılan davanın konusu değeri de içinde barındırdığı için ayrılan dava için yalnızca başvurma harcı yatırılması gerekecektir. Maktu harca tabi davalardan ayrılan maktu harca tabi davalarda ise hem başvurma harcı hem de maktu karar ve ilam harcı yatırılması gerekmektedir çünkü ödenen harçların açılan ilk dosya için ödenmiş olduğu kabul edilmektedir.²⁷⁹ Sonuç itibarıyla ayrılan davalar için bu davanın nispi veya maktu harca tabi olması fark etmeksizin yeni açılan bir davada alınacak tüm harçların tefrik edilen dava için de alınmış olması amaçlanmaktadır.

Maktu harca tabi davaların sonuçlanmasıyla birlikte verilen mahkeme kararlarına ait bazı örnekler ise şu şekildedir;

Örnek 1:

7-Karar karar tarihi itibarıyla alınması gereken 44,40 TL karar harcının, başlangıçta peşin alınan 35,90 TL harçtan mahsubu ile eksik kalan 8,50 TL harcın davacıdan alınarak hazineye irat kaydına,

Şekil 19. Örnek bir hüküm

²⁷⁸ Aksoy, Elif. *Objektif Dava Birleşmesi*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt Mart-Nisan, Sayı 117, 2015, s.227.

²⁷⁹ Yılmaz Z, s.273.

Örnek 2 :

Davacı tarafından davalı aleyhine açılan iş bu davanın, işleminden kaldırıldığı (başvuruya bırakıldığı) 03/03/2021 tarihten itibaren üç aylık yasal süre içinde yenilenmediği anlaşıldığından,

Dosya incelendi.

HÜKÜM:Yukarıda açıklanan nedenlerle;

1-Davanın H.M.K.'nın 150. maddesi uyarınca **AÇILMAMIŞ SAYILMASINA,**

2-Harçlar yasası uyarınca alınması gereken 59,30 TL harçtan peşin alınan 54,40 TL harcın düşümü ile geriye kalan 4,90 TL'nin davacıdan alınarak hazineye irat kaydedilmesine,

Şekil 20. Örnek bir hüküm

Bu kararlar kanunilik başlığı altında ele alınan karar ve ilam harcının dava açılış tarihindeki tarifede belirlenen maktu harç üzerinden değil karar tarihindeki tarifede belirlenen maktu harç üzerinden alınması durumuna da örnektir. Eksik kalan ya da geriye kalan olarak ifade edilen harç tutarları davanın açıldığı yıldan farklı bir yıl içerisinde sonlandığını göstermektedir. Açıldığı yıl karara çıkan dosyalarda ise tamamlanması gereken bir miktar söz konusu olmayacaktır.

Davalarda tefrik etme bir başka deyişle ayrılma olabileceği gibi, birleşme de olabilir veyahut davaların terditli olarak açılması hali de söz konusu olabilir. Davaların tefriki halinde harçların durumuna değinilmiş olmakla birlikte mali hukuk açısından burada dikkat çekilmesi gereken husus 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda bu konular hakkında bir düzenleme olmayışıdır. Medeni usul çalışmalarında detaylı olarak ve tek tek incelenen bu hallerin HMK'ya göre şekillendiği görülmektedir. Oysa davaya ilişkin olan ve hukuk bilgisi gerektiren bu konu harç işlemlerini fiilen yürüten adli yargı personeli açısından uygulamada karışıklığa sebebiyet vermektedir.²⁸⁰

2.3.3 Nispi Harç ve Maktu Harca Tabi Davaların Karşılaştırılması

Yapılan düzenlemeler hem maktu harçların hem de nispi harçların arttırılması yönünde bir eğilim olduğunu göstermektedir. Maktu harçlarda yapılması öngörülen artırım sınırının 2000 yılında 4503 sayılı kanunla yapılan değişiklikle on katından yirmi katına çıkarılması bu eğilime maktu harçlar bakımından bir örnek teşkil edebilir. Maktu harçların her yıl yeniden değerlendirilmesine göre belirlenmesinin yanısıra nispi harçların

²⁸⁰ Rüzgaresen, Cumhuriyet. *Terditli Davada Yargılama Harç ve Giderleri*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı 3, 2020, s.1022.

oranında yapılan bir artırım da söz konusudur. Ancak maktu harçların yeniden değerlendirilme oranına göre belirlenmesiyle nispi harçların oranının arttırılmasının göstereceği etki sonuçları itibariyle farklıdır.

Maktu harçlar, enflasyona paralel olan yeniden değerlendirilme oranına göre arttırılmaktayken nispi harçların oranında yapılan bir artış yargı sürecinde tarafların daha fazla harç ödemesi sonucunu doğurmaktadır. Çünkü davanın açıldığı tarih ne olursa olsun oransal bir harç uygulaması olduğu için ödenecek harcın enflasyon ve ekonomik koşullardan etkilenmesi beklenmez.

Nispi harç oranlarında yapılan artışın 1884 ila 1994 yılları arasında %50 oranında, 1995 ila 2014 yılları arasında ise %130 oranında olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitle beraber nispi harcın doğduğu durumlarda dava konusu değer piyasa koşulları ve enflasyondan etkilenmeyeceği dolayısıyla aslında nispi harç oranının sabit olması gerektiği ifade edilmiştir.²⁸¹ Günümüz itibariyle nispi harç oranında 2014 yılından sonra yeni bir artırım yapılmamış olduğundan 1995 ila 2014 yılı için yapılan tespit 1995 yılı ila 2022 yılı arasında yapılması da mümkündür. 1884 ila 1994 gibi yuzon yıllık uzun bir zaman diliminde %50 artış yapılmışken, 1995 ila 2022 gibi yuzon yıla nispeten epey kısa sayılacak yaklaşık otuz yıllık bir zaman diliminde %130 oranında artış yapılmıştır. Nispi harçlarda oransal olarak yapılan artışlar nispi harca tabi davalar ile maktu harca tabi davalar arasında adaletsizlik yaratmaktadır. Nispi harca tabi davalardan daha çok harç alınmasına yol açmaktadır. Nispi harç ile maktu harç arasındaki bu dengesizliğin mahkemelerde görülen davalar nezdinde vatandaşa yansımaları tespit etmek mümkündür.

Bu tespit için maktu harca tabi iki boşanma davası dosyası ile nispi harca tabi iki mal rejimi dava dosyası karşılaştırılacaktır. Bu çalışmaya konu edilen dosyalar mahkemelerde görülüp ilerlemiş ve harçlandırılmış dosyalardır. Bu dosyalarda alınan harç tutarları UYAP sisteminde kayıt altına alınan miktarlar üzerinden tespit edilmiş ve hesaplanmıştır. Bu çalışmanın 2023 yılında yapılıyor olması sebebiyle son beş yıl içerisinde açılan davalar yerine daha eski tarihli davaların harç süreci incelenmiştir. Son

²⁸¹ Ermenek, s.223.

beş yıl içerisinde açılan davaların safahat aşamasında tüm harçların henüz alınmamış olması sebebiyle böyle bir yöntem tercih edilmiştir.

Örnek olarak ele alınan dosyalar yalnızca harç bakımından incelenecek olup dosyaların esasına ilişkin hukuki bir incelemeye yer verilmeyecektir. Bu inceleme maktu harca tabi davalar ile nispi harca tabi davaların harç bakımından mukayese edilebilmesi adına her dava için UYAP sistemindeki harç listeleri incelenerek ve değerlendirilerek yapılacaktır. UYAP Sisteminde harçların sisteme nasıl işlendiğine dair maktu harca tabi davalara örnek olarak incelenecek ilk dosyanın harç listesine ait örnek ekran görüntüsü şu şekildedir;

Harç Listesi

Dosya No	Birim Adı	Tahsilat Türü	Ödeyen Kişi	Tahsilat Tarihi	Makbuz No	Yatırılan Miktar	Hesaplama Yapılabilir Miktar	Ödenebilir Miktar
2014/	Aile Mahkemesi	Suret Harcı	Davali	19/03/2019		9,6	0	0
2014/	Aile Mahkemesi	Suret Harcı	Davacı -	28/12/2018		8	0	0
2014/	Aile Mahkemesi	Vekalet Harcı	Davacı -	11/12/2018		5,2	0	0
2014/	Aile Mahkemesi	Karar Düzeltme Harcı	Davali	26/01/2018		74,8	0	0
2014/	Aile Mahkemesi	Temyiz Karar Harcı (Maktu)	Davali	09/02/2016		29,2	0	0

Şekil 21. Harç listesi ²⁸²

²⁸² Doğrudan UYAP sistemi üzerinden alınan bu liste yalnızca harçlara ilişkin olup alınan diğer yargılama giderleri tahsilatlar başlığı altında ayrıca gösterilmektedir.

2014/	Aile Mahkemesi	Temyiz Yoluna Başvurma Harcı	Davalı	09/02/2016	143,5	0	0
2014/	Aile Mahkemesi	Karşı Dava Harcı	Davalı	17/03/2014	25,2	0	0
2014/	Aile Mahkemesi	Başvurma Harcı	Davalı	17/03/2014	25,2	0	0
2014/	Hukuk Mahkemeleri Tevzi Bürosu	Vekalet Harcı		20/02/2014	3,8	0	0
2014/	Ankara Hukuk	Başvurma Harcı		20/02/2014	25,2	0	0
Dosy							
	Birim Adı	Tahsilat Türü	Ödeyen Kişi	Tahsilat Tarihi	Yatırılan Miktar	Hesaplama Yapılabilir Miktar	Ödenebilir Miktar
	Mahkemeleri Tevzi Bürosu	Peşin Harç		20/02/2014	25,2	0	0
2014/	Hukuk Mahkemeleri Tevzi Bürosu						

Şekil 21. (devam) Harç listesi

Maktu Harca Tabi Örnek Dava 1:

Dava 2014 yılında açılmıştır. Davada her iki taraf vekil ile temsil edilmiştir. Karşı dava vardır. Davalı tarafından karar düzeltme yoluna başvurulmuştur. Bu dosya harç listesine göre taraflardan toplamda 2 kez vekalet harcı, 2 kez başvurma harcı, 2 kez suret harcı, 1 kez karşı dava harcı, 1 kez peşin harç, 1 kez temyiz yoluna başvurma harcı, 1 kez maktu temyiz karar harcı ve bir kez de karar düzeltme harcı alınmıştır. Dosya kapsamında toplamda 374,9 TL harç tahsil edilmiştir. Dosya kapalı durumdadır.

Maktu Harca Tabi Örnek Dava 2:

Dava 2015 yılında açılmıştır. Davada her iki taraf vekil ile temsil edilmiştir. Karşı dava vardır. Her iki taraf da istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bu dosya harç listesine göre taraflardan toplamda 2 kez vekalet harcı, 2 kez başvurma harcı, 1 kez karşı dava harcı, 1 kez peşin harç, 2 kez istinaf kanun yoluna başvurma harcı, 2 kez maktu istinaf karar harcı

ve bir kez de tehiri icra karar harcı alınmıştır. Dosya kapsamında toplamda 404,9 TL harç tahsil edilmiştir. Dosya kapalı durumdadır.

Nispi Harca Tabi Örnek Dava 1:

Dava 2014 yılında açılmıştır. Davada her iki taraf vekil ile temsil edilmiştir. Karşı dava vardır. Her iki taraf da istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bu dosya harç listesine göre taraflardan toplamda 2 kez vekalet harcı, 1 kez başvurma harcı, 1 kez peşin harç, 3 kez keşif harcı, 2 kez ıslah harcı, 2 kez istinaf kanun yoluna başvurma harcı ve 2 kez nispi istinaf karar harcı alınmıştır. Dosya kapsamında toplamda 19.276,38 TL harç tahsil edilmiştir. Dosya istinaf aşamasındadır.

Nispi Harca Tabi Örnek Dava 2:

Dava 2014 yılında açılmıştır. Davada her iki taraf vekil ile temsil edilmiştir. Birleşen dava vardır. Davacı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bu dosya harç listesine göre taraflardan toplamda 3 kez vekalet harcı, 1 kez başvurma harcı, 1 kez peşin harç, 1 kez ıslah harcı, 1 kez istinaf kanun yoluna başvurma harcı ve 1 kez nispi istinaf karar harcı alınmıştır. Dosya kapsamında toplamda 4.057,79 TL harç tahsil edilmiştir. Dosya istinaf aşamasındadır.

Örnek olarak göstermiş olduğumuz bu davalarda alınan harçlardan görülmektedir ki bir davada alınan toplam harç miktarları tarafların vekil ile temsil edilip edilmediği, kanun yollarına başvurulup başvurulmadığı, karşı bir dava veyahut birleşen bir dava olup olmadığı gibi birçok duruma bağlı olarak değişmektedir. Maktu ve nispi davaların mukayese edilebilir olması adına 2014 yılında açılmış olmaları dikkate alınarak inceleme yapılmıştır. Nispi harca örnek olarak verilen iki davadan görülebileceği üzere dava konusu değere göre alınan nispi harç oranı nispi harca tabi davalar arasında değer farklılığı sebebiyle değişkenlik göstermektedir.

Ancak maktu harca tabi davalarda dava açılış yılı farklı olsa dahi nispi harca tabi davalarda görülen değişkenlik görülmemektedir. Her iki harca tabi davalarda alınan harçların alındığı yıl uygulanan tarifinin dikkate alınması gerektiği için aynı yılda açılan

iki davanın ilerleyişi de harçlar konusunda mukayese yapmak için önem arz etmektedir. Verilen örnekler davalar arasında birçok değişkenlik unsuru olmasından dolayı somut ve kesin sonuçlara ulaşmamızı sağlamayacaktır ama maktu harç ve nispi harç ayrımı konusunda fikir edinmek ve karşılaştırma yapmak adına yararlı olacaktır.

Sonuç olarak nispi davalarda dava konusu değerlerin çok yüksek miktarlarda olabileceği düşünülürse harç tutarları da yükselecektir. Bu denli yüksek değerli davalarda adalete erişimin engellenmemesi açısından elde edilecek verilere göre alınacak nispi harç miktarında azami bir sınır belirlenmesi önerilebilir. Nitekim mahkemece hükmedilen nispi vekalet ücretlerinde bu yönde uygulamalara gidildiği görülmektedir.

2.1.4. Temyiz, İstinaf ve İtiraz Harçları

04.06.2008 tarihli ve 5766 sayılı Kanun'un 11. maddesiyle 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesine temyiz ve itiraz harçları eklenmiştir. İstinaf mahkemelerinin göreve başlamasıyla birlikte temyiz ve itiraz harçları olan bu başlığa istinaf da eklenmiş ve başlık güncel mevzuatımızda temyiz, istinaf ve itiraz harçları olarak yer almaya başlamıştır. 2008 yılında yapılan bu düzenlemeye kadar kanun yoluna başvurularda yalnızca karar ve ilam harcı alınmaktayken bu düzenlemeyle birlikte başvurma harcı alınmaya başlamıştır.²⁸³

2008 yılı öncesinde yapılan çalışmalara bakıldığında bir kararın temyizi halinde açılmış bir dava olmadığından bahisle başvurma harcı alınmıyor olmasının haklı olduğu savunulmuştur. Temyiz kanun yoluna başvurulması açılmış olan davanın bir parçası, kanunen verilen bir hak olarak değerlendirilmiştir.²⁸⁴ Temyize başvurma halinde başvurma harcı alınması temyiz kanunen tanınan bir hak olma özelliğini zedeler nitelikte değildir. Aksi halin kabulünde tüm harçların kanunen verilen hakları zedelediği kabul edilmiş olur.

Temyiz ve istinaf için ayrıca harç alınması hesaplama yönünden ortaya çıkardığı sakıncalar nedeniyle de eleştirilmektedir. Her aşamada yapılan yargılama sonucuna göre

²⁸³ Yılmaz Z, s.270.

²⁸⁴ Rüzgaresen, s.107.

bu harçlardan sorumlu taraf belirlenmekte ve ilk aşamada haklı çıkanın bir sonraki aşamada haklı bulunmadığı durumlar olabilmektedir. Her aşamada harç alınmasının sistemi karmaşık hale getirdiği ve harca ilişkin çıkan sorunların usul ekonomisine aykırı sonuçlar doğurduğu ifade edilmiştir.²⁸⁵

Her aşamada farklı farklı harç miktarları öngörülmesi, istinaf veya temyizde verilen karara göre harç mahsubu ve iadesi gibi işlemlerin yapılması ve harçların esasa ilişkin meselelerin önüne geçerek yargılamayı güçleştirir bir hal alması bakımından yapılan eleştiriler haklıdır. Diğer yandan birçok ülkede her bir aşamada ödenmesi gereken harç ve giderlerin arttığı ifade ediliyor²⁸⁶ olmasına rağmen her ülkede yapılan yargılamaların sistematığının birebir aynı olmadığı düşünülürse uygulama aynı gözükse bile doğurduğu sonuçlar farklı olacaktır.

Şöyle ki; ülkemizde yargılamaların ağır işleyişi, hakimlerin iş yükünün fazla olması gibi sebepler yargı sürecine diğer ülkelerin yargı sürecine etki ettiğinden daha farklı etki ediyor olabilir. Bu durumda ise hem kalitesiz bir yargılama hizmeti hem de bu hizmetin pahalıya gelmesi söz konusu olacaktır. Anayasa Mahkemesi tarafından yeniden yargılama yapılmak üzere ilk derece mahkemesine gönderilen birçok dosyada davanın Anayasa Mahkemesi önüne gelene kadar tüm iç yolların tüketildiği ki zaten Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru şartı olarak iç hukuk yollarının tüketilmesi aranmaktadır ancak tüm iç hukuk yollarında ret kararı alınması üzerine bu aşamaya gelindiği görülmektedir. Bu da bir kimsenin bu aşamaya gelene kadar defalarca başvurma harcı, karar ve ilam harcı ve duruma göre sair harçlar ödemesi anlamına gelmektedir.

Bu başlık altında düzenlenen başvurma harcı ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararlara karşı kanun yollarına başvurulması halinde alınmaktadır. Bir başvurma harcı olması niteliğinden dolayı bu harcın 1 sayılı tarifinin başvurma harcı başlığı altında yer alması gerektiği savunulmuştur.²⁸⁷ Nitekim yine yargı harçlarından olan ve 3 sayılı tarifede düzenlenen vergi yargısı harçları için gidilen kanun yollarına başvurma harçları

²⁸⁵ Özkes, Muhammet. *İstinafla Birlikte Harç Konusunda Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar*, İzmir Barosu Dergisi, Yıl 82, Ocak 2017, Sayı 1, s 282.

²⁸⁶ Özkes *İstinafla Birlikte Harç Konusunda Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar*, s.273.

²⁸⁷ Yılmaz Z, s.270, dipnot 118.

başvurma harcı üst başlığı altında gösterilmiştir. 1 sayılı tarifenin, 3 sayılı tarifede olduğu gibi tek bir başvurma harcı altında tüm başvurma harçlarını göstermesi tarifeyi daha anlaşılır kılacaktır. 1 sayılı tarifede yer alan düzenleme karışıklığa yol açacak mahiyettedir.

IV.bölüm başlığından temyiz, istinaf ve itiraza ilişkin olduğu anlaşılan bu harçların tarifede karar ve ilam harcından sonra gelmesi bu bölümün de karar ve ilam harcına ilişkin olabileceğini düşündürmektedir. Oysa bölüm kanun yollarına başvurma harçlarını düzenlemektedir. Kanun koyucunun bu düzenlemeyle bir yargılama sürecini takip ederek karar ve ilam harcından sonra IV.bölümü eklediği düşünülse bile 3 sayılı tarifede neden farklı şekilde bir düzenleme yapıldığı sorgulanabilir. Her halükârda tarifeler arasında düzenleme açısından yeknesaklık sağlanması kanun sistematığına daha uygun düşecektir.

2.1.5. Keşif Harcı

Keşif Harcı, Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarafesinde mahkeme harçları başlığı altında yer alan son harçtır. Keşif harcı, 6009 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle birlikte 2010 yılında Harçlar Kanunu'na eklenmiş olup diğer harçlara göre yeni sayılabilecek bir harçtır. Tarifedeki deyimiyile keşif harcı mahkemelerce re'sen veya istem üzerine verilen keşif ya da tespit kararlarını yerine getirmek için maktu olarak alınır. Keşif harcı lehine keşif yapılacak taraftan alınmaktadır.

6009 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle birlikte 2010 yılında kanuna eklenmiş olan bu harca ilişkin yine aynı kanunla Harçlar Kanunu'nun 123. maddesine bir de fıkra eklenmiştir. Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinde ve diğer kanunlarda yer alan harçtan muafiyete ilişkin düzenlemeler Harçlar Kanunu'nun 123. maddesi uyarınca keşif harcı bakımından uygulanmamaktadır. Bir başka deyişle bu maddeye göre keşif harcından muaf olmak mümkün değildir.²⁸⁸

Keşif harcından muaf olmanın mümkün olmamasının yanısıra keşif harcının yargılama içerisindeki yerini de araştırmak gereklidir. HMK'nın yargılama giderlerinin kapsamı

²⁸⁸ Sayar, s.47.

başlıklı maddesinde başvurma, karar ve ilam harçlarının a başlığında yer aldığı görülmekle birlikte keşif harcı, suret harcı, celse harcı gibi kanunda yer alan diğer bazı harçlar burada sayılmamıştır. Keşfe ilişkin ise aynı maddenin d başlığında keşif giderlerinin yargılama giderleri kapsamında sayıldığı görülmektedir. Keşif harcının delil ikamesi avansı mı gider avansı mı olduğunu tespit etmek gerekmektedir. Çünkü keşif harcı eksikliği halinde davada ne yapılması gerektiği keşif harcının gider avansı mı delil ikamesi avansı mı olduğuna göre değişecektir.

Tanık dinlenmesi bilirkişi raporu alınması ve keşif gideri gibi delil ikamesine yönelik talepler için ödenmesi gereken giderlerin tebligat giderleri de dahil olmak üzere delil ikamesi avansını oluşturduğu söylenmektedir.²⁸⁹ Nitekim Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar da keşif giderlerinin delil avansı olarak kabul edildiğini göstermektedir.²⁹⁰ Hem HMK da hem de öğretide keşif giderlerinin içerisinde keşif harcıyla birlikte hâkim, kâtip ve mübaşir yol tazminatı, bilirkişi ücreti, araç ücretleri, tebligat giderleri, tanık ücretleri ve karşılanması gereken diğer keşif giderlerinin yer aldığı kabul edilmektedir.²⁹¹

Keşif harcının miktarının maktu olduğunu belirtmiştik fakat keşif giderleri başlığı altında keşif harcı haricindeki keşif giderlerinin nasıl belirlendiği sorulabilir. Her yıl yayınlanan Hukuk Muhakemeleri Kanunu Gider Avansı Tarifesinde Gider Avansı başlıklı 4. maddenin c başlığında “c) *Dava dilekçesinde keşif deliline dayanılmış ise keşif harcı*

²⁸⁹ Kurt Konca, s.270.

²⁹⁰ Yargıtay 5.Hukuk Daire'sinin 2020/8093 E. ve 2021/4411 K. Sayılı Kararı; “22.03.2018 tarihli ara kararı ile 1751,00-TL bilirkişi, araç, keşif harcından oluşan giderler, gider avansı kabul ederek, bu giderlerin yatırılması için keşif tarihine kadar kesin süre verilmiş, yatırılmadığında ise, davanın usul yönünden reddedileceği ihtar edilmiştir. 20.04.2018 tarihli tutanakta bilirkişi temin edilemediğinden keşifin yapılamayacağına ilişkin tutanak tutulduğu da gözetildiğinde davacıya atfi kabil bir kusur olmadığı gibi keşif ve bilirkişi ücreti delil avansı olduğu halde bunları da gider avansı kabul etmek suretiyle dava şartı yokluğundan davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 15.Hukuk Daire'sinin 2020/2726 E. ve 2020/3029 K.Sayılı Kararı; “Yatırılması gereken avansın ara karar kurulduğu 27.12.2012 tarihinde yürürlüğü girmiş olan 6100 sayılı HMK'nın 324. maddesinde ifade edilen delil avansı niteliğinde olduğu, onun içinde hangi delil için ne miktarda avans yatırılması ve avans yükümlüğünü yerine getirmezse sonuçlarının açıklanması gerekirken açıklanmadığı ve bu halde dahi delil avansı dava şartı olmayıp HMK 324/II. maddesine göre delil ikamesinden vazgeçmiş sayılması gerektiğinden, usulüne uygun delil avansı yatırılmak üzere sonuçları da açıklanarak davacıya süre verilip yatırılması halinde HMK 324. maddesi uyarınca yargılamayı devamla sonucuna göre karar verilmesi gerekirken davanın açıldığı tarih gözden kaçırılarak yanlış değerlendirme ile dava şartı yokluğundan davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bozulması uygun bulunmuştur.”

²⁹¹ Ege, Önder. *Medeni Usul Hukukunda Keşif*, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Mersin Eylül 2013, s.52.

avansıyla birlikte TL ulaşım gideri,” toplamı avans olarak ödenir ifadesine geçmiş yıllarda yer verildiği görülmektedir.²⁹² Son yıllarda ise bu ifadeden vazgeçilerek gider avansı miktarı başlıklı 4. maddenin “davacı, taraf sayısının beş katı tutarında tebligat ücreti ile diğer iş ve işlemler için ... TL toplamını avans olarak öder” ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. Keşif giderlerinin delil avansı olarak değerlendirilip gider avansı başlıklı tarifede düzenlenmesiye eleştirilebilir bir noktadır. Bu şekilde bir isimlendirme keşif giderlerinin niteliği bakımından kafa karışıklığına yol açabilir.

2010 yılında keşif harcının 492 sayılı Harçlar Kanunu’na eklenmesinin ardından, 2011 yılında Birecik Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından Anayasa Mahkemesi nezdinde itiraz yoluna başvurulmuş ve keşif harcının Anayasa’nın 2, 10, 36 ve 55. maddelerine aykırılığı gerekçesiyle iptali istenmiştir.²⁹³ Anayasa Mahkemesi, iptal istemini Anayasaya aykırı bir durum olmadığından bahisle reddetmiştir. Anayasa Mahkemesinin ret gerekçesi ise şu şekildedir;

“Keşif işlemi, kural olarak ilgili tarafın talebi üzerine, ileri sürülen iddianın ispatı bakımından delil elde edilmesi biçimindeki kişisel yararın sağlanması için, daire dışında ve kamu görevlilerinin ayrı bir emek sarf etmesi suretiyle verilen bir yargı hizmeti olup, bunun ayrıca harç konusu yapılması harçlara ilişkin anayasal ilkelere aykırı değildir.

Anayasa Mahkemesi’nin 20.10.2011 günlü, 2011/54 Esas ve 2011/142 Karar sayılı kararında belirtildiği üzere, kanun koyucunun yargı hizmetlerinin verilmesi karşılığında harç alınması biçiminde düzenleme yapma yetkisi bulunmakla birlikte, bunun Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkını ihlal etmemesi için “harcın miktarının makul olması”, “harcın alınmasında haklı bir amacın olması”, “ulaşılacak istenen amaç ile

²⁹² Bkz. Kılıçoğlu, Evren. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Gider Avansına İlişkin Düzenlemeleri Hakkında Değerlendirmeler*, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi. S 2012, s.99-100. Tarife ile getirilmiş 4.maddede yer alan bu düzenlemeler HMK’ya aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Gerekçe ise şu şekildedir; “En başta deliller için gider avansı ödenmesini dava sırasında hâkimin vereceği karar ve süreye bağlayan kanun hükmü olan HMK m. 324’ün düzenlemesine olmak üzere, ispat hakkına ilişkin HMK m. 189 f. 1’e ve bu bağlamda Anayasa m. 36’ya aykırıdır.”

²⁹³ 21 Temmuz 2012 tarihli 28360 sayılı Resmi Gazete yayımlanan 22.03.2012 tarihli 2011/13 E. sayılı ve 2012/45 K.sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı.

harç miktarı arasında orantı olması” ve “ödeme gücü olmayanlar bakımından etkili adli yardım sisteminin olması” kriterlerine uyulması gerekmektedir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları da bu yöndedir (Tolstoy-Miloslavsky/İngiltere, 13.6.1995, No: 18139/91; Kreuz/Polonya, 18.6.2001, No: 28249/95; Bakan/Türkiye, 12.6.2007, No: 50939/99; Ülger/Türkiye, 26.6.2007, No: 25321/02).

Keşif harcını ödeme gücü olmayanların 6100 sayılı Kanun'un 334 ilâ 340. maddeleri arasında düzenlenmiş olan adli yardım müessesinden yararlanma olanağı bulunmaktadır. Diğer taraftan 6100 sayılı Kanun'un 325. maddesinde re'sen keşif yapılmasına karar verilmesi gereken durumlar için adli yardım hükümlerinden daha geniş bir düzenlemeye yer verilerek, taraflarca ödenmeyen giderlerin ödeme gücüne bakılmaksızın Hazineден karşılanacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla keşif harcını ödeme gücü olmayanlar bakımından adli yardım olanağı bulunmaktadır. Diğer yandan harcin, haklı bir amaç taşıması, makul ve orantılı olması ilkelerine de aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 10. ve 55. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.”

Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinden alınan bu kısmın son paragrafında mahkemenin adli yardım müessesine değindiği görülmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanun'un adli yardıma ilişkin düzenlemelerine ve bu düzenlemelerle birlikte adli yardımın uygulanmasında yaşanan aksaklıklara yukarıda değinilmişti. Adli yardım müessesesi ödeme gücü olmayanlar yönünden bir alternatif olarak gösterilmekte ise de kusursuz işleyen bir sistem oluşturmamaktadır. Ödeme gücü olmadığı halde adli yardım talebi kabul edilmeyen bir kişi için mahkemeye erişim engellenmiş olacaktır.²⁹⁴

Anayasa Mahkemesi'nin gerekçesinde keşif harcına ilişkin olarak bir de re'sen yapılması gereken işlemlere ilişkin giderler başlıklı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 325.

²⁹⁴ Bkz. AİHM Tunç/Türkiye, 21 Şubat 2008, Başvuru No:20400/03, AİHM Serin/Türkiye, 18 Kasım 2008, Başvuru No:18404/04 Kararları.

maddesine değinilmiştir. Mahkeme, bu maddenin adli yardım kapsamını tarafların ödeme gücüne bakılmaksızın mahkemece ödeme yapılması söz konusu olduğu için genişlettiğini ifade etmiştir. Maddenin tam metni ise şu şekildedir; “*Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde, hâkim tarafından resen başvurulmuş deliller için gereken giderlerin, bir haftalık süre içinde taraflardan birisi veya belirtilecek oranda her ikisi tarafından ödenmesine karar verilir. Belirlenen süre içinde bu işlemlere ait giderleri karşılayacak miktarda avans yatırılmazsa, ileride bu gideri ödemesi gereken taraftan alınmak üzere Hazineden ödenmesine hükmedilir.*” Bu maddeye göre tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde hâkimin resen verdiği karara göre ileride bu gideri ödemesi gereken taraftan alınacak olan bir tutar söz konusudur. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebildiği işlemlerde talep halinde keşif yapılmaktayken taraflara belki de üzerinde tasarruf etme imkânı olsa dahi talep etmeyeceği bir keşfin gideri yükletilmektedir. Bu açıdan adli yardımın keşfe özel geniş uygulaması olarak olumlu yönde değerlendirilen bu hükmün sonuçlarının ne derece olumlu olduğunu tartışmak gerekmektedir.²⁹⁵

Bir yandan da mahkemenin her zaman kendiliğinden keşfe karar verebileceği düşünüldüğünde talep edilmeyen bir keşfin bedelini ödeme taraflar için her zaman söz konusu olabilir. Bu şekilde düşünüldüğünde madde içerisinde neden “tarafların üzerinde tasarruf edebileceği” ve “tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği” ifadesine yer verildiğinin anlaşılacağı ifade edilmektedir.²⁹⁶ HMK’da 291. maddede keşfin icrasına katlanma zorunluluğu bulunulduğu düzenlenmektedir. Bu madde keşfin icrasına ilişkin olup taraflarca talep edilmeksizin gerçekleştirilen ve tarafların katlanması gereken keşif bedeline ilişkin değildir. Ancak bu maddeden yola çıkarak kanun koyucunun keşfe

²⁹⁵ Bkz. Aydın, s.97. dipnot 57’de keşif harcına ilişkin mahkemenin bu ret kararına karşılık ceza davalarında temyiz harcına ilişkin verdiği iptal kararına işaret edilmiştir. Anayasa Mahkemesi 20.10.2011 tarih ve 2011/54 E., 2011/142 K. sayılı kararıyla, ceza davalarında temyiz harcı ödenmesini öngören hükmü, ödeme gücü olmayanlara etkili adli yardım sağlayacak bir sistem itiraz konusu kuralla birlikte düzenlenmediği gibi, genel olarak ceza yargılaması alanında da harçlar dâhil ‘yargılama giderlerinden muafiyet’ sağlayan adli yardım düzenlemesi bulunmamaktadır. Yine hukukumuzda adli yardıma ilişkin tek düzenleme olan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun ilgili hükümlerinin, kuralla getirilen temyiz harcı bakımından da uygulanmasını sağlayacak herhangi bir atf yapılmamıştır. Dolayısıyla kural, ödeme gücü olmayanlar bakımından mahkemeye erişim hakkını engelleyecek niteliktedir” gerekçesiyle Anayasa’ya aykırı bularak iptal etmiştir.

²⁹⁶ Direnisa, Efe. *Medeni Usûl Hukukunda Keşfe Katlanma Zorunluluğu*, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, 2019, s.273.

katlanma zorunluluğu yanında keşif bedeline katlanmayı da zorunlu tuttuğu söylenebilir. Nitekim uygulama da bu şekildedir.

Tablo 5. Mahkeme harçlarına ilişkin özellikler

Mahkeme Harçları	Sorumlusu	Türü ve Oranı	Konusu
Başvurma Harcı	Kaybeden taraf	Maktu	Mahkemelere yapılan başvurular
Celse Harcı	Ertelemeye sebebiyet veren taraf veya vekili	Maktu ve Nispi (Binde 2,27)	Ertelenmesine sebebiyet verilen celseler
Maktu Karar ve İlam Harcı	Kaybeden taraf	Maktu	Konusu belirli bir değerle ölçülemeyen davalarda
Nispi Karar ve İlam Harcı	Kaybeden taraf	Nispi (Binde 68,31 Binde 11,38 Binde 4,55)	Konusu belirli bir değerle ölçülebilir davalarda
Temyiz, İstinaf ve İtiraz Harçları	Kaybeden taraf	Maktu	Temyiz ve istinaf başvurusu yapılması
Keşif Harcı	Kaybeden taraf	Maktu	Keşif yapılması

2.2. İCRA VE İFLAS HARÇLARI

5887 sayılı Harçlar Kanunu'nda yargı harçlarından bağımsız ayrı bir tarifede düzenlenen icra ve iflas harçları 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda yargı harçları başlığı altına alınmıştır. 5887 sayılı Harçlar Kanunu'nun icra ve iflas işlerinden alınacak harçlara ait 2 sayılı tarifesinde kayıt harçları, tebliğ harçları, suret harçları, karar harçları, menkul mal haczinden alınacak harçlar, maaş, ücret vesair hizmet gelirlerinin haczinden alınacak harçlar, defter tutulması, haczi caiz mal, hak ve alacak bulunmaması alacak devri hallerinde alınacak harçlar, tahsil harçları, iflas işlerinden alınacak harçlar, konkordato harçları, fevkalade mühlet harçları ve iadei itibar harcı başlıkları bulunmaktayken 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun kabulüyle ve yeni kanunun getirdiği değişikliklerle icra ve iflas harçları düzenlemesi de değiştirilmiştir.

İcra ve iflas harçlarının 5887 sayılı kanunda olduğu gibi ayrı bir tarifede düzenlenmesi yerine 492 sayılı kanunda olduğu gibi 1 sayılı tarife altında düzenlenmesi icra ve iflas hukukuna ilişkin işlemlerin yargılama faaliyetiyle içiçe olması ve yargılama faaliyetini

tamamlayıcı nitelikte olması sebebiyle olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.²⁹⁷ Öte yandan, 5887 sayılı kanun döneminde ise icra harçlarının ayrı bir tarifeye bağlanması icra işlemlerine ilişkin harçların mahkemelerden ayrı olarak icra ve iflas daireleri tarafından alınıyor olması ve icra işlemlerinin adalet hukuku açısından önem arz ediyor olmasından dolayı olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.²⁹⁸

5887 sayılı kanun öncesinde tarifelerin olmadığı ve harçların kanun maddeleri içerisinde düzenlenmeye çalışıldığı düşünülürse 5887 sayılı kanun ile getirilen tarifelerin ve kanun düzenlemesinin olumlu olduğu şüphesizdir. 492 sayılı kanun ile icra ve iflas işlemlerine ilişkin harçların 1 sayılı yargı harçları başlığı altına alınması da olumludur çünkü her ne kadar icra ve iflas işlemleri icra daireleri tarafından yapılıyor olsa da bu işlemler de yargılama sürecinin bir parçası, devamı niteliğindedir. İcra ve iflas işlemleri için ayrı bir tarife belirlenmesi uygulamada bu harçların farklı nitelikte olduğu kanaatini oluşturabilir. Oysa icra ve iflas işlemlerinden alınan harçlar da yargılama faaliyetinin bir parçasıdır. İcra ve iflas harçlarında, yargı harçlarıyla paralel seyreden düzenlemeler yapılması harçların uygulanmasını kolaylaştıracaktır. İcra ve iflas harçlarına bakıldığında mevcut düzenlemenin yargı harçlarıyla paralel olduğu görülmektedir.

İcra ve iflas harçlarının yargılama faaliyetinin devamı niteliğinde olması ve yargı harçlarıyla paralel olarak düzenlenmiş olmasıyla kastedilen kişilerin kendi hakkını kendisinin almaya çalışmasının değil devlet organları aracılığıyla almasının esas oluşundan gelmektedir.²⁹⁹ Hukuk sistemimiz kişilere icra ve iflas organları vasıtasıyla hakkını alma imkânı tanımıştır. Alacaklı kişiler alacağını dava veya icra takibi yoluyla elde edebileceği gibi, bir mahkeme kararıyla sabit hale gelen ancak haksız çıkan tarafın mahkeme kararını yerine getirmekten kaçınması sebebiyle alınamayan hakkın, icra ve iflas organları aracılığıyla alınması mümkündür.

Mahkeme kararı yerine getirilemediği sürece hakkın tesisi mümkün olmayacaktır. Bu da icra organlarının yargılama faaliyetiyle bir bütün içinde ilerlemesini zorunluluk haline

²⁹⁷ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.190.

²⁹⁸ Berkin, Necmeddin M. *Takip Harçları*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 1-4, 1957, s. 175-176.

²⁹⁹ Yılmazgöz, Abdurrahman. *İcra-İflas Hukuku*, Pegem Akademi, Kasım 2018, s.3.

getirmektedir.³⁰⁰ Nitekim Harçlar Kanunu'nun 29. maddesinde icra harçlarından peşin harcın mahkemeye müracaata mecbur kalındığı takdirde mahkeme harçlarına mahsup edilebileceği düzenlenmiştir. Bu da hem mahkeme harçlarının hem de icra harçlarının aynı cinsten harçlar bir başka deyişle yargı harçları olduğunu ve bir bütünün içerisinde yer aldıklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu iki harç ayrı tarifede yer alsaydı da bu hükümlerle mahsubu mümkün olabilirdi ancak maddeden de anlaşıldığı üzere mahkeme ve icra süreçleri birbiriyle bağlantılı olarak ilerlemektedir.

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun icra ve iflas harçlarını düzenleyen kısmı temel olarak icra harçları, iflas harçları ve haciz, teslim ve satış harcı olarak üç başlığa ayrılmıştır. İcra harçları ise beş başlıkta toplanmıştır. Bu beş başlık mahkeme harçlarındaki sistem ile sıralanış ve başlıkları itibarıyla benzerlik göstermektedir. Bu beş başlıktan ilki icraya başvurma harcıdır. İkincisi değeri belli olmayan icra takiplerinde, icranın yerine getirilmesi harcıdır. Bu harç sınıflandırılmasında değer ölçütünün benimsenmiş olması mahkeme harçlarındaki karar ve ilam harcına benzetilebilir. Aynı şekilde üçüncü başlıkta yer alan değeri belli olan icra takiplerinde değer üzerinden alınan tahsil harcı da mahkeme harçlarından nispi karar ve ilam harcına benzetilebilir. Nitekim icranın yerine getirilmesi harcı tarifede maktu olarak belirlenmiştir. Tahsil harcı ise bir oran üzerinden icra takibinin değerine göre nispi olarak hesaplanmaktadır. İcra harçları altında yer alan dördüncü başlıkta maktu olarak düzenlenen idare harçları yer almaktadır. Beşinci başlık ise 2018 yılında kabul edilen Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında 7155 sayılı Kanunun kabulüyle 492 sayılı Harçlar Kanunu'na girmiştir. 7155 sayılı kanun kapsamındaki icra takiplerinde alınacak harç bir başka deyişle merkezi takip sistemi harcı nispi olarak belirlenmiştir.

Ayrıca 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda yer almamakla birlikte icra takibi işlemleri sırasında alınan ve 2548 sayılı Ceza Evleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanun'da düzenlenen cezaevi harçları da icra işlemlerine ilişkin olması sebebiyle bu başlık altında incelenecektir. İkinci ana başlık iflas harçları, maktu harç ve nispi harç olarak ikiye

³⁰⁰ Sayar, s.47-48.

ayrılmıştır. Üçüncü ve son başlık olan haciz, teslim ve satış harcı başlığı altında ise yalnızca tek bir maktu harç düzenlenmiştir.

İcra ve iflas harçlarına ilişkin 1 sayılı tarifedeki başlıklar ana hatlarıyla bu şekilde olmakla aşağıda detaylı olarak başlık başlık incelenecektir. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun genelinde görülen yeni kavramlar ve sistemlerin etkisi bu başlık altında merkezi takip sistemi harcının eklenmesi ve çocuk teslimine ilişkin işlemlerin her türlü harçtan muaf tutulması şeklinde kendini göstermektedir. 2021 yılında İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 7343 sayılı Kanunun kabulüyle birlikte İcra İflas Kanunu'nun çocuk teslimi başlıklı 25. maddesi, çocukla şahsi münasebet tesisine dair ilamın icrası başlıklı 25/a maddesi ve çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilamların icrasında uzman bulundurulması başlıklı 25/b maddesi kaldırılmıştır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na 41/H maddesi eklenmiştir. 5395 sayılı Kanun'a eklenen bu maddeyle çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin yapılacak işlemler, 492 sayılı Harçlar Kanunu ile diğer kanunlar uyarınca alınması gereken tüm harçlardan istisna tutulmuştur.

Böylece 1932 yılından beri uygulanan, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun çocuk teslimine ilişkin 25. maddesinde yer alan bu kural aradan geçen 90 yılın ardından kaldırılmıştır. Yeni düzenleme resmi makamlarda yayımlanmasının yanısıra Ankara Aile Mahkemelerinin bulunduğu adliye içerisine asılan afişlerle de duyurulmuştur.

Şekil 22. Ankara aile mahkemelerinin bulunduğu adliye içerisindeki duyuru ³⁰¹

³⁰¹ Ankara Aile Mahkemeleri'nin bulunduğu binaya asılan çocuk teslim işlemlerinin ücretsiz olduğunu duyuran afiş.

Çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve süreçten olumsuz etkilenmemesi için çocuk icrası süresince icra dairelerinin hassas davranması gerektiğine ilişkin tespitler yapılmış³⁰² ve bu süreçte ilamın icrası esnasında uzman bulundurulması gerektiği İcra ve İflas Kanunu'na getirilen 25/b maddesiyle düzenlenmiştir. Ancak harç ve masrafların yüksekliği sebebiyle çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların icrası işlemlerinin yapılamıyor olmasından kaynaklı çocuğun üstün menfaatinin zedelendiği de açıktır.

Nitekim, bu şekilde bir uygulamanın doğru olmadığı ve değiştirilmesi gerektiği bizzat icra dairelerinin içerisinden, uygulamadan gelenlerce eleştirilmiştir.³⁰³ Eleştirinin odak noktası çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilamların icrasında icra takip giderlerinin ancak karşı tarafın çocukla kişisel ilişkiyi engellemesi halinde karşı tarafa yüklenebiliyor oluşundan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla çocukla kişisel ilişki kurmak isteyen tarafın çocuğuyla görüşmek için para ödemesi gerektiği sonucu doğmaktadır.

Üstelik çocukla kişisel ilişki kurulması hallerinin devamlılık arz ettiği ve ayda birkaç defa olan her görüşmenin icra kanalıyla yapılması gerektiği bir durum düşünülürse işlem masrafları daha da artmakta ve külfetli hale gelmektedir. Bu durum çocukla kişisel ilişki kurmak isteyen tarafın müdürlüklere müracaat etmesine rağmen masrafları öğrendiğinde maddi imkansızlıklar sebebiyle sürece devam edememesine yol açmaktadır.³⁰⁴ Çocuğun üstün yararının devlet eliyle zedelenmesi sonucunu doğuran bu uygulamanın sonlandırılması isabetli olmuştur. Benzer şekilde adalete erişim hakkı kapsamında çocuk teslimine ilişkin davalarda ve nafaka davalarında yargı harçlarının miktar ve oranının düşük tutulması veya hiç alınmaması gerektiği öne sürülmektedir.³⁰⁵ Bu görüşe aynı gerekçeyle katılmaktayız. Ancak belirtmek gerekir ki burada bahsi geçen nafaka çocuğa verilen iştirak nafakasıdır.

³⁰² Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar Ayvaz, Sema. *İcra ve İflas Hukuku*, Yetkin Hukuk Yayınları, 3.Baskı, Ankara 2017, s.402,403. Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Sungurtekin Özkan Meral/ Özeke Muhammet. *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, 2.Baskı, Ankara 2015, s.335.

³⁰³ Demir, Hüseyin/ Demir, Erdem. *İcra ve İflas Hukukunda Harçlar, Masraflar, Vergiler ile İlgili Güncel Sorunlar*, Bilge Yayınevi, 4.Baskı, 2016, s.218.

³⁰⁴ Demir / Demir, *İcra ve İflas Hukukunda Harçlar, Masraflar, Vergiler ile İlgili Güncel Sorunlar*, s.218.

³⁰⁵ Sayar, s.122.

2.2.1. İcra Harçları

İcra ve İflas Kanunu'nun harçlar başlıklı 15. maddesinde icra ve iflas harçlarını kanun tayin eder denilmek suretiyle harçların kanuniliği ilkesine işaret edilmiştir. İcra ve iflas harçlarını tayin eden kanun ise 492 sayılı Harçlar Kanunu'dur. Genel itibariyle ilamlı, ilamsız veya kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takiplerde alınan icra harçları sırasıyla başvurma harcı, peşin harç, icranın yerine getirilmesi harcı, tahsil harcı, feragat harcı, cezaevi harcı ve merkezi takip sistemi harcıdır.³⁰⁶

2.2.1.1. Başvurma Harcı

Tıpkı bir davanın açılması için başvurma harcı ödenmesi gerektiği gibi bir icra takibinin başlatılması için de bu harcın ödenmesi gerekmektedir. Takibin türünün başvurma harcı alınmasında herhangi bir etkisi yoktur. Her icra takibinde başvurma harcı maktu olarak alınmaktadır.

Harçlar Kanunu'nun ilamsız takiplerde peşin harç başlıklı 29. maddesi'nin getirdiği ilamsız icra takiplerinde alacaklının mahkemeye başvurması halinde peşin harcın iadesi veya mahkeme harçlarına mahsubu usulü başvurma harcı için geçerli değildir. Çünkü kanunda bu yönde bir düzenleme olmadığı gibi vergi hukukunda kıyas yasak olduğundan peşin harç ile başvurma harcı mukayese edilerek böyle bir uygulamanın başvurma harcı için de getirilmesi mümkün değildir. Bu nedenle alacaklı mahkemeye müracaata mecbur kalsa dahi başvurma harcının iadesi ya da mahsubu mümkün değildir yeniden ödenmesi gerekecektir.³⁰⁷

2022 yılı itibariyle yaklaşık 60.000 TL civarındaki bir ilamsız takip açılışında avukat ile temsil edilen bir alacaklının ödemesi gereken masraflar UYAP sisteminde şu şekilde gözükmektedir;

³⁰⁶ Sayar, s.49.

³⁰⁷ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.191-192.

#	Açıklama	Adet	Tutar	
1	Başvurma Harcı	1	₺ 80,70	
2	Peşin Harç	1	₺ 297,94	
3	Vekalet Suret Harcı	1	₺ 11,50	
4	Vekalet Pulu	1	₺ 18,15	
5	Masraf Avansı Tahsilatı	1	₺ 31,00	

Şekil 23. İlamsız icra takibi açılışında ödenmesi gereken kalemlerin uypap sistemindeki görünümü

Harç Toplam	Masraf Toplam	Diğer Toplam	Toplam Tutar
₺ 390,14	₺ 31,00	₺ 18,15	₺ 439,29

Şekil 24. Ödenmesi gereken kalemlerin dağılımını gösteren UYAP sistemi görüntüsü

Bir başka deyişle 2022 yılı itibariyle 60.000 TL alacağını devletin cebir gücüyle tahsil etmek isteyen bir kişinin alacağının binde 7'si gibi bir rakamı başlangıç itibariyle gözden çıkarması gerekmektedir. Kaldı ki bu rakam haciz işlemlerine başlanmasıyla birlikte artacaktır. Bu da her ne kadar yapılan masraflar takip sonucunda borçludan alınacak olsa da küçük miktardaki alacakların icra kanalıyla tahsilinin pratik açıdan anlamsız olduğunu göstermektedir. 200 liralık bir alacak için başvurma harcının 2022 itibariyle 80,70 olduğu düşünülürse bir de zorunlu olarak 31 lira tebligat masrafı eklenince en azından 100 lira masraf yapılması gerekecektir. Üstelik takibin devamındaki işlemler sonucunda tahsilat gerçekleşip gerçekleşmeyeceği de kesin değildir.

İlamlı takiplerde de aynı şekilde başvurma harcı alınmaktadır. 2020 yılında başlatılan, parça parça tahsilat yapılan ve henüz dosya borcu tamamen tahsil edilmemiş avukat ile takip edilen bir ilamlı icra takibinin harç listesi şu şekildedir;

Harç Listesi

Dosya No	Dosya Tür	Birim Adı	Harç/Masraf Adı	Tahsilat Tarihi	Kişi	Makbuz No	Miktar
2020/	İcra Dosyası	İcra Dairesi	Tahsil Harcı	13/07/2021		23639	45,5
2020/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	13/07/2021		8973	20
2020/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	08/06/2021		7367	18,69
2020/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	08/06/2021		19407	42,51
2020/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	08/06/2021		19220	45,5
2020/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	08/06/2021		7283	20
2020/	İcra Dosyası		Posta Masrafı	31/12/2020		22099	30
2020/	İcra Dosyası		Posta Masrafı	24/12/2020		21145	5,5
2020/	İcra Dosyası		Vekalet Suret Harcı	04/12/2020		34156	7,8
2020/	İcra Dosyası		Başvurma Harcı	04/12/2020		34156	54,4

Şekil 25. Harç listesi

Bu harç listesinde 08.06.2021 tarihinde 2 kez tahsil harcı ve 1 kez cezaevi harcı alındığı görülmektedir. Oysa bu tarihlerde yalnızca bir tahsilat yapılmıştır. Daire gelen tahsilatı mükerrer olarak harçlandırmıştır. Başvurma harcı UYAP sistemi üzerinden maktu olarak ödendiği için bu tarz bir mükerrer harçlandırma başvurma harcı için söz konusu olamaz ancak tahsilat üzerine alınan harçlar gelen para üzerinden kesinti yapılmak suretiyle alındığı için dairede yapılan bir yanlış hesaplama alacaklının fazla harç ödemesine sebep olabilmektedir. Kimi zaman ise UYAP sistemi üzerinde aynı makbuz numaralı harçlandırma birden fazla kez sisteme yansımaktadır. Ancak bu durumda makbuz numaraları aynı gözükmemektedir. Yukarıda verilen harç listesinde ise farklı makbuz numaralarından da anlaşılacağı üzere mükerrer harçlandırma yapılmıştır. Bu nedenle bu tür yanlışlıkların önüne geçmek adına uygulamada avukatların dosyada alınan harç ve masrafları ayrıca tutan icratek, icrapro gibi programlar kullandığı görülmektedir.

İcra takibi açılışı haricinde uygulamada icraya başvurma harcının ödenmesi gereken çeşitli haller de söz konusudur. Bu hallerden bir tanesi İcra ve İflas Kanunu'nun 78. maddesinde düzenlenmektedir. Bu maddeye göre alacaklı ödeme emrinin tebliğinden itibaren bir yıl içerisinde haciz talebinde bulunmazsa veya haciz talebi geri alındıktan sonra bu süre içerisinde yenileme talebinde bulunmazsa haciz hakkı düşmekte ve dosya işleminden kaldırılmaktadır. Dosyanın işleminden kaldırılmasının ardından alacaklının

yeniden haciz isteyebilmesi için öncelikle yenileme talebinde bulunması ve borçluya talebi tebliğ ettirmesi gerekmektedir. İlamsız icra takibinde yenileme talebinde bulunuluyorsa uygulamada yenileme harcı olarak geçen yeniden başvurma harcı ödemesi gerekmektedir.³⁰⁸ İlamlı takiplerin yenilenmesinde ise herhangi bir yenileme harcı ödenmesi gerekmemektedir.

Yenileme talebi yalnızca haciz yapılmasına yönelik olup önceden kesinleşen icra takibi devam etmektedir. Bir başka deyişle dosya derdesttir. Alacaklının bir yıllık süre içerisinde yaptığı haciz talebi doğrultusunda bir yıl geçtikten sonra borçlunun mallarının haczedilmesini istemesi halinde bu yenileme talebi niteliğinde olmamaktadır. Bu nedenle de yeniden başvurma harcı ödenmesine gerek yoktur.³⁰⁹

Yenileme harcı yeniden alınan bir başvurma harcı olarak değerlendirilmekle birlikte İcra ve İflas Kanunu'nun 78. maddesinde başvurma harcı ifadesi geçmemektedir yeniden bir harç alınır denilmektedir. Ayrıca yenileme masraf ve harçlarının borçluya yükletilemeyecek olduğu da bu maddede düzenlenmiştir. Yenileme harcı bu yönüyle başvurma harcından ve başvurma harcının konuluş amacından ayrılmaktadır. Başvurma harcının alınma amacı devletin icra yetkisini, cebir kuvvetini kullanmak için bir süreç başlatılması olarak açıklanmaktayken yenileme harcı için aynı açıklamayı yapmak mümkün değildir çünkü zaten başlatılmış bir süreç bulunmaktadır.

Yenileme harcı bir icra organının harekete geçirilmiş olmasına, bir süreç başlatılmış olmasına rağmen sürecin takipsiz bırakılmış olması sebebiyle bir yaptırım olarak ortaya

³⁰⁸ Sayar, s.50. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.191-192.

³⁰⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 08.11.2017 tarihli 2017/12-1147 E. ve 2017/1304 K.Sayılı Kararı; *"Haciz isteme hakkı, ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren bir yıl geçmekte düşer. Alacaklı, bir yıllık süresi içinde haciz talebinde bulunmaz veya haciz talebini geri alıp da, bu bir yıllık süre içinde yeniden haciz talebinde bulunmaz ise takip dosyası işlemde kaldırılır. Bu halde takip dosyası yalnız işlemde kaldırılır; yoksa icra takibi düşmez. Yenileme talebinde bulunmak suretiyle aynı takip süresi içinde borçlunun mallarının haczedilememiş olması haciz isteme hakkının düşmesini ve dolayısıyla takip dosyasının işlemde kaldırılmasını gerektirmez. Bu halde borçlunun mallarının haczedilmesinin istenmesi, yenileme talebi niteliğinde değildir. Alacaklı vekili yasal bir yıllık süre içinde borçluların menkullerinin ve borçlunun maaşının haczini talep etmiş olmakla alacaklının haciz isteme hakkı düşmemiştir. Bu durumda alacaklının yeniden haciz isteyebilmesi için borçluya yenileme emrinin tebliğine ve dolayısıyla yenileme harcı alınmasına gerek olmayıp alacaklı yenileme talebinde bulunmaksızın doğrudan haciz isteyebilir."*

çıkılmaktadır.³¹⁰ Benzer bir düzenleme HMK'nın 150. maddesinde de bulunmaktadır. Bu maddeye göre de dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak bir ay geçtikten sonra yenileme talebinde bulunulursa, yeniden harç alınacağı düzenlenmiştir. İİK ve HMK'da yer alan bu düzenlemelerin aynı amaç ile koyulan düzenlemeler olduğu söylenebilir. Yenileme harcı başvurma harcının tek bir kez alınma özelliğini bozması ve başvurma harcından amaç bakımından ayrılması yönüyle eleştirilmiştir. Teorik açıdan sistematigi bozması sebebiyle bu harcın yaptırım mahiyetine daha uygun olan peşin harç olarak alınmasının harçlar hukuku ilkelerine daha uygun düşeceği belirtilmiştir.³¹¹

Kanun lafzında ise yenileme üzerine yeniden harç alınacağı ifade edilmekle birlikte bu harcın başvurma harcı olarak nitelendirilmediği görülmektedir. Yenileme halinde miktarı başvurma harcıyla aynı olmakla birlikte yenileme harcı alınmasında teorik açıdan bir çelişki bulunmamaktadır. Kanun koyucu İİK madde 78'de yeniden başvurma harcı alınması dememiş, yenileme üzerine yeniden harç alınacağını belirtmiştir. Bu durumun yukarıda bahsedilen çelişkili durumu yaratmamak için kanun koyucu tarafından yapılan bilinçli bir seçim olduğu kabul edilebilir. Yenileme harcının yaptırım olma özelliğinin harçlar hukuku ilkeleriyle bağdaşmadığının kabulü halinde ise yine yaptırım niteliğinde olan celse harcının ve diğer harçlardan ayrılan cezaevi harcının harç olarak kabulü mümkün olmayacaktır. Nitekim bu harçların harç kapsamından çıkarılması ve farklı isimlendirmelerle hukuk sisteminde yer alması gerekmektedir.

Tıpkı mahkeme harçlarında başvurma harcı alınmayacak halleri belirttiğimiz gibi icra harçlarından başvurma harcı alınmayacak halleri belirtmek de faydalı olacaktır. Çünkü kimi hallerde başvurma harcı alınması gerektiği yönünde bir kanaat oluşabilir. Ancak bu hallerde başvurma harcı alınmasına gerek bulunmamaktadır. Bu haller şöyledir;

- Ödeme Emrine İtirazda Bulunulması
- Takip Yolunun Değiştirilmesi
- İhtiyati Haciz Kararının İnfazı ve İhtiyati Tebdir Kararının İcrası
- İhale Sonrası Gayrimenkulün Tahliyesi ve Alıcıya Teslimi

³¹⁰ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.192.

³¹¹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.193.

2.2.1.2. Peşin Harç

İcra takiplerinde peşin harcın incelenmesinden önce karışıklığa yol açmamak adına belirtmek gerekir ki icra takipleri başlığı altındaki peşin harç, mahkeme harçları başlığı altında kimi zaman peşin harç olarak ifade edilen ve aslında karar ve ilam harçlarının dörtte biri oranında peşinen alınan karar ve ilam harcından gerek oran bakımından gerekse mahiyeti bakımından tamamen farklı bir harçtır.

Peşin harç, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun ilamsız takiplerde peşin harç başlıklı 29. maddesinde düzenlenmiş olup madde başlığından da anlaşılacağı üzere yalnızca ilamsız takiplere özgü, yalnızca ilamsız icra takiplerinde alınan bir harçtır. Bu takiplerde alacak miktarının binde beşi peşin olarak peşin harç adı altında alınır. Bu durumda binde beş oranında peşin harç başlangıçta takibi başlatan alacaklıdan peşin olarak alınmaktadır.³¹² Ancak 29. maddenin son fıkrası hükmüne göre takiple başlayan sürecin mahkemeye taşınmak durumunda kalması halinde peşin alınan harç alacaklıya iade olunur veya alacaklının istemi üzerine mahkeme harçlarına mahsup edilir. Peşin harç, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinde değil de 29. maddesinde düzenlenmiş olması yönüyle de diğer harçlardan farklıdır.

İlamsız icra takibi başlatılırken alacaklı tarafından ödenen peşin harca ilişkin örnek dosyalardan UYAP kayıtları şu şekildedir;

Örnek 1-

Dosya No	Dosya Tür	Birim Adı	Harç/Masraf Adı	Tahsilat Tarihi	Kişi	Makbuz No	Miktar
2022	İcra Dosyası	İcra	Vekalet Suret Harcı	15/04/2022			11,5
2022	İcra Dosyası	İcra	Posta Masrafı	14/04/2022			31
2022	İcra Dosyası	İcra	Posta Masrafı	05/04/2022			31
2022	İcra Dosyası	İcra	Başvurma Harcı	01/04/2022			80,7
2022	İcra Dosyası	İcra Dairesi	Peşin Harç	01/04/2022			300

Şekil 26. Peşin harca ilişkin örnek UYAP kaydı

³¹² Demir,Hüseyin/ Demir, Erdem. *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*, Ankara Bilge Yayınevi, 2015, s.19.

Örnek 2-

Harçlar							
Dosya No	Dosya Tür	Birim Adı	Harç/Masraf Adı	Tahsilat Tarihi	Kişi	Makbuz No	Miktar
2022/	İcra Dosyası	İcra	Peşin Harç	08/04/2022		14752	297,94
2022/	İcra Dosyası	Uaıresi	Vekelet Suret Harcı	08/04/2022		14752	11,5

Şekil 27. Peşin harca ilişkin örnek UYAP kaydı

Alacaklıdan alınan bu harç icra takibi sonunda borçluya yükletilmektedir. Fakat uzun yıllar süren bir icra takibi düşünüldüğünde, takip sonucu alacağın tahsil edilememesi ihtimali de her zaman söz konusudur. Böyle bir durumda harç alacaklının üzerine kalmış olacaktır. Üstelik aradan yıllar geçtikten sonra alacaklı alacağını tahsil ederse ödenen harç miktarında bir değişiklik olmayacağı için borçlunun faydasına bir ekonomik durum oluşturacaktır. Düşük tutardaki takiplerde büyük bir fark yaratmasa dahi çok yüksek tutarlı takiplerde bu durum tarafların hissedebileceği boyutlara ulaşacaktır. Elbette her takibin tarafı için takip tutarının yüksek ya da düşük olup olmadığı göreceli olarak değişebilir. Ancak hayatın olağan akışı içerisinde ortalama bir kişi nezdinde yüksek tutarlı kabul edilebilecek bir takipte ödenecek harçla daha düşük tutarlı bir takipte ödenecek harç mevcut sistemde aynı işlemleri görmektedir.

Bu durum vergi hukuku bağlamında Katma Değer Vergisi sisteminin oluşturduğu adaletsizliğe benzetilebilir. Maddi durumu çok iyi bir kimseyle maddi durumu çok da iyi olmayan bir kimsenin telefon alması halinde ikisi de eşit katma değer vergisi ödemektedir. Halbuki bu iki kişinin alım gücü eşit değildir. Vergi hukuku bağlamında bir diğer benzetme ise artan oranlı Gelir Vergisi üzerinden yapılabilir. Gelir vergisi gelir düzeyine göre oransal olarak alınmaktadır. Takip tutarı yüksek bir alacakla takip tutarı daha düşük bir alacak için devletin icra gücünden alınan hizmetten eşit oranda yararlanıp yararlanılmadığı sorgulanabilir. Bu halde Harçlar Kanunu'nda tahsil harcı alınmasında benimsenen yapılan işlemlere göre tahsil harcı oranı belirlenmesi usulü, peşin harç için de takip başlangıcı tutarlar için tutar aralığına göre farklı farklı oranlar belirlenmesi şeklinde uygulanabilir. Bu öneri yüksek takip tutarlı işlemlerin gelir seviyesi yüksek kişilerce yapılacağı varsayımını doğurmaktadır. Ama bu varsayımın aksi yönünde haller olması durumunda hak kayıpları doğacaktır. Kaldı ki böyle bir düzenleme uygulamayı

daha karmaşık bir hale getirebilir. Burada yer verilen düşünceler doğru olup olmadıklarından bağımsız olarak konunun özünün düşünülüp tartışılması, harç sisteminin adaletli ve basit uygulanabilir bir sistem olup olmadığının tahlili için ortaya konulan fikirlerdir.

Peşin harç oranının mükerrer madde 138 uyarınca Cumhurbaşkanı tarafından bir katına kadar artırılması ve onda birine kadar indirilmesi mümkündür. Ancak peşin harcın uygulamasına bakıldığında bu harç oranında yıllardır herhangi bir değişikliğe gidilmediği görülmektedir. 1964 tarihinde kabul edilen 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun kabul edildiği günkü peşin harç oranı da binde beştir. Hatta daha da eskiye gitmek gerekirse 492 sayılı kanunun kabulü öncesinde uygulanan 5887 sayılı Harçlar Kanunu'nun 40. maddesinde de peşin harcın ilamsız icra takiplerinde binde beş oranında uygulandığı görülmektedir. Oysa diğer harç oranlarında artış yönünde bir eğilim olduğuna değinilmişti.

Peşin harç oranında harcın kabulünden beri hiçbir değişiklik yapılmaması haklı haksız herkesin icra takibi başlatmasına yol açtığı ve dosya yığılmalarına sebep olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Oran artışlarının tahsil harcı üzerinden yapılmasının ise harç sistemine zarar verdiği, harç tahsilatlarını azalttığı, yüksek tahsil harçları sebebiyle icra vizesine ödeme şeklide infazla sonuçlanan dosya oranlarının düştüğü belirtilmiştir. Tahsil harcı oranlarının artırılması yerine peşin harç oranı ve başvurma harcı miktarlarının artırılması halinde gereksiz takiplerin engelleneceği ve daha kaliteli bir icra sistemi kurulacağı savunulmuştur.³¹³ Tahsil harcı oranının yüksekliği yönünden bu görüşe katılmakla birlikte peşin harç oranı ve başvurma harcı miktarının artırılması gerektiği yönündeki bu görüşe katılmak mümkün değildir. Harçların adalete ve yargıya erişimi engelleyecek boyutlara ulaşmamasının, dosya sayısının azaltılması amacından daha büyük önem arz ettiği söylenebilir. Dosya sayısının azaltılması amacına harçların artırılmasıyla değil, ekonomik ve ticari koşulların geliştirilip iyileştirilmesiyle kalıcı olarak ulaşılabilir. Ayrıca bu görüşün ileri sürüldüğü zamanda henüz fiziki dosya yapma usulü kalkmamıştır. Günümüzde ise icra dosyaları artık UYAP sistemi üzerinden tutulmaya başlanmıştır, fiziki dosya yapma usulü bırakılmıştır. Yığılmalara yol açan

³¹³ Karmış, Enver. *İcra ve İflas Kanunu Işığında Harçlar Yasasının Uygulanması*, Legal Hukuk Dergisi Şubat 2003, Sayı 2, s.344.

abonelik sözleşmelerinden kaynaklanan alacaklara ilişkin takipler için ise Merkezi Takip Sistemi benimsenmiştir.

Mevcut sistemde peşin harcın ilamsız takip başlatan alacaklıdan alınmasının sebebi genel olarak haksız ve gereksiz takip taleplerinin önüne geçmek olarak açıklanmaktadır.³¹⁴ İlamsız takipler herhangi bir belgeye, ilama dayanmaksızın herkesin birbirine karşı başlatabileceği takipler olduğundan takibe konu alacak asılsız olsa dahi birbirinde takip açmak için yeterli bilgisi olan herkes tarafından başlatılabilir.³¹⁵ Bu durum ilamsız icra takibi dolandırıcılığı yapılmasına sebep olmaktadır.³¹⁶ İlamlı takiplerde ise ilama konu olay mahkeme önünden geçmiş ve esası incelenmiş olduğundan alacağın asılsız çıkması riski bulunmamaktadır. Aynı zamanda alacağa ilişkin bu mahkeme sürecinde ilamı veren mahkemece gerekli mahkeme harçları alınmış olduğundan ilama dayanarak başlatılan takiplerde peşin harç alınması gerekli görülmemiştir.³¹⁷

İlamlı takiplerden peşin harç alınmayacağı bir kanun hükmüyle belirlenmemiştir. Harçlar Kanunu'nda ilamlı takiplerin harç istisna ve muafiyetini düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır.³¹⁸ 29. maddenin ilamsız takiplerde peşin harç alınması başlığından ise kanun koyucunun ilamlı takipleri peşin harç kapsamına almadığı, peşin harcın sadece ilamsız takiplere hasredilmesinin kanun koyucu tarafından uygun görüldüğü sonucuna varılmıştır.³¹⁹ Bu nokta ilamlı takipten ve ilamdan ne anlaşılması gerektiği bakımından öğretide çokça değinilen ve üzerinde durulan bir konu olmuştur.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hüküm ve davaya son veren taraf işlemleri başlıklı beşinci kısmının hüküm başlıklı birinci bölümünde hükümle ilgili açıklamalar yapılmıştır. Hükmün nüshası başlıklı 301. maddesinin 2.fıkrasında ise ilam, tarafların her

³¹⁴ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.198.

³¹⁵ Demir/Demir, *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*, s.19.

³¹⁶ Bkz. Hukuksal Hukuk Bilgi Portalı, İlamsız İcra Takibi Dolandırıcılığı Nedir? | İcra Dolandırıcılığı Yayın Tarihi 05 Aralık 2021, Yayın Tarihi: 5 Aralık 2021, <https://hukuksal.net/ilamsiz-icra-takibi-dolandiriciligi-nedir-icra-dolandiriciligi/> , (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023), Cumhuriyet Gazetesi, Dolandırıcıların yeni yöntemi: İlamsız icra takibi, 01 Kasım 2017, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dolandiricilarin-yeni-yontemi-ilamsiz-icra-takibi-857237> , (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023).

³¹⁷ Uyar, Talih. *İcra ve İflas Hukukunda Harçlar ve Giderler*. Legal Hukuk Dergisi, Mart 2004, Sayı 15, s.690.

³¹⁸ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.199.

³¹⁹ Berkin, s.195.

birine verilen hüküm nüshası olarak tanımlanmıştır. HMK'nın bu maddesinde bahsedilen hükümden kasıt mahkemece verilen hükümlerdir. Mahkeme hükümlerinin ilam niteliğinde olduğu şüphesizdir. Dolayısıyla mahkeme hükümlerinden kaynaklı ilamlarla başlatılan takiplerden peşin harç alınmayacağı açıktır. Ancak ilam niteliğinde olan İcra ve İflas Kanunu'nun 38. maddesinde sayılan ve çeşitli özel kanunlarda belirtilen belgeler de bulunmaktadır. Bu noktada mahkeme ilamlarının yanısıra İcra ve İflas Kanunu'nun ilam mahiyetine haiz belgeler başlıklı 38. maddesinde sayılan ve diğer kanunlarda ilam mahiyeti olduğu belirtilen belgelere dayanılarak başlatılan takiplerden peşin harç alınıp alınmayacağı konusu ise tartışmalıdır.

İlamlı takiplerden peşin harç alınmayacağı hükmünün dar yorumlanması halinde yalnızca mahkeme ilamına dayanan takiplerden peşin harç alınmayacak haricinde kalan ilam niteliğinde belgelere dayansa dahi ilamlı takiplerde peşin harç alınacaktır. Peşin harç alınmaması gerekçesinden yola çıkılması gerektiğini savunan bir görüşe göre, mahkeme aşamasında zaten gerekli harçlar alındığı için ilamlı takiplerde peşin harç alınmamaktadır dolayısıyla öncesinde harca konu olmuş örneğin mahkeme huzurunda yapılan sulh, kabul ve feragat gibi halleri belgeleyen kararlar için başlatılan takiplerde peşin harç alınmamalıdır. Bu görüşe göre noter huzurunda düzenleme biçiminde yapılan noter senetleri, temyiz kefaletnameleri gibi belgelere dayanılarak başlatılan takiplerden ise peşin harç alınmalıdır.³²⁰ Farklı bir gerekçeyle bu görüşle aynı sonucu doğuran bir başka görüş ise sulh, kabul ve feragat hallerinde mahkeme huzurunda yapılan işlemlerin teknik anlamda ilam olmasından bu hallerde peşin harç alınmaması gerektiği, diğer hallerde ise teknik anlamda bir ilamdan bahsedilemeyeceğinden peşin harç alınması gerektiği yönündedir.³²¹

Bu görüş harçların genel amacına uygun sonuç doğurması açısından haklılık payına sahiptir. Harçlar bir kamu hizmeti karşılığında, kamu hizmetini talep eden kişinin masraflara katılımıdır. Ancak ilamlı takip başlatan alacaklı peşin harç dışındaki harçları ödeyerek zaten kamu hizmetine katılmaktadır. Peşin harcı ilamsız takiplere özgü kılan özellik ise peşin harcın mesnetsiz takiplerin açılmasının önüne geçmesi amacı

³²⁰ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.200.

³²¹ Uyar, s.691.

taşımasıdır. İlamlı takip yolunda ilamın alınış biçimine göre farklı bir uygulama yapılması harçların kanuniliği ilkesine de uygun düşmeyecektir. Kanunda açıkça harç alınması öngörülmeyen bir takip hakkında harç alınmasına sebebiyet verecektir.

Aksi yöndeki görüşlerden bir başkası ise ilam niteliğinde belgelerle başlatılan ilamli takiplerin amacının alacaklının alacağıının ispat etmesi için kolaylık sağlayan bir mekanizma olduğunu, ilam niteliğindeki belgelerin yalnızca ilamli takibe konu edilebilmesi için güçlendirilmiş belgeler olmakla birlikte ilam niteliğinde olmadığını söylemektedir. Bu görüşe göre asıl mahkeme ilamı haricindeki belgelere dayanarak başlatılan takiplerde peşin harç alınmaması alınan kamu hizmetinden faydalanılmasına rağmen harçtan muaf tutulma sonucunu doğuracaktır. Bu görüş neticesinde de ilamli takibe konu ilam niteliğinde belgenin alınmasında öncesinde bir harç ödenmiş olması aranmaktadır, ilam mahiyetindeki belgelerin oluşumunda çoğunlukla yargı harcı alınmadığı vurgulanmaktadır.³²²

Bir diğer görüş ise ilamli takiplerden bir ayrım gözetilmeksizin peşin harç alınmaması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşün temeli peşin harcın konuluş amacına dayanmaktadır. Peşin harç asılsız icra takiplerini engellemek amacıyla konulduğu için ve ilamli takiplerde halihazırda alacağın mevcut olmaması gibi bir ihtimalin bulunmadığı gözetilerek bu görüşe varılmıştır.³²³ Bu görüşe katılmaktayım. Şöyle ki; icra hukukunda ilamsız ve ilamli iki tür takip yolu vardır. Kanun koyucu ilamsız takiplerde peşin harç düzenlemesi yaparken ilamsız takipler haricinde ilamli takiplerin olabileceğinin bilincindedir. Bir başka deyişle kanun koyucu tüm ilamli icra takiplerinin peşin harç alınmaksızın açılabilmesini öngörmek istemiştir. Ayrıca peşin harcın konuluş amacına bakıldığında da bu sonuca ulaşılmaktadır. Bu nedenle kanun koyucunun ilamli takipler konusunda bir ayrıma gitmeksizin düzenleme yaptığı kanaatine varılabilir. İlam benzeri ancak ilam niteliğinde olmayan kararlar için ise zaten ilamli icra takibi yapılamayacağından ilamsız takip başlatılırken peşin harç alınması gerekecektir.

Uygulamada ise mahkeme ilamlarından peşin harç alınmadığı gibi İcra ve İflas Kanunu'nun 38. maddesinde sayılan ilam niteliğine haiz belgelere dayanılarak başlatılan

³²² Karmış, s.333.

³²³ Berkin, s.195.

icra takiplerinde de peşin harç alınmaması usulünün benimsendiği görülmektedir. Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nce yayımlanan genelgede de İcra ve İflas Kanunu'nun 38. maddesinde sayılan belgelere dayanılarak başlatılan takiplerde harç alınmaması gerektiği belirtilmiştir.³²⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 15.12.2004 tarihli 2004/13-722 Esas ve 2004/707 Karar sayılı Türkiye Futbol Federasyonu kararlarına ilişkin kararı bu uygulamayı desteklemektedir. Bu kararda Yargıtay Türkiye Futbol Federasyonu kararlarının hiçbir merci önünde tartışma ve uyuşmazlık konusu yapılamayacağı yönünden ilam benzeri bir nitelik taşıdığını belirtmekle birlikte, bu kararların İ.İ.K'nın 38. maddesinde sayılan bir ilam olmaması sebebiyle ilamlı icraya konu edilemeyeceğini kabul etmiştir. Dolayısıyla bu kararlara ilişkin açılan bir ilamsız icra takibinde peşin harç alınacaktır. Kaldı ki; bir ilam olmasına rağmen alacaklı ilamı ilamsız icra yoluyla tahsil etmeyi seçebilir, bu seçimin yapılması önünde kanunen herhangi bir engel yoktur.³²⁵

Bu konuda değinilmesi gereken bir diğer nokta ise 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun uzlaşma sağlama başlıklı 35/A maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre uzlaşma sağlanması halinde bu tutanakların İ.İ.K'nun 38. maddesi anlamında ilam niteliği taşıdığı madde içerisinde belirtilmiştir. Bu nedenle, bu madde uyarınca tutulan tutanaklarla ilamlı icra takibi başlatılabilir ve bu takiplerde peşin harç alınmaz. Aynı kanunun para cezası veya giderlerin tahsili başlıklı 162. maddesine göre para cezası veya giderlerin ödenmesine dair olan kararlar için de İcra ve İflas Kanunu'nun ilamların yerine getirilmesi hakkındaki hükümleri uygulanmaktadır. Bu kararlar ilamlı icra takibi konusu edilecektir.

Avukatlık Kanunu'nun yanısıra bir başka özel kanun olan 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un karar ve karara itiraz başlıklı 70. maddesinin 2.fıkrasında tüketici hakem heyeti kararlarının İcra ve İflas Kanunu'nun düzenlediği ilamlar niteliğinde değerlendirileceği ve bu ilamlar hakkındaki hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Bir başka deyişle tüketici hakem heyeti kararlarına dayanılarak ilamlı icra takibi başlatılabilir. 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun stajda ücret başlıklı 20.

³²⁴ Sayar, s.54.

³²⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 15.12.2004 tarihli 2004/13-722 E. sayılı ve 2004/707 K. Sayılı Kararı.

maddesinde, fazla alınan ücretler başlıklı 117. maddesinde ve disiplin cezalarının yerine getirilmesi, para cezası ve sair giderlerin ödenme şekli başlıklı 145. maddesinde bu maddelere ilişkin verilen kararlarda İcra ve İflas Kanunu'nun ilamların icrası hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu durumda bu kararlar da ilamlı icra takibine konu olabilecek ve peşin harç alınmaksızın başlatılabilecektir.

Uygulamada özellikli bir durum arz eden bir diğer hüküm ise İcra ve İflas Kanunu'nun borçlu cari hesap veya kısa, orta, uzun vadeli kredi şeklinde işleyen nakdi kredileri ve gayri nakdi kredileri teminen alınan ipotekler başlıklı 150/1 maddesidir. Bir alacağın temini için konulan ipotek akit tablosunun kayıtsız şartsız bir para borcunu içermesi halinde başvurulacak yol ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takiptir. İlamlı takiplerde peşin harç alınmadığından bu konuda herhangi bir tereddütte yer yoktur. Ancak ipotek akit tablosunun kayıtsız şartsız bir para borcunu içermediği hallerde bir başka deyişle İcra ve İflas Kanunu'nun 150. maddesinin 1 bendinde başvurulacak yolun ilamsız takip olması gerektiğini savunan görüşler mevcuttur.³²⁶ Yargıtay'ın 12. Hukuk Dairesi'nin 01.11.2000 tarihinde vermiş olduğu, 2000/1540 Esas ve 2000/16393 Karar sayılı kararda;

“ilâmlı ipotek takiplerinde (İİK m. 150/1) peşin harcın alınıp alınmayacağına ilişkin kararında “(...) İcra takibi İİK m. 149 uyarınca borçlu adına 151 örnek icra emri gönderilmek suretiyle yapılmış olup, anılan takip işlemlerinde İİK m. 149/a uyarınca aynı kanunun ilâmların icrasına ilişkin 33. maddesi uygulanacağından bu takip ilâmlı takip niteliğindedir. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 29. maddesinde ilâma dayanmayan icra takiplerinde alacak miktarının binde beşi oranında harç alınacağı ön görülmüş olup ilâma dayanan icra takipleri peşin harç yönünden sözü edilen madde kapsamına alınmıştır. İlâmlı icra takiplerinde sadece başvurma harcı alınması gerektiğinden alacaklı banka vekilinin bu yöne ilişkin şikayetinin merci tarafından kabulü gerekmektedir.”

denilmek suretiyle İcra ve İflas Kanunu'nun 150/1 fıkrası da ilamlı icra takibine konu sayılmıştır. Bu görüş kimi taraflarca benimsenmemiş 150/1 kapsamında yapılan

³²⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.201.

işlemlerde HMK'nın tarif ettiği anlamda bir ilamdan söz edilmesi mümkün olmayacağından peşin harç alınması gerektiği ifade edilmiştir.³²⁷ Benzer bir şekilde 150/1 uyarınca izlenen prosedürde daha önce yapılan bir yargılama olmamasından ve alınmış harçlardan söz edilemeyeceğinden, taraflar arasındaki borç ilişkisi ve miktarı bir ilamla tespit edilmiş olmadığından peşin harç alınması gerektiği belirtilmiştir.³²⁸

2.2.1.3. İcranın Yerine Getirilmesi Harcı

İcra takibinin sonuçlanması üzerine bir başka deyişle takiple cebren icrası hedeflenen alacağın alınması ya da yapılması halinde Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin icra ve iflas harçları başlığı altındaki icra harçlarından takip konusunun değeri belirlenebilir olması ya da değeri belirlenemez olmasına göre harç alınmaktadır. Değeri belli olmayan ilamlı icra takiplerinde tarifede yer aldığı ismiyle icranın yerine getirilmesi harcı maktu olarak alınmaktadır.³²⁹ Değeri belli olan takiplerde ise tahsil harcı alınmaktadır. İcra takibinin sonuçlanması halinde alınan bu harçlardan icranın yerine getirilmesi harcı mahkeme harçlarından maktu karar ve ilam harcına, tahsil harcı ise nispi karar ve ilam harcına benzetilebilir.

İcranın yerine getirilmesiyle birlikte icranın yerine getirilmesi harcı doğar. İcranın yerine getirilmesi harcı ilamlı icra takiplerine özgü bir harçtır çünkü değeri parayla belirlenemeyen alacaklar ilamsız icra takibine konu olamaz.³³⁰ Bu durumun bir istisnası vardır. İcra ve İflas Kanunu'nun 269. maddesi ve devamında düzenlenen kiralarda hususi hükümler ve kiralanan taşınmazların tahliyesi, konusu parayla belirlenemeyen alacaklardan olmasına rağmen ilamsız icra takibine konu edilebilir. Ancak değeri parayla belirlenemeyen alacakların ilamsız icra takibi konusu edilemeyeceğinin mefhumu muhalifinden değeri parayla belirlenebilir alacakların ilamlı takibe konu olamayacağı çıkarılamaz. Değeri parayla belirlenebilir alacaklar ilama konu olabilir. Bu ilamların icrası halinde ise ilama konu alacağın parasal değeri üzerinden belirlenen tahsil harcı alınmaktadır.

³²⁷ Karmış, s.333.

³²⁸ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.202.

³²⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.203.

³³⁰ Sayar, s.54.

Konusu para ile belirlenemeyen dolayısıyla icrası halinde icranın yerine getirilmesi harcı alınan ilamlı icra takibine konu alacaklar, İcra ve İflas Kanunu'nun 24. maddesinde düzenlenen taşınır teslimi, 26 ila 29. maddeleri arasında düzenlenen taşınmazın tahliye ve teslimi, 30. maddesinde düzenlenen bir işin yapılmasına veya yapılmamasına ilişkin ilamlar, 31. maddesinde düzenlenen irtifak haklarına mütedair ilamlar ile 31/a maddesinde düzenlenen gemilere ve bunlarla ilgili aynı haklara ilişkin ilamlar kaynaklı olacaktır.

2021 yılında İcra ve İflas Kanunu'nda yapılan değişiklik öncesinde İcra ve İflas Kanunu'nun 25. maddesi, 25/a maddesi ve 25/b maddesi uyarınca yapılan ilamlı icralardan da icranın yerine getirilmesi harcı alınmaktaydı. Değişiklik sonrasında ise bu maddeler İcra ve İflas Kanunu'ndan tamamıyla çıkarılmıştır. Çocuklara ilişkin teslim ve kişisel ilişki kurulması süreci 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu kanun uyarınca bu süreç bütün harçlardan istisna tutulmuştur. Dolayısıyla artık bu süreçten icranın yerine getirilmesi harcı alınması da söz konusu olmayacaktır.

2021 yılındaki değişiklik öncesinde açılan bir çocuk teslimine ilişkin ilamlı icra takibinden alınan yerine getirme harcına ilişkin UYAP kaydı ise aşağıdaki gibidir;

Dosya No	Dosya Türü	Birim Adı	Harç/Masraf Adı	Tahsilat Tarihi	Kişi	Makbuz No	Miktar
2019	İcra Dosyası		Posta Masrafı	22/04/2019		3000	4,5
2019	İcra Dosyası		Cezaevi (Maktu)	05/03/2019		2759	22,2
2019	İcra Dosyası		Başvurma Harcı	05/03/2019		7626	44,4
2019	İcra Dosyası		Yerine Getirme Harcı	05/03/2019		7626	44,4

Şekil 28. Yerine getirme harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

Daha önceki açıklamalarda belirttiğimiz üzere çocuk tesliminin her türlü harçtan istisna tutulmasını olumlu bir gelişme olarak görmekteyiz. Harç alım aşamaları ve harç türleri çeşitlendikçe uygulamada hata yapılması oranı da o denli artmaktadır. Çocuklara ilişkin böylesine manevi bir konuyla devlet gelirleriyle alakalı olan harç sisteminin ilişkilendirilmesi adalet duygusunu zedeler nitelikteydi.

2.2.1.4. Tahsil Harcı

492 sayılı Harçlar Kanunu'nda tahsil harcının bir tanımı yapılmamakla birlikte kanunun gayrimenkul veya gemilerin tahliye ve teslimi başlıklı 18. maddesinde, menkullerin teslimi başlıklı 19. maddesinde, icra takibinden vazgeçme başlıklı 23. maddesinde ve gayrimenkul veya gemilerin tahliye ve tesliminde tahsil harcı nispeti başlıklı 24. maddesinde tahsil harcına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin icra harçları başlığı altında tahsil harcının değeri belli olan icra takiplerinde değer üzerinden alınacağı belirtilmiş olmakla birlikte tahsil harcını doğuran olay dosyada tahsilat yapılması olarak kabul edilmektedir. Tahsil harcı, tahsilat miktarı üzerinden belirli oranlarda alınması sebebiyle nispi bir harçtır. Tahsil harcı tutarı, tahsil edilen paranın miktarına veya alacaklıya teslim edilen taşınır veya taşınmazın değerine göre belirlenir. İlamlı veya ilamsız her iki türlü takipte de tahsil harcı alınması söz konusu olabilir.³³¹

Borçludan icra dairesince icra takibi sebebiyle para tahsil edilmesi halinde icra dairesi dosyaya gelen para üzerinden tahsil harcı almaktadır.³³² Harçlar Kanunu'nun 28. maddesindeki ifadeyle tahsil harcı alacağın ödenmesi sırasında ödenir. Bu madde lafzından alacak borçlu tarafından ödendiğine göre tahsil harcı da borçlu tarafından ödenecektir sonucu çıkarılabilir. Ayrıca İcra ve İflas Kanunu'nun 15. maddesinde aksine bir düzenleme olmadığı sürece tüm icra harçları borçluya yükletilir denilmektedir.³³³ Uygulamada dosyaya gelen alacak üzerinden harç kesilmesi tahsil harcının alacaklıya yükletildiği izlenimini vermektedir. Alacaklı dosyaya gelen para miktarına göre kesinti yapılan tutar kadar o an için daha az para almaktadır ancak netice itibariyle dosya sonunda son borç da ödendiğinde borçlu borcunu ve harçları ödemiş olduğundan bu harç borçluya kalacaktır.³³⁴

Tahsil harcının doğumunda borcun tamamının ödenmiş olması aranmamaktadır.³³⁵ Dosya kapsamında tahsilat yapıldığı ölçüde tahsil harcı alınmaktadır. Bu noktada borçlunun

³³¹ Sayar, s.55.

³³² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.203.

³³³ Köse, Yasin. *İcra Takibinde Tahsil Harcı*, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 16, Sayı 183, Kasım 2021, s.2220.

³³⁴ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 16.06.2020 tarihli 2019/8620 E. ve 2020/4732 K. Sayılı Kararı.

³³⁵ Sayar, s.55.

borcu parça parça ödemesi halinde uygulamada dosya kapanana kadar harçtan etkilenen ve harç yükletilen tarafın alacaklı taraf olduğu söylenebilir. Borçlu borcunu bütünüyle ödemez parça parça öderse borçlunun ödemesi gereken harç sebebiyle alacaklının eline alacağından daha az bir miktarın geçmesi söz konusu olmaktadır. Bu noktada tahsil harcı alınması bakımından yapılan uygulama alacaklıyla devlet arasındaki dengeyi devlet lehine sonuçlandırmaktadır. Burada nafaka alacaklarını ayrı tutmak gerekir, aylık olarak hükmedilen nafakaların icra kanalıyla tahsili halinde borcun parça parça ödenmesi değil aylık ödenmesi söz konusudur.

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin icra harçları başlığı altında tahsil harcının değeri belli olan icra takiplerinde değer üzerinden alınacağı belirtilmiş olmakla birlikte icra takibinde geline aşama itibariyle alınacak çeşitli tahsil harcı oranları belirlenmiştir. Bu oranlar icra dairesinin takip süresince yaptığı işlemlerin geldiği aşamaya göre belirlenmiştir. İcra dairesince daha fazla kamu hizmeti neticesinde tahsil olunan paradan daha yüksek oranda tahsil harcı alınması kanunda öngörülmüştür. İcra takibinin değişik aşamaları için tarifede belirlenen ve 2023 yılı itibariyle uygulanan oranlar şu şekildedir;

- Ödeme veya icra emrinin tebliği üzerine hacizden evvel ödenen paralardan %4,55,
- Hacizden sonra ve satıştan önce ödenen paralardan %9,10,
- Hacedilen veya rehinli malların satılıp paraya çevrilmesi suretiyle tahsil olunan paralardan %11,38,
- Resmi ve özel müesseseler memur ve hizmetlilerinin maaş, ücret, gündelik ve sair hizmet gelirlerinin haczi suretiyle tahsil olunan paralardan %4,55,
- Takip talebi bulunmayan alacaklılara İcra ve İflas Kanunu'nun 125. maddesinin 3. fıkrası gereğince ödenen paralardan %2,27,
- Gayrimenkullerin ve gemilerin tahliye ve tesliminde;
- İcra emrinin tebliği üzerine tahliye olunduğu takdirde %2,27,
- Tahliye ve teslim icra marifetiyle olduğu takdirde %4,55,
- Menkul tesliminde;
- İcra emrinin tebliği üzerine teslim halinde %2,27,

- İcra marifetiyle teslim halinde %4,55,
- 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanından kaynaklanan alacaklar ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığının rehinle temin edilmiş alacaklarının takibinde, bu bentte belirtilen tahsil harçları dörtte biri oranında uygulanır. Bentte belirtilen tahsil harcı oranı %4,55'tir.

Bu oranlar Harçlar Kanunu'nun mükerrer 138. maddesinin 4. fıkrası doğrultusunda Cumhurbaşkanı tarafından bir katına kadar arttırılabilir ve onda birine kadar indirilebilir. Bu sınırlar içerisinde herhangi yeni bir oran belirlenebilir. Dosyada her zaman tek borçlu olmayabilir. Dosyada birden çok borçlunun olduğu hallerde her bir borçlu için tahsil harcı oranı ayrı ayrı değerlendirilmelidir.³³⁶ Dosyada tahsilat yapılmasıyla birlikte yalnızca tahsil harcı değil nispi cezaevi harcı da doğmaktadır. Bu nedenle tahsil harcının doğduğu her durumda cezaevi harcı da alınmaktadır. Aşağıda cezaevi harcı başlığı altında bu husus detaylıca incelenmiştir. Bu nedenle burada tahsil harcı alınmasının UYAP sistemi üzerindeki örnek görünümüne ayrıca yer verilmeyecektir. Cezaevi harcı başlığı altında her iki harcın alınması halinde UYAP sistemine düşen kayıtlara ilişkin harç listesi yer almaktadır.

Borcun parça parça kapatılması halinde önem arz eden bir diğer noktaysa dosyada kalan bakiye borç miktarıdır. Dosya kapsamında dosya açık olduğu sürece takibin konusuna göre çeşitli faiz türleri işlemektedir, dosyada yapılan işlemler sonucunda masraflar ve harçlar çıkmaktadır. Bu harç ve masrafların doğru tutulması dosya borcunun tespiti açısından önemlidir. Ayrıca borçlunun dosyaya ne kadar ödemesi gerektiğini bilebilmesi için gereklidir. Özellikle parça parça tahsilat hallerinde dosyada birden fazla kez dosya hesabı ya da uygulamada kullanılan diğer ismiyle kapak hesabı yapılması gerekebilmektedir. Dosya hesabı yapılırken harçlar da dikkate alınmaktadır. Tahsilatın maaş hacziyle yapıldığı bir dosyaya ilişkin örnek dosya hesabı şu şekildedir;

³³⁶ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 04.062018 tarihli, 2018/2003 E. ve 2018/5726 K. Sayılı Kararı.

DOSYA HESABI	
	1.353,40 TL Takipte Kesinleşen Miktarı
	61,58 TL Tahsil Harcı Miktarı Bakiye Harç Oranı (4,55)
	59,30 TL Başvurma Harcı Miktarı
	720,00 TL Vekalet Ücreti Miktarı - Tam
	55,51 TL Toplam Faiz Miktarı
	77,10 TL Masraf Miktarı
+	-----
	2.326,89 TL Yekûn Alacak
	1.950,00 TL Yatan Para Miktarı
-	-----
	376,89 TL Bakiye Borç Miktarı

Şekil 29. Dosya hesabı örneği

Tahsil harcıyla ilgili değinilmesi gereken bir diğer nokta ise tahsil harcının konusu olan icra dairesinin bir icra takibi sebebiyle borçludan para tahsil etmesinden ne anlaşılması gerektiğidir. Tahsil harcına ilişkin bu kabulün katı bir şekilde yorumlanmaması gerektiği savunulmaktadır. Bu görüşe göre, her ne kadar icra dairesince bir tahsilat gerçekleştirilmemiş olsa dahi takip sürecinde gerçekleştirilen işlemler dolayısıyla alacaklı alacağını almışsa tahsil harcını doğuran olayın gerçekleşmiş olduğunu kabul etmek gerekir. Bu doğrultuda, hacedilen malın satışında, ihale bedelinin alacağı bütünüyle karşılaması sebebiyle icra dairesinin bir para tahsilatı gerçekleştirmediğinin söylenemeyeceği örnek verilmektedir.³³⁷

Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlardan tahsil harcıyla ilgili bu görüşe yakın bir görüşte olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim alacaklının dosya kapsamında koydurduğu hacizleri kaldırmasını Yargıtay, alacağın haricen tahsil edildiğine ilişkin karine olarak görmektedir.³³⁸ İcra dosyası kapsamında bir tahsilat olmamasına rağmen hacizlerin kaldırılması Yargıtay tarafından bu şekilde yorumlanmaktadır. Bu doğrultuda Harçlar Kanunu'nun icra takibinden vazgeçme başlıklı 23. maddesi uyarınca tahsil harcı alınması gerektiği kararı verilmektedir.³³⁹ Yargıtay tarafından benimsenen bu karine adi bir karine olup alacaklı haczin kanunen mümkün olmadığı halde haciz koymuş daha sonra ise şikayetle karşılaşmamak için kaldırmak istemişse bu durumu ispatlayarak karineden kurtulabilir.³⁴⁰ Benzer şekilde İcra ve İflas Kanunu'nun 150. maddesi uyarınca konulan

³³⁷ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.204.

³³⁸ Köse, s.2222.

³³⁹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 08.03.2021 tarihli, 2020/7534 E. ve 2021/2515 K. Sayılı Kararı.

³⁴⁰ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 21.05.2018 tarihli, 2017/646 E. ve 2018/4784 K.Sayılı Kararı.

şerhlerin kaldırılması talebinde bulunulması halinde de Yargıtay tahsilat yapıldığını karine kabul etmekte ve tahsil harcı alınması gerektiğine karar vermektedir.³⁴¹

Tahsil harcı alınması için gerekli olan tahsilat işleminin yorumu konusunda katı davranılmaması gerektiği görüşüne belirtilen durumlarda işlemin özünde bir tahsilat yapılması bulunduğu için katılmaktayım. Bu tahsilatın ise kimi zaman borçlu ve alacaklı tarafından harç ve masraflardan kurtulmak maksadıyla haricen yapıldığı bilinmektedir. Harcın kanunen getirilen bir yükümlülük olduğu düşünüldüğünde uygulamada kanunu atlamaya yönelik işlemlere geçit verilmemesi gerektiği sonucu çıkarılmaktadır. Ancak icra takibi taraflarını kanunu atlamaya neyin yönelttiği de sorgulanmalı ve tartışılmalıdır. Tarafların bu tutumunun kaynağı çözümlendiği takdirde harç sisteminin daha verimli hale getirilmesi mümkün olabilir. Bu konuya tekrar cezaevi harcı başlığı altında değinilmiştir çünkü tahsil harcının doğmasıyla birlikte cezaevi harcının da doğması tarafları haricen tahsile yönelten bir nedendir.

2.2.1.5. İcra Takibinden Vazgeçme/ Feragat Harcı

Aslında tahsil harcını düzenleyen hükümler içerisinde bulunan³⁴² ve tahsil harcının bir türü olarak değerlendirilmesi mümkün olan³⁴³, tahsil harcının özel bir görünümü olarak da kabul edilen³⁴⁴, icra takibinden vazgeçme harcı, Harçlar Kanunu'nun icra takibinden vazgeçme başlıklı 23. maddesinde ayrıca düzenlenmiş olmasından dolayı tahsil harcından ayrılmaktadır. İcra takibinden vazgeçme harcı, gerek sorumlusunun tahsil harcı sorumlusundan farklı olması gerekse uygulamada ve öğretide bağımsız bir harç olarak kabulü sebebiyle bu çalışmada tahsil harcından ayrı bir başlık altında incelenmektedir. İcra takibinden vazgeçme harcından sorumlu olan kişinin kim olduğu kanunda açıkça belirtilmemiştir. Ancak uygulamaya ve yargı kararlarına bakıldığında harcın alacaklıya yükletildiği, alacaklının harcın sorumlusu olarak kabul edildiği görülmektedir.³⁴⁵ Oysa İcra ve İflas Kanunu'nun 15. maddesinde kanunda hilafı yazılı değilse, bütün harç ve

³⁴¹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 06.03.2017 tarihli, 2016/21696 E. ve 2017/3243 K.Sayı Kararı.

³⁴² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.205.

³⁴³ Demir, Hüseyin/ Demir, Erdem. *492 sayılı Harçlar Kanununun 23.Maddesinin Uygulanması İle İlgili Sorunlar*, 15.06.2015, <https://www.sinerjias.com.tr/pdf/492-sayil-harclar-kanunun-23-maddesinin-uygulanmasi-ile-ilgili-sorunlar.pdf>, (Son Erişim Tarihi, 30.04.2022).

³⁴⁴ Köse, s.2218.

³⁴⁵ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 03.06.2003 tarihli 2003/9787 E. ve 2003/12871 K. Sayılı Kararı.

masrafların borçluya ait olduğu ve borçludan tahsil olunacağı düzenlenmiştir. Borçlunun icradan vazgeçme harcını ödemesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.³⁴⁶

Bu harcın, icra takibinden vazgeçme başlıklı 23. maddede olmasından icra takibinden vazgeçme harcı olarak ya da vazgeçme harcı olarak isimlendirilmesi mümkün olduğu³⁴⁷ gibi feragat harcı olarak isimlendirildiği de görülmektedir.³⁴⁸ Lakin feragat harcı olarak yapılan isimlendirme icra takibinden vazgeçme halinde usuli bir feragatin sonuçlarını doğurmaması sebebiyle doğru bir isimlendirme olmayacaktır. HMK'nın feragati düzenleyen 307. maddesi ve devamında kastedilen anlamda bir feragat burada söz konusu değildir. HMK'da düzenlenen feragate göre feragatten dönülmesi söz konusu olamayacağı gibi feragat edilen dava konusu tekrar dava edilememektedir. İcra takibinden vazgeçme halinde ise alacaklının takibe konu talebini tekrar takibe konu edebilmesi önünde bir engel bulunmamaktadır. İcradan vazgeçme halinde alınan harç dairenin o aşamaya kadar yaptığı işlemlerinin bir bedeli niteliğindedir.³⁴⁹

İcra takibinden vazgeçme harcı isimlendirmesi isabetlidir. Nitekim UYAP sistemi üzerinde, bir başka deyişle uygulamada, bu harcın tahsil- vazgeçme harcı olarak yer aldığı görülmektedir. Bu harcın UYAP sistemine yansımaya ilişkin aşağıda yer verilen örnekte harcın alacaklı vekili tarafından dosyaya yatırıldığı görülmektedir.

Dosya No	Dosya Tür	Birim Adı	Harç/Masraf Adı	Tahsilat Tarihi	Kişi	Makbuz No	Miktar
2018/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı (Vazgeçme 2.27)	09/04/2019		10463	103,5
2018/	İcra Dosyası		Vekalet Suret Harcı	07/01/2019		650	6,4
2018/	İcra Dosyası		Başvurma Harcı	27/12/2018		38938	35,9
2018/	İcra Dosyası		Peşin Harç	27/12/2018		38938	29,23
2018/	İcra Dosyası		Vekalet Suret Harcı	27/12/2018		38938	5,2

Şekil 30. Tahsil-vazgeçme harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

³⁴⁶ Köse, s.2222.

³⁴⁷ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.205. Bkz. Pınar, icra takibinden vazgeçme harcı isimlendirmesini daha doğru bulmakta ve kullanmaktadır.

³⁴⁸ Uyar, s.692. Uyar, feragat harcı olarak kullanmaktadır. Karmış, s.349. Karmış ise hem vazgeçme hem de feragat olarak belirtmeyi tercih etmektedir.

³⁴⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.205.

İcra takibinden vazgeçmenin düzenlendiği 23. maddeye bakıldığında sebepten mücerret olarak icra takibinden vazgeçme halinde icra takibinden vazgeçildiğinin zabıtnameye, günümüz uygulamasındaki ismiyle tutanağa yazılması durumunda vazgeçilen miktar üzerinden tahsil harcının yarısının alınacağı düzenlenmiştir. Eğer dosya kapsamında haczedilen mal satılıp paraya çevrilirse ve bu işlemin ardından icra takibinden vazgeçilirse tahsil harcı hizmet tam anlamıyla verilmiş olduğundan tam alınacaktır.³⁵⁰ Bu halde kanun koyucunun alacaklının alacağını tahsil ettiği varsayımıyla haczedilen malın satılmasından sonra tahsil harcını tam olarak uyguladığı düşünülebilir.³⁵¹

Uygulamada, tarafların aralarında anlaşması halinde harçlardan muaf olmak için anlaşmaları hususunu dosyaya bildirmedikleri görülmektedir. Dosya kapsamında herhangi bir alacak ve borç kalmamasına rağmen icra dosyası işlemde kaldırılabildiği kadar açık bırakılmaktadır. Haricen yapılan bu tahsilatın icra dairesi tarafından tespitine olanak yoktur. Ancak haricen tahsil edilen miktar oranındaki borç haricen tahsil edilmiş olduğundan artık takip kapsamında bu miktardan vazgeçilmiş olacaktır. Dolayısıyla vazgeçilen bir başka deyişle haricen tahsil edilen bu miktar üzerinden icra takibinden vazgeçme harcı alınmalıdır.³⁵² Fakat uygulamada haricen tahsiller dosyaya yansımadağı için bu harcin alınması mümkün olmamaktadır.

Takip açmak veya takibe devam etmek, kişilerin tasarrufunda bir işlem olduğu gibi takip açtıktan sonra alacağın haricen tahsil edilmesi de kişilerin tasarrufundadır. Haricen tahsillerin önüne geçmek adına takip haricinde yapılan tahsillerden alınacak harç oranları takip kapsamında yapılan tahsilatlara oranla nispeten düşük tutulmuştur.³⁵³

İcra takibinden vazgeçme harcıyla ilgili değinilmesi gereken bir diğer nokta ise icra takibinden vazgeçme harcının konusuyla ilgilidir. İcra takibinden vazgeçme harcının konusu, harcı doğuran olay, icra takibinden vazgeçilmesidir. Bu nedenle geçerli bir takibin bulunması ve takip devam ederken takipten vazgeçildiğinin beyan edilmesi gereklidir. Ödeme emrinin tebliği aşamasında henüz ödeme emri tebliğ edilmeden

³⁵⁰ Karmış, s.347.

³⁵¹ Köse, s.2221.

³⁵² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.206.

³⁵³ Köse, s.2221.

takipten vazgeçilmesi halinde herhangi bir harç alınmasına gerek bulunmamaktadır.³⁵⁴ Ödeme veya icra emrinin tebliği üzerine haciz yapılmadan önce ödenen paralardan ise 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin icra ve iflas harçları bölümünün icra harçları başlığının 3.fikrası a bendine göre tahsil harcı alınır. Takibin sehven başlatılması ve alacaklının bu durumu fark ederek vazgeçme beyanında bulunması halinde icra takibinden vazgeçme harcı alınmasına gerek bulunmamaktadır.³⁵⁵

2.2.1.6. Cezaevi Harcı

Uygulamada cezaevi harcı, cezaevleri harcı ya da cezaevi yapı harcı isimleriyle bilinen ve 1934 tarihli 2548 sayılı Ceza Evleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunda düzenlenen ilamlı ve ilamsız alacaklardan alınan bir harç türü vardır. Bu harç, yalnızca ilamlı veya ilamsız icra takiplerinde alındığından icra harçları başlığı altında inceleniyor olup 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda bu harca ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Çalışmanın bu kısmında bahsedilen harç türü UYAP sistemi üzerinden isimlendirildiği şekliyle ilerleyen kısımlarda cezaevi harcı olarak anılacaktır.

2584 sayılı Kanunun 1. maddesinin ilk fıkrasında cezaevi harcı nispi ve maktu olarak sınıflandırılmıştır. Tıpkı mahkeme harçlarında karar ve ilam harcının nispi ve maktu olarak ayrılmasında olduğu gibi cezaevi harcında da bu ayrımın temeli konusu belirli bir değerle ölçülebilir alacaklar ve konusu belirli bir değerle ölçülemeyen alacaklar üzerinden yapılmıştır. Kanunda nispi cezaevi harcı için alınacak oran, alacaklardan tahsil olunan paranın %2'si olarak belirlenmiştir. Maktu cezaevi harcı için ise tahsil harcının yarısı nispetinde harç alınacağı kanunda öngörülmüştür. Nispi ya da maktu cezaevi harcına ilişkin bu düzenlemeler cezaevi harcının tahsil harcıyla bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlantıya binaen icra dairesi haricinde yapılan, icra dairelerinin hizmetleri neticesinde yapılan dosya haricindeki tahsilatlardan cezaevi harcı alınması

³⁵⁴ Karmış, s.349. Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 02.10.2017 tarihli, 2016/20105 E. ve 2017/11706 K. Sayılı Kararı. Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 01.07.2013 tarihli, 2013/16933 E. ve 2013/24552 K. Sayılı Kararı.

³⁵⁵ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 04.05.2018 tarihli, 2018/2242 E. ve 2018/4212 K. Sayılı Kararı.

gerektiği yönünde bir görüş³⁵⁶ bulunmasına rağmen Yargıtay aksi görüşü benimsemiştir.³⁵⁷ Uygulama, Yargıtay'ın benimsediği görüş çerçevesinde ilerlemektedir. Benzer bir şekilde iflas ve konkordato süreçlerinde icra dairesi tarafından tahsil edilmiş bir para söz konusu olmadığından cezaevi harcı alınmayacağı ifade edilmektedir.³⁵⁸

Kanun ödeme zamanı yönünden maktu cezaevi harcı ile nispi cezaevi harcı arasında bir ayırım yaratmıştır. İcra kanalıyla borçludan bir para tahsil edilmesi tahsil harcı bakımından harcı doğuran olayı oluşturduğu gibi nispi cezaevi harcı bakımından da harcı doğuran olayı oluşturmaktadır.³⁵⁹ Maktu cezaevi harcı için ise ilamın icraya konulduğu zaman peşin olarak alınacağı düzenlenmiştir. Karar ve ilam harçları başlığı altında nispi karar ve ilam harcı ile maktu karar ve ilam harcının alınış tutarları sebebiyle ortaya çıkan adaletsiz durum eleştirilmiştir. Cezaevi harcı için de benzer bir eleştiri getirmek mümkündür. Çünkü dosyada tahsilat yapılamaması halinde ya da tarafların harçlardan muaf olmak adına haricen tahsil yaparak dosyaya bildirmemesi gibi hallerde nispi cezaevi harcı alınması söz konusu olmayacaktır. Fakat maktu cezaevi harcı peşin olarak alındığı için ilamın icrası yerine getirilse de getirilmese de bu harç alınmış olacaktır. Ayrıca dosya kapsamında para alacağına işleyen faizlerin nispi cezaevi harcı alınırken dikkate alınıp alınmayacağı bir başka deyişle cezaevi harcının matrahı tartışılması gereken bir konudur.

Nitekim uygulamada cezaevi harcı matrahına ilişkin bir süreç yaşanmıştır. Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün 22.02.2008 tarihli yazısına kadar icra takibinden sonra işleyen faizler cezaevi harcı matrahına dahil edilmemekteydi. Ancak Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü 2008 tarihli³⁶⁰ yazısında cezaevi harcının takip masrafları çıkarıldıktan sonra takip sırasında işlemiş faizlerin dikkate alınması suretiyle alacaklıya ödenen miktar üzerinden hesaplanması gerektiği

³⁵⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, 207.sayfa 430 ve 431.dipnotlar. 430 sayılı dipnotta yer verilen karar için bkz. Danıştay 9.Dairesi'nin 25.02.2004 tarihli 2001/4155 E.sayılı ve 2004/1658 K. Sayılı kararı. 431 dipnotta yer verilen mütalaa için bkz. Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün 13.10.1967 tarihli 22268 sayılı mütalası.

³⁵⁷ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi'nin 15.01.2018 tarihli 2017/16870 E ve 2018/329 K.sayılı kararı. *2548 sayılı Kanunun 1. maddesinde cezaevi harcının "tahsil olunan" paradan alınacağı belirtilmiş olmakla haricen tahsil olunan para İcra Müdürlüğü'nce tahsil edilmediğinden alacaklının cezaevi harcı ödememesi gerekir. Mahkemece bu kabul doğrultusunda karar verilmesi gerekirken cezaevi harcı yönünden ret kararı verilmesi doğru değildir.*

³⁵⁸ Uyar, s.695.

³⁵⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.207.

³⁶⁰ Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün 22.02.2008 tarih ve 153-3-5051 sayılı genel yazısı.

belirtilmiştir. Bu yazı sonrası icra daireleri cezaevi harcını bu şekilde uygulamıştır. 2009 yılında bu yazının hukuka uygun olmadığından bahisle iptali için Danıştay nezdinde dava açılmıştır. Danıştay 3.Dairesi Başkanlığı 29.03.2011 tarihinde vermiş olduğu 2009/3417 E. ve 2011/879 Karar sayılı kararı ile bu yazının iptaline karar vermiştir. Danıştay kararıyla cezaevi harcının takipten sonra işleyecek faizlerin harç matrahına dahil edilmeden hesap edilmesi gerektiği anlaşılmıştır.³⁶¹

Anayasa Mahkemesine cezaevi harcının iptali istemiyle itiraz yoluyla yapılan başvuruda mahkeme, karar metninde işlemiş faizler üzerinden harç alınamayacağı hususunu 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 20. maddesine atıf yaparak desteklemiştir. Bu maddeye göre icra takiplerinde takipten sonra işleyecek olan faizler, harcın hesabında nazara alınmayacaktır. Anayasa Mahkemesi bu hüküm gereğince takipten sonra işleyecek faiz miktarından 2548 sayılı Kanunun 1. maddesi gereğince de harç alınmaması gerektiğine kararda yer vermiştir.³⁶²

Cezaevi harcı mahiyeti itibariyle dahi hukuka uygunluğu tartışmalı bir harç iken faizlerin dahil edilerek hesap edilmesi şeklinde bir yorumun kabulü mümkün değildir. Bu nedenle Danıştay'ın vermiş olduğu karar isabetlidir. Anayasa Mahkemesi'nin 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda atıf yaptığı 20. madde lafzı ise açıktır. Özellikle aşağıda verilen dosya örneği üzerinde görüleceği üzere yüksek miktarda alacakların parça parça tahsili halinde sürekli olarak işleyen faiz üzerinden harç alınması alacaklının borçlunun borcunu parça parça ödemesi sebebiyle devamlı daha fazla harç ödemesi sonucunu doğuracaktır. Borçlunun bir edimi sebebiyle zaten alacağını cebri yollar haricinde alamamış alacaklının etkilenmesi hukuka uygun değildir.

2584 sayılı Kanunun 1. maddesinin ikinci fıkrasında ise cezaevi harcının borçluya yükletilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu da cezaevi harcının alacaklı tarafından ödenmesi gereken alacaklı üzerine kalan bir harç olduğunu göstermektedir. Öğretide bu durum cezaevi harcının İcra ve İflas Kanunu'nun 15. maddesinin 1. fıkrasının bir istisnası olduğu

³⁶¹ Demir, Hüseyin/ Demir, Erdem. *Cezaevi Yapı Harcı Matrahi*, <https://www.sinerjias.com.tr/pdf/CEZA-EVI-YAPI-HARCI-MATRAHI.pdf>, <http://baro.izmirbarosu.org.tr/haberler/diger-haberler/cezaevi-yap%C4%B1-harc%C4%B1-matrah%C4%B1.aspx>, (Son Erişim Tarihi, 27.04.2022). Sayar, s.60.

³⁶² 21 Temmuz 2012 tarihli 28360 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 16.02.2012 tarihli 2011/28 E. sayılı ve 2012/22 K. sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı.

şeklinde yorumlanmıştır.³⁶³ Nispi ve maktu harç konusunda yapılan eleştiriler burada yinelenmelidir keza maktu cezaevi harcının söz konusu olduğu takiplerde alacaklı cebinden bir para vererek bu harcı ödemek durumundayken nispi cezaevi harcı söz konusu olduğunda icra daireleri tahsil edilen para üzerinden harcı re'sen alarak kalan parayı alacaklıya vermektedir. Bir başka deyişle bu durumda her ne kadar nispi harçtan kesilen cezaevi harcı da alacaklının parası olsa dahi tahsilat yapılmadığı sürece alacaklı herhangi harç ödememiş olacaktır.

Cezaevi harcının alınmasıyla ilgili durumu somutlaştırmak adına 2009 yılında başlatılan bir ilamsız icra takibinin harç listesini çalışmaya ekleme ihtiyacı duyulmuştur. 2009 yılında başlatılan bu takibin ödemesi 2017 yılına kadar sürmüş olup harç listesinden de görüldüğü üzere borç büyük oradan icra dosyasına yatırılarak kapatılmıştır. Listede dikkat çeken bir diğer husus ise tahsil harcının cezaevi harcının eşleniği durumunda olmasıdır. Tahsilat yapılan tarihlerde gelen para üzerinden hem tahsil harcı hem cezaevi harcı alınmasından dolayı aynı tarihlere ilişkin harç listesinde tahsil harcı ve cezaevi harcı olmak üzere iki harç görülmektedir. Bu dosya kapsamında dosya içerisinde 78 adet cezaevi harcı makbuzu bulunmaktadır. Bu dosya bir kredi ödemesine ilişkin alacak kaynaklı olmakla beraber nafaka alacaklarına ilişkin açılan takiplerin icra kanalıyla tahsili halinde aynı harçlar uzun yıllar boyunca alınmaktadır.

Nafaka bir insanın hayatını sürdürebilmesi için gereken ihtiyaçların karşılanması olarak tanımlanmaktayken bu dosyalarda alacaklıya yükletilen harç kesintileri yapılması devletin cezaevi yapılması için gerekli giderleri nafaka alacaklısının hayatını sürdürebilmesi için gereken ihtiyaçlarını karşılayacağı paranın önüne koyduğu bir düzenleme haline getirmektedir. Üstelik çekişmeli boşanma şeklinde ilerleyen davalarda taraflar arasında yaşanan gerilim sebebiyle nafaka alacaklarının icra kanalıyla tahsili yaygındır. Nafakanın maaş haczi ile tahsil edildiği hallerde %4,55 tahsil harcı ve %2 cezaevi harcı olmak üzere toplamda %6,55 harç kesintisi yapılmaktadır.³⁶⁴

³⁶³ Uyar, s.692.

³⁶⁴ Bilge Kadın Araştırma Merkezi, *Nafaka Raporu*, <http://bilka.org.tr/tr/369/nafaka-raporu.html> (Son Erişim Tarihi, 09.03.2023).

Cezaevi Harcı Alınmasına İlişkin Örnek Dosya:

Türü	İlamsız Takip
Yolu	Genel Haciz Yoluyla Takip
Şekli	ÖRNEK: 7 İlamsız Takiplerde Ödeme Emri - Eski No: 49

 Cezaevi Harcı Makbuzu (78)

Harç Listesi

Dosya No	Dosya Tür	Birim Adı	Harç/Masraf Adı	Tahsilat Tarihi	Kişi	Makbuz No	Miktar
2009,	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Tahsil Harcı	21/03/2017		12212	1,79
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	21/03/2017		3672	65,75
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	21/02/2017		2394	75,14
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	21/02/2017		8125	23,14
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	19/01/2017		874	9,39
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	19/01/2017		2768	21,36
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	21/12/2016		52362	20,39
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	21/12/2016		15406	8,96
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	23/11/2016		14137	8,96

Şekil 31. Cezaevi harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

2009/	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Tahsil Harcı	23/11/2016		48028	20,39
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	26/10/2016		12956	8,96
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	26/10/2016		44275	20,39
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	07/09/2016		38069	20,39
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	07/09/2016		10865	8,96
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	19/08/2016		10023	9,76
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	19/08/2016		34736	22,21
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	20/07/2016		8509	8,96
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	20/07/2016		30483	20,39

Dosya No	Dosya Tür	Birim Adı	Harç/ Masraf Adı	Tahsilat Tarihi	Kişi	Makbuz No	Miktar
2009/	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Cezaevi (Nispi)	22/06/2016		7550	8,65
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	22/06/2016		27535	19,68
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	24/05/2016		22570	19,68
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	24/05/2016		6331	8,65
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	26/04/2016		18811	19,68
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	26/04/2016		5137	8,65
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	22/03/2016		3770	8,65
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	22/03/2016		13344	19,68
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	19/02/2016		2405	8,65

Şekil 31. (devam) Cezaevi harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

2009,	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Tahsil Harcı	19/02/2016	8762	19,68
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	20/01/2016	693	8,65
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	20/01/2016	2932	19,68
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	23/12/2015	14649	7,83
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	23/12/2015	54780	17,81
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	19/11/2015	13079	7,83
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	19/11/2015	49454	17,81
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	28/10/2015	45512	17,81
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	28/10/2015	12060	7,83

Dosya No	Dosya Tür	Birim Adı	Harç/ Masraf Adı	Tahsilat Tarihi	Kişi	Makbuz No	Miktar
2009/	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Cezaevi (Nispi)	18/09/2015		10723	7,83
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	18/09/2015		40864	17,81
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	26/08/2015		9401	7,83
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	26/08/2015		36633	17,81
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	22/07/2015		31193	17,81
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	22/07/2015		8123	7,83
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	22/06/2015		7146	7,47
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	22/06/2015		26555	17
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	22/05/2015		6072	7,47
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	22/05/2015		22331	17

Şekil 31. (devam) Cezaevi harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

2009.	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Tahsil Harcı	22/04/2015	17715	17
2009.	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	22/04/2015	4917	7,47
2009.	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	20/03/2015	3371	7,47
2009.	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	20/03/2015	13207	17
2009.	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	25/02/2015	8591	17
2009.	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	25/02/2015	2332	7,47
2009.	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	22/01/2015	1039	7,47
2009.	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	22/01/2015	3175	17
2009.	İcra		Cezaevi	24/12/2014	12558	7,3
2009/	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Tahsil Harcı	24/12/2014	49073	16,6
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	26/11/2014	11195	7,3
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	26/11/2014	43638	16,6
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	22/10/2014	38325	16,6
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	22/10/2014	10005	7,3
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	22/09/2014	9073	7,3
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	22/09/2014	34438	16,6
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	21/08/2014	30216	16,6
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	21/08/2014	8120	7,3

Şekil 31. (devam) Cezaevi harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

2009/	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Tahsil Harcı	23/07/2014	26895	16,6
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	23/07/2014	7285	7,3
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	20/06/2014	6232	6,9
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	20/06/2014	22746	15,7
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	23/05/2014	19100	15,7
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	23/05/2014	5081	6,9
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	25/04/2014	15358	15,7
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	25/04/2014	4033	6,9
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	20/03/2014	2883	6,9
2009/	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Tahsil Harcı	20/03/2014	11341	15,7
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	24/02/2014	7551	15,7
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	24/02/2014	1807	6,9
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	23/01/2014	741	6,9
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	23/01/2014	3305	15,7
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	20/12/2013	10024	6,6
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	20/12/2013	36396	15,2
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	21/11/2013	9067	6,6
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	21/11/2013	32353	15,2
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	24/10/2013	8060	6,6
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	24/10/2013	28858	15,2
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	23/09/2013	7292	6,6
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	23/09/2013	26385	15,2

Şekil 31. (devam) Cezaevi harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

2009/	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Tahsil Harcı	27/08/2013	23878	15,2
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	27/08/2013	6453	6,6
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	26/07/2013	5646	6,6
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	26/07/2013	20971	15,2
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	27/06/2013	18387	14,6
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	27/06/2013	4764	6,4
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	24/05/2013	15316	14,6
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	24/05/2013	3874	6,4
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	29/04/2013	3060	6,4
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	29/04/2013	12502	14,6
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	26/03/2013	2105	6,4
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	26/03/2013	8878	14,6
2009/	İcra		Cezaevi	21/02/2013	1172	6,4
2009,	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Tahsil Harcı	21/02/2013	5159	14,6
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	23/01/2013	1960	14,6
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	23/01/2013	488	6,4
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	22/01/2013	455	12,3
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	22/01/2013	1869	28,1
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	01/11/2012	6537	6,1
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	01/11/2012	26897	12,2
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	01/10/2012	5895	12,3
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	01/10/2012	24619	24,4
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	04/09/2012	5256	12,2
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	04/09/2012	22475	24,2
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	29/03/2012	1782	1
2009,	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	29/03/2012	9728	2
2009,	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	28/02/2012	1106	4,4

Şekil 31. (devam) Cezaevi harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

2009/	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Cezaevi (Nispi)	28/12/2011	7112	4,4
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	28/12/2011	30427	8,7
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	06/12/2011	6544	4,4
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	06/12/2011	28292	8,7
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	27/10/2011	5803	4,4
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	27/10/2011	23465	8,7
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	07/10/2011	5450	4,4
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	07/10/2011	21772	8,7
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	06/09/2011	19440	17,4

Dosya No	Dosya Tür	Birim Adı	Harç/Masraf Adı	Tahsilat Tarihi	Kişi	Makbuz No	Miktar
	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Cezaevi (Nispi)	06/09/2011		4845	8,8
	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	28/06/2011		13315	8,7
	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	28/06/2011		3589	4,4
	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	30/05/2011		3047	4,4
	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	30/05/2011		10822	8,7
	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	27/04/2011		2418	4,4
	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	27/04/2011		8451	8,7
	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	29/03/2011		1727	4,4
	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	29/03/2011		6246	8,7
	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	15/02/2011		844	4,4
	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	15/02/2011		3151	8,7
	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	19/01/2011		266	4,1
	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	19/01/2011		1230	8,3
	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	21/12/2010		7230	4,1

Şekil 31. (devam) Cezaevi harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

2009/	İcra Dosyası	2. İcra Dairesi	Tahsil Harcı	21/12/2010	22117	8,3
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	30/11/2010	18983	8,3
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	30/11/2010	6800	4,1
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	26/10/2010	6135	4,1
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	26/10/2010	16613	8,3
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	28/09/2010	5484	4,1
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	28/09/2010	14436	8,3
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	26/08/2010	4834	4,1
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	26/08/2010	12791	8,3
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	27/07/2010	4216	4,1
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	27/07/2010	11140	8,3
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	24/06/2010	3501	4,1
2009/	İcra		Tahsil Harcı	24/06/2010	9517	8,3

Dosya No	Dosya Tür	Birim Adı	Harç/Masraf Adı	Tahsilat Tarihi	Kişi	Makbuz No	Miktar
2009/	İcra Dosyası	İcra Dairesi	Cezaevi (Nispi)	18/05/2010		2780	5,3
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	18/05/2010		7900	10,5
2009/	İcra Dosyası		Cezaevi (Nispi)	27/04/2010		2328	4,6
2009/	İcra Dosyası		Tahsil Harcı	27/04/2010		6929	9,1
2009/	İcra Dosyası		Vekalet Suret Harcı	01/10/2009		19029	2,5
2009/	İcra Dosyası		Başvurma Harcı	16/09/2009		18343	15,6
2009/	İcra Dosyası		Peşin Harç	16/09/2009		18343	147,8
2009/	İcra Dosyası		Vekalet Suret Harcı	16/09/2009		18343	2,5

Şekil 31. (devam) Cezaevi harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

2584 sayılı Kanunun 1. maddesinin ikinci fıkrasının cezaevi harcıyla ilgili olarak son getirisi ise belirli bir değerin altında kaldığı takdirde cezaevi harcı alınmayacağı yönündedir. Bu değer son olarak 1997 tarihli 4301 sayılı Kanunun 18. maddesiyle “birmilyon lira” dan aşağı kalan değerler olarak belirlenmiştir. Sonraki yıllarda Türk lirası üzerinde birçok değişiklik yapılmış olmasına rağmen 2584 sayılı Kanunda yazılı olan bu ifade yenilenmemiştir. 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun harçtan müstesna işlemler başlıklı

13. maddesinin a fıkrasında 100 yeni Türk lirasını geçmeyen takiplerin harçtan müstesna olduğu belirtilmiştir. Ancak 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda 2004 yılında beri 100 lira olarak belirlenen bu tutar üzerinde hiçbir artış yapılmamıştır. Neredeyse 20 yıldır bu miktar 100 liradır. Harçlar Kanunu'nun 13. maddesi c fıkrasında nafakaya ilişkin dava ve takipler için ayrı bir düzenlemeye yer verilmiş olmakla birlikte bu maddede yer verilen 100 yeni Türk lirası da sabit kalmıştır.³⁶⁵ Oysa maktu harçlar her yıl yeniden değerlendirilme oranında arttırılmakta, nispi harç oranlarında artış yönünde değişiklikler yapılmaktadır. Günümüzde aylık 100 lira nafaka bağlanması gibi bir durum ise kalmamıştır. 2022 yılı itibariyle maktu başvurma harcı dahi 80 lira olmuşken muafiyet maddesinin 100 lira olarak kalması maddeyi işlevsiz hale getirmiştir. Hukuk sisteminin yalnızca devletin gelirlerini arttırıcı düzenlemeleri güncel duruma uyarlayarak vatandaş lehine olan hükümlerin güncellemesi konusunda kayıtsız kalması orantılı bir tutum değildir ve adalet duygusunu zedeleyici niteliktedir.

Yukarıda ifade edildiği üzere harç ve masraflar düşük tutarlardaki alacaklar için takip başlatılmasının önüne geçmektedir. Alacak miktarında fazla masraf yaparak takip başlatmak üstelik alacağın cebren tahsil edileceğinin de bir kesinliği yokken mantıklı gözükmemektedir. Dolayısıyla söz konusu meblağdan düşük alacağa rastlanması günümüz koşullarında mümkün gözükmediğinden kanundaki bu düzenlemenin uygulama alanı kalmamıştır, bu kural yenilenmediği için işlevini yitirmiştir.

2584 sayılı Kanunun 1. maddesinde ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 13. maddesi a ve c fıkralarında belirtilen muafiyetler haricinde 13. maddenin j fıkrasında genel bütçeye dahil idarelerin 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 ve 3 sayılı tarifelerine giren bütün işlemlerinin harçlardan muaf olduğu düzenlenmiştir. Genel bütçeye dahil idareler haricinde ise özel kanunlarında kurumların her türlü harçtan muaf oldukları yazılı olsa dahi bu muafiyetin yargı harçlarından muafiyeti dolayısıyla cezaevi harcından muafiyeti de kapsamadığı hem Yargıtay'ın hem de Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlarda anlaşılmaktadır.³⁶⁶ Örnek vermek gerekirse; 6200 sayılı Devlet Su İşleri

³⁶⁵ Bilge Kadın Araştırma Merkezi, *Nafaka Raporu*, <http://bilka.org.tr/tr/369/nafaka-raporu.html> (Son Erişim Tarihi, 09.03.2023).

³⁶⁶ 12.01.2017 karar tarihli 2014/11524 Başvuru numaralı Anayasa Mahkemesi Kararı. "*Somut olayda başvuru, icra müdürlüğüne kendisinden talep edilen harç ve vergileri ödemekten muaf olduğunu ileri sürerek İcra Hukuk Mahkemesine şikâyet başvurusunda bulunmuş; Mahkeme, başvuru*

Kanunu'nun 49. maddesinde³⁶⁷, 2813 sayılı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun Kuruluşuna İlişkin Kanunu'nun 5. maddesinin değişik 13. fıkrasında³⁶⁸, 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu'nun 23/b maddesinde³⁶⁹ harçlardan muafiyet düzenlenmiş olmakla birlikte yargı harçlarından ve cezaevi harcından açıkça muaf olduğunun öngörülmemiş olması sebebiyle bu kurumlar cezaevi harcına tabiidir, denilmektedir.³⁷⁰

Sonuç olarak, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin kurumların kendi kanunlarındaki harçlardan muafiyete ilişkin yorumu cezaevi yapı harcının özel nitelikte olan 2548 sayılı Kanuna dayanılarak tahsili gereken bir harç çeşidi olduğundan kanunlarında özel olarak cezaevi yapı harcından muaf olduğu belirtilen kurumlar dışında hiçbir istisna ve muafiyet söz konusu olmadığı şeklindedir.³⁷¹ Özel olarak cezaevi harcından muafiyet düzenlenmiş olan bir kanuna örnek vermek gerekirse 4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanunun geçici 4/2. maddesi gösterilebilir.³⁷²

Cezaevi harcı alınmasına gerek olmayan diğer bazı haller şu şekilde sıralanabilir;

bankadan talep edilen harcın konusunu oluşturan işlemin bankanın genel kredi sözleşmesi uyarınca kullandığı kredinin zamanında ödenmemesi nedeniyle yapılan icra takibinde ipotekli taşınmazın bankanın alacağına mahsuben almasından kaynaklandığı gerekçesiyle başvurusunun şikâyete konu harç ve vergileri yatırması gerektiğine karar vermiştir.

³⁶⁷ 6200 sayılı Kanun Madde 49 Umum Müdürlüğün varidatı kurumlar vergisinden ve muameleleri her türlü vergi, resim ve harçtan muafır.”

³⁶⁸ “2813 sayılı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun Kuruluşuna İlişkin Kanunu'nun 5.maddesinin değişik onüçüncü fıkrası, kurumun gelirleri her türlü vergi, resim ve harçtan muafır.”

³⁶⁹ “4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanun'un 23.maddesi, “(...) Kurum tarafından açılan ve Kurumun taraf olduğu davalar ve icra kovuşturmaları ile ilânlar (...) ilgili kanunlarda Kurumun adı veya kuruluş kanununda yazılı olmasa dahi her türlü vergi, resim ve harç ile belediyelerde yürütülecek her türlü hizmet karşılığında alınan ücretler ve Kurumun doğrudan doğruya hizmetlerinden yararlanmadığı fon ve kuruluşlara katkı paylarından muafır. Diğer kanunlarda yer alan bütün muafiyet ve istisnalar saklıdır.”

³⁷⁰ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 03.03.2015 tarihli 2015/2163 E. ve 2015/4530 K. Sayılı Kararı.

³⁷¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin 23.01.2017 tarihli, 2016/9391 E. ve 2017/827 K.Sayıllı Kararı.

³⁷² 4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun'un geçici 4.maddesinin 2.fıkrası, “Yeniden yapılandırma süreci içinde, bankalarca kredi alacaklarının tahsili amacıyla açılmış veya açılacak dava veya takipler sonuçlandırılıncaya kadar 492 sayılı Harçlar Kanununun 2 nci, 23 üncü, 29 uncu maddeleri ve 2548 sayılı Ceza Evleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunun 1 inci maddesi hükümleri uygulanmayacağı gibi her türlü ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz taleplerinde teminat şartı aranmaz. Ayrıca bankaların mahkeme ilamını alması ve tebliğe çıkartması işlemlerinde karşı tarafa yükletilmiş olan harcın ödenmiş olması şartı da aranmaz.”

- İhale konusu taşınmazların kira bedellerinin kiracılar tarafından icra dosyasına yatırılmasının istenmesi ve bu bedellerin icra dosyasına yatırılması, İİK 131 ve 134. maddeleri uyarınca icra müdürünün muhafaza ve idare mükellefiyetinin bir gereği olup; takibe konu alacağın tahsiline ilişkin bir işlem olmadığından bu paradan,³⁷³,
- Taşınmazların paraya çevrilmesi işlemi bir icra takip işlemi olmadığından, taşınmazların satış bedeli üzerinden veya İİK'nun 133. maddesi kapsamında iki ihale arasındaki farkın tahsili üzerinden³⁷⁴,
- İİK'nun 153. maddesine dayalı olarak ipoteğin fekki talebi, bir icra takibi olmadığından³⁷⁵,

tahsil ve cezaevi harcı alınamaz.

2584 sayılı Kanuna konu cezaevi harcının matrahı, miktarı, mükellefi, ödemesi, muafiyeti gibi kanun lafzında yer alan konuların ele alınmasının ardından öğretilerde bu harca ilişkin yapılan eleştirilere ve görüşlere yer vermek gerekmektedir. 1934 tarihli bu eski kanun henüz çeyrek asırdan beri uygulaması olduğu dönemde dahi eleştirilmiştir. 1960'lı yıllarda yapılan çalışmada elde edilen bilgilerin kanunun kabul tarihine daha yakın olduğu gözetildiğinde çalışmada değinilen hususlara kıymet verilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada cezaevi harcı ile ilgili dikkat çeken hususlar bu harcın düzenlendiği kanunun kabulü esnasında hükmün hukuki esaslara dayanmaksızın ve üzerinde tartışılmaksızın kabul edilmiş olmasıdır. Cezaevi harcının alacaklıya yükletilmesinin arkasında makul hukuki bir gerekçe yer almadığı gibi bu hükmün faydadan çok zararı olduğuna değinilmiştir. Bu zarar, borçlunun tahsil harcı, alacaklının cezaevi harcı vermemek maksadıyla anlaşma yoluna giderek alacağı haricen tahsil etmesinden kaynaklanmaktadır. Hüküm tarafları haricen tahsile yönlendirerek devletin tahsil harcından da mahrum kalmasına yol açmakta olduğundan eleştirilmiştir. Ayrıca zaten alacağını cebri yollar haricinde alamayan alacaklının mağdur olmasına yol açması

³⁷³ Bkz. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin 29.11.2012 tarihli, 2012/28961 Esas ve 2012/35493 Karar Sayılı Kararı.

³⁷⁴ Bkz. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin 31.10.2014 tarihli, 2014/28560 Esas ve 2014/25665 Karar Sayılı Kararı.

³⁷⁵ Bkz. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 2010/12694 Esas ve 2010/25531 Karar sayılı kararı. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 2015/4866 Esas ve 2015/14892 Karar Sayılı Kararı.

sebebiyle de eleştirilmiştir.³⁷⁶ 2584 sayılı Kanunda belirlenen muafiyet miktarı ile 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 13. maddesinde belirlenen muafiyet miktarlarının farklı oluşu da o dönem eleştirilere konu olmuştur.³⁷⁷ Günümüzde aynı sorunun devam etmekte olduğu yukarıda açıklanmıştır.

Cezaevi harcının alacaklıya yükletilmesi ve cezaevi harcıdan muafiyetin tutarı konusundaki görüşlere katılmakla birlikte cezaevi harcının mahiyetine ilişkin sorunun diğer meselelerin önüne geçmesi gerektiği kanaatindeyim. Cezaevi harcının mahiyetinden kastedilen harcin kanuniliği, hizmet karşılığı alınması, hizmetin kamusal nitelikte olması özellikleridir. İcra takibi yapan kişilerin direkt olarak cezaeviyle ilişkili bir hizmetten yararlandığı söylenemez. Cezaevlerinin giderlerinin karşılanması amacıyla cezaevinde bulunan hükümlülerden bu harcin alınması halinde cezaevi harcı şeklinde bir nitelendirme yapılabileceği görüşü belirtilmektedir. Bu bedelin hükümlülerden karşılanamıyor olması halinde ise vergi olarak alınması gerektiği öne sürülmüştür. Ayrıca cezaevi harcı ve tahsil harcını doğuran olayın tek olmasına rağmen sunulan tek ve aynı kamu hizmetinden iki ayrı harç alınmakta olması, aynı kamu hizmeti için iki ayrı harcin alınmasında haklı bir amaç olduğunu kabul etmek mümkün görülmemiştir.³⁷⁸ Cezaevi harcının icra takibi yapan kişilerden alınmasının harcin temel prensiplerini uygun düşmediği görüşü haklı bir görüştür. Bir başka görüş ise cezaevi harcının Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyetinin bir parçası olan cebri icra yoluna başvuran vatandaşa yükletilmesinin sosyal devlet ilkesiyle bağdaşmadığı yönündedir.³⁷⁹

2011 yılında cezaevi harcının iptali için 2548 sayılı Kanununun 1. maddesi, Anayasa'nın 2,5,10,36 ve 73. maddelerine aykırı olduğu savıyla Anayasa Mahkemesi önüne taşınmıştır.³⁸⁰ Mahkeme maddenin anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir. Bu

³⁷⁶ Balkar, Kemal Galip. *Tersine Çalışan Bir Kanun*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 4, 1961, s. 281.

³⁷⁷ Karaatlı, Mehmet Ali. *Harçlar Kanunu ile Cezaevleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanun Üzerine Bir İnceleme*, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 6, 1972, s. 952.

³⁷⁸ Aşık, İbrahim. *Cezaevleri Harcına İlişkin Düşünceler*, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 163-164, 2018, s.73.

³⁷⁹ Çetin Muhammet Sefa. *Cezaevi Yapı Harcının Sosyal Devlet İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi*, Medenî Usûl ve İcra- İflâs Hukuku Dergisi, Cilt 14, Sayı 41, 2018, s.791.

³⁸⁰ 21 Temmuz 2012 tarihli 28360 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 16.02.2012 tarihli 2011/28 E. sayılı ve 2012/22 K. Sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı.

karara karşı iki üye karşıoy kullanmıştır. Karşı oy kullanan üyeler itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2,10 ve 36. maddelerine aykırı olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu görüşün gerekçesinde ise 80 yıl öncesine ait 2584 sayılı Kanun üzerinden çok zaman geçtiğini ve artık kanun döneminde ihtiyaç duyulsa dahi şu an böyle bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmadığı ifade edilmiştir. Kaldı ki, vatandaşın devlet bütçesine katkısı isteniyorsa bile bunun eşitlik ilkesini zedelemekten adalet hizmetinden yararlanan tüm kişilere yükletilmesi yöntemiyle yapılması gerektiği karşı oy kullanan üyelerce belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin aykırılık olmadığı yönünde vermiş olduğu karar kendi içerisinde dahi çelişmektedir. Kararda harçlara ilişkin yapılan tanımlama şu şekildedir; *“Harç, bireylerin özel menfaatlerine ilişkin olarak, kamu hizmetlerinden yararlanmaları karşılığında bu hizmetlerin maliyetlerine katılmaları amacıyla kamu gücüne dayanılarak getirilen malî yükümlülüktür. Bu nedenle, yargılama sürecinde, yasayla harca tâbi kılınmış bir hizmetten yararlanmak isteyen ilgili (davalı veya davacı), genel kurallar uyarınca harcını ödeyerek bu hizmetten yararlanabilir.”* İcra takibi yapan kişilerin cezaevi yapımından özel bir menfaat sağlaması beklenemez. Nispi cezaevi harcında, diğer harçlarda olduğu gibi kamu hizmetinden yararlanmak isteyen kişiye harcı yatırması için imkân tanınmamakta, tahsil edilen para üzerinden icra daireleri tarafından harç kesintisi yapılmaktadır. Cezaevi harcının kanunla getirilmiş olması harç özelliği taşıması için tek başına yeterli değildir.

Dolayısıyla, bir asırlık uygulamasını tamamlamak üzere olan cezaevi harcı sağlam hukuki temellere dayanılarak getirilmiş bir harç olmadığı gibi hem devlet hem vatandaş yönünden mağduriyete yol açmaktadır. Tahsil harcı ve cezaevi harcı ödemek istemeyen taraflar haricen tahsili tercih etmekte devlet iki harçtan birden mahrum kalmaktadır. 2548 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasına dair kanun teklifi hazırlığı olduğu yönünde haberler³⁸¹ bulunmakla beraber 2023 itibarıyla bu konuda somut bir adım atılmamıştır. İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan çocuk teslimine ilişkin maddelerin 2021 yılında yapılan değişiklikle kaldırılmasına kadar bu işlemlerde de yıllar boyunca cezaevi harcı alınmıştır.

³⁸¹ Mahkumlara Ödettirilecek Harçlar Kanunu'nun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Teklifi! <https://emlakkulisi.com/mahkumlara-odettirilecek-harclar-kanununun-yururluktan-kaldirilmasina-dair-kanun-teklifi/654215> (Son Erişim Tarihi, 09.03.2023).

2.2.1.7. Merkezi Takip Sistemi Harcı

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte yargı sistemlerinin dijitalleşmesinin yansımaları her alanda olduğu gibi icra işlemlerinde de kendini göstermiştir. İcra takipleri artık fiziken dosya açılmasına gerek olmaksızın UYAP sistemi üzerinden yapılabilir hale gelmiştir. Teknolojide yaşanan bu gelişmeler hukuk sistemlerinde yeni yöntemlerin benimsenmesi yolunu açmaktadır. Bu anlamda bir yenilik de abonelik sözleşmelerine bağlı yapılan icra takipleri için getirilmiştir.

Telekomünikasyon alanında çalışan geniş ölçekli firmaların ve seri hizmet alınması gereken elektrik, su gibi temel hizmetleri veren firmaların abonelik sözleşmelerine bağlı olarak yürüttüğü birçok icra işlemi bulunmaktadır. Binlerce dosya yalnızca bu sözleşmelere dayanılarak açılmaktadır. Büyük çaptaki şirketler ile yalnızca tek bir icra dosyası bulunan vatandaşın hukuk sistemi karşısındaki konumu bir değildir.³⁸² Teknoloji, bu ayrık durumu kanuna işlemek için imkân tanıyan bir düzeye gelmiştir.

2018 yılında Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında 7155 sayılı Kanunun kabulüyle abonelik sözleşmelerine dayanan icra takiplerinin merkezi takip sistemi üzerinden yürütülmesi usulü benimsenmiştir. 7155 sayılı Kanunun 1.ve 3. maddelerinde merkezi takip sisteminin bu kanunda belirtilen takip işlemlerinin elektronik ortamda UYAP üzerinden yapılmasını amaçladığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu kanunun getirdiği sistemin en belirgin özelliği takip işlemlerinin haciz aşamasına kadar tamamıyla elektronik ortamda yapılmasını sağlamasıdır.

Hukukumuzda yeni kabul edilen bu sistemden kısaca bahsedip bu sistemin harçlar hukukunu etkileyen boyutu incelenecektir. 7155 sayılı Kanun uyarınca merkezi takip sistemi üzerinden bir takip başlatmak için bir abonelik sözleşmesi, abonelik sözleşmesinden kaynaklanan bir para alacağı, sözleşmeye göre sunulan hizmet bedelinin

³⁸² Özekes, *İstinafla Birlikte Harç Konusunda Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar*, s 274.

yansıtıldığı bir faturanın olması ve takibin avukatlar aracılığıyla yürütülmesi gerekmektedir.³⁸³ Bu takip yolu bir nevi özel bir ilamsız takip yöntemidir.

7155 sayılı Kanun ile 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin icra ve iflas harçları başlıklı bölümünün icra harçları başlıklı bölümüne 5.bent eklenmiştir. Eklenen bu bende göre, 7155 sayılı Kanun kapsamında icra takiplerinde takibe konu olacak alacak tutarı üzerinden %2 oranında harç ödenmesi öngörülmüştür. Bu harç, 1 sayılı tarifede merkezi takip sistemi harcı olarak isimlendirilmemekle birlikte yine 7155 sayılı Kanun ile 492 sayılı Harçlar Kanunu'na eklenen 29/A maddesinde merkezi takip sistemi harcı olarak ifade edilmiştir.

Harçlar Kanunu'na eklenen bu maddeye göre merkezi takip sistemi harcının,

- peşin olarak ödeneceği,
- ödenecek harç tutarının icraya başvurma harcından düşük olamayacağı,
- haciz aşamasına geçilmeden mts üzerinden sonuçlanan icra takipleri için ayrıca bir başvurma harcı ve tahsil harcı alınmayacağı,
- takibin mts üzerinden sonuçlandırılmaması ya da takipten vazgeçilmesi halinde alınan harç tutarının iadesinin yapılmayacağı,
- ancak takibin kesinleşmesi ve icra dairesinde devam edilmesi halinde, alınan harcın ödendiği tarihte geçerli olan icraya başvurma harcı tutarını aşan kısmının takip sonunda tahsil harcına mahsup edileceği

düzenlenmiştir.³⁸⁴ 7155 sayılı Kanunun ödeme emrinin tebliği ve borcun ödenmesi başlıklı 6. maddesinin 7.fikasında ise mts kapsamında ödenen paralardan 2584 sayılı Kanunla öngörülen cezaevi harcının alınmasının ardından alacağın ilgiliye aktarılacağı düzenlenmiştir. 7155 sayılı Kanunda yer alan bu fıkra harçlar hukukuna yeni bir

³⁸³ Özkes, Muhammet. *Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Yeni Takip Yolu (7155 sayılı Kanun'un Düzenlemesi)*, İzmir Barosu Dergisi, Eylül 2018, s.228.

³⁸⁴ Bıyık, Recep. *Merkezi Takip Sistemi Harcı*, Vergi Bülteni 2018/104, [https://www.pwc.com.tr/tr/hizmetlerimiz/vergi/bultenler/merkezi-takip-sistemi-harci.html#:~:text=Vergi%20B%C3%BClteni%202018%2F104&text=Har%C3%A7lar%20Kanunu'na%20ba%C4%9Fl%C4%B1%20\(I,2%20oran%C4%B1nda%20har%C3%A7%20%C3%B6denmesi%20%C3%B6ng%C3%B6r%C3%BClm%C3%BC%C5%9Ft%C3%BCr.\(Son%20Erişim%20Tarihi,28.04.2022\).](https://www.pwc.com.tr/tr/hizmetlerimiz/vergi/bultenler/merkezi-takip-sistemi-harci.html#:~:text=Vergi%20B%C3%BClteni%202018%2F104&text=Har%C3%A7lar%20Kanunu'na%20ba%C4%9Fl%C4%B1%20(I,2%20oran%C4%B1nda%20har%C3%A7%20%C3%B6denmesi%20%C3%B6ng%C3%B6r%C3%BClm%C3%BC%C5%9Ft%C3%BCr.(Son%20Erişim%20Tarihi,28.04.2022).)

düzenleme getirmemektedir. Mts üzerinden yapılan takiplerin bir nevi özel bir tür ilamsız icra takibi olduğu düşünülürse bu takiplerden cezaevi harcı alınması konusunda bir istisna ya da muafiyet yaratılmadığı sürece cezaevi harcı alınması gerekecektir. 7155 sayılı Kanunda ayrı bir fıkıyla cezaevi harcı alınacağına yinelenmesi diğer kanunları teyit ve tekrar mahiyetinde olmuş, bu fıkıyla yeni bir kural getirilmemiştir.

Merkezi takip sistemi üzerinden açılan icra takipleri için ayrı bir harç, harç oranı ve ayrı usuller belirlenmesi bu sistemin abonelik sözleşmesinden kaynaklanan borçların takibini kolaylaştırması amacının bir parçasıdır. Alacaklı, takip açılışında %2 oranında mts harcı, bu takiplerde avukat ile temsilin zorunlu olmasından dolayı vekalet suret harcı ve vekalet pulu ödeyerek takibi açmaktadır. Tahsil halinde cezaevi harcı dışında bir harç ödenmemektedir. Mts üzerinden açılmayan icra takiplerinde icraya başvurma harcı, tahsil harcı alınmakta olduğundan ve tahsil harcı oranlarının mts harcı oranından daha yüksek olduğundan mts üzerinden açılan takiplerde alınan harç oranları daha düşük kalmaktadır. Mts harcını tahsil harcı olarak kabul eden görüşler³⁸⁵ olmasına rağmen mts harcının kendine has yapısı nedeniyle bu görüşlere katılmak mümkün değildir. Merkezi takip sistemi üzerinden başlatılan bir takibin açılışında alınan harçlara ilişkin makbuz örneği şu şekildedir;

MALİYE HARÇ ALINDI BELGESİ		
SERİ	:	F...021
SIRA NO	:	1974
ÖZEL NO	:	4
Teslim Edenin Adı, Soyadı :	TELEKOMÜNİKASYON ANONİM ŞİRKETİ Adına Avukat	Yatırmıştır.
T.C. / Vergi Kimlik No :		
Dosya No :		
Alındı (Harç) Türü	Adet	Miktar (TL)
MTS Harcı	1	162,93
Vekalet Suret Harcı	1	8,50
	Toplam	171,43
Yüzyetmişbir Türk Lirası Kırküç Kuruş Elektronik Ortamda Yatırılmıştır.		
12/05/2021		
		
<small>UYAP Bilgi Sistemi'ndeki bu dokümana https://evrakdogruya.uyap.gov.tr/2n/Okidim adresinden erişebilirsiniz.</small>		

Şekil 32. MTS harcına ilişkin örnek UYAP kaydı

³⁸⁵ Köse Yasin. *İcra Takibinde Tahsil Harcı*, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 16, Sayı 183, Kasım 2021, s.2219.

7155 sayılı Kanun ile İcra ve İflas Kanunu'nun 8/a maddesine 5.fıkra eklenmiştir. Bu fıkra ile ulusal yargı ağı bilişim sistemi üzerinden bu sisteme entegre bilişim sistemleri vasıtasıyla dosya safahat bilgileri ile borçlunun mal, hak veya alacağını elli kuruş karşılığında sorgulayabileceği düzenlenmiştir. Bu madde ile getirilen elli kuruluşluk bu ücret harç olarak nitelendirilmemiş olmakla beraber devletin entegre bilişim sistemleri vasıtasıyla kullanılan bir kamu hizmeti söz konusu olduğu için harç olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Üstelik aynı maddede maktu harçlar için öngörülen yeniden değerlendirme oranında arttırılma usulü bu ücret için de belirlenmiştir. İlk beş sorgu ise herhangi bir ücrete tabi tutulmamıştır.

Bu ücretlerin takip gideri olarak borçludan alınamayacağı aynı maddede düzenlenmiştir. Dosya sorgulaması için alacaklıdan ücret alınıyor olması haksız bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Çünkü alacaklının dosyadan bilgi edinmesi hukuka aykırı olarak bir bedele bağlanmaktadır.³⁸⁶ Nitekim bu değerlendirme haklıdır. Çünkü bu şekilde bir ücret yükletilecekse bu harç olarak düzenlenmelidir, kanuni dayanağı olmalıdır ve takibin açılmasına sebebiyet veren borçluya yükletilmez. Bir alacağın tahsili uzun yıllar sürebilir bu süreçte borçlunun mal varlığının çok kez sorgulanması gerekebilir. Mevcut uygulama gereksiz yere borçlunun malvarlığının sürekli olarak sorgulanabilir olmasının engellemesi yönüyle olumlu değerlendirilebilir. Ancak sorgu harcı adı altında bir düzenlemeyle getirilerek borçluya yükletilmesi halinde alacaklı kötü niyetli olarak fazla sorgu yapabilir. Bunun da önüne geçilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak borçlunun mal varlığı elli kuruş bedelle veya bedelsiz alacaklının erişimine açık olacaktır. Mal varlığı sorgularının sistemden yapılabilir hale gelmesiyle birlikte mal beyanında bulunmama suçu da yeni bir bağlam kazanmıştır.

³⁸⁶ Özekes, *Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Yeni Takip Yolu*, s.235.sayfanın 7.dipnotu.

Şekil 33. Ücretsiz sorgu limitini gösteren UYAP ekranı

Bu sistemle yapılan takiplerde borçluya takip neticesinde yüklenecek harç ve giderlerin daha düşük olması olumlu değerlendirilmiş olmakla birlikte kanunla hedeflenen icra dairelerinde dosya sayısının ve iş yükünün azaltılması amacının bu şekilde sağlanamayacağı, dosya sayısını arttıran ekonomik sebeplerin sorunun köküne nüfuz eden çözümlerle aşılabileceği ifade edilmektedir.³⁸⁷ Hukukumuzda getirilen bu sistem iş yükünü azaltmayı amaçlamakla birlikte bu amacın hukuk bilincinin ve hukuki güvenliğin önüne geçerek kanun tekniği, hukukun temel ilkeleri gibi esas noktaları ihmal eden bir düzenleme olduğundan bahisle eleştirilmektedir.³⁸⁸

Bu eleştirilere katılmak mümkündür. Geniş ölçekli telekomünikasyon şirketlerinin ve diğer şirketlerin alacaklı ve vatandaşın borçlu olduğu bu tip dosyalarda alacaklı lehine takibi daha kolay bir usul getirilmesi dosya sayısını azaltmak yerine arttırma yönünde bir etki oluşturabilir. 7155 sayılı Kanun vatandaşa göre kurumsal ve ekonomik olarak güçlü bu şirketler lehine bir düzenleme getirmektedir.³⁸⁹ Kanunun yürürlük tarihinin 01.06.2019 olduğu düşünülürse 2023 itibariyle hâlâ yeni sayılabilecek bu sistemin sonuçlarının değerlendirilmesi ve icra sistemine etkisinin somut olarak tespiti için henüz zaman vardır.

Harçlar hukuku bakımından ise getirilen düzenlemelerin harç alınma usulü bakımından kolaylık getirdiği açıktır. Ancak abonelik sözleşmesine bağlı icra takibinin muhatabı olan borçlunun herhangi bir alacağın borçlusundan hukuken farklı bir konumda olmamasına

³⁸⁷ Özçelik, Volkan. *Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun'a Göre İcra Takibi*, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl 7, Sayı 14, Aralık 2019, s.387.

³⁸⁸ Özkes, *Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Yeni Takip Yolu*, s.226.

³⁸⁹ Özkes, *Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Yeni Takip Yolu*, s.232. "Tüm bunların yanında, farklı baskı ya da menfaat gruplarının etkisi ile takip hukukunda yapılan ve sistemi bozan değişiklikler, kendi içinde sorun doğuran bir yapı oluşturmuştur. Bunun tipik örneği, kredi kurumları (bankalar) lehine yapılan ve hukukun sınırlarını zorlayan düzenlemelerdir."

rağmen bu kişilere daha az harç ödeme konusunda ayrıcalıklı bir sistem kurulması Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı düşecektir. Bu takip tipi borçlularının, diğer borçlulardan ayrılmasında güdülecek bir kamu yararı ve bu durumu meşrulaştıracak herhangi bir kamu yararı yoktur. Öyleyse bu alanda borçlulardan daha az harç alınması usulüyle hedeflenen yararın ne olduğu sorgulanmalıdır.

Ayrıca hukukumuzda avukatla temsil zorunluluğu olmamasına rağmen 7155 sayılı Kanunun 2. maddesi 1. fıkrasıyla merkezi takip sisteminin “*avukatla takip edilen para alacaklarına ilişkin icra takiplerini*” kapsamı ayrı bir tartışma konusudur. Alacaklı tarafın geniş ölçekli bir firma olmadığı abonelik sözleşmesinden kaynaklı bir takibin söz konusu olması halinde kendisini avukatla temsil ettirebilen alacaklılarla kendisini avukatla temsil ettiremeyen veya ettirmeyen alacaklılar arasında bir ayırım oluşturulmuştur. Kaldı ki; alacaklı kendini avukatla temsil ettirebilecek durumda olsa bile bunu tercih etmeyebilir merkezi takip sisteminde takip başlatmak için böyle bir zorunluluk getirilmesi hak arama hürriyetini kısıtlayıcı ve adalete erişim hakkını zedeler niteliktedir. Kendisini avukatla temsil ettirmeyen bir kişi farklı bir prosedüre ve harçlara tabi olacaktır. Üstelik 7155 sayılı Kanun alacaklıya bu konuda bir tercih hakkı bırakmamıştır, kanunun 2. maddesinin 2. fıkrasında 1. fıkra kapsamındaki icra takiplerinin ancak bu yöntemle başlatılabileceği aksi halde başlatılan takiplerin reddedileceği düzenlenmiştir.

Tablo 6. İcra harçlarına ilişkin özellikler

İcra Harçları	Sorumlusu	Takip Türü	Türü ve Oranı	Konusu
Başvurma Harcı	Borçlu	Her Türü Takip	Maktu	İcra takibi başlatılması
Peşin Harç	Borçlu	İlamsız	Nispi	İcra takibi başlatılması
Tahsil Harcı	Borçlu	İlamsız	Nispi (Yüzde 4,55 Yüzde 9,10 Yüzde 11,38 Yüzde 2,27)	İcra takibinin tahsille sonuçlanması
Vazgeçme Harcı	Alacaklı	İlamsız	Vazgeçilen miktara ait tahsil harcının yarısı	Takipten vazgeçilmesi
Yerine Getirme Harcı	Borçlu	İlamlı	Maktu	İcra takibinin yerine getirilmesi

Tablo 6. (devam) İcra harçlarına ilişkin özellikler

Cezaevi Harcı	Alacaklı	Her Türlü Takip	Maktu ve Nispi (Yüzde 2)	Maktuda icra takibi açılması, Nispi'de tahsil yapılması
Merkezi Takip Sistemi Harcı	Borçlu	Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan İllamsız	Nispi (Yüzde 2)	Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan Takiplerin Başlatılması

2.2.2. İflas Harçları

Borçlu aleyhine yapılan takipler icra ve iflas takibi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Buraya kadar icra süreçleri bir başka deyişle cüzi takipler üzerinden alınan harçlar incelenmiştir. Bu başlık altında ise iflas yoluyla takipler bir başka deyişle külli takipler üzerinden alınan yargı harçları incelenecektir. İflas takibinde icra takibinde olanın aksine borçlunun hangi miktarda borcu olduğunun bir önemi yoktur. İflasta, borçlunun hangi miktarda borcu olursa olsun tüm malvarlığına el konulmaktadır.³⁹⁰

Bu el koyma neticesinde borçlunun mahkeme veznesine depo edilen parasının nemalandırılması halinde, Anayasa Mahkemesi'nin 05.04.2023 tarih ve 2023/48 E.sayılı ve 2023/72 K.sayılı iptal kararı öncesinde, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 36.maddesine göre bu paraların bankaya yatırılması durumunda bu paralara ait faiz, ikramiye ve sair menfaatlerin yani semerelerin devlete ait olacağı düzenlenmişti. Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 36.maddesinin ilk ve ikinci fıkrasını iptal etmesiyle birlikte mahkeme veznesine depo edilen paraların semerelerinin para sahibine ait olması gerektiği aksi yönde bir uygulamanın mülkiyet hakkının ihlali sonucunu doğuracağı kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesi bu sonuca varırken Türk Medeni Kanunu'nun 685.maddesinin birinci fıkrasına atıf yapmış ve bir eşyanın malikinin onun semeresine de malik olacağını vurgulamıştır. Özel hukuk kişisine ait olan bir paranın semeresinin Hazineye aktarılması bu kişinin semere miktarı kadar mülkten yoksun kalmasına sebep olmakta ve devletin, kişilerin paralarından karşılıksız yarar sağlamasına yol açmaktadır. Anayasal açıdan belirli ve öngörülebilir olmasıyla kanunilik ilkesi

³⁹⁰ Yılmazgöz, s.149.

açısından bir sorun teşkil etmeyen bu hüküm meşru bir amaca dayanmadığı için mülkiyet hakkını haksız yere sınırlamaktadır ve bu sınırlamayı kamu yararıyla da açıklamak mümkün değildir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi'nin oybirliğiyle verdiği kararla 492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun 36.maddesinin ilk fıkrasını ve ilk fıkrası iptal edildiği için artık uygulanma imkânı kalmayan ikinci fıkrasını iptal etmesini haklı ve yerinde bulmaktayım. Uygulamada da Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı öncesinde ceza mahkemesince el konulan bir paranın alım gücünü kaybetmemesi maksadıyla vadeli hesaba yatırılarak nemalandırıldığını bizzat gördüm. Özellikle yüksek enflasyonun olduğu dönemlerde iflas süreçlerinde olduğu gibi yüklü miktarda paraların mahkeme veznesine depo edilmesi gereken hallerde nemalandırma yapılmaması adalet sistemi içerisinde adaletsizliğe yol açacak niteliktedir.

İcra ve İflas Kanunu'nun iflasa tabi şahıslar hakkındaki takip başlıklı 43. maddesinde iflas yoluyla takibin ancak Ticaret Kanunu'na göre tacir sayılan veya tacirler hakkındaki hükümlere tabi bulunanlar ile özel kanunlara göre tacir olmamalarına rağmen iflasa tabi buldukları bildirilen şahıslar hakkında yapılacağı düzenlenmiştir. Bu maddeye göre bu kişiler hakkında iflas yoluyla takip yapılması mümkün olduğu gibi haciz yoluyla da takip yapılabilir. Ancak 43. maddenin 2. fıkrasında belirtildiği üzere bu yollardan birinin seçilmesi halinde ancak bir defaya mahsus o yol bırakılıp harç ödenmeksizin diğer yola başvurulabilir. Bu fıkranın mefhumu muhalifinden anlaşılıyor ki bu durumun birden fazla kez tekrarlanması halinde ilk defa takip başlatılıyormuşçasına harç ödemek gerekecektir.

İcra takiplerindeki ilamlı ve ilamsız icra takibi ayrımına benzer şekilde iflas sürecinde de başvurulmuş iflas yoluna ve iflas sebeplerine göre genel iflas yolu ve özel iflas yolu şeklinde bir ayırım yapılmaktadır. Genel iflas yolu, İcra ve İflas Kanunu'nda 155 ila 166. maddeler arasında düzenlenen takipli iflas, özel iflas yolları ise 167 ila 176. maddeler arasında düzenlenen kambyo senetlerine mahsus iflas ve 167 ila 176. maddeler arasında düzenlenen takipsiz (doğrudan) iflastır.³⁹¹ İflas yollarında yapılan bu ayrımın farklı farklı başlıklar altında ele alındığı görülmektedir. Kimi çalışmalarda takipli iflas ve doğrudan iflas olarak ikili bir ayırım yapılarak kambyo senetlerine mahsus iflas takipli iflas başlığı

³⁹¹ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz, *İcra ve İflas Hukuku*, s.447.

altında ele alınmaktadır.³⁹² İflasta hangi yolla takip yapılırsa yapılsın her halükârda iflasa ticaret mahkemeleri karar vermektedir.³⁹³

Takipli diğer manasıyla genel iflas yolunda öncelikle icra dairesinde iflas takibi yapıldıktan sonra, bir başka deyişle icra dairesinin borçluya iflas ödeme emri göndermesinin akabinde borçlu süresinde borcu ödemezse ticaret mahkemesinde iflas davası açılmaktadır. Kambiyo senetlerine özgü iflas yolunda ise bir kambiyo senedine bağlı alacağın iflasa tabi olan borçlusuna karşı bu takip yolu izlenebilir. Doğrudan doğruya diğer manasıyla takipsiz iflas yolunda ise İcra ve İflas Kanunu'nun 177. maddesinde sayılan sebeplerin olması halinde icra dairesinde herhangi bir takip yapmaksızın direkt ticaret mahkemesine başvurarak borçlunun iflası istenebilmektedir.

Bu takip yollarında hangi harçların alınacağını incelemeyen önce belirtmek gerekir ki icra hukuku ve iflas hukuku İcra ve İflas Kanunu'nda düzenlenmiş olup kanunun ilk 23 maddesi hem icra hukuku hem iflas hukuku bakımından müşterek hükümlerdir. Bu nedenle İcra ve İflas Kanunu'nun harçlar başlıklı 15. maddesi iflas hukuku açısından da uygulanacaktır.³⁹⁴ Bu maddeye göre icra ve iflas harçlarını kanun tayin eder. Burada kastedilen kanun ise 492 sayılı Harçlar Kanunudur.

Takipli iflas yolunda ilamsız icra takibinde olduğu gibi başvurma harcı ile binde beş peşin harç alınmaktadır.³⁹⁵ Bu harçlar, Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin iflas harçları başlığında yer almamaktadır. Bu başlık altında ticaret mahkemesince iflas kararı verilmesinden sonraki aşamaya ilişkin harçlar düzenlenmiştir. Eğer borçlu iflas kararı verilmesinden önce borcunu öderse, iflas takibi sonlanmış olduğundan borçludan ödeme emrinin tebliği üzerine hacizden önce ödenen paralardan alınan tahsil harcı gibi tahsil harcı alınacağına dair bir görüş bulunmaktadır. İflas kararı verilmeden borcun ödenmesi halinde iflas takibi bir icra takibi gibi icra dairesi nezdinde sonuçlanmış olduğundan icra harçlarına ilişkin bu hususun iflas harçlarına da uygulanmasının uygun olacağı belirtilmiştir. Bu durumda tahsil harcıyla beraber cezaevi harcının da alınması gerektiği

³⁹² Pekcanitez /Atalay / Sungurtekin Özkan/ Özekes, s.405.

³⁹³ Yılmazgöz, s.149.

³⁹⁴ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.209. Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz, *İcra ve İflas Hukuku*, s.456.

³⁹⁵ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz, *İcra ve İflas Hukuku*, s.456. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.210.

ifade edilmiştir.³⁹⁶ Her ne kadar vergi hukukunda kıyas yasağı ve harçların kanuniliği katı bir şekilde uygulansa da icra dairesinin görevini yerine getirmesiyle bir tahsilat söz konusu olduğunda harcı doğuran olayın gerçekleştiğinden bahisle tahsil harcı alınması gerektiği görüşü desteklenmiştir.³⁹⁷

Ancak hem kıyas yasağı hem de kanunilik ilkesi gereğince icra takiplerinde uygulanan bu usulün kıyasen iflas takipleri için uygulanamayacağı kanaatindeyim. Zira iflas harçları denildiğinde iflasın açılması harcı, masaya katılma harcı, iflasta paylaşılan para üzerinden hesaplanan tahsil harcı ve iflas dairesince tutulan defterlerden alınan defter harcının kastedildiği,³⁹⁸ iflas harçlarının iflasın açılmasından sonraki süreç için düzenlendiği ifade edilmektedir.³⁹⁹ Benzer bir durum ise Harçlar Kanunu'nun 23. maddesinde düzenlenen icra takibinden vazgeçme hali için düşünülebilir. İflas takibinden vazgeçme halinde 23. maddenin iflas takiplerinde uygulanıp uygulanmayacağı sorusu sorulabilir. Tahsil harcının alınamayacağı yönündeki görüşlere paralel olarak 23. maddenin uygulanmasının yine kıyas yasağı sebebiyle mümkün olmadığı söylenebilir.⁴⁰⁰

Uygulamada takipli iflas yolunda bir başka deyişle doğrudan ticaret mahkemesinde değil de öncesinde icra dairesinde bir ilamsız takiple başlatılan iflas süreçlerinde, başvurma harcı ve peşin harç alınmaktadır. Harçlar Kanunu'nda iflas takiplerinden başvurma harcı ve peşin harç alınacağına dair açık bir hüküm bulunmamasına rağmen uygulama bu yönde gelişmiştir. Bu durumda iflas takiplerinde başvurma harcı ve peşin harç alma uygulaması da kıyasen gelişmiş bir uygulamadır. Süreç açısından bir yeknesaklık sağlanması adına kıyasen yapılan bir uygulama varsa tüm süreç için yapılmalıdır. Bir başka deyişle bu durumda tahsil harcı ve cezaevi harcı da alınmalıdır. Yerleşmiş uygulaması olan bu durumun kanuna uygun hale getirilmesi için ise iflas harçları başlığı altına hüküm eklenmesi ya da icra harçları başlığı altına iflas takiplerinin de bu harçlara tabi olduğuna dair bir ibare eklenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde uygulamada iflas başvurma harcı ve peşin harcı alınması vergi hukuku ilkelerine uygun düşmeyecektir. Vergi hukuku

³⁹⁶ Pekcanitez /Atalay / Sungurtekin Özkan/ Özekes, s.404.

³⁹⁷ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.210.

³⁹⁸ Pekcanitez /Atalay / Sungurtekin Özkan/ Özekes, s.404.

³⁹⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.210.

⁴⁰⁰ Demir/Demir, *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*, s.203.

ilkelerine uygun düşmediği için tahsil harcı alınmaması ise mevcut uygulama içerisinde çelişkili bir durum yaratmaktadır.

Takipli iflas yolunun ticaret mahkemesinde alacaklının iflas davası açmasıyla devamı halinde alacaklının iflas takibi yaparken yatırmış olduğu peşin harç Harçlar Kanunu'nun 29. maddesinin son fıkrasına göre iflas davası aşamasında iade edilecek ya da alacaklının talebiyle iflas davasından alınan nispi karar ve ilam harcına mahsup edilecektir.⁴⁰¹ Tıpkı icraya başvurma harcında olduğu gibi başvurma harcının iadesi ya da mahsubu burada da söz konusu değildir.⁴⁰² Takipli iflas yolu yerine alacaklının doğrudan iflas yolunu tercih etmesi diğer manasıyla bir takip yapmaksızın direkt ticaret mahkemesinden borçlunun iflasını talep etmesi halinde dava açmada olduğu gibi başvurma harcı ve nispi karar ilam harcının dörtte birinin alınması söz konusu olacaktır. Zira iflas davası bir alacak davası niteliği taşımaktadır.⁴⁰³

Netice itibariyle hem takipli iflas yolunun devamı olarak ticaret mahkemesinde dava açılması halinde hem de doğrudan iflas takibi halinde başvurma harcı ve nispi karar ve ilam harcının dörtte biri alınmaktadır. İflas davasının iflas kararı alınmasına yönelik olduğundan konusunun para olmadığı dolayısıyla nispi harca değil maktu harca tabi olduğu ileri sürülse de⁴⁰⁴ iflas davası açılmasındaki amacın alacağın tahsili olmasından nispi harca tabii olması gerektiği de ileri sürülmektedir. Bu davalarda dava konusu alacağın tahsili halinde dava konusuz kalmaktadır.⁴⁰⁵ Harçlar hukuku ilkelerine göre iflas davalarının nispi harca tabi olması gerektiği görüşü makul gözükmektedir.⁴⁰⁶ Bu bağlamda bakıldığında, ticaret mahkemesi tarafından iflas kararı verilmesi sürecine kadar alınan harçlar mahkeme ve icra sürecinde alınan harçlarla aynıdır ve Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin icra ve iflas harçları başlığı altında yer alan ikinci başlık altındaki iflas harçları başlığı altında düzenlenmemiştir.

⁴⁰¹ Pekcanitez /Atalay / Sungurtekin Özkan/ Özekes, s.404.

⁴⁰² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.211.

⁴⁰³ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.210 aktarmasıyla Kuru Baki, *İcra ve İflas Hukuku Cilt III*, İstanbul 1993, s.2616.

⁴⁰⁴ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 11.04.1985 tarihli ve 1985/13109 Esas sayılı ve 1985/3439 Karar Sayılı Kararı.

⁴⁰⁵ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.210 aktarmasıyla Kuru Baki, *İcra ve İflas Hukuku Cilt III*, İstanbul 1993, s.2616.

⁴⁰⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.212.

Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin B başlığının II. kısmında ticaret mahkemesinin iflas kararı vermesinden sonraki süreç için alınacak harçlar düzenlenmiştir.⁴⁰⁷ Mahkeme tarafından borçlunun iflasına karar verilmesiyle birlikte kararın verildiği gün, saat ve dakika itibarıyla iflas açılmış ve hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlamış olacaktır.⁴⁰⁸ Bu aşamada bir tür başvurma harcı niteliğindeki iflasın açılması ve masaya katılma harcı alınmaktadır. Bu harçlar maktu harçlardır.⁴⁰⁹ Bir diğer iflas harcı olan ve iflasta paylaşılan para üzerinden alınan harç ise nispi harç olup iflasta paraların paylaşılması aşamasında alınmaktadır. Satılan malların bedeli tamamen tahsil edilip, sıra cetveli kesinleştikten sonra iflas idaresince bir pay cetveli düzenlenmektedir.⁴¹⁰ Bu pay cetvelinin kesinleşmesi halinde iflas idaresi paraları alacaklılarına dağıtmaya başlamaktadır. Dağıtılan bu paralar üzerinden bu nispi harç alınmaktadır. Bu paralar icra dairesi tarafından tahsil edilmediğinden ve bu yönde bir hüküm bulunmadığından bu aşamada cezaevi harcı alınmamaktadır.⁴¹¹

2.2.3. Konkordato Harçları

Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin B başlığının II. kısmında iflas harçlarının yanısıra konkordatoya ilişkin harçlar da yer almaktadır. Konkordato süreci iflastan farklı bir süreç olup ekonomik gelişmeler, piyasa koşulları gibi sebeplerle borçlarını ödeyemeyecek duruma gelmiş ancak aslında borçlarını ödemek isteyen, kötü niyetli olmayan borçlular için getirilmiş bir nevi imkandır.⁴¹² Konkordato hem borçlunun iflas etmekten kurtulması hem de alacaklıların alacaklarını alabilmesi için kurulmuş bir mekanizmadır.⁴¹³ İcra ve İflas Kanunu'nun konkordato başlıklı 285. maddesine göre konkordatodan faydalanabilmek için iflasa tabi kişilerden olunmasına gerek yoktur, herkesin

⁴⁰⁷ Sayar, s.63.

⁴⁰⁸ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz, *İcra ve İflas Hukuku*, s.447, Pekcanitez /Atalay / Sungurtekin Özkan/ Özekes, s.415.

⁴⁰⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.212.

⁴¹⁰ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz, *İcra ve İflas Hukuku*, s.519.

⁴¹¹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.212.

⁴¹² Pekcanitez /Atalay / Sungurtekin Özkan/ Özekes, s.513.

⁴¹³ Yılmazgöz, s.177.

konkordatodan yararlanması mümkündür.⁴¹⁴ Kanundaki ifadesiyle herhangi bir borçlu iflastan kurtulmak için konkordato talep edebilir.

Konkordato harçlarının iflas harçları başlığı altında düzenlenmiş olması kanun sistematığı açısından yerinde olmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.⁴¹⁵ Konkordato müessesini iflastan ayıran bir önceki paragrafta belirtilen özellikleri düşünüldüğünde bu eleştirinin haklı olduğu sonucuna varılmaktadır. İflas ve konkordatonun bir arada düzenlenmiş olması bu iki süreç açısından karışıklığa sebebiyet verebilir. Örneğin herhangi bir borçlunun konkordato talep etmesi mümkünken, iflasa tabi kişiler bellidir. İcra ve İflas Kanunu'ndaki kesin mühlet içinde konkordato talebinin reddiyle iflasın açılması başlığı altından iflasa tabi borçlu bakımından açıklama yapılmaktadır. Diğer bir deyişle iflasa tabi herkes konkordato talep edebilir ancak konkordato talep edebilen herkes iflasa tabi değildir.

Harçlar Kanunu'nda konkordatoya ilişkin yapılan ilk harç düzenlemesi konkordato isteği harcıdır. Borçlu tarafından yapılacak konkordato teklifi bu harcın konusunu oluşturmaktadır. Maktu bir harç olan konkordato isteği harcı bir nevi başvurma harcı niteliğindedir.⁴¹⁶ Konkordatonun bağlayıcı olması için İcra ve İflas Kanunu'nun 308. maddesinin c bendinde belirtildiği üzere ticaret mahkemesi tarafından tasdik edilmesi gereklidir. 28.02.2018 tarihinde 7101 sayılı Kanunla İcra ve İflas Kanunu'nun konkordatoya ilişkin hükümlerinde birtakım değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu değişiklikler arasında konkordato sürecinde alınacak harçlar konusunda da değişikliklere yer verilmiştir. Değişiklik öncesinde İcra ve İflas Kanunu'nun 298. maddesinin 4. fıkrasında yargılama masrafları ve ilam harçlarının tasdik kararından önce borçlu tarafından mahkeme veznesine depo edilmiş olması şartı aranmaktaydı.⁴¹⁷

Bu maddede yer alan ilam harcı ifadesi Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin B, II,2, b kısmındaki alacaklılara verilmesi kararlaştırılan para üzerinden (eski düzenlemede binde 9 oranında) alınması öngörülen nispi harca tekabül etmekteydi. Bu harcın amacının

⁴¹⁴ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz, *İcra ve İflas Hukuku*, s.541.

⁴¹⁵ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.213.

⁴¹⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.213.

⁴¹⁷ Kuru, Baki. *İcra ve İflas Kanunu ile Nizamnamesi ve Yönetmeliği*, Seçkin Matbaası, Ankara 1972, s.174.

konkordato borçlusunun konkordato sürecini askıda, sürüncemede bırakmasının önüne geçmek olduğu ifade edilmektedir. Ancak karar ve ilam harcının bir yansıması olarak görülen bu harcın konkordato sürecinde peşin olarak tahsil edilmesi konkordato sürecinin önünde büyük bir engel olarak görülmüştür. Zaten zor durumda bulunan ve iyi niyetli olduğu kabul edilen borçluyu bu denli yüksek harçlara ve peşin ödemeye mahkûm etmek bu yolun işlevselliğini yitirmesine yol açmıştır. Harçların karakteristik özelliklerinden olan alınan hizmetle harç arasında takdiren de olsa bir kıymet denkliğinin bulunması gerektiği ifade edilmektedir.⁴¹⁸

Konkordato sürecinde yaşanan bu sıkıntı 7101 sayılı İcra ve İflas Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kapsamında yapılan değişikliklerle giderilmiştir. İcra ve İflas Kanunu'nun 298. maddesi değiştirilmiştir. Aynı kanun ile İcra ve İflas Kanunu'na konkordatoda harç, vergi istisnaları ve teşvik belgeleri başlıklı 308/g maddesi eklenmiştir. Bu maddeye göre tasdik edilen konkordato projesi kapsamında yapılacak işlemler 492 sayılı Harçlar Kanununa tabi harçlardan ve bu işlemler sebebiyle düzenlenecek kağıtlar damga vergisinden istisna edilmiştir.⁴¹⁹ Bu istisnanın konkordato projesinde belirtilen işlemler bakımından borçlu ile proje kapsamındaki alacaklılar için uygulanması kararlaştırılmıştır.

7101 sayılı Kanunun getirdiği bir diğer değişiklik ise 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin B bölümünün II alt bölümünde 2 numaralı fıkranın b bendinde olmuştur. Bu değişikliğe göre konkordatoda alacaklılara ödenmesi kararlaştırılan para üzerinden binde 2,27 oranında ve yapılandırma sonunda rehinli alacaklılara ödenmesi kararlaştırılan para üzerinden binde 1,13 oranında harç alınması öngörülmüştür. Böylece peşin ve yüksek oranlarda alınan harçlar sebebiyle işletilemeyen konkordato sürecine işlerlik kazandırmanın amaçlandığı söylenebilir.

Lakin konkordato sürecinde tanınan bu istisnaların harç ve vergiler için tanınmış olduğunu belirtmek gerekir. 31869 sayılı Resmî Gazetede 17 Haziran 2022 günü Adalet Bakanlığınca yayımlanan Konkordato Gider Avansı Tarifesine ilişkin tebliğe göre

⁴¹⁸ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.214.

⁴¹⁹ Arıkan, Zeynep/ Bay, Hakan. *Konkordato Müessesesi ve Sonuçları*, Maliye Araştırmaları-4, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa 2021, s.94.

konkordato talep edilirken mahkeme veznesine yatırılması gereken birçok masraf bulunmaktadır. Bu giderler tebliğin 3. maddesinde her türlü tebligat ve posta ücretleri, bilirkişi ve konkordato komiseri ücretleri, ilan ücreti, iflas gideri ile dosyanın bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay'a gidiş dönüş ücretleri gibi giderler denilmek suretiyle sayılmıştır.

Cezaevi harcı bakımından ise icra dairesince gerçekleştirilen bir hizmet söz konusu olmadığı için cezaevi harcı alınmamakta⁴²⁰ olup konkordato öncesi borçlu aleyhine başlatılan bir takip olması ve bu takip kapsamında bir tahsil yapılmış olması durumunda cezaevi harcı alınacağı belirtilmektedir.⁴²¹

2.2.4. Haciz, Teslim ve Satış Harçları

01 Ağustos 2010 tarihli 27659 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 6009 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 20. maddesiyle 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 1 sayılı tarifesinin icra ve iflas harçları başlıklı B bölümüne III numaralı fıkra eklenmiştir. Bu fıkrayla 1 sayılı tarifenin B başlığı altındaki I ve II numaralı fıkralarda yer alan icra ve iflas işlemlerinin daire dışında memur eliyle yerine getirilmesi halinde her bir işlem için maktu haciz, teslim ve satış harcı alınması öngörülmüştür.

⁴²⁰ Uyar, *İcra ve İflas Hukukunda Harçlar ve Giderler*, s.695.

⁴²¹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.214 aktarmasıyla Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü., 13.5.1965 gün ve 8400 sayılı mütalaası.

3. BÖLÜM

YARGI HARÇLARINDA İSTİSNA VE MUAFİYETLER, YÜKÜMLÜLÜK, SORUMLULUK VE ÖDEME

3.1. YARGI HARÇLARINDAN İSTİSNA VE MUAFİYETLER

Vergi hukukunun temel ilkelerinden biri olan kanunilik ilkesi, harçlardan istisna ve muafiyetler konusunda da önem arz etmektedir. Anayasa'nın vergi ödevi başlıklı 73. maddesinde “*vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır*” ifadesi bu yükümlülüklerin kanuna dayanmaksızın konulamayacağını belirttiği gibi kanuna dayanarak konulan bu yükümlülüklerin kanuna dayanmaksızın kaldırılamayacağını da bir ifadesidir. Bir başka deyişle harçlardan istisna ve muafiyetlerden söz edilebilmesi için açık bir kanun hükmünün bulunması gerekmektedir. Aksi yönde bir uygulama yapılarak kanunsuz bir şekilde istisna ve muafiyetler tanınması devletin gelir kaynağından hesapsızca mahrum kalması ve keyfi uygulamalar yapılması sonucunu getirecektir.⁴²²

Nasıl ki kanunsuz vergiler getirilmesi vergi ödeviyle yükümlü kişiler aleyhine bir durum oluşturacaksa kanunsuz muafiyetler getirilmesi de devlet aleyhine sonuçlar doğuracak belki de belirli bir zümrenin menfaatine olacaktır. Genel olarak vergi hukukunda getirilen istisna ve muafiyetlerin kişiler ile devlet arasındaki dengeyi bozmayacak nitelikte hakkaniyetli olarak yapılmaya çalışıldığı görülmekle birlikte kimi düzenlemelerde bu dengenin korunamadığı görülmekte ve bu durum “eşitlik” ilkesine aykırı olduğu için eleştirilmektedir. Bu eleştirilerin odak noktası getirilecek istisna ve muafiyetlerin kamu yararı için, haklı bir nedenle ve keyfiliğe kaçmadan gerçekleştirilmesi, bir diğer deyişle nesnel gerekçelere dayanması gerektiği yönündedir.⁴²³ Bu eleştirilerin getirilmesine sebep olan fıkra ise bugün hem değişikliğe uğramış olup hem de artık maddenin son

⁴²² Yılmaz, *Hukuk Davalarında Yargılama Harç ve Giderleri ile Vekalet Ücreti*, s.297.

⁴²³ Şişman, s.41.

fikrası niteliğinde değildir, 2009 yılında ise 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinin son fıkrası olarak anılmaktaydı.⁴²⁴

Anayasa'nın vergi ödevi başlıklı 73. maddesinin devam eden son fıkrası ise “*vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir*” demektedir. Vergi hukuku düzenlemelerinin kanuni olmasının öneminin yanısıra sınırlarının çizilmesi de ayrı bir önem arz etmektedir. Söz konusu fıkra kanun maddelerinin gelişen koşullara uyarlanması bakımından sınırları çizer niteliktedir. Yukarıda cezaevi harcı başlığı altında ele alındığı üzere yapılan düzenlemeler, kanunlar ancak uygulandığı ölçüde ve değişip gelişen koşullara uyarlandığı ölçüde sonuç verecektir. Devlet alacakları için gerekli arttırım ve değişiklikleri yaparken, muafiyet ve istisnalar için bu arttırım ve değişiklikleri yapmazsa menfaat dengesi kişiler aleyhine devlet lehine olmak üzere bozulacaktır. Nitekim bahsi geçen cezaevi harcı başlığı altında bu bozulma örneklenmiştir.

Harçlar Kanunu özelinde istisna ve muafiyetler incelenmeden önce mali hukuktaki istisna ve muafiyet kavramlarının açıklanması konunun anlaşılması açısından faydalı olacaktır çünkü istisna ve muafiyetler yalnızca harçlar bakımından değil vergiler bakımından da karşılaşılan ve dolayısıyla aşına olduğumuz kavramlardır. İstisna veya Harçlar Kanunu'nun 13. maddesindeki kullanımıyla müstesna kelime anlamıyla bir bütünün veya kuralın dışında olan demektir.⁴²⁵ Bu bağlamda istisna ise aslında mali yükümlülüğe tabi olması gereken bir konunun mali yükümlülüğe tabi olmaması halidir.⁴²⁶ Harçlar Kanunu'nun 13. maddesinin harçtan müstesna işlemler başlığından anlaşılacağı üzere bazı işlemler harç dışı tutulmuştur. Bir işlemin harçtan müstesna olduğu istisna tutulduğu hallerde bu istisna, işlemin tümünü ve işlemin tarafı olan herkesi ilgilendirir.⁴²⁷ Bir başka deyişle istisna edilen iş ve davalarda, harç hiçbir zaman doğmayacaktır.⁴²⁸ Harç istisnası

⁴²⁴ Pınar, Burak. *İcra Hukukunda Menfaat Dengesizliği: Harç Muafiyetleri Harçlar Kanunu'nun 123'üncü Maddesi ile Tanınan Harç Muafiyetinin Yargıtay'ın Yeni İçtihadı Işığında Değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi Yayınları No 23, Prof. Dr. Mualla ÖNCEL'e Armağan Cilt II, 2009, s.1142.

⁴²⁵ Türk Dil Kurumu Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>, (Son Erişim Tarihi, 14.07.2022). Demir/Demir, *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*, s.44.

⁴²⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.230.

⁴²⁷ Demir/Demir, *İcra ve İflas Hukukunda Harçlar, Masraflar, Vergiler ile İlgili Güncel Sorunlar*, s.56.

⁴²⁸ Aldemir. s.298.

haline bir örnek vermek gerekirse davacı ya da davalı tarafından hâkimin reddi talep edilmesi ve bu talebin kabulü halinde hâkimin reddi talebinin kabulüne ilişkin kararlardan harç alınmayacaktır. Hâkimin reddi talebinin davacı ya da davalı taraftan yapılmasının istisna açısından herhangi bir sonucu bulunmamaktadır. Hangi taraf talepte bulunursa bulunsun bu talebin kabulü halinde harç alınmayacaktır.

Muafiyette ise yükümlü olması gereken kişi kanun koyucunun bazı düşünceleriyle muaf tutularak kural dışı bırakılmaktadır. Bir başka deyişle işlemler değil kişiler ve kurumlar muaf tutulmaktadır. Bu noktada istisnayı muafiyetten ayıran özelliğe işaret etmek gerekir ki o da istisnanın işlemin tüm taraflarını ilgilendirmesi söz konusuysen muafiyette böyle bir durumun söz konusu olmamasıdır. Harç ödemekten muaf tutulan kişiler Harçlar Kanunu'nun harçtan muaf olanlar başlıklı 14. maddesinde belirtilmiştir. Harçlar Kanunu'nun özel kanunlardaki hükümler başlıklı 123. maddesinde belirtildiği üzere istisna ve muafiyetler yalnızca Harçlar Kanunu'ndan kaynaklanmamaktadır, özel kanunlarla da getirilen istisna ve muafiyetler de bulunmaktadır.⁴²⁹ Davanın taraflarından birinin harç ödemekten muaf olması diğer tarafın da harç ödemekten muaf olacağı anlamına gelmemektedir. Haklı bir sebebe dayanmaksızın taraflar arasında böyle bir fark oluşturmanın adil yargılanma hakkına aykırı düşeceği ve silahların eşitliği ilkesinin ihlali anlamına geleceği belirtilmektedir.⁴³⁰ Harçtan muaf olan bir kişinin açtığı davanın kabul edilmesi veya kısmen kabul edilmesi halinde davalının harçtan sorumluluğunda herhangi bir değişiklik olmamaktadır, davalı harçlardan sorumlu olmaya devam etmektedir.⁴³¹ Harçtan muaf olan bir kişinin açtığı davanın reddi halinde ise davacı harç dışındaki yargılama giderlerinden sorumlu olmaya devam etmektedir.⁴³² Harçtan muaf olan kişilerden muafiyete rağmen harç alınmışsa bu harcın iade edilmesi gerekmektedir.⁴³³

Yargı harçlarından muafiyete ilişkin belirtilmesi gereken bir diğer husus ise yargı harçlarından muafiyetin tespit davasına konu olamayacağıdır.⁴³⁴ Yargıtay bu değerlendirmeyi yaparken davacının bir hakkı veya hukuki durumunun halihazırda

⁴²⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.231, Sayar, s.72, Aldemir, s.298.

⁴³⁰ Pınar, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesizliği*, s.1143.

⁴³¹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.231.

⁴³² Sayar, s.66.

⁴³³ Aldemir, s.300.

⁴³⁴ Sayar, s.67.

tehlikede olmadığını, tehlike durumunda olmadığına bir tereddüt bulunmadığını ve muafiyetin tespiti halinde bu tespitinin hiçbir hukuki değeri olmadığını, tehlikeyi ortadan kaldırmaya elverişli olmadığını belirterek hukuki yarar yokluğundan davanın reddine karar verilmesi gerektiğine karar vermiştir.⁴³⁵

Netice itibarıyla yargı harçlarından istisna ve muafiyetler Harçlar Kanunu'nun 13 ve 14. maddelerinde düzenlendiği gibi Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinde belirtildiği üzere çeşitli özel kanunlarda da düzenlenmiştir. 13. maddede yargı harçlarından müstesna işlemler belirtilirken 14. maddede yargı harçlarından muaf kişiler gösterilmiştir.

3.1.1. Harçlar Kanunu'nda Yer Alan İstisna ve Muafiyetler

Harçlar Kanunu'nun yargı harçları başlıklı birinci kısmının istisna ve muafıklar başlıklı ikinci bölümünde harçtan müstesna işlemler başlıklı 13. maddede 10 fıkra halinde harçtan müstesna işlemler sayılmıştır. 13. maddede yer alan bu işlemler *numerus clausus*tur, bir başka deyişle sayılanlarla sınırlıdır. Yorum ya da kıyas yoluyla yeni istisnalar eklemek mümkün değildir. Ancak Harçlar Kanunu'nun özel kanunlardaki hükümler başlıklı 123. maddesinde belirtildiği üzere özel kanunlarla harçtan muaf tutulan kişilerle, istisna edilen işlemlerden harç alınmaz. Bu durumda sınırlı sayıdaki istisnalar harçlar kanunu ve diğer özel kanunlarda belirlendiği kadardır. Harçlar Kanunu'ndaki yargı harçları bakımından harçtan müstesna tutulan işlemler ise şu şekildedir;⁴³⁶

- Ticari senetlere ait takipler hariç değeri 50 yeni Türk lirasını geçmeyen dava ve takipler (Burada belirtilen miktar dava ya da takip konusu edilen miktardır. Bu miktardan daha fazla bir miktar üzerinden açılan bir dava sonucunda hükmedilen miktar 50 yeni Türk lirasından az olsa dahi harca tabi olması gerekecektir. Burada sözü geçen ticari senetten kasıt poliçe, bono ve çeklerdir. Ancak kimi zaman şekil unsurlarındaki eksiklikler sebebiyle bu senetler adi

⁴³⁵ Yargıtay 4.Hukuk Dairesi'nin 28.12.2007 tarihli 2007/14075 Esas sayılı ve 2007/16451 Karar Sayılı Kararı.

⁴³⁶ Burada çalışmanın konusu yargı harçları bakımından istisnalar incelenmekle birlikte Harçlar Kanununun geneline bakıldığında her bir harç için istisna maddeleri getirildiği görülmektedir. Örneğin kanunun tapu ve kadastro harçlar başlıklı dördüncü kısmının istisnalar başlıklı ikinci bölümünde harçtan müstesna tutulan işlemler başlıklı 59.maddede, konsolosluk harçlar başlıklı beşinci kısmının istisnalar başlıklı ikinci bölümünde harçtan müstesna tutulan işlemler 74.maddede düzenlenmiştir.

senet sayılmaktadır. Bu hallerde kanun hükmü gereğince istisna tutulmaları gerekecektir.⁴³⁷ Bu düzenlenmeye ilişkin uygulamada bu miktar altında ticari senetle icra takibi başlatılmasına rastlanılmadığı yönünde haklı bir eleştiri getirilmiştir.⁴³⁸ Düzenlemede her ne kadar ticari senetler hariç denilmişse de bu hariç tutmanın işlevselliği kalmadığı görülmektedir. Ayrıca belirtilen miktar en son 2004 yılında 5281 sayılı Kanun ile düzenlenmiş olup aradan yaklaşık 17 yıl geçmiş olması nedeniyle günümüz itibarıyla bir değeri kalmamıştır.⁴³⁹ Oysa alınan harçlar her yıl yeniden değerlendirilme oranında değişmeye devam etmiştir. İstisna için belirtilen 50 liralık bu miktar enflasyon göz önünde bulundurularak hesaplandığında yaklaşık 466 liraya tekabül etmektedir.)

- Vasi tayini ve azli, hâkimin reddi talebinin kabulü ve hâkimin istinkâfına bir başka deyişle davadan çekilmesine ait kararlar
- Ayda 100 yeni Türk lirasını geçmeyen nafakalara ait dava ve takipler (Uygulamada genellikle anne ve müşterek çocuklar lehine nafakaya hükmedilmekte olup nafakaya hükmedilen her bir kişi için bu miktar ayrı ayrı dikkate alınmaktadır.) Nafakaya ilişkin istisna miktarı yukarıda cezaevi harcı başlığı altında incelendiğinden burada yeniden ele alınmayacaktır.
- İcra ve iflas dairelerinin kusuru yüzünden yanlış yapılmış olan işlemlerin ıslahı ve iptaline dair tetkik mercileri kararlarıyla, bu iptal veya ıslah dolayısıyla yeniden yapılacak işlemler (Burada iptal ve ıslah için açılan davalarda harç tahsil edilmektedir ancak açılan davanın kabulü halinde alınan harç iade edilmektedir. Şikâyetin reddine karar verilmesi durumunda şikâyetçiden hem başvurma hem de karar ve ilam harcı alınmaktadır.⁴⁴⁰),
- Ticaret sicilinde re'sen yapılan düzeltmeler,
- İcra mahkemelerinin cezaya ilişkin kararlarıyla bu kararların temyizi işlemleri,
- İcra ve İflas Kanunu'nun hapis hakkı için defter yapılması başlıklı 270. maddesine göre kiracının kira borcunu ödememesinden kaynaklanan hapis hakkının kullanımı için yapılacak defter tutma işlemleri (Burada uygulamada bu madde gereğince yapılan defter tutma işlemlerinde harç tahsil edilmediği

⁴³⁷ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.238.

⁴³⁸ Demir/Demir, *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*, s.44.

⁴³⁹ Sayar, s.72.

⁴⁴⁰ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.238, Demir/Demir, *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*, s.45.

ancak 15 günlük yasal süre içerisinde alacaklı tarafından menkul rehinin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatılması halinde harç tahsiline gidildiği belirtilmektedir.⁴⁴¹),

- Yetkili makamların isteyecekleri ilam ve sair evrak suretleri,
- Kamu adına C.savcılar tarafından hukuk mahkemelerinde açılan davalar ve 2011 yılında 6217 sayılı Kanunun 12. maddesiyle eklenen kanun yolu başvuruları ile ceza mahkemelerinden verilen kararlara karşı kanun yolu başvuruları,
- Genel Bütçeye dahil idarelerin bu kanunun 1 ve 3 sayılı tariflerine giren bütün işlemleri (Yukarıdaki işlemlerin hesaplanacak harçlarının, Genel Bütçeye dahil idarelerin haklılığı nispetinde karşı taraftan tahsiline ilgili merciince karar verilir.) (Bu düzenlemeyle tüm işlemler değil yalnızca Genel Bütçeye dahil idarelerin işlemleri istisna kapsamında tutulmuştur.⁴⁴² Bir başka deyişle aksini öngören bir kanun bulunmadıkça diğer idareler için bu harç istisnası söz konusu değildir.⁴⁴³ Bu nedenle kimi çalışmalarda bu bendin işlemleri gerçekleştiren kuruluşları yargı harcından muaf tuttuğundan bahisle harçtan muaf kişi ve kuruluşlar başlığı altında ele aldığı görülmektedir.⁴⁴⁴ Zira bu haklı bir başlıklandırmadır. Genel Bütçeye dahil idarelerin işlemlerine özgü tanınan bu ayrıcalığın muafiyet olarak nitelendirilmesi yapılan tanımlara uygun düşmektedir. Yine de bu çalışmada konunun kolay takibi açısından bu bent kanundaki sıralamada yer verildiği şekilde incelenmiştir. Bu bentte belirtilen Genel Bütçe kapsamındaki kamu idareleri 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanuna bağlı (I) sayılı cetvelde gösterilmiş olup bu kanunun 12. maddesinde genel bütçe, devlet tüzelkişiliğine dahil olan ve bu kanuna ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kamu idarelerinin bütçesi olarak tanımlanmıştır. Fakat 5018 sayılı Kanunun (I) sayılı cetvelinde yapılan değişiklikler neticesinde bugün cetvelde olan bir kuruluşun daha sonra cetvelden çıkarılarak harca tabi hale gelmesi söz konusu olabilir.⁴⁴⁵ 5018 sayılı Kanunda toplamda IV cetvel

⁴⁴¹ Demir/Demir, *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*, s.45.

⁴⁴² Demir/Demir, *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*, s.45.

⁴⁴³ Yılmaz, *Hukuk Davalarında Yargılama Harç ve Giderleri ile Vekalet Ücreti*, s.299.

⁴⁴⁴ Harçlar Kanunu'nun 13.maddesinin j bendini muafiyet başlığı altında inceleyen çalışmalar için bkz. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.235. Sayar, s.68.

⁴⁴⁵ Demir/Demir, *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*, s.48.

bulunmaktadır. (II) sayılı cetvel Özel Bütçeli İdareleri, (III) sayılı cetvel Düzenleyici ve Denetleyici Kurumları ve (IV) sayılı cetvel ise Sosyal Güvenlik Kurumlarını göstermektedir.⁴⁴⁶ Bu cetvellerde yer alan kurum ve kuruluşlara ilişkin bir harç muafiyeti söz konusuysa Harçlar Kanunu'nun 125. maddesi gereğince her bir kurumun kendi kanuna bakılması gerekmektedir.⁴⁴⁷ Diğer yandan Yargıtay'ın Harçlar Kanunu'nun muafiyete ilişkin bu bendini geniş yorumlayarak genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerini de yargı harçlarından muaf kabul ettiği görülmektedir. Bu doğrultuda hazine ve diğer kamu kurumları harçtan muaf tutulmaktadır.⁴⁴⁸ Getirilen bu muafiyetler devletin kendi kendine harç ödemesinin önüne geçilmesi ve usul ekonomisi açısından isabetli gözükmektedir. Bu bende ilişkin değinilmesi gereken son nokta ise bendin parantez içi hükmüdür. Burada yer alan ifadeye göre Genel Bütçeye dahil idarelerin haklılığı nispetinde harcın karşı taraftan tahsiline karar verilecektir. Burada davayı açan tarafın kim olduğu özellik arz etmekte olduğundan ayrı ayrı incelemek gerekmektedir. Eğer harçtan muaf olan idare dava açar ve bu davası kabul edilir, bir başka deyişle davayı kazanırsa önceden idarenin harçtan muaf olması sebebiyle alınmayan harç kaybeden karşı taraftan tahsil edilir.⁴⁴⁹ Davanın kısmen kabul kısmen reddine karar verilmesi halinde ise harçlar kısmen haksız çıkan tarafa yükletileceğinden başvurma harcı ile kısmen kabul edilen tutar üzerinden belirlenen karar ve ilam harcının kısmen haksızlığı ortaya çıkan, kaybeden karşı tarafa yükletilmesi söz konusu olur. İdarenin açtığı davanın reddedilmesi bir başka deyişle idarenin davayı kaybetmesi halinde ise idareden harç alınmasına yer olmadığına karar verilmektedir.⁴⁵⁰ Bir diğer durum ise harçtan muaf olan idareye karşı dava açılmasıdır. Bu durumda idarenin davalı olduğu hallerde idareye karşı açılan davanın kabulü bir başka deyişle davanın kazanılması ihtimalinde davalı idareden harç alınmasına yer olmadığına ve davacıya ödediği harçların geri verilmesine karar verilmektedir. İdareye karşı icra takibi başlatılması halinde

⁴⁴⁶ Yılmaz, *Hukuk Davalarında Yargılama Harç ve Giderleri ile Vekalet Ücreti*, s.301.

⁴⁴⁷ Demir/Demir, *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*, s.52.

⁴⁴⁸ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.234, Yargıtay 7.Hukuk Dairesi'nin 05.01.2022 tarih ve 2021/6439 E. ve 2022/129 K. Sayılı Kararı.

⁴⁴⁹ Aldemir, s.305.

⁴⁵⁰ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.236.

de uygulama aynı şekilde devam etmektedir. Davanın kısmen kabulü kısmen reddi halinde kısmen kabul edilen miktar üzerinden alınan karar ve ilam harcıyla başvurma harcı davacıya iade edilirken kısmen reddedilen kısım için çıkan harçlar ise davacı üzerinde bırakılmaktadır. İdareye karşı açılan davanın reddi bir başka deyişle kaybedilmesi halinde ise harçlar davacı üzerinde kalır.⁴⁵¹ Bu bendin herhangi bir istisnası bulunmamaktadır. Harçlar Kanunu'nun noksan tespit edilen değer üzerinden harcın ödenmesi başlıklı 30. maddesinin bu bendin söz konusu olduğu hallerde uygulama alanı bulunmamaktadır.⁴⁵²)

Harçlar Kanunu'nun kısımlar arasındaki müşterek hükümler başlıklı onuncu kısmının genel muafliklar ve istisnalar başlıklı birinci bölümünün özel kanunlardaki hükümler başlıklı 123. maddesinde 13. madde haricinde birtakım işlemlerin daha harçlardan müstesna tutulduğu görülmektedir. Değişik maddelerle istisnalar getirilmesi hatalı bulunmuş ve kanun yapma tekniği açısından sakıncalı kabul edilmiştir.⁴⁵³ Gerçekten de bu durum kanunu incelemeyi dahi güç hale getirmiş ve kanun koyucunun bu düzenlemeleri neden bu şekilde yaptığını sorgulamaya sebep olmuştur. Kanundaki bu durum sebebiyle bu çalışmada öncelikle 13 ve 123. maddeler ele alınmış daha sonra ise 14. madde ve 124. maddeler incelenmiştir.

123. maddeye çeşitli kanunlarla ve farklı zamanlarda daha sonradan eklenen 11 ek fıkra olmuştur. Bu fıkralarda belirtilen işlemlerin hepsi yargı harçlarından müstesna işlemleri tanımlamamış olup kimi fıkralarda yargı harçları hariç tutularak Harçlar Kanunu'ndaki diğer harçlardan istisnai bir durum oluşturulduğu görülmektedir.

⁴⁵¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 15.12.2020 tarihli 2018/694 Esas sayılı ve 2020/1028 K.sayılı davalının harç ödemekten muaf olmasının davacıyı harç ödeme yükümlülüğünden kurtarmayacağına ilişkin kararı. Ancak karara bakıldığında karşı oyların da bulunduğu görülmektedir. Karşı oyların gerekçesi ise şu şekildedir; “..dava niteliği gereği nispi harca tabi olsa dahi bu özel durum gereği kararın verilmesi ile doğacak ve alınabilecek olan harç miktarı ancak maktu harç miktarı kadar olabileceği için başta alınacak harç miktarı da maktu harç olmalıdır. Sonuçta, davalısı harçtan muaf olan davalarda hükmedilebilecek nispi karar ve ilam harcı bulunmadığından, peşin karar ve ilam harcının alınmasına da yasal olanak bulunmamaktadır. Böyle bir durumda maktu harç dışında nispi harç alınması, sonra karar ile ilgisine iade karar şeklinde hüküm kurulması, usul ekonomisi ve ucuzluk ilkesi ile Harçlar Kanunu'nun 15,28,33 ve 6100 sayılı HMK'nın 302.maddelerine aykırı olacaktır. Zira bu davada davalının harçtan muaf olması, işlemin nevi ve mahiyeti gereği sadece maktu harç alınmasını gerektirir.”

⁴⁵² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.237. Aldemir. s.305.

⁴⁵³ Pınar, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesizliği*, s.1140.

Bu duruma örnek olarak maddeye 2001 yılında 4684 sayılı kanunla eklenen ilk ek fıkra gösterilebilir. Bu ek fıkra 7 kez çeşitli değişikliklere uğramıştır. 2012 yılında yapılan değişiklikle yargı harçları hariç denilmek suretiyle yargı harçlarında değil ancak Harçlar Kanunu'ndaki diğer harçlardan müstesna işlemler oluşturulmuştur. Benzer şekilde 2017 yılında 7061 sayılı Kanunla eklenen ek fıkrada da yargı harçları hariç tutularak diğer harçlardan müstesna işlemler belirtilmiştir. Bu iki fıkrayla yargı harçlarına ilişkin bir istisna oluşturulmamıştır. Lakin 123. maddenin 2001 tarihli ilk ek fıkrasının ilk şekli yargı harçları bakımından da istisna oluşturur bir görünümdeydi. Bu istisnanın sonraki değişikliklerle kaldırılma, bir başka deyişle “*yargı harçları hariç*” parantezinin eklenme nedeni, yargı harçlarını kapsayacak bir düzenleme yapılmasının mümkün olmaması olarak gösterilmekle birlikte kanun koyucunun aslında bu maddede tanınan muafiyetleri geniş şekilde koyma niyetinde olduğu da belirtilmektedir.⁴⁵⁴ İşin özünde ise ekonomik kriz dönemlerinde kredi kurumlarına imtiyazlar tanınması yatmakta olup Harçlar Kanunu'ndaki bu düzenleme bu durumun mali hukuk alanında eşitlik ilkesinin ihlaline sebebiyet veren yansıması olarak görülmüştür.⁴⁵⁵ Bu düzenlemeyle eşitlik ilkesine istisna getirmeyi makul hale getirdiği kabul edilen haklı neden, kamu yararı, mali politika, sosyal ve ekonomik kimi teknik gerekleri taşıyor olsa bile bir kamu hizmetine ilişkin değildir.

Yargı harçlarının ayrıca parantez içerisinde hariç tutulmadığı diğer 8 ek fıkrada bahsedilen işlemlere değinmek gerekmektedir. 2010 yılında 6009 sayılı Kanunla getirilen keşif harcına ilişkin ek fıkraya ise keşif harcı başlığı altında değinilmiş olup bu fıkra mahiyeti itibarıyla ayrı bir düzenleme getirdiğinden incelenecek 8 fıkradan bu yönüyle ayrılmaktadır. Dolayısıyla bu kanunda yazılı harçlardan müstesna tutulan işlemleri düzenleyen bir başka deyişle yargı harçlarından da müstesna işlemler oluşturan 8 ek fıkraya bakmak gerekmektedir. Bu 8 ek fıkradan 7 tanesi 2016 yılında 6728 sayılı Kanunla getirilmiştir. 2011 yılında 6111 sayılı Kanunla getirilen ek fıkra ise 2016 yılında 6728 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Getirilen bu ek fıkralarla yatırım ortamının iyileştirilmesinin amaçlandığı 6728 sayılı Kanunun yatırım ortamının iyileştirilmesi

⁴⁵⁴ Pınar, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesizliği*, s.1139.

⁴⁵⁵ Pınar, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesizliği*, s.1142, 43 numaralı dipnot.

amacıyla bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun başlığından anlaşılmaktadır. Bu fıkralarla harçlardan müstesna tutulan işlemler ise şu şekildedir;

- Kira sertifikası ihracına dayanak teşkil eden her türlü varlık ve hakların; devri, alımı, satımı, kiralanması, vekaleten yönetimi, kira sertifikası ihracı amacıyla bir ortak girişime ortak olunması, iş sahibi sıfatıyla bir eser veya işin yaptırılması ve bu iş veya eserin kiralanması veya satılması ile bu işlemlere bağlı olarak yapılan her türlü teminat, ipotek ve benzeri işlemler,
- Yatırım teşvik belgesi kapsamında yer alan yatırım mallarına ilişkin olarak yatırım teşvik belgesi sahibi yatırımcılarla bu malların üreticileri ve tedarikçileri arasında düzenlenen kâğıtlar, münhasıran yatırım döneminde belge kapsamındaki yatırıma yönelik gayri maddi hakların kiralanması ve satın alınmasına ilişkin düzenlenen kâğıtlar, belge kapsamında sabit kıymet yatırımlarının imal ve inşasına yönelik düzenlenen sözleşmeler, taahhütnameler, teminatlar ve bu mahiyetteki kâğıtlar ile söz konusu yatırımlara yönelik danışmanlık ve teknik müşavirlik hizmetlerine ilişkin düzenlenen kâğıtlarla ilgili işlemler,
- İleri teknolojiye sahip ve teknoloji transferi sağlayacak yurt dışında yerleşik şirketlerin satın alınması ile bu alımlara yönelik mali ve hukuki danışmanlık hizmeti alımına ilişkin düzenlenen kâğıtlarla ilgili işlemler,
- Yatırımlarda devlet yardımları hakkında kararlarla belirlenen yüksek ve orta-yüksek teknolojili sanayi sınıfında yer alan ürünlerin imalatına ilişkin olarak imalatçılar ile tedarikçileri arasında mal ve hizmet alımı nedeniyle düzenlenen kâğıtlarla ilgili işlemler,
- Binalarda ısı yalıtımı ve enerji tasarrufu sağlamaya yönelik olarak yapılan işlemler ile 17/4/1957 tarihli ve 6948 sayılı Sanayi Sicili Kanununa göre sanayi sicil belgesini haiz sanayi işletmelerince münhasıran imalat sanayinde kullanılmak üzere yeni makine ve teçhizat alımına yönelik olarak yapılan işlemler,
- Ürünlerin yurt dışında tanıtım ve pazarlamasını sağlamak amacıyla, miktarı ticari teamüllere uygun örnek ürünler, tanıtım malzemeleri veya promosyon

amaçlı ürünlerin bedelsiz ihracatına ilişkin yapılan işlemler ile yurt dışındaki fuarlara katılım amacıyla yapılan işlemler,

- Her türlü gemi, yat ve diğer su araçlarının inşası, yenileme ve dönüşümü ile bakım ve onarımına yönelik olarak düzenlenen kâğıtlarla ilgili işlemler,
- Öğrencilerin burs veya öğrenim kredisi almak ve okula veya öğrenci yurduna girebilmek için düzenledikleri sözleşme, taahhütname, kefaletname ve benzeri kâğıtlara ilişkin işlemler,

Harçlar Kanunu'nda yazılı harçlardan müstesna tutulmuştur. Bu fıkralarda yargı harçları hariç olduğu belirtilmediğinden ve yargı harçları da Harçlar Kanunu'nda yazılı harçlardan olduğundan bu işlemlere ilişkin doğacak yargı harçlarından da görünürde istisnai bir durum oluşturulmuştur. Bu işlemler lafzi olarak Harçlar Kanunu'nda yazan bütün harçlardan dolayısıyla yargı harçlarından da müstesna tutulmuştur. Ancak 123. maddenin ilk ek fıkrasının ilk hali için tartışılan yargı harçlarının ayrıca belirtilerek istisna tutulması gerektiği, ayrıca belirtilmediği takdirde ise istisna olmayacağı hususu bu noktada da geçerliliğini korumaktadır. Üstelik 123. maddenin ilk fıkrasında yargı harçlarının hariç tutulduğu ayrıca belirtildiğinden devam eden fıkralarda ayrıca bir hariç tutma ifadesinin yer almaması yargı harçlarının da istisna kapsamında olduğu kanaatini uyandırmaktadır. 123. maddenin ilk ek fıkrasında yargı harçlarının istisna tutulması halinde ortaya çıkacak eşitlik ilkesinin ihlali halinin devam eden fıkralarda da aynı şekilde ortaya çıktığı görülmektedir. Çünkü bu fıkralarla imtiyaz tanınan, fayda gören yatırım, teknoloji, sanayi alanında faaliyet gösteren taraflar bulunmaktadır.

Harçlar Kanunu'nun harçtan muaf olanlar başlıklı 14. maddesinde ise erlerin ve ihtiyaçları devlet tarafından karşılanan onbaşı ve çavuşların bu sıfatları taşıdıkları müddetçe yapacakları adliye işlemlerinde yargı harçlarından muaf olacakları düzenlenmiştir. Bu muafiyet kanunen sadece erler, onbaşılar ve çavuşlar için verilmiş olup astsubaylar ve subaylar muafiyet kapsamında değildir.⁴⁵⁶ Bu muafiyete uygulamada sık rastlanılmadığı ve Silahlı Kuvvetler 'de kadrolu ya da sözleşmeli şekilde görev yapan

⁴⁵⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.232. Aldemir, s.302. Sayar, s.67.

uzman onbaşı ve uzman çavuşların bu muafiyete dahil olmaması gerektiği belirtilmektedir.⁴⁵⁷

Bir başka muafiyet ise Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinin 2.fıkrasında düzenlenmiştir. Bu fıkraya göre İş Kanunu'na tabi ve gündelikleri veya aylık ücretleri 16 yaşını doldurmuş işçiler için belirlenen asgari ücreti geçmeyen işçi ve çırakların iş mahkemelerindeki dava ve bu mahkemelerden almış oldukları ilamların takiplerinde harçtan muaf olmaları öngörülmüştür. Bu muafiyet işçiler ve çıraklar için olup işverenler bu muafiyet kapsamında değildir. Bu fıkrada 2004 yılında 5281 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle “*işçiler için belirlenen asgari ücreti geçmeyen*” ifadesi getirilmiş olup öncesinde düzenleme “*gündelikleri 200 lira veya aylık ücretleri 6000 lirayı geçmeyen*” şeklindeydi. Bu değişiklik hem kanundaki parasal miktarların sürekli güncellenmesi ihtiyacını çözmesi hem de konulan kuraldan beklenen amacın gerçekleştirilmesi açısından isabetlidir.⁴⁵⁸

Harçlar Kanunu'ndan kaynaklanan bir diğer ve son muafiyet ise diplomat muafılığı başlıklı 124. maddede düzenlenmiştir. Bu maddeye göre yabancı devletlerin Türkiye'de bulunan elçi, maslahatgüzar ve konsolosları ile elçilik ve konsolosluklarına mensup olan ve o memleketin uyrukluğunda bulunan memurları ve Türkiye'de resmi görevlerde memur edilenlerin bu sıfatlarından dolayı yapacakları harca konu işlemler karşılıklı olmak koşuluyla Harçlar Kanunu'nda yazılı bütün harçlardan dolayısıyla yargı harçlarından da muaf tutulmuştur. Bu madde ile kastedilen karşılıklılık bir diğer bilinen ifadeyle mütekabiliyet⁴⁵⁹ uluslararası kamu hukukundan gelen bir ilke olup⁴⁶⁰ bu ilkeye göre düzenlemelerin tarafı olan ülkelerin aynı kuralı kendi ülkelerinde görev yapan Türk elçi, maslahatgüzar ve konsolosları ile elçilik ve konsolosluklarına mensup olan Türk uyruklu memurlar ve ülkelerinde resmi görevlerde memur edilen Türkler için uygulaması gerekmektedir. İki ülke arasında bu şekilde bir mütekabiliyet olup olmadığının tespiti için ise taraflar arasında bu konuyu düzenleyen bir anlaşma olup olmadığına bakılmalıdır.⁴⁶¹

⁴⁵⁷ Demir/Demir, *İcra ve İflas Hukukunda Harçlar, Masraflar, Vergiler ile İlgili Güncel Sorunlar*, s.59.

⁴⁵⁸ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.232-233, Aldemir, s.302.

⁴⁵⁹ Türk Dil Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>, (Son Erişim Tarihi, 20.07.2022).

⁴⁶⁰ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.237-238.

⁴⁶¹ Aldemir. s.327.

3.1.2. Özel Kanunlarda Yer Alan İstisna ve Muafiyetler

Harçlar Kanunu'nda yer alan istisna ve muafiyetlerin yanısıra Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinin 1. fıkrasıyla özel kanunlarda harçtan istisna ve muafiyetler getirmenin önünü açan bir düzenlemeye yer verilmiştir. 123. maddenin 1. fıkrasına göre özel kanunlarla harçtan muaf tutulan kişilerle, istisna edilen işlemlerde harç alınmayacaktır. Ancak 123. madde dolayısıyla özel kanunlarla harç istisna ve muafiyetleri getirilebilmesi, düzenlemenin mali hukuk mevzuatındaki diğer düzenlemelerle paralel olmayan bir durum yaratması ve karışıklığa yol açabilecek mahiyette olması sebebiyle eleştirilmiştir.⁴⁶² Katma Değer Vergisi Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, Özel Tüketim Vergisi Kanunu ve Damga Vergisi Kanunu gibi vergilere ilişkin kanunlara bakıldığında bu kanunlarda istisna ve muafiyetlere ilişkin kapsamlı düzenlemeler yapıldığı görülmekle beraber bu düzenlemelerin özel kanunlarla da yapılabileceğine ilişkin bir hükme yer verilmediği görülmektedir.

Hatta Katma Değer Vergisi Kanunu'nda böyle bir özel düzenlemeye yer verilmediği gibi böyle bir özel düzenlemeye yer verilse dahi bu düzenlemenin katma değer vergisi yönünden geçersiz olacağı istisnaların sınıırı başlıklı 19. maddede düzenlenmiştir. Bu maddeye göre diğer kanunlardaki vergi muaflık ve istisna hükümleri bu vergi bakımından geçersizdir, denilmektedir. Ayrıca katma değer vergisine ilişkin istisna ve muafiyetlerin ancak bu kanuna hüküm eklenmek veya bu kanunda değişiklik yapılmak suretiyle düzenleneceği de belirtilmiştir.

Yukarıda sayılan vergi kanunlarından Katma Değer Vergisi Kanunu haricinde özel kanunlarla istisna ve muafiyet getirilmesine dair bir hüküm bulunmamasına rağmen 6200 sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünce Yürütülen Hizmetler Hakkında Kanunu'nun 49. maddesinde *"bu kanunda belirtilen görevleri kapsamında düzenlenen kağıtlar sebebiyle damga vergisinden muaftır"*, denilmek suretiyle Damga Vergisi Kanunu'nda özel kanunlarla ilgili bir düzenleme olmamasına rağmen bir muafiyet oluşturulmuştur. Damga Vergisi Kanunu'nda Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinin ilk fıkrasına benzer bir hüküm bulunmamasına rağmen damga vergisine dair bir muafiyet özel bir kanunda

⁴⁶² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.241.

düzenlenmiştir. Damga Vergisi Kanunu'nda ayrı bir hüküm olmaksızın özel kanunlarda damga vergisine dair istisna ve muafiyetlerin düzenlenmesi mümkün ise bu sefer Harçlar Kanunu'nda 123. maddenin 1. fıkrası düzenlemesinin neden yapıldığı sorgulanmalıdır. Çünkü özel kanunlarla da olsa ayrı bir hükme gerek kalmaksızın istisna ve muafiyetler düzenlenebiliyorsa Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinin 1. fıkrası işlevsiz kalacaktır.

Özel kanunlarla vergi ve harçlara ilişkin istisna ve muafiyetler getirilmesinin karışıklığa yol açabileceği açıktır. Bu karışıklığa bir diğer örneği cezaevi harcı için cezaevi harcı başlığı altında ele almıştık. Kaldı ki mali hukuk bağlamında vergiler için özel kanunlarda getirilen istisna ve muafiyetlerin özel kanunlarla da getirilebileceğine dair bir düzenleme olmaksızın getirilmesi Harçlar Kanunu'na çelişik bir durum yaratmaktadır. Ya vergi kanunlarına da özel kanunlarla istisna ve muafiyetler getirilebileceğine dair bir düzenleme eklenmeli ya da Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinin 1. fıkrası bu fıkra gerektirmeksizin yapılabilecek bir düzenlemeyi göstermesi sebebiyle usul ekonomisine aykırı olduğundan, yeni bir düzenleme getirir nitelikte olmadığından kaldırılmalıdır. Nitekim 123. maddenin ilk fıkrasının kaldırılarak mali hukuka ilişkin tüm istisna ve muafiyetlerin bu kapsamdaki kanunlarda gösterilmesi ve bu çerçevede gösterilmesi uygun olacaktır. Sonuç olarak vergiye ilişkin kanunlar ile harçlara ilişkin kanunlar aynı mali hukuk ilkelerine bağlıdır. Daha önce de önerildiği gibi özel kanunlarda dağınık halde bulunan hükümlerin harçlar kanunda toplanması bu karışıklığın giderilmesini sağlayabilir.⁴⁶³

Harçlar Kanunu'nda istisna ve muafiyetler için ayrı hükümler konulmakla birlikte özel kanunlarda aynı durum söz konusu değildir. Özel kanunlarda istisna ve muafiyet kavramlarının kesin ve net bir ayrımının yapılmadığı görülmektedir. Özel kanunlarla kimi zaman muafiyet olarak ifade edilmekle birlikte istisna yaratılmıştır.⁴⁶⁴ Özel kanunlardaki

⁴⁶³ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.241.

⁴⁶⁴ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 73.maddesi konuya ilişkin çalışmalarda istisna olarak incelenmişken kanunda müstesna ve istisna ifadeleri yerine harçlardan muaf ifadesi kullanılmıştır. Bu maddeyi istisna olarak inceleyen çalışmalar için bkz. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.257. Sayar, s.75. Kanundaki kullanımın burada doğru olduğunu kanunun 73.maddesinin istisna değil muafiyet olarak incelenmesi gerektiğini düşünmekteyim. Bu düşünceden bahisle burada kanundaki kullanım ile mali hukukta yapılan tanım arasında çelişkili bir durum olmamakla beraber diğer özel kanunlarda bulunmaktadır. 73.maddenin işlemler için getirilen bir istisna olması halinde istisnanın her iki taraf için de uygulanması gerekir. Fakat kanundaki düzenleme belirli kişiler ve kurumların harçtan muaf olması sonucunu doğurduğu için bu madde özel kanunlarda düzenlenen muafiyetlerden sayılmalıdır.

istisna ve muafiyetler konuya ilişkin kimi çalışmalarda ayrı ayrı⁴⁶⁵ kimi çalışmalarda ise beraber incelenmiştir.⁴⁶⁶ Çalışmalarda özel kanunlarda düzenlenen istisnalar ile kastedilen özel kanunlara Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun örnek verilebilir. 2014 yılında 6527 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 11. maddesinin ilk dört fıkrasında yapılan değişikliğe kadar Orman Kanunu da yargı harçlarında istisna işlem oluşturmayken yapılan bu değişiklik sonrasında bu istisna kalkmıştır.

Bu çalışmada özel kanunlarda yer alan istisna ve muafiyetlerin beraber incelenmesi yoluna gidilecektir çünkü özel kanunlarda istisna ve muafiyetler ilişkin birçok hüküm bulunmakta olup her birinin ayrı ayrı değerlendirilmesinde bu çalışma açısından hukuki bir yarar görülmemiştir. Kaldı ki özel kanunlarda yer alan istisna ve muafiyetler genelinde bakıldığında bu düzenlemelerin yargı harçları özelinde olmayıp bütün vergi ve harçları kapsayan şekilde getirildiği görülmektedir. Bütün harçlar denildiği için yargı harçlarını da kapsayan bu düzenlemelerin uygulamada doğrudan yargı harçlarını etkilemesinin beklenmediği ise kanunun lafzından anlaşılmaktadır.

2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanunun vergi ve harç başlıklı 34. maddesine göre Uyuşmazlık Mahkemesinde karara bağlanılacak işler için verilecek dilekçeler, layihalar, yazılar veya belgelerden, mahkemenin işlemlerinden, kararlarından veya mahkemece yahut mahkemedен istenilecek belge veya karar örneklerinden herhangi bir vergi veya harç alınmayacağı düzenlenmiştir. Düzenleme doğrudan yargı harçlarına ilişkin olmamakla beraber yargı harçlarını da kapsamaktadır. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun harç istisnası başlıklı 64. maddesinde ise mahkemeye yapılacak bireysel başvurular dışındaki başvurular, alınacak kararlar ve bunlarla ilgili yapılacak işlemler harçtan müstesna tutulmuştur.

⁴⁶⁵ Özel kanunlardaki istisna ve muafiyetleri ayrı ayrı inceleyen çalışmalar için bkz. Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.257. Sayar, s.75.

⁴⁶⁶ Özel kanunlardaki istisna ve muafiyetleri bir arada inceleyen çalışma için bkz. Yılmaz, *Hukuk Davalarında Yargılama Harç ve Giderleri ile Vekalet Ücreti*, s.302-303.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun muafiyet başlıklı 59. maddesinde propaganda için kullanılan el ilanı mahiyetindeki matbualar, seçimin başlangıcından propaganda süresinin sonuna kadar her türlü harç ve resimlerden muafır denilmiştir. Aynı kanun 60. maddesinde vatandaşlar, oy verme gününden önceki otuzuncu günden itibaren, propaganda süresinin bitimine kadar konutlarına, işyerlerine veya taşıtlarına, partilere veya adaylara ait bayrak, afiş veya poster gibi tanıtıcı malzemeleri asabilir veya yapıştırabilirler. Bu ilan ve reklamlar her türlü vergi ve harçtan muafır denilmiştir. Resim ve harç başlıklı 115. maddesinde ise şikâyet ve itiraza ilişkin her türlü evrak, resim ve harçtan muafır denilmektedir. Muafık başlıklı 185. maddesinde bu kanunun uygulanmasından, yapılacak müracaatlara ait her türlü evrak ve vesikalar ile kurullarca verilecek kararların resim ve harçtan muaf olduğu düzenlenmiştir. Bu kanunlarda yer alan düzenlemelere benzer düzenlemeler birçok kanunda bulunmaktadır.⁴⁶⁷

Doğrudan yargı harçlarını etkilemesi beklenilemeyecek ancak yargı harçları hariç tutularak yapılmadığı için yargı harçlarını da kapsayan bu düzenlemelerin yanısıra 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda yapılan düzenleme gibi yargı harçlarını etkileyecek düzenlemeler de vardır. 6502 sayılı bu kanunun 73. maddesinin 2. fıkrasına göre tüketici mahkemeleri nezdinde bakanlık, tüketiciler ve tüketici örgütleri tarafından açılan davalar 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda düzenlenen harçlardan muaf tutulmuştur. Bu maddeyle de yargı harçları özelinde bir düzenleme getirilmiş olmayıp 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda düzenlenen tüm harçlara ilişkin bir muafiyet düzenlenmiştir ancak açılan davalarda yargı harçlarının söz konusu olacağı açıktır. Tıpkı Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinin 2.fıkrasının işvereni kapsamadığı gibi bu madde

⁴⁶⁷ 351 sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunun 39.Maddesi, 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 13.maddesi, 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamesi'nin Ek 5.Maddesi, 775 sayılı Gecekondu Kanununun 33.Maddesi, 854 sayılı Deniz İş Kanununun 9,12 ve 31.maddeleri, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 93.maddesi, 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun 64.maddesi. 1309 sayılı Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Kuruluşu Hakkında Kanununun 10.maddesi. Özel kanunlarda yer alan harç istisna ve muafiyetlerine ilişkin maddelerin listesi için TÜRMÖB'un sitesinde yer alan 2019 yılında vergi istisna ve muafiyetleri listesine bkz. <https://www.turmob.org.tr/arsiv/mbs/pratikBilgiler/vergiharcamalarilistesi-2019-C.pdf>, (Son Erişim Tarihi, 21.07.2022).

ise üretici ve satıcılar bakımından bir harç muafiyeti getirmemektedir.⁴⁶⁸ Bu muafiyet 123. maddenin 2. fıkrasında olduğu gibi işverene göre zayıf konumdaki işçiyi, üreticiye göre zayıf konumdaki tüketiciyi koruması ve olası hak kayıplarının önüne geçecek nitelikte olmasıyla olumlu bir düzenleme olarak değerlendirilebilir.⁴⁶⁹

2013 tarihinde kabul edilen 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkına Kanun öncesinde olan 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda, mevcut kanunun 73. maddesinde yer alan düzenleme 23. maddenin 2. fıkrasında yer almaktaydı. Bu fıkranın Anayasa'nın 2, 10 ve 172. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptali istenerek fıkra Anayasa Mahkemesi önüne taşındı. Anayasa Mahkemesi ise fıkra Anayasa aykırı bir durum olmadığını Anayasa hükmünün amacına uygun bir düzenleme olduğunu kabul ederek iptal istemini reddetti.⁴⁷⁰

Konuya ilişkin çalışmalarda Harçlar Kanunu'nun 123. maddesi 1. fıkrası hükmü doğrultusunda özel kanunlardan kaynaklanan muafiyetlere ilişkin düzenlemeler başlığı altında ele alınan ve yargı harçlarını da ilgilendiren bazı özel kanunlar şu şekildedir;

1606 sayılı Bazı Dernek ve Kurumların Bazı Vergilerden, Bütün Harç ve Resimlerden Muaf Tutulmasına İlişkin Kanununun 1. maddesine göre Türkiye Kızılay Derneği⁴⁷¹, Türk Hava Kurumu⁴⁷², Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü⁴⁷³, Türkiye Yardım Sevenler Derneği ve resmi darülaceze kurumları ile Darüşşafaka

⁴⁶⁸ Yargıtay 11.Hukuk Dairesi'nin 21.09.2021 tarihli 2021/5045 Esas sayılı ve 2021/5617 Karar Sayılı Kararı. Yargıtay 15.Hukuk Dairesi'nin 22.04.2021 tarihli 2020/2342 Esas sayılı ve 2021/1897 Karar Sayılı Kararı.

⁴⁶⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.259.

⁴⁷⁰ Anayasa Mahkemesi'nin 14.01.2010 tarihli 2007/112 Esas sayılı ve 2010/5 Karar Sayılı Kararı.

⁴⁷¹ Yargıtay 9.Hukuk Dairesi'nin 07.04.2021 tarihli 2021/3450 Esas sayılı ve 2021/771 Karar Sayılı Kararı.

⁴⁷² Yargıtay 9.Hukuk Dairesi'nin 14.01.2021 tarihli 2021/292 Esas sayılı ve 2021/775 Karar Sayılı Kararı.

⁴⁷³ Yargıtay 9.Hukuk Dairesi'nin 07.10.2013 tarihli 2011/29905 Esas sayılı ve 2013/25131 Karar Sayılı Kararı. Çocuk Esirgeme Kurumu, 3 Haziran 2011 tarihli ve 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasından sonra faaliyetleri sonlandırılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına devredildi ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü adı altında toplandı. 2018 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleşerek, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak görev yapmaya başladı. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü hizmetlerini Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altında sürdürdü. 2021 yılı itibarıyla ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının oluşturulmasıyla Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu bakanlık bünyesinde görevlerine devam etti ve hala bu bakanlık bünyesinde devam etmektedir.

Cemiyeti⁴⁷⁴ ve Yeşilay Derneği bütün harçlardan muaftır. Maddeye 2009 yılında 5904 sayılı Kanunun 29. maddesiyle eklenen cümleye göre Türk Kızılay Derneği'nin 11.04.2007 tarihli ve 5694 sayılı Kanun'a göre yürüttüğü faaliyetleri hariç tutulmak üzere bu kuruluşlara ait iktisadi işletmeler bu muafiyet kapsamında değildir.⁴⁷⁵ Bu dernek ve kurumların harçlardan muaf tutulması bu kurumların sosyal amaçlarla kurulmuş olmalarına bağlanmaktadır. Bu kurumlara harçtan muafiyet tanınması ise bir ödev olarak değerlendirilmiştir.⁴⁷⁶ Bu değerlendirmeden yola çıkarak sosyal devletin bu ödevi yalnızca burada sayılı dernek ve kurumlar için yerine getirmesinin yeterli olup olmadığı sorulabilir. Sosyal amaçlarla kurulmuş birçok dernek ve kurum bulunmaktadır. Zira 1972 tarihli bu kanunun üzerinde uzunca bir zaman geçmiştir. Bu zaman içerisinde yeni dernek ve kurumlar kurulmuş, kimi eski dernek ve kurumların ise faaliyetleri ve kapsamı değişmiştir. Madde metnindeki dernek ve kurumların ortak özelliğinin ise eskiye dayanan köklü dernekler ve kurumlar olmasıdır.

1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'nun 19. maddesinin A,B ve C başlıklarında çeşitli işlemler için bütün resim, harç ve vergilerden muafiyet getirilmiş olmakla beraber bu maddenin B başlığının a fıkrası bu kanuna göre kurulacak ve kurulmuş sayılan kooperatifler, bölge ve merkez birliklerini kurumlar, gider, gayrimenkul kıymet artışı, intikal ve diğer vergilerden ve icra makamları, resmi daireler ve mahkemeler nezdinde yapacakları takip ve tahsillerle açacakları tazminat davaları ile ilgili her nevi talep, tebliğ ve karar her türlü masraf, vergi resim ve harçtan muaftır demesiyle yargı harçlarını ilgilendiren düzenlemeyi yapmıştır. Bu maddede yalnızca tarım kredi kooperatifi merkez birliğinin "*yapacağı takipler ve açacağı tazminat davaları*" için bir muafiyet düzenlenmiş olup birliğin davalı sıfatında olduğu davalarda harç ödemesi gerektiği Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararıyla işaret edilmiştir.⁴⁷⁷ Ancak Hukuk Genel Kurulu kararı öncesinde tarım kredi kooperatiflerinin her türlü masraf ve harçtan muaf olduğu dolayısıyla davalı sıfatıyla olduğu hallerde de harç ve yargılama

⁴⁷⁴ Yargıtay 3.Hukuk Dairesi'nin 02.02.2021 tarihli 2020/12372 Esas sayılı ve 2021/739 Karar Sayılı Kararı.

⁴⁷⁵ Sayar, s.70-71. Ortaç, s.85.

⁴⁷⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.246.

⁴⁷⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 18.04.2019 tarihli 2015/3297 Esas sayılı ve 2019/490 Esas Sayılı Kararı.

giderlerinden sorumlu tutulamayacağı görüşü vardı.⁴⁷⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2019 tarihli son içtihadının kanun lafzıyla uygun düştüğü kanaatindeyim.

6200 sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünce Yürütülen Hizmetler Hakkında Kanunun 49. maddesine göre Genel Müdürlük, 02/07/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'na göre alınan harçlardan muaf tutulmuştur. Yargıtay bu maddeyle yargı harçlarından muafiyet düzenlenmediği görüşüyle eski kararlarında Genel Müdürlüğün yargı harçlarından muaf olmadığı yönünde kararlar vermişse⁴⁷⁹ de 2021 yılı itibariyle Yargıtay'ın DSİ Genel Müdürlüğünün yargı harçlarından muaf olduğunu kabul ettiği ve kararlarını bu yönde verdiği görülmektedir.⁴⁸⁰ DSİ Genel Müdürlüğünün yukarıda bahsi geçen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 13. maddesinde yer alan muafiyet hükmü gereğince de harçtan muaf tutulması gerektiği ifade edilse dahi⁴⁸¹ 5018 sayılı kanunun eki cetvellerde değişiklik yapılması halinde harçtan muaf kurum ve kurumların değişme ihtimali tarafımızca belirtilmişti. Nitekim DSİ Genel Müdürlüğü 11/10/2011 tarihli ve 663 sayılı KHK'nın 58 inci maddesiyle (I) sayılı cetvelden çıkarılmıştır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun fon alacaklarının tahsiline ilişkin diğer yetkiler başlıklı 134. maddesinde, fon ve faaliyet izni kaldırılan bankalara ilişkin mali istisnalar başlıklı 140. maddesinde, varlık yönetim şirketi başlıklı 143. maddesinde ve geçici 32. maddesinde harçlara ilişkin düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. 134. maddenin bu fıkrasına göre bu madde hükümlerine ilişkin işlemlerden vergi, resim ve harç alınmayacaktır. Ayrıca 7071 sayılı kanunun 31. maddesiyle 134. maddeye eklenen ek fıkraya göre bir muafiyet düzenlenmiştir ancak bu harç muafiyeti ticaret sicili müdürlükleri nezdindeki işlemlerle ilgili olup yargı harçlarıyla ilgili gözükmemektedir. 134. maddenin tamamlayıcısı olarak yorumlanan⁴⁸² 140. maddenin ilk fıkrası fon her

⁴⁷⁸ Yargıtay 11.Hukuk Dairesi'nin 15.09.2003 tarihli 2003/1862 Esas sayılı ve 2003/7722 Karar Sayılı Kararı.

⁴⁷⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.252-253.

⁴⁸⁰ Yargıtay 6.Hukuk Dairesi'nin 08.12.2021 tarihli 2021/5093 Esas sayılı ve 2021/2111 Karar Sayılı Kararı. Yargıtay 8.Hukuk Dairesi'nin 01.12.2021 tarihli 2021/9683 Esas sayılı ve 2021/11853 Karar Sayılı Kararı.

⁴⁸¹ Ortaç, s.85 aktarmasıyla Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün 16/03/2006 tarihli ve B.03.0.HİG.0.00.00.03/010.06.02/25 sayılı 133 numaralı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün Harçtan Muafiyeti Hakkında Genelgesi.

⁴⁸² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.246-247.

türlü vergi, resim ve harçtan muaftır şeklindedir.⁴⁸³ Madde dokuz fıkradan oluşmaktadır ve devam eden fıkralarda harç muafiyetine ilişkin detaylı düzenlemeler yer almaktadır. 143. maddede ise varlık yönetim şirketlerine tanınan istisna düzenlenmiştir.⁴⁸⁴ 2019 yılında 7186 sayılı Kanunun 17. maddesiyle kanuna eklenen geçici 32. madde ise bu maddeye göre yapılan çerçeve anlaşmaları ve bu anlaşmalar kapsamında düzenlenen sözleşmelerde belirlenen esaslara göre yapılacak işlemleri cezaevi harcı ve yargı harcı dahil olmak üzere harçlardan müstesna tutmaktadır. Kanunda parantez içinde yargı harcı dahil ifadesine yer verilmiştir.

Harç muafiyetlerine yer verilen diğer bazı kanunlar ve bu konudaki maddeleri şu şekildedir; 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 112,113 ve 114. maddelerinde, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun nüfus müdürlüklerinin yetkisi başlıklı 37. maddesi, 6001 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğünün Hizmetleri Hakkında Kanunu'nun genel müdürlüğün para ve mallarının statüsü, istisna ve muafiyetler başlıklı 12. maddesinin 3.fıkrası, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun mali kolaylıklar başlıklı 56. maddesi ve daha birçok kanun. Yukarıda da belirtildiği üzere bu örnekler çoğaltılabilir. Burada önemli olan nokta bu konuda özel kanunlarda veyahut harçlar kanunu üzerinden istisna ve muafiyetlere ilişkin düzenlemelerde bir birlik sağlanmasıdır. Şu anda yeknesak bir düzenlemeler bütünü olmadığı için her kanunda farklı isimler altında istisna ve muafiyetler düzenlenmiş olması her özel kanun nezdinde konunun tekrar tartışılmasına ve sınırlarının çizilmesine, bu istisna ve muafiyetlerin ayrıca belirlenmesi ihtiyacının doğmasına sebep olmaktadır. İstisna ve muafiyetlere ilişkin bu dağınıklığın giderilmesi hukuk mevzuatımızın düzeni ve uygulanması açısından önem arz etmektedir.

⁴⁸³ Yargıtay 3.Hukuk Dairesi'nin 24.11.2021 tarihli 2021/2655 Esas sayılı ve 2021/11909 Karar Sayılı Kararı.

⁴⁸⁴ Yargıtay 11.Hukuk Dairesi'nin 06.12.2021 tarihli 2020/4485 Esas sayılı ve 2021/6890 Karar Sayılı Kararı. Yargıtay 12.Hukuk Dairesi'nin 24.11.2021 tarihli 2021/5562 Esas sayılı ve 2021/10605 Karar Sayılı Kararı. Bu kararda Yargıtay madde hükmüyle bir muafiyet tanınmadığı istisna oluşturulduğunu şu şekilde açıklamaktadır; 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 143. maddesindeki düzenlemede "muafıktan" değil "istisna"dan söz edilmekte olup, varlık yönetim şirketlerinin yaptıkları işlemleri ve bununla ilgili olarak düzenlenen kağıtları, kuruldukları takvim yılı ve bunu izleyen beş yıl süresince, 492 sayılı Harçlar Kanunu'na göre ödenecek harçlardan, maddede sayılan diğer vergilerden ve kesintilerden istisna tutmuştur. Görüldüğü üzere, bu hüküm varlık yönetim şirketlerinin vergiden istisna olacağı halleri istisna kurumunun doğasının da gereği olarak kendilerinin yaptıkları işlemlerden ve bu işlemlerle ilgili olarak düzenlenen kağıtlardan dolayı, hükümde sayılan kanunlar uyarınca vergi, harç veya kesinti borçlusu durumunda bulunacakları hâllerle sınırlamıştır.

Bu konuda en kolay çözüm tüm istisna ve muafiyetlerin tek elde bir başka deyişle Harçlar Kanunu'nda düzenlenmesi olabilir. Bir diğer öneri ise Harçlar Kanunu'na getirilecek bir hükümlerle tüm özel kanunlarda yargı harçlarının istisna ve muafiyetlerinin ayrıca belirtilmesi gerektiği yönünde bir kural koyulabilir. Bir başka deyişle tüm harçlar denildiğinde yargı harçlarının bu kapsamda olup olmadığının tartışılmaması adına ya kapsamda olmasına ya da olmamasına ilişkin bir düzenleme getirilebilir. (Örneğin özel kanunlarında tüm harçlar şeklinde belirtilen ifadeler yargı harçlarını kapsamayacak olup yargı harçlarının ayrıca belirtilmesi gerekmektedir. Ya da tam tersi olarak tüm harçlar şeklinde belirtilen ifadeler yargı harçları da dahil olup aksi belirtilmediği sürece tüm istisna ve muafiyetler yargı harçları için de uygulanacaktır denilebilir.) Aksi takdirde şu an olduğu gibi parantez içinde yargı harçlarının dahil olduğunun belirtildiği, Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinde olduğu gibi kimi kanunlarda yargı harçlarının hariç olduğunun ayrıca belirtildiği, kimi kanunlarda ise ayrıca bir belirtmeye ihtiyaç kalmaksızın dahil olduğu uygulamalar görülmektedir. Özel kanunlara bu şekilde bir sınırlama getirilse bile getirilen kuralın istisna mı muafiyet mi olduğunun tespitinde yaşanacak sorunların önüne geçmek adına en doğru çözüm bu düzenlemelere Harçlar Kanunu'nda yer vermek olacaktır.

3.2. YARGI HARÇLARINDAN YÜKÜMLÜLÜK VE SORUMLULUK

Yargı harçlarından yükümlülük ve yargı harçlarından sorumluluk kavramlarının anlaşılabilmesi için öncelikle mali hukukta kullanılan vergi yükümlülüğü ve vergi sorumluluğu ifadelerinden ne anlaşılması gerektiğini anlamak gerekmektedir. Çünkü yargı harçlarından yükümlülük mali hukukta kullanılan vergi yükümlülüğü tanımına yaklaşık bir anlam taşıyor olmasına rağmen yargı harçlarından sorumluluk vergi sorumluluğundan farklı bir anlamda kullanılmaktadır. Vergi yükümlülüğünün geniş anlamda tanımı yükümlünün vergiyi ödeme maddi görevinin yanısıra defter tutma, beyanname verme, bildirimde bulunma gibi şekli görevlerinin de bulunmasıdır. Bir başka deyişle vergi yükümlülüğü maddi ve şekli görevler bütünüdür, vergi yükümlüsü bu ödevleri yerine getirmesi gereken kişidir. Ancak damga vergisi ve harçlarda olduğu gibi şekli görevlerin olmadığı, yalnızca borçlu olunan miktarın ödenmekle yükümlü olduğu

yükümlülük durumları da vardır.⁴⁸⁵ Bu bağlamda yargı harçlarından yükümlülük, harç konusu işlemin yapılması için gerekli harcın ödenmesi olarak tanımlanabilir. Yargı harçlarından yükümlü olan kişi ise harç konusu işlemin yapılmasını talep eden kişidir.⁴⁸⁶

Mali hukuka hâkim ilkelerden kanunilik ilkesi gereğince mali yükümlülüklerin kanunda açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Bu nedenle kişilere mali yükümlülük getiren yargı harçlarından yükümlülüğe ilişkin kanuni bir düzenlemenin de kanunda bulunması gerekmektedir. Nitekim 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun mükellef başlıklı 11. maddesinde genel olarak yargı harçlarını davayı açan veya harca mevzu olan işlemin yapılmasını isteyen kişinin ödemekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. 11. madde hükmünde genel olarak yapılan bu tanımdan mahkeme harçlarında başvurma harcının yükümlüsü, davayı açan, müdahale talebinde bulunan, ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir, delil tespitine yönelik işlemin yapılmasını isteyen ve karar ve ilam harcının konusunu oluşturan işlemin yapılmasını isteyen kişidir.

İcra ve iflas harçları bakımından ayrı bir mükellefiyet hükmüne 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda yer verilmemiştir. Zira böylesine bir hükme yer verilmesine icra ve iflas harçlarının yargı harçları kapsamında yer alması sebebiyle gerek de yoktur. 11. maddeye göre icra ve iflas harçlarından icraya başvurma harcı bakımından yükümlü kişi icra sürecini başlatan, bir başka deyişle alacaklı taraf olacaktır. Parayla değerlendirilebilen takiplerden alınan peşin harçta da yine süreci başlatan kişi harç yükümlüsü olmaktadır. Tahsil harcında lehine tahsilat işlemi yapılan kişi ve vazgeçme harcında takipten vazgeçen kişi yükümlüdür. 11. maddenin ikinci fıkrasında vasilik durumunda mükellefiyete özel bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre vasinin hesabının görülmesi dolayısıyla alınacak harçlar, vesayet altındaki şahsa izafeten vasiden alınır denilmektedir. Vesayet altındaki kişi harcın yükümlüsü vasi ise sorumlusudur. Üçüncü fıkrada ise resen yapılacak işlemlerden alınacak harçlar özelinde bir düzenleme yapılmıştır.

11. maddenin üçüncü fıkrasında yer alan cümle birebir aynı şekilde mükellefiyetle ilgili genel hükümler başlıklı ikinci bölümün re'sen yapılan işlemler başlıklı 126. maddesini

⁴⁸⁵ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, s.80.

⁴⁸⁶ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.215.

oluşturmaktadır. Bu fıkraya göre lehine resen işlem yapılan kişilerin harç yükümlüsü olacağı düzenlenmiştir. Bu fıkra lafzında herhangi bir istek olmaksızın resen yapılacak işlemler ifadesinde yer alan “*herhangi bir istek olmaksızın*” ifadesinin “*resen*” ile aynı anlama geliyor olmasından dolayı birinin fıkra da fazla olduğu kanaatindeyim. Hâkimin resen verdiği kararlarda zaten herhangi bir istek olmasına gerek olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca herhangi bir talep olmaksızın bir kişiye mali yükümlülük yüklenmesi harçların amacına uygun düşmemektedir. Ama resen yapılacak işlem dolayısıyla kendisine harç yükletilen kişinin harcı tamamlamaması halinde yükümlülüğü yerine getirmeyerek resen yapılacak işlemden yararlanmama inisiyatifi olacaktır. Resen yapılacak işlem sebebiyle harç yükletilen kişinin harcı ödememesi halinde ise usul ekonomisini uymayan bir durum meydana gelecektir. Kaldı ki hâkimin resen yapılmasını gerekli gördüğü bir işlemin harç ödenmemesi sebebiyle yapılamaması harç ödemesi yapmayan yükümlü açısından mahkeme nezdinde aleyhe bir durum yaratabilir. 11. maddenin üçüncü fıkrası talep olmadığı halde harç yükümlüsü tayin etmesi sebebiyle eleştirilebilir. Mükellefiyete ilişkin bir diğer düzenleme celse harçlarında mükellef başlıklı 12. maddede yer almaktadır. Bu madde hükmü celse harçları başlığı altında detaylı olarak incelendiğinden burada yalnızca hatırlatma mahiyetinde belirtilmiş olup ayrıca incelenmeyecektir.

Haksız çıkan kişiye yükletilmeyen tek harç olarak diğer harçlardan ayrılan cezaevi harcının yükümlüsü ise diğer icra ve iflas harçlarında olduğu gibi yine alacaklıdır. Ancak belirtildiği üzere ve yukarıda incelendiği üzere bu harç takip sonunda borçluya yükletilmemesi bakımından diğer harçlardan ayrılmaktadır. 2584 sayılı Kanunun 1. maddesinin 2.fıkrasında bu harcın borçluya yükletilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir. Uygulamada ise tarafların bu harcın haksız çıkan tarafa yükletilmesi için sözleşme yaptıkları ifade edilmiştir.⁴⁸⁷ Adaletsiz bir uygulamaya sebep olan bu harçtan kurtulmak isteyen alacaklıların kanun hükmünü bertaraf etmek için böyle uygulamalara yönelmesi beklendik bir durum olarak görülebilir. Fakat kanunla getirilen mali bir yükümlülüğün sözleşmeyle bertaraf edilmesinin mümkün olup olmadığı sorulmalıdır. Bu konuda Vergi Usul Kanunu’nun mükellef ve vergi sorumlusu başlıklı 8. maddesine bakıldığında vergi kanunlarıyla kabul edilen haller hariç tutulmak üzere mükellefiyete veya vergi sorumluluğuna ilişkin özel sözleşmelerin vergi dairesini bağlamayacağıının

⁴⁸⁷ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.218.

düzenlendiğini görüyoruz. Bu durumda cezaevi harcına ilişkin olarak yükümlülüğün devri maksadıyla alacaklı ile borçlu arasında özel bir sözleşme yapılırsa dahi bu sözleşmenin vergi daireleri önünde hiçbir bağlayıcılığı olmayacağı açıktır.

Cezaevi harcının devrine yönelik yapılacak sözleşme hükümlerinin alacaklı ile borçlu arasındaki iç ilişkide bağlayıcılığı noktasında ise Borçlar Kanunu'nun sözleşmelerin yorumu, muvazaalı işlemler başlıklı 19. maddesi ile 20. maddesi ileri sürülmekte ve bu şekilde bir sözleşmenin yasaya aykırı olacağından hükümsüz sayılacağı savunulmaktadır.⁴⁸⁸ Karşı ve daha yaygın kabul gördüğü belirtilen bu sözleşmelerin iç ilişkilerde geçerli olması gerektiği görüşüne göre ise bu tip sözleşmelerin kamu düzenini bozmaması, verginin konulmasındaki kamusal amaca aykırı düşmemesi ve sonuçları itibariyle Borçlar Kanununa aykırılık oluşturmaması halinde geçerli olacağı savunulmaktadır.⁴⁸⁹ Uygulamada alacaklıları yaygın bir şekilde kendilerine yükletilen harcı borçluya devretmeye yöneltten böyle bir kanun hükmünün çözümü yapılan sözleşmenin geçerli olup olmadığına değil kanuni düzenlemenin kendisinde aranmalıdır. Cezaevi harcı başlığı altında birçok yönden eleştirilen bu harca ilişkin sağlıklı kanuni düzenlemeler yapılmalıdır. Elbette bu kanuni düzenlemeler yapılana kadar mevcut düzenlemeler geçerli olacağından bu şekilde özel bir sözleşmeyle harç yükümlülüğünün devrini değerlendirmek gerekir. Bu noktada ise hâkim görüşe aynı gerekçelerle katılmaktayım.

Harçlardan yükümlülükte icra işlemlerinde alacaklının genel olarak yükümlü olması durumundan farklı bir yükümlülük oluşturan ve bu yönüyle diğer harçlardan ayrılan harç ise konkordato harçlarıdır. Harçlardan yükümlülükte harç konusu işlemin yapılmasını isteyen tarafın yükümlü olması kuralına göre icra işlemlerinde bu talepte bulunanın alacaklı olması sebebiyle yükümlünün de alacaklı olduğu belirtilmişti. Ancak konkordato talebinde bulunan kişinin borçlu olması konkordato harçlarında yükümlünün borçlu olması sonucunu doğurmaktadır. Harçlar Kanunu'nun 11. maddesinde yapılan düzenlemeye uygun olarak gelişen bu sonuç itibariyle konkordato harçlarında yükümlülük ve sorumluluk borçluda birleşmektedir. Bir başka deyişle, diğer harçlarda

⁴⁸⁸ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, s.81,82.

⁴⁸⁹ Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.219.

olduğu gibi yükümlü aynı zamanda alacaklı, netice itibariyle haksız çıkan taraf ise sorumlu yani borçlu değildir. Burada talepte bulunan da borçlu süreç sonucunda sorumlu olan taraf da yine borçlu olmaktadır.

Yükümlülük kavramının incelenmesinin ardından sorumluluk kavramına da değinmek gerekmektedir. Mali hukukta ve birçok hukukta yer alan sorumluluk kavramının vergi hukuku bağlamında en önemli müesseslerden biri olduğu ifade edilmektedir.⁴⁹⁰ Harçlar hukuku için de aynı değerlendirmeyi yapmak mümkündür. Harçlar hukuku bağlamında yükümlülüğün vergi yükümlülüğünden farklı bir anlam taşıyor olması gibi harçlar hukukunda sorumluluk da vergi sorumluluğundan farklı bir anlam taşımaktadır. Vergi hukukunda vergi sorumluluğu vergiyi doğuran olayla ilişkili olmamakla birlikte üçüncü kişilerin vergiye ilişkin maddi veya şekli ödevleri yerine getirmekle yasalar tarafından sorumlu tutulması, vergi dairesi muhatabı olarak kabul edilmeleri, asıl vergi borçlusuyla birlikte veya onun yerine geçecek şekilde vergiyi kendi malvarlıklarından ödeme sorumluluğunda olmaları anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle vergi sorumlusu kişiler başkasının vergi borcu için vergilendirmenin maddi şekli ödevlerini yerine getirmekle sorumlu tutulmaktadır. Vergi hukukunda yükümlülük ile sorumluluk konkordato harcında olduğu gibi istisnai durumlar dışında bir arada toplanmıştır.⁴⁹¹

Yargı harçlarından sorumluluk ise yükümlülük anlatılırken değinildiği üzere genellikle bir arada toplanmamaktadır. Yargı harcının ödenmesinden yükümlü kişi, haklı çıkması halinde yargı harcından sorumlu olmamaktadır. Burada bir nevi yükümlülüğün yer değıştirmesi hali olduğu belirtilmektedir.⁴⁹² Yükümlülüğün yer değıştirmesi yerine süreci başlatan kişide geçici bir yükümlülük olduğu da söylenebilir. Sürecin başlatılmasının haksız olduğu ortaya çıkarsa bu geçici yükümlülük süreci başlatan kişide kalıcı hale gelmekte ve sorumluluğa dönüşmektedir denilebilir. Burada yükümlülük ve sorumluluğun bir arada toplanmaması için haklı çıkmak gereklidir. Vergi hukuku anlamında sorumluluk bu noktada yargı harçlarından sorumluluktan ayrılmaktadır. Vergi hukukunda herhangi bir haklılık veya haksızlığa bakılmaksızın sorumluluk kavramı tayin edilirken yargı harçlarında yargılamanın yapılmasına sebep olan haksız kişi sorumlu

⁴⁹⁰ Öncel/Kumrulu/Çağın/Göker, s.83.

⁴⁹¹ Öncel/Kumrulu/Çağın/Göker, s.84.

⁴⁹² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.223.

tutulmaktadır. Yargı harçlarından haksız çıkan tarafın sorumlu olacağı kuralı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yargılama giderlerinden sorumluluk başlıklı 326. maddesinde düzenlenmiş olup madde başlığından da anlaşılacağı üzere haksız çıkan taraf yalnızca yargı harçlarından değil bütün yargılama giderlerinden sorumlu olmaktadır. HMK'nın yargılama giderlerinin kapsamı başlıklı 323. maddesinde ise kanun neleri yargılama gideri olarak kabul ettiğine önceki kısımlarda değinilmişti.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yargılama giderlerinden sorumluluk başlıklı 326. maddesine göre aleyhine hüküm verilen taraf yargılama giderlerinden sorumlu olur. Aleyhine hüküm verilen taraf davalı olursa davacının davasının kabulü bir başka deyişle davayı kazanması söz konusu olur. Kabulüne karar verilen bu dava nispi karar ve ilam harcına tabi bir davaysa dava açılırken davacı tarafından peşinen ödenen başvurma harcıyla nispi karar ve ilam harcının dörtte birinin davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmektedir. Ayrıca kalan bakiye karar ve ilam harcı da davalıdan alınacaktır. Davanın maktu karar ve ilam harcına tabi bir dava olması halindeyse dava açılırken davacı tarafından peşinen ödenen tüm harçlar bir başka deyişle başvurma harcıyla maktu karar ve ilam harcı davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilecektir.

6-Davacı tarafından yapılan 212,30 TL yargılama giderinin davalıdan tahsili ile davacıya ödenmesine

7-Alınması gereken 80,70 TL harcın peşin olarak alınan 59,30 TL harçtan mahsubu ile bakiye 21,40 TL harcın davalıdan tahsili ile hazineye gelir yazılmasına, dava açılıştan davacı tarafından yatırılan 59,30 TL peşin harcın davalıdan tahsili ile davacıya ödenmesine,

Şekil 34. Davacının Davasının Kabul Edildiği Maktu Harca Tabi Bir Davanın Hüküm Kısmı

HÜKÜM: Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere**ASIL DAVA DOSYASI YÖNÜNDEN**

- 1-Davanın **KABULÜ** ile, davalının | esas sayılı dosyasına vaki itirazın iptali ile dava tarihinden itibaren işleyecek avans faizi ile birlikte 95.000,00 TL asil alacak üzerinden takibin devamına,
 - Davalının % 20 icra inkar tazminatına mahkum edilmesine,
 2-Harçlar Yasası gereğince hesaplanan alınması gerekli 6.489,45-TL harçtan peşin alınan 1.622,37-TL harcın mahsubu ile bakiye 4.867,08-TL harcın davalıdan alınarak Hazine'ye irat kaydına,
 3-Davacı taraf kendisini vekil ile temsil ettirdiğinden karar tarihinde yürürlükte olan A.A.Ü.T uyarınca hesaplanan 10.350,00-TL vekalet ücretinin davalıdan alınarak davacıya verilmesine,
 4-Davacı tarafça yapılan 1.622,37TL harç, 12 tebligat gideri 162,00TL ve 3 posta gideri 66,25TL, talimat gideri 1.400,00TL olmak üzere toplam 3.250,62-TL yargılama giderinin davalıdan tahsili ile davacı tarafa verilmesine,
 5-Davacı tarafından yatırılan gider avansının artan kısmının karar kesinleştiğinde davacıya iadesine,

BİRLEŞEN ESAS, KARAR SAYILI DOSYASI YÖNÜNDEN;

- 1- Davalının satılanı ücretsiz onarması ve yangın yönetmeliğine uygun hale getirmesine,
 2-Karar tarihinde yürürlükte bulunan Harçlar Tarifesi gereğince alınması gerekli olan 44,40 TL maktukarar ve ilam harcının peşin olarak alınan 1,676,35-TL harçtan mahsubu ile bakiye 1.631,95-TL harcın karar kesinleştiğinde davacıya iadesine,
 3-Davacı taraf kendisini vekil ile temsil ettirdiğinden karar tarihinde yürürlükte olan A.A.Ü.T uyarınca hesaplanan 2.725,00-TL vekalet ücretinin davalıdan alınarak davacıya verilmesine,
 4-Davacı tarafça yapılan 2 tebligat gideri 25,00TL ve 5 posta gideri 67,00TL olmak üzere toplam 92,00-TL yargılama giderinin davalıdan tahsili ile davacı tarafa verilmesine,
 5-Davacı tarafından yatırılan gider avansının artan kısmının karar kesinleştiğinde davacıya iadesine,

Şekil 35. Davacının davasının kabul edildiği nispi harca tabi bir davanın hüküm kısmı

Kısmen bir haklılık söz konusu olan durumlarda ise bir başka deyişle davanın kısmen kabul kısmen reddine karar verildiği hallerde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda mahkemenin yargılama giderlerine tarafların haklılık payına göre karar vereceği belirtilmektedir. Yargı harçları davanın reddi durumu haricinde davalıya ait tutulmaktadır. Hesaplanan karar ve ilam harcından dava açılırken alınan peşin harç mahsup edilerek başvurma harcıyla birlikte kalan kısmın davalıdan tahsiline karar verilir. Kabul edilen kısım üzerinden hesaplanan karar ve ilam harcının miktarının, peşin olarak alınan karar ve ilam harcından az olması halinde, mahsubun ardından kalan kısım talep edilmesi durumunda davacıya iade edilir.

HÜKÜM: Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere;

1-Davanın kısmen kabulü, kısmen reddine,
5.463,49 TL maddi, 15.000 TL manevi olmak üzere toplam 20.463,49 TL'nin 09/09/2019 olay tarihinden itibaren yasal faiziyle birlikte davalılardan alınarak davacıya verilmesine,

Davacının fazlaya ilişkin isteminin reddine,

2-Harçlar Yasası uyarınca alınması gereken 1.397,86 TL harçtan, peşin alınan 376,15 TL'den mahsubu ile **eksik 1.021,71 TL'nin davalılardan alınarak hazineye irat kaydına,**

3-Davacı tarafça harcanan 1.595,00 TL yargılama giderinden davanın kabul ve ret oranına göre hesaplanan 544,66 TL ile peşin alınan 376,15 TL harcın toplamı olan 920,81 TL'nin davalılardan alınarak davacıya verilmesine,

Şekil 36. Davacının davasının kısmen kabul kısmen reddedildiği bir davanın hüküm kısmı

3-Harçlar Kanunu uyarınca karar tarihi itibarıyla alınması gerekli olan 8.359,98 TL harçtan peşin alınan 54,40 TL, 2.021,69 TL ıslah harcı ile 920,00 TL tamamlama harcının mahsubu ile bakiye kalan 5.363,89 TL harcın davalıdan alınarak hazineye gelir kaydına,

4-Davacı tarafça yapılan 54,40 peşin harç, 2.021,69 TL ıslah harcı, 920,00 TL tamamlama harcı ile 1.007,00 TL tebligat ve posta masrafları olmak üzere toplam 4.003,09 TL yargılama giderlerinin kabul ve red oranları doğrultusunda 2.792,56 TL'sinin davalıdan alınarak davacıya verilmesine, bakiye kısmın davacı üzerinde bırakılmasına,

Şekil 37. Davanın kısmen kabul kısmen reddedildiği bir başka davanın hüküm kısmı

Davalı aleyhine hüküm verilebileceği gibi davacı aleyhine de hüküm verilebilir. Bu durumda aleyhine hüküm verilen davayı açan aynı zamanda davayı açarken harçları ödeyen taraf olur. Davacının davasının reddi halinde dava nispi ya da maktu olsun davacı maktu karar ve ilam harcına tabi olacaktır. Ancak nispi davalarda sonucun ne olunacağı bilinemeyeceğinden dörtte bir oranında alınan peşin harç dava sonunda maktu harç miktarından fazla alınmış olursa alınan miktardan maktu harç mahsup edilecek ve kalan bakiye harç talep halinde davacıya iade edilecektir. Dörtte bir ödenen peşin harcın maktu harçtan eksik kalması halinde ise eksik kalan kısmın davacıdan tahsiline karar verilecektir. Zaten maktu olan bir davada davanın reddine karar verilmesi halindeyse harçlar davanın başında aleyhine hüküm verilen davacıdan peşinen alınmış olduğundan başka bir harç alınmasına yer olmadığına karar verilecektir.

HÜKÜM:
 1-Daha önce açılan mal rejimi davasından feragat edilmiş olması sebebi ile yeniden açılan bu davanın kesin hüküm sebebi ile usulden **REDDİNE**,
 2-Harçlar yasası uyarınca alınması gereken 44,40 TL harcın peşin alınan 170,78 TL harçtan düşümü ile geriye kalan 126,38 TL harcın istek halinde davacıya iadesine,
 3-Davacı tarafından yapılan mahkeme masraflarının davacının kendi üzerinde bırakılmasına,
 4-Kalan gider avansının karara kesinleştiğinde yatıran tarafa iadesine,

Şekil 38. Davacının davasının reddedildiği nispi harca tabi bir davanın hüküm kısmı

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirtildiği üzere, aleyhine hüküm verilen birden çok kişi varsa yargılama giderleri bu kişiler arasında paylaştırılabileceği gibi, müteselsilen sorumlu tutulmalarına da karar verilebilir. Yargı harçlarına ilişkin verilen kararlar karar metninde yer alır ve mahkemece re'sen hükmedilir.

Mahkeme harçlarından sorumlulukta harçların haksız tarafa yükletiliyor olmasına paralel bir durum da icra ve iflas harçlarında görülmektedir. İcra ve İflas Kanunu'nun harçlar başlıklı 15. maddesinde kanunda aksi belirtilmedikçe bütün harç ve masrafların borçluya ait olacağı ve borçludan tahsil edileceği düzenlenmiştir. Ancak icra ve iflas harçları incelenirken de belirtildiği üzere borçlunun sorumluluğu için icra takibinin sonuçlandırılması gerekmektedir. İcra takibi sonuçlandırılmadığı sürece borçludan borcu tahsil edilememiş olmakta ve uygulamada tahsil edilemeyen borçlar sebebiyle yıllarca açık kalan bir nevi batık durumda birçok dosya olduğu görülmektedir. Sorumluluğun borçlu değil de alacaklıda olduğu bir hal ise icradan vazgeçme halidir. İcra ve İflas Kanunu'nun 15. maddesinde belirtilen aksi hal burada karşımıza çıkmaktadır. İcra takibinde vazgeçmede sorumluluğun borçluda olduğunun aksine bir düzenleme olduğu Harçlar Kanunu'nun 11 ve 23. maddelerinden çıkmaktadır. Ayrıca Harçlar Kanununa 2018 yılında eklenen merkezi takip sistemi harcına ilişkin kanunun 29/A maddesinin üçüncü ve son fıkrasında ayrı bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu fıkraya göre icra takibinin merkezi takip sistemi kapsamında sonuçlandırılmaması veyahut takipten vazgeçilmesi halinde tahsil edilen merkezi takip sistemi harcının iade edilmeyeceği öngörülmüştür.

Bazı hallerde ise davada haksız çıkmasına rağmen haksız çıkan taraf yargılama giderleri ve dolayısıyla da harçlardan sorumlu tutulmayabilir. Bir başka ifadeyle davada haklı çıkan tarafın yargılama giderlerinden sorumlu tutulması gerekebilir. Bu gereklilik

hakkaniyet, doğruluk ve dürüstlük ilkelerinden doğmakta olup Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun çeşitli maddelerinde düzenlenmiştir.⁴⁹³ Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun dürüstlük kuralına aykırılık sebebiyle yargılama giderlerinden sorumluluk başlıklı 327. maddesine göre davada lehine karar verilmiş olsa dahi gereksiz yere davanın uzamasına veya gider yapılmasına sebebiyet veren taraf yargılama giderlerinin tamamını veya bir kısmını ödemeye mahkûm edilir. HMK'nın kötüniyetle veya haksız dava açılmasının sonuçları başlıklı 329. maddesinde kötüniyetli ve hakkı olmadığı halde dava açan tarafın yargılama giderlerini ödemesi gerekeceği düzenlenmiştir.

HMK'nın esastan sonuçlanmayan davada yargılama giderleri başlıklı 331. maddesinde ise davanın konusuz kalması sebebiyle davanın esası hakkında bir karar verilmesine gerek bulunmayan hallerde hâkimin davanın açıldığı tarihteki tarafların haklılık durumlarında göre yargılama giderlerini takdir edeceği düzenlenmiştir.

Açıklanan nedenlerle, konusu kalmayan davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına, davanın açılmasına yol açtığından dolayı aşağıda dökümü yapılan 217,80 TL yargılama giderinin davalıdan alınarak davacıya verilmesine, davalı idarenden 44,40 TL maktu karar harcı alınmasına, artan posta ücretinin bulunması halinde davacıya iadesine, 2577 sayılı Yasa'nın 45/1 maddesi uyarınca kesin olmak üzere 30/09/2019 tarihinde karar verildi.

Şekil 39. Hâkimin davalı idarenin davanın açılmasına yol açtığı için yargılama giderlerini davalıya yüklettiği bir karar⁴⁹⁴

Aynı maddenin ikinci fıkrasında görevsizlik ve yetkisizlik kararından sonra yargılama giderlerine davaya devam eden mahkemenin hükmedeceği düzenlenmiştir. Başka bir mahkemede yargılama devam etmediyse görevsizlik veya yetkisizlik kararı veren mahkeme durumu tespit ederek davacıyı yargılama giderlerini ödemeye mahkûm eder. Aynı maddenin üçüncü ve son fıkrası ise davanın açılmamış sayılmasına karar verilen hallerde yargılama giderlerinin davacıya yükletileceğini düzenlemiştir.

⁴⁹³ Rüzgaresen, s.222.

⁴⁹⁴ Kararı örnek olarak gösterilen bu dava tarafımda avukatlık stajım zamanında vatandaş olarak açmış olduğum bir davadır. Dolayısıyla aynı zamanda açmış olduğum ilk dava olması sebebiyle bende manevi olarak ayrı bir yeri bulunmaktadır. Bir dönem alınan asfalt katılım payları sebebiyle tapuda işlem yapmakta sorun yaşamamız üzerine asfalt katılım paylarının haksızlığı sebebiyle açmış olduğum bu dava asfalt katılım paylarının dava sürerken kaldırılmış olmasıyla birlikte konusuz kalmıştır.

Giderlerin genel kuraldan farklı şekilde düzenlendiği bir başka hal ise eski hale getirmede söz konusudur. HMK'nın eski hale getirme başlıklı ikinci ayrımının giderler başlıklı 101. maddesinde eski hale getirme talebi sebebiyle ortaya çıkan giderlerin talepte bulunan tarafa yükletileceği düzenlenmiştir. Fakat asılsız itirazlarla giderlerin artmasına sebebiyet verildiyse giderlerin artmasına sebep olan tarafa giderlerin yükletilebileceği düzenlenmiştir.

Genel kural haricinde kanunda ayrıca düzenlenen bir diğer durum ise feragat ve kabul halleridir. HMK'nın 312. maddesinde feragat ve kabul halinde yargılama giderleri düzenlenmiş olup feragat veya kabul beyanında bulunan tarafın davada aleyhine hüküm verilmiş gibi kabul edileceği düzenlenmiştir. Feragat ve kabul yalnızca sonucun bir kısmına ilişkin ise giderler de ona göre belirlenecektir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında davalının davanın açılmasına sebebiyet vermemiş olması ve davayı ilk duruşmada kabul etmiş olması durumuna yer verilmiştir. Bu halde davalı haksız çıkan taraf olarak kabul edilmemiş ve yargılama giderlerine mahkûm edilemeyeceği düzenlenmiştir. Kanun hükümlerinden de anlaşılacağı üzere bu düzenlemeler harçlara özgü olmayıp bütün yargılama giderlerini kapsamaktadır. Hakkaniyet ve dürüstlük çerçevesinde Yargıtay kararlarıyla da benzer durumlar oluşmuştur ancak bu durumlar detaylı olarak incelenmeyecektir, harçlar hukuku açısından böyle hallerin varlığının bilinmesi yeterli olacaktır.

Davacının feragati nedeniyle davanın reddine karar vermek gerekmiştir.
 KARAR//Yukarıda belirtilen nedenlerle;
 1-Davanın REDDİNE,
 2-Harç peşin alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına,
 3-Kullanılmayan 256,00 TL avansın davacıya iadesine,
 4-Davacının yaptığı yargılama giderlerinin üzerinde bırakılmasına,

Şekil 40. Davacının davasının feragat nedeniyle reddedildiği maktu harca tabi bir davanın hüküm kısmı

3.3. YARGI HARÇLARININ ÖDENMESİ VEYA AATUHK GÖRE TAHSİLİ

3.3.1. Yargı Harçlarının Zamanında Ödenmesi

Harçlar Kanunu'nun harcın ödenmesi başlıklı dördüncü bölümü harçların ödenmesindeki usulü, harcın ödeme yerini ve harcın ödeme zamanını düzenleyen hükümlerden oluşmaktadır. Ödeme usulü başlıklı 25. madde yargı harçlarının makbuz karşılığı ödeneceği kuralını getirmiştir. Bu madde 2004 yılında 5281 sayılı Kanunun 43. maddesiyle birlikte güncel halini almış olup 2004 öncesinde makbuz karşılığı yerine ilgili kâğıt ve belgelere harç pulu yapıştırmak suretiyle ifadesi yer almaktaydı. 2004 yılında yapılan değişikliğin ardından geçen yaklaşık 20 yılla birlikte yargı harçlarının makbuz karşılığı ödenmesi kavramı da 2004 yılında kullanıldığı bağlamdan farklı bir boyuta taşınmıştır. Bu değişimde teknolojinin gelişmesi ve kurumların teknolojik gelişmelere adım atması etkili olmuştur.

Bu değişim ve gelişimin ilk adımları e-Türkiye girişimi eylem planı adı altında 2002 yılında atılmıştır.⁴⁹⁵ E-devletin inşa süreci ve mevzuata yansımaları günümüze kadar artarak devam etmiştir ve etmektedir. E-devlet ve bilgi toplumu kanun tasarısı taslağında en önemli konunun kamu kurum ve kuruluşlarının hizmetlerinin dönüşümü noktasında olduğuna zamanında dikkat çekilmiştir.⁴⁹⁶ 2023 yılı itibarıyla bu gelişim ve dönüşüm sürecinde yaşanan gelişmelerden çalışma içerisinde değinilmiştir. Harçların ödenmesi noktasında ise bu dönüşümün bütünüyle tamamlandığını söylemek henüz mümkün değildir. Vatandaşların birçoğu e-devlet hizmetlerinden yararlanıyor olmasına rağmen adaletin elektronik yüzü olan UYAP Vatandaş Portal kullanımı hakkında tam bir bilgi sahibi değildir. Bunun bir sebebinin ise UYAP sisteminde evrakların UYAP Doküman Editörü formatında tutuluyor olmasından kaynaklandığı söylenebilir. UDE tıpkı “Word” gibi metinlerin yazıldığı bir programdır. UDE formatını yüklemeye ise yargı sistemiyle ilgili olmayan bir vatandaş ihtiyaç duymadığı ya da böyle bir formatın indirilmesi

⁴⁹⁵ Yeşilbaş, Mehmet. *Türkiye’de Elektronik Devletin İnşa Süreci ve Mevzuattaki Görünümü*, Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2011, s.3.

⁴⁹⁶ Küçük, Eşref/Akçaoğlu, Ertuğrul/Ketizmen, Muammer/Saygılı,Abdurrahman, *E-Devlet ve Bilgi Toplumu Kanun Tasarısı taslağı*, Ekim 2009, Bilişim Derneği Bilişim Dergisi, Sayı 114, <https://www.akcaoglu.com/2009/12/18/e-devlet-zamani-geldi/> (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023).

gerektiğini bilmediği için dosya içerisindeki bu formatta bulunan evrakı görüntüleyememektedir.

UYAP Vatandaş Portalın vatandaşlar arasında kullanımı henüz yaygın olmamasına rağmen dosyadaki harçları elektronik olarak ödeme imkânı getiriyor olması, adalete erişimde kolaylık sağlayacak ve çağın gelişmelerine uygun bir sistemdir. Bu sistem sayesinde vatandaş nerede olursa olsun ödeme yapabilecektir. Üstelik her yeni gün yeni bir özellik eklenen elektronik devletin adalet kısmı olan UYAP'ta henüz yapılan bir değişiklikle vatandaşlar için kredi kartıyla ödeme seçeneği de getirilmiştir. Öncesinde yalnızca belirlenmiş olan tek bir devlet bankasının hesaplarından ödeme yapılabiliyordu. UYAP Avukat Portaldan hâlâ yalnızca bu devlet bankası hesapları ve barokart ile ödeme yapılabilmektedir. Böylece Harçlar Kanunu'nun lafzına henüz yansımamış olsa da harçların ödeme usulü ve ödeme yeri konusunda değişiklikler olmuştur. Ödeme yeri başlıklı 26. maddede harçların harca konu işlemleri yapan mahkeme veya daire tarafından alınacağı belirtilmiştir. Bu maddeye paralel olarak UYAP sisteminde bir dosyaya harç yatırılmak istenildiğinde o dosyanın sistemde içerisine girerek ödeme başlığına geçmek ve buradan harç türünü, harcı yatıran tarafı ve varsa gerekli diğer giderleri seçerek yatırmak gerekmektedir.

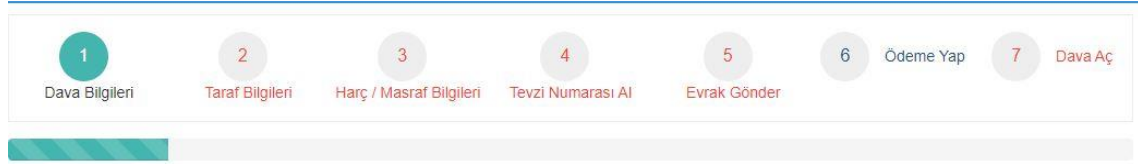
The screenshot displays the payment interface of the UYAP Citizen Portal. At the top, there are navigation tabs: 'Dosya Bilgileri', 'Taraflar Bilgileri', 'Evrak', 'Evrak Gönderme', 'Ödeme', and 'Tahu/Red. Bilgileri'. The main content area is titled 'Mahkeme Tarafından Kaydedilmiş' (Registered by Court). It features a form with the following elements:

- Taraflar (Parties):** Three dropdown menus labeled 'Seçiniz...' for selecting the parties involved.
- Adet (Quantity):** A numeric input field with a value of '1' and '+' and '-' buttons for adjustment.
- Tutar (Amount):** A text input field with a placeholder 'Kuruş ayrıca olarak, (virgül) kullanınız.' (Use as cents, (comma)).
- Ekle (Add):** A green button to add the fee.
- Ödenecek Harç / Masraf Listesi (List of Fees / Expenses):** A table with columns 'Harç / Masraf', 'Tür', 'Miktar', and 'Tutar'. The table is currently empty, with a note 'Harç/Masraf listesi boş.' (List of fees/expenses is empty).
- Ödenecek Toplam Tutar (Total Amount to be Paid):** A field showing '0.00'.
- Ödeme Tipi (Payment Type):** Radio buttons for 'Vakıfbank' and 'Kredi Kartı / Param'.

Şekil 41. UYAP Vatandaş portal ödeme kısmının ekran görüntüsü

Maktu harçların ödeme zamanı başlıklı 27. maddede yargı harçlarının ilgili bulunduğu işlemin yapılmasından önce peşin ödenmesi gerektiği düzenlenmiştir. Nitekim UYAP

sistemi de bu düzene göre oluşturulmuştur. Bir dava açılacağı zaman öncelikle bilgiler girilmekte ardından sistem harç/masraf bilgisi ekranına yönlendirmekte ve son aşamada ödeme ekranına geçmektedir. Bu sistemin eski adliye düzenine göre bir diğer farklı yanı ise tüm işlemlerin sistemde dakika dakika kayıtlı olması ve bilgisayarlar tarafından tutuluyor olmasıdır. Yine UYAP sistemindeki işlemler başlığından hangi işlemin hangi tarih ve saatte yapıldığı görüntülenebilmektedir.

Şekil 42. Dava açılışında UYAP sisteminde takip edilmesi gereken aşamaların ekran görüntüsü

Maktu harca konu bir davada davaya konu esas değer belirtmeye gerek olmazken nispi harca konu davalarda sistemden dava açılması sırasında davaya konu esas değer belirtilmesi gerekmektedir. Çünkü belirtilen bu değere göre karar ve ilam harcının dörtte biri UYAP sistemince hesaplanacak ve ödeme aşamasına gelindiğinde ise tahsil edilecektir.

Harç / Masraf Bilgileri

Dava Esas Değeri	<input type="text"/>	<small>Kuruş ayrıracı olarak , (virgülü) kullanınız.</small>
Faiz Değeri	<input type="text"/>	<small>Kuruş ayrıracı olarak , (virgülü) kullanınız.</small>
Mahsup Miktarı	<input type="text"/>	<small>Kuruş ayrıracı olarak , (virgülü) kullanınız.</small>
Taraf Sayısı *	<input type="text" value="2"/>	
Vekil Sayısı	<input type="text" value="0"/>	
Tedbir Talebi	☐	Yok
<input type="button" value="Hesapla"/> <input type="button" value="Tevzi"/>		

Şekil 43. UYAP Sisteminde dava açarken girilmesi gereken harç ve masraf bilgileri başlıklı 3.aşamanın ekran görüntüsü

Elektronik çağın ayak izleri Harçlar Kanunu gibi eski tarihli sayılabilecek kanunların lafzında hissedilmezken 2018 tarihli 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun gibi daha yeni

kanunlarda ise yoğun bir şekilde hissedilmektedir. 7155 sayılı Kanunun daha ilk maddesi kanunun amacının bu kanun kapsamında başlatılacak takiplerin yalnızca UYAP ve merkezi takip sistemi üzerinden yürütülmesi olduğunu vurgulamaktadır.

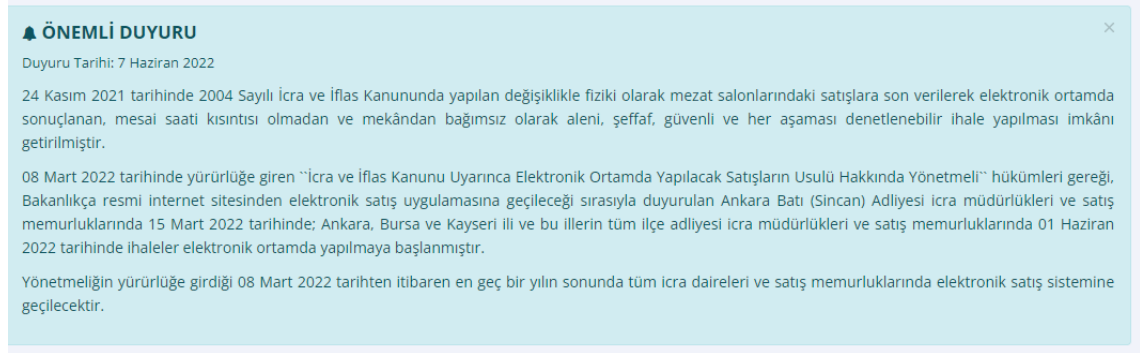
Teknolojik gelişmeler ve yapay zekâ tartışmaları belki de ileride adliye veznelerinin kapanması, harç işlemleri için ayrı bir personele ihtiyaç duyulmaması gibi sonuçlar doğuracaktır. İnsansız araçların şoförlük mesleğini ortadan kaldırmasının beklenmesi gibi tahsilat ve reddiyat işlemlerini otomatik olarak yapan tamamen dijital bir dünyaya geçilmesi halinde adaletle bağlantılı meslekler de değişim ve dönüşüme uğrayacaktır. Elbette bu denli büyük bir değişim zaman alacaktır. Harçlar hukuku bağlamında adalete erişimi kolaylaştırması bakımından teknolojik gelişmeler ve elektronik devlet olumlu karşılanabilir. Lakin internet ortamında tutulan bilgilerin kaybolma tehlikesi göz önünde bulundurulduğunda üst düzey bir sistem kurmak gerekmektedir.

Fiziki bir dosya tutulmaksızın icra takiplerinin başlatılması ile dosyalara erişimin gittiği bir durumda birçok kişi hak kaybına uğrayabilir. Bunun önüne geçecek mekanizmalar üzerinde çalışmak gereklidir. Harçlar hukukunda elektronikleşmenin bu olumlu getirilerine rağmen vergi hukukunda durum aynı değildir. Elbette vergilerin dijital ortamlarda ödeniyor olması mükellefler açısından kolaylık getirmektedir ancak işin elektronik ticaret boyutuna geçildiğinde değişik unsurlar işin içine girmekte ve ödenecek vergilerin tespiti noktasında alışageldik vergi hukukunun boyutu genişlemektedir.⁴⁹⁷ Bu da çözülmesi gereken yeni hukuki alanlar yaratmaktadır. Tespit edilemediği ve alınmadığı sürece vergilerin ödemesini kolaylaşmasının vergi sistemi açısından önemi tartışılabilir. Harçlar hukuku ise vergi hukukun karmaşık ağına göre daha anlaşılır kabul edilebilir.

Bu çalışmada yalnızca yargı harçları konusunda değerlendirmeler yapılsa da elektronik gelişmeler diğer harçlar konusunda da etkili olmaya başlamıştır. Tapu işlemleri webtapu isimli sistemden yapılmaya başlanmıştır. Teknolojinin bu olanaklarından kamu

⁴⁹⁷ Akçaoğlu, Ertuğrul. *Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi*, Mali Akademi Yayınları, Ankara, Ocak 2012, s.1. Örneğin elektronik ticaretten elde edilen gelirin vergilendirilmesinde elektronik sistemlerin getirdiği mekân kavramının belirsizliğinin etkisiyle işyeri sorunu ve gelirin nitelendirilmesi sorunu ortaya çıkmaktadır.

gelirlerinin toplanmasında faydalanılabileceği gibi şimdilik uzak görünse de ileride kamu giderlerinin takibi için de kullanılabilir. Bu sayede sistemde netlik sağlanması halinde devletlerin tam anlamıyla ekonomik şeffaflık içerisinde olduğu bir düzen kurulabilir. UYAP üzerinden yapılan duyurular da göstermektedir ki yargı sistemi içerisindeki gidişat bu yöndedir.

Şekil 44. Elektronik ortamda yapılacak satışlara ilişkin UYAP duyurusu

3.3.2. Yargı Harçlarının Zamanında Ödenmemesi Halinde AATUHK'nuna göre Tahsili

Yukarıda detaylı olarak incelendiği üzere yargılama süreci başlarken ödenmesi gereken harçlar olduğu gibi yargılamanın sonunda ödenmesi gereken harçlar da çıkmaktadır. Yargılamanın başlaması için sürecin başında yatırılması gereken harçların zorunlu olarak yatırılacağı açıktır. Fakat yargılama sonucunda ödenmesi gereken fakat ödenmeyen harçlar olabilir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanunun, kanunun şümulü başlıklı 1. maddesi devlete, vilayet hususi idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ilişkin alacaklara bu kanunun uygulanacağını düzenlemiştir. Bu kanuna göre alacağın cebren tahsili için doğrudan kamu gücü kamu idaresinin tahsil dairesi olarak hareket etmesiyle kullanılmaktadır.⁴⁹⁸ Bir başka deyişle yargı harçları açısından değerlendirildiğinde, mahkeme, kararı verdikten sonra zamanında ödenmeyen harçlar için özel hukuka ilişkin işlemlerde olduğu gibi icra takibi

⁴⁹⁸ Bulut, Uğur. *Kamu İcra Hukukunda Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Haklarının Paraya Çevrilmesi ve Genel İcra Hukukuyla Karşılaştırılması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Özel Sayı 2014, 2015, s.4636.

açma gibi ayrı bir işlem yapmaksızın doğrudan vergi dairesine harç tahsil müzekkeresi yazarak alacağın cebren tahsili için gerekli işlemi yapmış olmaktadır.

Kararın Tarafa Tebliğ Tarihi : 07/11/2018
Harcın Kesinleştiği Tarih : 07/01/2019

Karar Tarihi : 15/12/2015
Harç Tahsil Biçimi : Ayrı ayrı

Harcın/Masrafın Nev'i ve Mahiyeti
Miktarı : 315,00TL Tashihi Karar Harcı Para Cezası

Toplamı : 315,00TL

Yukarıda adı, soyadı ve ikametgahı yazılı mükellefin ve mükellef bulunduğu 315,00 TL harcın/masrafın, Harçlar Kanununun 130. maddesi gereğince tahsili, Rica olunur.

Şekil 45. Mahkemenin vergi dairesine yazdığı bir harç tahsil müzekkeresi

Bir kamu alacağı olan harçların tahsilinin özel hukuk işlemlerinden ayrıldığı bir diğer nokta ise herhangi bir ihtara ya da işleme gerek kalmaksızın ödeme zamanının son günü muaccel olmasıdır.⁴⁹⁹ Ödeme zamanının son günü geldiğinde AATUHK'nun gecikme zammı, nispet ve hesabı başlıklı 51. maddesi gereğince ödeme zamanında ödenmeyen kısma vade tarihinden itibaren her ay için ayrı ayrı % 4 oranında gecikme zammı uygulanacağı düzenlenmiştir. Nispi harç oranlarının düzenlenmesinde olduğu gibi gecikme zammı oranı için de Cumhurbaşkanının indirme ve arttırma yetkisiyle birleşik faiz usulüyle hesaplatmaya yetkili olduğu aynı maddenin son fıkrasında düzenlenmiştir. Bu aşamada çalışmanın önceki bölümlerinde değinilen Anayasa Mahkemesi'nin 18.10.2012 tarihli 2012/70 E. ve 2012/157 sayılı kararını hatırlatmak lazım gelir çünkü bu kararda mükellefin henüz varlığından haberdar olmadığı veya miktarını tam olarak bilmediği bir harcın gecikme zammını ödemesi sonucunu doğuran düzenlemenin hukuk güvenliği ilkesine uygun olmadığına karar verilmiştir.

Gecikme zammının niteliğinin ise tartışmalı olduğu ancak AATUHK'nun 1. maddesinden zammın ceza niteliği taşımadığı asıl borca bağlı bir fer'i borç niteliği taşıdığı sonucu çıkarılmıştır. Gecikme zammının niteliği ölüm halinde cezalarla birlikte düşüp düşmeyeceğinin tespiti açısından değerlendirilmesi gereken bir husus olarak

⁴⁹⁹ Öztürk, *Süresinde Ödenmeyen Karar ve İlam Harçlarına Gecikme Zammı Uygulanması*, s.575.

görülmüştür. Gecikme zammının cezai bir nitelik taşımadığı söylenirse ölümle düşmeyeceği kabul edilecektir.⁵⁰⁰ Ancak bu değerlendirmeye yargı harçları açısından bakıldığında öncelikle yargı harçlarının miras olarak kalıp kalmayacağı tartışılması gerekecektir. VUK'un mirasçılarının sorumluluğu başlıklı 12. maddesinde mükelleflerin ödevlerinin mirası reddetmemiş kanuni mirasçılara geçeceği düzenlenmiştir. Yargı harçlarında ise vergilerde olduğu gibi bir mükellefiyet yoktur. Yargı harçlarının bir kişinin kamuya özgü bir hizmetten yararlanmasından dolayı ödendiği düşünüldüğünde mirasçılarının davayı devam ettirip ettirmediğine göre değerlendirilmesi uygun düşecektir. Davayı devam ettiren mirasçılar için yargı harçlarının devam ettiği kabul edilirken bitmiş bir davada vergi dairesine intikal eden bir harç ödemesinin ise mirasçılarla alakalı bir durum teşkil etmeyeceği, mirasçılarının bir yargılama hizmeti almadığı söylenebilir. Dolayısıyla mirasçılarının yargılama hizmeti alıp almadığına göre bir ayırım yapılabilir. Bu durumda yargı harçlarına uygulanan gecikme zammının niteliği de yargı harçları açısından önem arz etmeyecektir çünkü asıl borcun fer'isi kabul edilse de ceza niteliği taşıdığı kabul edilse de hizmet almayan kişiye yükletilemez.

Bir diğer yandan uygulamada ödeme zamanı geçtikten sonra fakat vergi dairesine bildirim yapılmadan önce mahkeme veznesine ödenen bakiye karar ve ilam harçlarından gecikme zammı alınmıyor olması, harcı zamanında ödeyen ile zamanında ödemeyen arasında bir eşitsizlik yarattığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bakiye karar ve ilam harcının ödeme süresi kararın tebliğ edilmesiyle başlamaktadır. Bu zaman zarfında mahkemenin gecikme zammı hesaplamadığı ve vergi dairesinin de tahsil etmediği göz önüne alındığında düşük meblağlı davalarda değilse de yüksek meblağlı davalara ilişkin bakiye karar ve ilam harçlarında haksız bir durum oluşturacağı vurgulanmıştır. Bu durumun çözüme kavuşturulması gerektiğine değinilmiştir.⁵⁰¹

3.3.3. Ödeme Yeri ve Zamanı

Harç türlerine göre hangi harcın ne zaman ödeneceği ve nasıl ödeneceğine önceki başlıklarda yer verilmişti. Harcın vergi dairesine intikal edene kadar ödenmemesi halinde

⁵⁰⁰ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, s.141.

⁵⁰¹ Öztürk, *Süresinde Ödenmeyen Karar ve İlam Harçlarına Gecikme Zammı Uygulanması*, s.603-604.

nasıl ve ne zaman ödeneceğine ise ayrıca değinmek gerekir. Bu ikili ayırmada harçların ödeneceği yer konusunda genel olarak Harçlar Kanunu'nun ödeme yeri başlıklı 26. maddesi ve harçları almaya yetkili daireler başlıklı 132. maddesinin esasen kabul edileceği, harcın süresinde ödenmemesi ise istisnai bir durum olup Harçlar Kanunu'nun süresinde ödenmeyen harçlar başlıklı 37. maddesi ve zamanında ödenmeyen harçlar başlıklı 130. maddesi doğrultusunda işlemlerin yapılacağı belirtilmiştir.⁵⁰²

Harçlar Kanunu'nun harcın vaktinde ödenmemesi halindeki durumunu düzenleyen bu iki maddede harcın vergi dairesine bildirileceği ve vergi dairesince tahsil olunacağı düzenlenmiştir. Ayrıca vergi dairesine yazılacak yazıda harca ilişkin ve mükellefe ilişkin bilgilerin açık olarak gösterilmesi gerektiğine yer verilmiştir. Aynı konunun yaklaşık olarak aynı cümlelerle neden iki farklı maddeyle düzenlenmesi ihtiyacı doğduğu irdelenebilir. Kanun sistematığına bakıldığında 37. maddenin kanunun yargı harçları başlıklı birinci kısmının çeşitli hükümler başlıklı beşinci bölümünde yer aldığı, 130. maddenin ise kısımlar arası müşterek hükümler başlıklı onuncu kısmın ödeme ile ilgili genel hükümler başlıklı üçüncü bölümünde yer aldığı görülmektedir. Bu durumda 130. maddenin diğer kısımları da kapsadığı söylenebilir ancak bu halde birinci kısmı da kapsayacağından birinci kısımda tekrara düşülmüş olacaktır.

Harçların ne zaman ödenmesi gerektiğine önceki başlıklarda değinilmiştir. Burada gecikme zammının ne zaman uygulanmaya başlayacağı açısından ödeme zamanına yer verilecektir. Peşin olarak alınan harçlar ödenmeksizin yargılama süreci başlayamayacağından peşin ödenen harçlar bakımından bu noktada bir tereddüt yoktur. Bu durumun istisnası adli yardım kararı verilmesi halinde harçların dava sonunda davayı kaybeden tarafından ödenmesi hali olarak gösterilebilir. Ayrıca harcın ödenmediği ancak ödenmediğinin sonradan fark edildiği, özellikle karşı dava açılması halinde karşı dava dilekçesinin cevap dilekçesiyle birlikte verilmesinden dolayı harç ödenmesi gerektiği hususunun gözden kaçtığı durumlar ve harcın noksan ödenmiş olması gibi durumlar da söz konusu olmaktadır. Bu hallerde mahkemelerin süre vermesiyle harçlar tamamlanmakta olup bu uygulama fiili ödeme zamanına ilişkin açık ve kesin bir tarihin tespitini zorlaştırması, ödeme süresinde değişkenlik yaratması, İYUK'un 6. maddesinin

⁵⁰² Pınar, *Yargı ve İcra Harçları*, s.262.

4.fikrasında uygulamanın bu şekilde olması gerektiğine dair açık hüküm bulunmasına rağmen HMK'nın aynı konuyu düzenleyen 150. maddesinde bulunmaması ve fiili ödeme tarihine kadar geçen süreye gecikme zammı uygulanamaması sebebiyle eleştirilmektedir.⁵⁰³

⁵⁰³ Öztürk, *Süresinde Ödenmeyen Karar ve İlam Harçlarına Gecikme Zammı Uygulanması*, s.588. HMK'nın 150.maddesinde bu şekilde açık bir düzenlemeye yer verilmediği ifade edilen İYUK'un 6.maddesinin 4.fikrası şu şekildedir; 4. (Değişik: 10/6/1994-4001/4 md.) Herhangi bir sebeple harcı veya posta ücreti verilmeden veya eksik harç veya posta ücreti ile dava açılmış olması halinde, otuz gün içinde harcın ve posta ücretinin verilmesi ve tamamlanması hususu daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hâkimi, mahkeme başkanı veya hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Tebligata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Harç veya posta ücreti süresi içinde verilmez veya tamamlanmazsa davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ olunur.

SONUÇ

İnsan, toplumsal yaşayış içerisinde birçok sebepten ötürü sağlık, güvenlik, eğitim, adalet gibi çeşitli alanlarda hizmet almaya ihtiyaç duymaktadır. Devletler, vatandaşlarına bu hizmetleri sağlamak ve kendi devamlılığını sürdürmek için gelir ve gider dengesini korumaya, bu denge çerçevesinde hizmetlerini sunmaya devam etmektedir. İşte bu gelir ve giderler dengesi içerisinde harçlar tıpkı vergiler gibi kamu gelirlerinin bir parçasıdır. Fakat harçlar belirli kamusal bir hizmet karşılığında alınması özelliğiyle vergilerden ayrılmaktadır. Bu çalışmada ise 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda düzenlenen harçlardan adalet hizmetine yönelik alınan ve 1 sayılı tarifede düzenlenen yargı harçları mali yönleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Harçların oluşumu itibariyle uzun bir tarihi geçmişe sahip olduğu, devletin egemenlik hakkının sınırlarının belirlenmesi ihtiyacının doğuşundan beri var olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada yargı harçlarını anlamak için öncelikle harçların tanımı, niteliği, tarihi ve işlevi üzerinde durulmuştur. Ardından ise günümüz mevzuatı ve uygulaması kapsamında yargı harçları incelenmiş klasik tanımların ve tarihi anlayışların ne denli korunduğu üzerine düşünceler ortaya konulmuştur. Şüphesiz ki teknoloji çağında yaşadığımız bu dönem, kanunlarımıza eklenen yeni hükümler, yargı harçlarının uygulanmasına ve mali yönüne etki etmiştir. Bu alanda yirmi yıl öncesinde yapılan çalışmalarda yirmi yıl sonrası için öngörülen teknolojik gelişmelerin yargı sistemine yansımaları günümüz itibariyle sonuçlarını vermeye başlamıştır.

Hukuk sistemi içerisindeki bu yenilikler 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun hem mahkeme harçları hem de icra harçları kısmında farklı farklı uygulamalara ve gelişmelere yol açmış, mevcut uygulamaların geçerliliğinin korunmasının doğru olup olmadığının sorgulanması ihtiyacını doğurmuştur. Geçmişte yargı harcı olarak düzenlenmiş olmasına rağmen harç kapsamından çıkarılan bir diğer yargılama gideri tebligat masraflarının muhteviyatı itibariyle harca benzerliği fakat harç olarak isimlendirilmemesinin sistem içerisindeki değerlendirmesi yapılmış, aslında tebligat giderlerinin de bir nevi yargı harcı olduğu ortaya konulmuştur.

İstinaf, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru gibi mahkeme süreçlerine eklenen yeni yollardan alınacak harçların yargı sürecine etkisi, uyuşmazlıkların arabuluculuk ve tahkim gibi barışçıl yöntemlerle çözümlenmesi halinde harçların durumu gibi hukukumuzda son yıllarda yapılan yeniliklerin yargı harçları bakımından değerlendirilmesi ihtiyacı oluşmuştur. Başvurma harcı, karar ve ilam harcı gibi harçlardan işlevleri sebebiyle ayrılan suret harcı, celse harcı, cezaevi harcı gibi harçların yargılama sürecindeki yeri somut dosyalar üzerinden ele alınmıştır. İcra harçları bakımından ise icra dosyalarının tamamen elektronik ortamda tutulmaya başlanmış olması gibi teknolojik gelişmeler, neredeyse bir asırdır uygulanan ve uygulandığı işlemlerde harç alınmasına yol açan çocuk teslimine ilişkin hükümlerin İcra ve İflas Kanunu'ndan çıkarılması, cezaevi harçlarının neden yalnızca icra süreçlerinde alındığı ve bir yargı harcı olarak konulmuş olmasının yargı harcı kavramına uygunluğu tartışılmıştır.

Maktu veya nispi harçların tutar ve oranlarının belirlenmesinde benimsenen usuller ve bu usullerin mali yükümlülüklerin en belirgin özelliklerinden olan kanunilik ilkesiyle örtüşüp örtüşmediği noktasına bu çalışmada değinilmiştir. Yargı harçlarında harçtan istisna ve muafiyetlerin hangi gerekçeler çerçevesinde nasıl uygulandığı yargı kararları ışığında gösterilmeye ve tartışılmaya çalışılmıştır. Adli yardım sisteminin harç ödemekten yoksun durumda olan vatandaşlar açısından uygulanabilirliği üzerinde durulmuştur.

Uygulamada özellikle harcı ödeyen tarafından hissedildiğini düşündüğüm, adalet sistemi içerisinde yer alan tüm kişilerce fevkalade hâkim olunması gerektiğine inandığım 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun içerisinde düzenlenen ve ceza davalarının bir kısmı dışında tüm yargı sistemine etki eden bu kamu gelirlerinin günümüz itibariyle incelenmesinin önemli olduğunu düşünerek bu çalışmayı hazırladım. Bu konuya ilişkin bir çalışma yapmamın temel kaynağı, harç sisteminin yapısını uygulamada karışık bulmuş olmam, hukuk fakültelerinde yargı süreçlerine böylesine yaygın etkisi olan bu kamu gelinine tıpkı dilekçe yazımına ilişkin derslerin verilmiyor olması gibi pratik açıdan değinilmiyor oluşunun yarattığı eksiklik ve hangi işlem yapılırsa yapılsın süreçte harçların mutlaka gündeme gelmesi etkili olmuştur. Bu çalışmayla yargı harçlarının hem teorik açıdan hem de pratik açıdan durumuna değinilmeye çalışılmıştır.

Elbette harçların ve harçlar özelinde yargı harçlarının kamu gelirleri içerisindeki payının vergilere oranla az olmasından ve gittikçe azalması beklendiğinden, ileride daha etkin olması muhtemel konularda çalışma yapmak gerektiği yönünde eleştiriler olabilir. Ancak adalet kavramına etki eden mali bir yükümlülüğün niteliksel konumundan yola çıkarak niceliğini göz ardı etmenin sosyal hukuk devletine yaraşır bir yorum olmayacağı kabul edilmelidir. Sistemdeki yeri ve etkisi az denilerek hukukun temel ilkelerine uygun düşmeyen düzenlemelerin varlığının kabul edilmesi veyahut bu konular üzerinde düşünülmemesi ileride yapılması olası hukuka aykırı düzenlemelerin önünü açacaktır.

Çalışma sonucunda yargı süreçlerinin yargı harçlarını da içine alan bir bütün olduğu ve temel kanunlarla ilişkili olduğu görülmüştür. Yargı harçlarını da düzenleyen 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun teorik açıdan sağlam zeminlere oturtulması, verilecek adalet hizmetlerinin kalitesinin arttırılmasında önem taşımaktadır. Bu teorik kaygı, yalnızca harç tutarlarının adalete erişimi zedeleyip zedelediğinden öte harçların alınış biçiminden, harçların oranlarının hukukun temel ilkelerine uygun şekilde belirlenip belirlenmediğine, İcra ve İflas Kanunu'nda düzenlenen ve henüz kaldırılmış olan çocuk tesliminin her türlü harç ve masraftan muaf olması gibi hakkaniyetin gözetilmesinin önem arz ettiği konulara kadar sınırlı sayıda belirtilmesi mümkün olmayan ve uhdesinde daha birçok konu bulunan bir derinlik barındırmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmayla bu konuya zaman ayırılması gerektiği ve bu konu üzerinde düşünülmesi gerektiğine de dikkat çekmek istenmiştir.

Sosyal bilimler alanında tek bir doğrunun olmadığı, iki artı ikinin her zaman dört etmediği, en yüksek mahkemelerin kararlarında bile her zaman oybirliğine varılamadığı ve karşıoyların bulunduğu, teori ve uygulamanın, toplum ve normların karşılıklı olarak gelişim içerisinde olduğu hukuk alanında da, bu sonuç kısmında da tamamen doğru ya da tamamen yanlış kanılara varmak mümkün olmayacaktır. Zamanla birlikte fikirler ve yaşayış değişmektedir. Kanunların güncel yaşayışa uygun düzenlemeler olarak değiştirilmesi, dilinin yenilenmesi ihtiyacı özellikle kullanımı geçmişte kalan bir dile sahip vergi kanunları açısından vurgulanmalıdır. Getirilen her yeni kanun yolunun beraberinde yargı harçları düzenlemeleri de getirmesi kanuna sonrasında yapılan birçok ekleme ve değişiklik anlamına gelmektedir. Bu değişikliklerin kanun sistematığına uygun

olup olmadığı kontrol edilmeli, özellikle kişilere mali yükümlülükler getiren bu alanlarda bu konular üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ABDULA** Mohamad Sami, **SİRKECİ** Osman. *Ortadoğu Uygarlıklarında Vergi Uygulamaları*. International Journal of Social Sciences and Education Research, Vol 1, No 4, s.1239-1252, 2015.
- ACAR** İbrahim Atilla, **ŞAHİN İPEK** Elif Ayşe. *Maliye'den "Mali Yönetim"e Bir Genişleme Stratejisi*. Maliye Araştırmaları-4, Ekin Basım Yayın Dağıtım, s.1-15, 2021.
- AKBAL** Mehmet. *Medeni Yargılama Hukukunda Adli Yardım*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 93, s.147-173, 2011.
- AKÇAOĞLU** Ertuğrul. *Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi*. Ankara: Mali Akademi Yayınları, Ocak 2012.
- AKDOĞAN** Abdurrahman. *Kamu Maliyesi*. Gazi Kitabevi, 16.Baskı, Ankara Ekim 2014.
- AKİBA** Jun. *Kadılık Teşkilatında Tanzimat'ın Uygulanması:1840 Tarihli Ta'limname-i Hükkam*. Osmanlı Araştırmaları, Cilt 29, Sayı 29, 2007.
- AKSOY** Elif. *Objektif Dava Birleşmesi*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt Mart-Nisan, Sayı 117, s.201-232, 2015.
- AKTAN** Coşkun Can. *Aydınlanma Çağı Düşünürlerinin Keyfi Vergileme Üzerine Eleştirel Düşünceleri*. Sosyal ve Beşerî Bilimleri Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2018.
- AKYOL ASLAN** Leyla. *Anayasa Mahkemesinin 14.01.2010 Tarihli Kararı Çerçevesinde Yargı Harçlarına İlişkin Bazı Sorunlar ve Güncel Gelişmeler*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, s.32-52, 2011.
- ALDEMİR** Hüsnü. *Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri*. Dördüncü Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- ARIKAN** Zeynep, **BAY** Hakan. *Konkordato Müessesesi ve Sonuçları*. Maliye Araştırmaları-4, Ekin Basım Yayın Dağıtım, s.84-98, Bursa 2021.
- ARSLAN** Ramazan, **YILMAZ** Ejder, **TAŞPINAR AYVAZ** Sema. *İcra ve İflas Hukuku*. 3.Baskı. Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 2017.
- ARSLAN** Ramazan, **YILMAZ** Ejder, **TAŞPINAR AYVAZ** Sema. *Medeni Usul Hukuku*. 2.Baskı. Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2016.

- ARSLANER Hakan, ŞEKERCİ Demet.** *Türkiye 'de adalet hizmetlerinin niteliği ve bu hizmetlerin bütçe üzerindeki yükü.* Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, s.31-48, 2014.
- AŞIK İbrahim.** *Cezaevleri Harcına İlişkin Düşünceler.* Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 163-164, s.53-76, 2018.
- AYDIN Fazıl.** *Belediye Gelirleri Kanununda Düzenlenmiş Olan Yerel Yönetim Gelirlerinin Özellikleri ve Önerileri.* International Journal of Public Finance, Vol 6, No 1, s.159-175, 2021.
- AYDIN Mehmet Sadık.** *Cumhuriyetin Erken Döneminde Vergi Uygulamaları.* Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 10, Sayı 20, s.531-550, Güz 2020.
- BALKAR Kemal Galip.** *Tersine Çalışan Bir Kanun.* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 4, s.281-284, 1961.
- BERKİN Necmeddin M.** *Takip Harçları.* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 1-4, s.175- 203, 1957.
- Bilge Kadın Araştırma Merkezi.** *Nafaka Raporu.* <http://bilka.org.tr/tr/369/nafaka-raporu.html> (Son Erişim Tarihi, 09.03.2023)
- BULUT Uğur.** *Kamu İcra Hukukunda Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Haklarının Paraya Çevrilmesi ve Genel İcra Hukukuyla Karşılaştırılması,* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Özel Sayı 2014, s.4633-4670, 2014.
- Council of Europe,** *European Judicial Systems CEPEJ Evaluation Report,* European Commission for the Efficiency of Justice, Eylül 2022.
- Cumhuriyet Gazetesi.** *Dolandırıcıların yeni yöntemi: İlamsız icra takibi.* 01 Kasım 2017, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dolandiricilarin-yeni-yontemi-ilamsiz-icra-takibi-857237> , (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023).
- ÇATALOLUK Cuma.** *Osmanlı Devlet Bütçesi.* İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 3, s.497-515, 2015.
- ÇETİN Hamit, ORGAN İbrahim.** *Pay/Katılma Paylarının Anayasa'nın 73.Maddesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi.* Pamukkale Üniversitesi Cilt 7, Sayı 2, s.242-261, 2020.
- ÇETİN İbrahim.** *Yargılamada Etkinlik Arayışları: Medenî Usûl Hukukunda Usûl Ekonomisi.* Sayıştay Dergisi, Sayı 78, s. 81-109, 2010.

- ÇETİN** Muhammet Sefa. *Cezaevi Yapı Harcının Sosyal Devlet İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi*. *Medenî Usûl ve İcra- İflâs Hukuku Dergisi*, Cilt 14, Sayı 41, s. 769-794, 2018.
- DAYINLARLI** Kemal. *Ülkemizde 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu ve Uygulaması*. <http://www.dayinlarli.gen.tr/wp-content/uploads/2018/03/intes2002.pdf> (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023)
- DELİDUMAN** Seyithan. *Anayasa Mahkemesinin 492 Sayılı Harçlar Kanununun Bazı Maddelerine İlişkin Olarak Vermiş Olduğu 14.01.2010 Tarihli Kararı Üzerine Düşünceler*. *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 5, Sayı 43, s. 113-122, 2010.
- DEMİR** Hüseyin, **DEMİR** Erdem. *492 sayılı Harçlar Kanununun 23.Maddesinin Uygulanması ile İlgili Sorunlar*. 15.06.2015, <https://www.sinerjias.com.tr/pdf/492-sayil-harclar-kanununun-23-maddesinin-uygulanmasi-ile-ilgili-sorunlar.pdf> , (Son Erişim Tarihi, 30.04.2022)
- DEMİR** Hüseyin, **DEMİR** Erdem. *Cezaevi Yapı Harcı Matrahı*. <https://www.sinerjias.com.tr/pdf/CEZA-EVI-YAPI-HARCI-MATRAHI.pdf>, <http://baro.izmirbarosu.org.tr/haberler/diger-haberler/cezaevi-yap%C4%B1-harc%C4%B1-matrah%C4%B1.aspx>, (Son Erişim Tarihi, 27.04.2022)
- DEMİR** Hüseyin, **DEMİR** Erdem. *İcra ve İflas Harçları El Kitabı*. Ankara Bilge Yayınevi, 2015.
- DEMİR** Hüseyin, **DEMİR** Erdem. *İcra ve İflas Hukukunda Harçlar, Masraflar, Vergiler ile İlgili Güncel Sorunlar*. Bilge Yayınevi, 4.Baskı, 2016.
- DEMİRBAŞ AKSÜT**, Burcu. *Vergi Yargılaması Hukuku'nun Anayasal Temelleri*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 12, Özel Sayı, s.257-312, 2010.
- DERREUX M.G., ÇEVİREN GÜRAL** Jale. *Kanunu Bilmemek Öziir Sayılmaz Kaidesi Hakkında Bazı Düşünceler*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, s.197-233, 1945.
- DEYNELİ** Fatih. *Hollanda Adalet Sisteminde Performans Esaslı Bütçeleme Uygulaması*. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, s. 185-208, 2019.
- DİRENİSA** Efe. *Medenî usûl hukukunda keşfe katlanma zorunluluğu*. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, s.257-317, 2019.

- DOĞAN** Alper, **ÖZTÜRK** Alper. *Türkiye’de Adalet Hizmeti Harcamaları*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 23, s. 773-785, 2018.
- EGE** Önder. *Medeni Usul Hukukunda Keşif*. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Mersin, Eylül 2013.
- EGELİ** Haluk, **ATILGAN YAŞA** Ayşe. *Devlet Bütçesi Açısından Adalet Hizmetleri ve Harcamaları: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 12, Sayı 2, s. 83-94, Ağustos 2017.
- ERMENEK** İbrahim. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Yürürlüğe Girmesinden Sonra Yargılama Giderlerine İlişkin Olarak Ortaya Çıkan Bazı Güncel Sorunlar ve Usul Ekonomisi İlkesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, s.215-30, 2014.
- ERTAŞ** Bilge. *Tahkim Yargılamasında Yargılama Giderleri*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- FURTUN** İdris Hakan. *Yargı Harçlarından Elde Edilen Hasılatın Yargısal Hizmetlere Tahsis Edilmesi*. Uluslararası Yargı Reformu Sempozyumu, T.C Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, s.477-487, Kasım 2013.
- GÖKÇAY** Şerif Emre, **RENÇBER** Altan. *Servet Vergilerinin Vergilendirme İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi*. Maliye Araştırmaları -4, Ekin Basım Yayım Dağıtım, s.146-167, 2021.
- GÜVEN** Ahmet, **DÜLGER** Battal. *Osmanlı’dan Günümüze Yerel Hizmet Sunan Klasik Kurumların Dönüşümü*. Enderun Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, s.44-53, 2017.
- HATİPOĞLU AYDIN** Duygu. *Kadınların Adalete Erişimi*. Ankara Barosu Dergisi, Sayı 4, s.79-107, 2015.
- Hukuksal Hukuk Bilgi Portalı**. *İlamsız İcra Takibi Dolandırıcılığı Nedir? | İcra Dolandırıcılığı*. Yayın Tarihi 05 Aralık 2021, <https://hukuksal.net/ilamsiz-icra-takibi-dolandiriciligi-nedir-icra-dolandiriciligi/>, (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023)
- İLAL** Ersan. *Magna Carta*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 34, Sayı 1-4, s.210-242, 1968.
- KARAATLI** Mehmet Ali. *Harçlar Kanunu ile Cezaevleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanun Üzerine Bir İnceleme*. Ankara Barosu Dergisi, Sayı 6, s. 952-954, 1972.

- KARAKİMSELİ** Ayşe. *İcra Takiplerinde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) Kullanımı*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, 2018.
- KARAKOÇ** İsmail. *Yeniden Değerleme Oranı Uygulaması ve Vergisel Etkileri*. Mali Çözüm Cilt 30, Sayı 159, s.251-260, Mayıs-Haziran 2020.
- KARAKOÇ** Yusuf. *Anayasal Vergilendirme İlkeleri Üzerine Bir Değerlendirme*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Özel Sayı, s.1259-1308, 2014.
- KARAKOÇ** Yusuf. *Parafiskal Gelir ve Diğer Kamu Gelirleri ile Karşılaştırılması*. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 3, s.373-397, 1985.
- KARAKOÇ** Yusuf. *Vergi Gelirlerinin Kamu Giderlerinin Karşılığı Olması İlkesi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 21, Sayı 2, s.413-456, 2015.
- KARMIŞ** Enver. *İcra ve İflas Kanunu Işığında Harçlar Yasasının Uygulanması*. Legal Hukuk Dergisi, Sayı 2, s.332-352, Şubat 2003.
- KILIÇOĞLU** Evren. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Gider Avansına İlişkin Düzenlemeleri Hakkında Değerlendirmeler*. Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Cilt 8, Sayı 99-100, s.43-126, 2012.
- KILINÇ** Ayşe. *Bir İnsan Hakkı Olarak "Adli Yardım"*. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, No 1, 2011.
- KILINÇ** Ayşe. *Medeni Usul Hukukunda Adli Yardım*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ocak 2013.
- KIRIKKANAT** Mine. *Celladın Ekmeği*. 30 Haziran 2013 Pazar <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/mine-g-kirikkanat/celladin-ekmegi-430790> (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023)
- KÖSE** Yasin. *İcra Takibinde Tahsil Harcı*. Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 16, Sayı 183, s.2218-2224, Kasım 2021.
- KURT KONCA** Nesibe. *Türk Hukukunda Tebligata İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 114, s.239-274, 2014.
- KURU** Baki. *İcra ve İflas Kanunu ile Nizamnamesi ve Yönetmeliği*. Seçkin Matbaası, Ankara 1972.
- KÜÇÜK** Eşref, **AKÇAOĞLU** Ertuğrul, **KETİZMEN** Muammer, **SAYGILI** Abdurrahman. *E-Devlet ve Bilgi Toplumu Kanun Tasarısı Taslağı*. Bilişim Derneği

Bilişim Dergisi sayı 114, sayfa 22-23. <https://www.akcaoglu.com/2009/12/18/e-devlet-zamani-geldi/>, Ekim 2009. (Son Erişim Tarihi, 25.03.2023)

MÜFTÜOĞLU Zeynep. 1982 *Anayasası'nın 161.Maddesinde Yer Alan Bütçe Uygulamalarının Bütçe Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi*. IX. Genç Vergi Hukukçuları Sempozyumu Genç Akademisyenler Yeni Yaklaşımlar Bildiri Kitabı, Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları No 64, Hukuk Fakültesi Yayınları No 2, 2020.

NADAROĞLU Halil. *Teoride ve Pratikte Parafiskalite*. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, Sayı 7, Yıl 1961.

NATELSON Robert G. *What the Constitution Means by "Duties, Imposts, and Excises" and "Taxes" (Direct or Otherwise)*. Case Western Reserve Law Review. Volume 66. Issue 2, 2015.

OKTAR Ateş. *Vergi Benzeri Mali Yükümlülükler Ek Mali Yükümlülükler ve Bir Totolojik Düzenlemenin Analizi*. İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 37.Seri, s. 155-189, 1996/1997.

OKTAR Ateş. *Vergi Hukuku*. Türkmen Kitabevi, 11.Baskı, İstanbul 2016.

OLGAÇ Senai. *Açıklamalı ve Uygulamalı Harçlar Kanunu*, Şark Matbaası, Ankara 1964.

ORTAÇ Kâmil Ersin. *Hukuk Davalarında Yargılama Harçları ve Sorumluluk*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

ÖKTÖMER Semih. *Başvurma Harcı*. Adalet Dergisi. Yıl 57, Sayı 8-9, s.565-600, 1966.

ÖNCEL Mualla, **KUMRULU** Ahmet, **ÇAĞAN** Nami, **GÖKER** Cenker. *Vergi Hukuku*. 30. Baskı, Ankara 2021.

ÖNER Erdoğan. *Mali Olaylar ve Düzenlemeler Işığında Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet Döneminde Mali İdare*. T.C Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayın No:2001/359, Ankara 2001.

ÖNER Erdoğan. *Vergi Hukuku*. Seçkin, 8.Baskı, 2017.

ÖZBEK Mustafa Serdar. *Güncel Yargıtay Kararları Işığında Hukuk Yargılama Usûlünde Gider Avansı*. Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 3, s.103-134, Eylül 2014.

- ÖZÇELİK** Volkan. *Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun'a Göre İcra Takibi*. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl 7, Sayı 14, s.378-395, Aralık 2019.
- ÖZEKES** Muhammet. *Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Yeni Takip Yolu (7155 sayılı Kanun'un Düzenlemesi)*. İzmir Barosu Dergisi, s.225-256. Eylül 2018.
- ÖZEKES** Muhammet. *İstinafla Birlikte Harç Konusunda Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar*. İzmir Barosu Dergisi, Yıl 82, Sayı 1, s. 271-284, Ocak 2017.
- ÖZTÜRK** İlhami, **YİĞİT** Uğur. *Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat İstemiyle Ağır Ceza Mahkemelerinde Açılan Davalarda Yargı Harcı*. Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1, s.33-74, 2020.
- ÖZTÜRK** İlhami. *Bir Hükmün Bozulmasını Takiben Verilen Kararda Hesaplanan Yargı Harcından Bozulan Hüküm Dolayısıyla Ödenmiş Olan Harcın Mahsubu*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, s.139-64, 2015.
- ÖZTÜRK** İlhami. *Süresinde Ödenmeyen Karar ve İlam Harçlarına Gecikme Zammı Uygulanması*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 1, s.573-608, 2016.
- PEKCANITEZ** Hakan, **ATALAY** Oğuz, **SUNGURTEKİN ÖZKAN** Meral, **ÖZEKES** Muhammet, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*. Yetkin Yayınları 2.Bası, Ankara 2015.
- PINAR** Burak, **MERİÇ** Nedim. *Avrupa insan hakları mahkemesi'nin yargı harçlarına bakışı: yiğit ve ülger davaları ışığında hak arama özgürlüğü ve yargı harçları ilişkisi*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 84, s.188-211, 2009.
- PINAR** Burak. *İcra Hukukunda Menfaat Dengesizliği: Harç Muafiyetleri Harçlar Kanunu'nun 123'üncü Maddesi ile Tanınan Harç Muafiyetinin Yargıtay'ın Yeni İçtihadı Işığında Değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi Yayınları No:23. Prof. Dr. Mualla ÖNCEL'e Armağan Cilt II. s.1125-1147, 2009.
- PINAR** Burak. *Vergi Denetiminin Hukuka Uygunluğunun Yargı Yoluyla Sağlanmasında Hukukî Dinlenilme Hakkı (Teori-Uygulama ve Sorunlar)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 16, s.4355-97, 2015.
- PINAR** Burak. *Yargı Harçları*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2003.
- PINAR** Burak. *Yargı ve İcra Harçları*. Adalet Yayınları, Ankara 2009.

- POROY** Mehmet Akif. *Harçlar Kanunu'nun 28/A Maddesinin AIHM'in Ülger/Türkiye Kararı ve Türk Yargısının Uygulanması Işığında Değerlendirilmesi*. TBB Dergisi, Sayı 86, s.425-436, 2009.
- RÜZGARESEN** Cumhuriyet. *Medeni Yargılama Hizmetlerinin Bedelsiz Olmaması ve Nedenleri*. Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Sayı 100, <http://e-akademi.org/incele.asp?konu=MEDEN%DD%20YARGILAMA%20H%DDZMETLER%DDN%DDN%20BEDELS%DDZ%20OLMAMASI%20ve%20NEDENLER%DD&kimlik=1276074491&url=makaleler/cruzgaresen-1.htm>, Haziran 2010. (Son Erişim Tarihi 26.01.2023).
- RÜZGARESEN** Cumhuriyet. *Medeni Usul Hukukunda Yargılama Harç ve Giderleri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001.
- RÜZGARESEN** Cumhuriyet. *Terditli Davada Yargılama Harç ve Giderleri*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı 3, s.1005-26, 2020.
- SAMSUM** Ali. *Vekaletnameye Eklenen Baro Pulu Bir Yargılama Gideri Midir?*. İstanbul Barosu Dergisi Cilt 91, Sayı 6, s.54-59, 2017.
- SARIASLAN** Osman. *Vergi Yargılamasında Harç Sorunu*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 27, s.493-514, 2016.
- SARIASLAN** Osman. *Vergi Yargısının Yapısal Sorunları ve İstinaf Süreciyle Birlikte Çözümlemesi Gereken Yeni Sorun Alanları*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 37, s.271-302, 2019.
- SAYAR** İbrahim Barış. *Adalet Erişim Hakkı Bağlamında Yargı Harçları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2018.
- ŞENYÜZ** Doğan. *Kamu İhalelerinde İhale Dışı Bırakma Sebebi Olarak Vergi Borcunun Değerlendirilmesi*. Atılım Üniversitesi Yayınları No:63 Prof. Dr. Nami Çağan Anısına Armağan, s.505-535, Ankara 2020.
- ŞİŞMAN** Gülden. *Demokratik ülkelerin anayasalarında yasallık, mali güce göre vergilendirme ve eşitlik ilkelerinin vergi hukuku açısından değerlendirilmesi*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt 17, Sayı 2, s. 31-48, 2009.
- T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü**. *Adli İstatistikler 2021*. <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221416422021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf> , (Son Erişim Tarihi, 05.04.2023).

T.C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı. *Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi Harçlar Kanunu Ders Notu.*
<https://edb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/266202015425911-HAR%C3%87LARKANUNU.pdf>, (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023).

T.C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. *2016 Yılı Bakanlık Faaliyet Raporu.*
<https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/24122019094132rapor2016.pdf>, (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023).

T.C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. *2018 Yılı Bakanlık Faaliyet Raporu.*
<https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/24122019094057rapor2018.pdf>, (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023).

T.C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. *2021 Yılı Bakanlık Faaliyet Raporu.*
<https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/9052022144505Adalet%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%202021%20Faaliyet%20Raporu.pdf>, (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023).

TANIL Bora. *Kanunu Bilmemek, Kanunu Bilmek..*, Birikim Dergisi.
<https://birikimdergisi.com/haftalik/9953/kanunu-bilmemek-kanunu-bilmek#:~:text=Kanunu%20bilmemek%2C%20mazeret%20de%C4%9Fildir.,mazereci%2C%20bahanesi%20olamaz%2C%20yani.&text=Daha%20%C3%B6nce%20mutlak%20olarak%20%E2%80%9Ckanunu,diyerek%20'yan%C4%B1lg%C4%B1%20yasa%C4%9F%C4%B1n%C4%B1%20daraltt%C4%B1>, (Son Erişim Tarihi, 26.03.2023).

TANRIVERDİ Süha. *Hukuk Yargısında Etkinliğin Sağlanması İçin Alınması Gereken Önlemler Üzerine.* Cilt 49, Sayı 1, s.67-83, 2000.

TANRISEVEN Firdevs. *Medeni Yargılama Hukukunda Usule İlişkin Nihai Kararlarda Yargılama Giderlerinden Sorumluluk.* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

TAŞDELEN Aziz. *Baro Hakem Kurulu Faaliyetlerinin Harçlar Kanunu Açısından Değerlendirilmesi.* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, s.277-90, 2004.

TAŞKIN Alim. *Adli Yardımın İşlevi ve Yardım Giderlerinin Geri Alınma Zamanı.* Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 3, s.831-854, 1999.

TAŞKIN Alim. *Noterlik İşlemlerinde Adli Yardım Hükümlerinin Uygulanması.* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 49, Sayı 1, s.117-136, 2000.

TERCAN Erdal, **RÜZGARESEN** Cumhur. *Harçlar Kanunu m.28/a ve m.32'nin Mahkeme Kararları ve Yeni Kanuni Düzenlemeler Işığında Değerlendirilmesi*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 14, Sayı 1-2, s.137-69, 2010.

ULUATAM Özhan. *Kamu Maliyesi*. İmaj Yayınevi, 13.Gözden Geçirilmiş Baskı, Ekim 2014, Ankara.

UYAR Talih. *İcra ve İflas Hukukunda Harçlar ve Giderler*. Legal Hukuk Dergisi, Sayı 15, s.689- 696, Mart 2004.

Vergide Gündem, Yeniden Değerleme Oranları.
https://www.vergidegundem.com/pb_yeniden_degerleme_oranlari (Son Erişim Tarihi, 26.01.2023)

YAVUZ Hakan. *Türkiye’de Bir Kamu Geliri Olarak Harç Gelirlerinin Gelişimi: 1990-2015 Dönemi*. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı, s.370-377, 2016.

YERELİ Ahmet Burçin. *Türk Hukuk Sisteminde Parafiskalite*, Sosyal Güvenlik Dünyası, Nisan-Haziran, Cilt 4, Sayı 14, s.38-48, 2002.

YEŞİLBAŞ Mehmet. *Türkiye’de Elektronik Devletin İnşa Süreci ve Mevzuattaki Görünümü*. Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, s. 1-23, 2011.

YETKİN Aydın. *Osmanlı Devleti’nde Hukuk Devletin Gelişim Süreci*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 6, Sayı 24, s.389, 2013.

YILMAZ Ejder. *Hukuk Davaları Bakımından Adalet Hizmetlerinin İyileştirilmesi İhtiyacı ve Yapılması Gerekenler*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 1-2 (Prof.Dr.M.Şakir BERKİ’ye Armağan), s.55-76, 1996.

YILMAZ Ejder. *Usul Ekonomisi*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, Ankara 2008.

YILMAZ Ejder. *Yargılama Giderlerinin İşlevi ve Sosyal Hukuk Devleti*. Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2, s.200-224, 1984.

YILMAZ Güneş, **BİYAN** Özgür. *Vergi Hukukunda Bir Belirsizlik: “Benzeri Mali Yükümlülük” Kavramı ve Bu Kavram Açısından Bakanlar Kuruluna Verilen Yetkilerin Değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 38, Sayı 2, s.335-360, Aralık 2016.

YILMAZ Güneş. *“Vergi, Resim, Harç” Kavramlarının Tarihsel Devinimi: Kavram Kargaşası Bağlamında “Resmin” Günümüzdeki Varlık Sorunu*. Marmara

Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 40, Sayı 2, s.370-393, Aralık 2018.

YILMAZ Savaş. *III.Murat Döneminde Anadolu ve Rumeli Eyaletlerindeki Kadı ve Naiplerin Değerlendirilmesi*. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, Cilt 5, Sayı 18, s. 420-441, 2018.

YILMAZ Zekeriya. *Hukuk Davalarında Yargılama Harç ve Giderleri ile Vekalet Ücreti*. 3. Baskı, Ankara 2010.

YILMAZGÖZ Abdurrahman. *İcra-İflas Hukuku*. Pegem Akademi, Kasım 2018.

YİĞİT Uğur, **ÖZTÜRK** İlhami. *Mali güce göre ödeme anayasal ilkesinin vergi benzeri mali yükümlülüklerle uygulanabilirliği*. Anayasa Hukuku Dergisi, Cilt 6, Sayı 12, s.609-48, 2017.

YİĞİT Uğur. *Harcamalara Katılma Paylarının Mali Güce Göre Ödeme İlkesi Kapsamında Analizi*. Maliye Dergisi, Sayı 174, s.431-454, Ocak-Haziran 2018.

YÜKSEL Ece. *Osmanlı Cellatları*. Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, s.78-84, 2017.

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: .../.../2023

Tez Başlığı: YARGI HARÇLARI (I Sayılı Tarife)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam *** sayfalık kısmına ilişkin, .../2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Bersu KILIÇ KOPAN
Öğrenci No: -
Anabilim Dalı: Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Programı: Kamu Hukuku

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Dr. Öğr. Üyesi Satılmış Ertuğrul AKÇAOĞLU)

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
PUBLIC LAW DEPARTMENT**

Date: .../.../2023

Thesis Title :

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on/...../..... for the total of pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Bersu KILIÇ KOPAN
Student No: -
Department: -
Program: -

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

(Dr. Öğr. Üyesi Satılmış Ertuğrul
AKÇAOĞLU)

EK 2. ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

..... ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: .../.../.....

Tez Başlığı:

.....

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulları ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: _____
 Öğrenci No: _____
 Anabilim Dalı: _____
 Programı: _____
 Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
..... DEPARTMENT**

Date: .../.../.....

Thesis Title:

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: _____

Student No: _____

Department: _____

Program: _____

Status: MA Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

(Title, Name Surname, Signature)